

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

Mekong-Salween Civilization Studies Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2558

Volume 6, No.2 July-December, 2015

ISSN 1906-7682

สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก

พ.ศ.2558

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

Mekong-Salween Civilization Studies Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2558

Volume 6, No.2 July-December, 2015

ISSN 1906-7682

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน จัดทำโดยสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร รับผิดชอบต่อผู้เขียนทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย บทความที่เสนอขอรับการพิจารณาอาจเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ แต่บทความจะต้องมีสองภาษา จัดพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และ กรกฎาคม-ธันวาคม)

นโยบายการจัดพิมพ์ของวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมในสหสาขาวิชา ได้แก่ ด้านชาติพันธุ์ ด้านประวัติศาสตร์-โบราณคดี ด้านปรัชญา-ศาสนา ด้านภาษา-วรรณกรรม ด้านศิลปกรรม-สถาปัตยกรรม ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ด้านสารสนเทศ-การสื่อสาร และด้านศิลปศึกษา วารสารฯ รับผิดชอบบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการอื่น บทความทุกบทความต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ท่าน

การเผยแพร่

วารสารฯ จะจัดส่งเล่มให้แก่ห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ของวารสารฯ <http://www.nuks.ac.th>

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม)

ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์	จินายน
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูพงษ์	พงษ์เจริญ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี	กรรพุมมาลย์
บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน	ปัญญาวุธตระกูล
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	
กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์	สิรสุนทร
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	
	รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์	จิตรนิรัตน์
	มหาวิทยาลัยทักษิณ	
	รองศาสตราจารย์ ธิโสธร	ตู้ทองคำ
	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยสฤษฏ์	อเนกสุข
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา	ศรีพันธ์
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรธร	บุญยรัตพันธุ์
	มหาวิทยาลัยนเรศวร	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์	เกษมผลกุล
	มหาวิทยาลัยมหิดล	
	ดร.สุภัทร	ศรีทองแสง
	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	
	ดร.วรัชต์	มัธยมบุรุษ
	มหาวิทยาลัยพะเยา	
	อาจารย์พิพัฒน์	กระแจะจันทร์
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
	อาจารย์อนุวัต	เชื้อเย็น
	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	

ฝ่ายจัดการวารสาร	นางสาวจรินทร์	เสโตบล
	นางสุเพ็ญ	ทาเกิด
	นางสุภาศ	อ่ำทอง
	ว่าที่ ร.ต.พิเชษฐ์	สิงหเดช
	นางสาวจรรวรรณ	แสงประทุม
	นางพรวิณี	ทองด้วง
	นางสาวธัญญลักษณ์	คำธัญวงษ์

ปกและรูปเล่ม	นายวชิรพงษ์	วงศ์ประสิทธิ์
	นางสาวเยาวทศน์	อรรธชาติ

ที่อยู่

บรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
 สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร
 อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ชั้น 3 เลขที่ 99 หมู่ 9 ตำบลท่าโพธิ์
 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000
 โทรศัพท์ : 0 5596 1204-5 โทรสาร : 0 5596 1143

เว็บไซต์ : <http://www.nuks.nu.ac.th>

อีเมล : mekong_salween@nu.ac.th

จำนวนที่พิมพ์ : 500 เล่ม

เจ้าของ : มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาพจากปก : ภาพการพ้อนรำบนจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน
 ถ่ายโดย : นายวชิรพงษ์ วงศ์ประสิทธิ์

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. บทความทุกบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ที่ตรงตามสาขาวิชา โดยทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อยบทความละ 2 ท่าน
2. บทความ ข้อความ ภาพประกอบ และตารางใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่ใช้ความรับผิดชอบของสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
3. บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่ามีการตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว
4. บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์จะไม่ส่งคืน

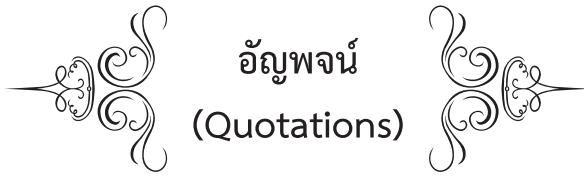
พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในการเสด็จออกมหาสมาคม
งานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

“...ความสามัคคีนี้ เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งหมู่ชน
อยู่รวมกันจำเป็นต้องมี ต้องถนอมรักษาและต้องนำมาใช้อยู่
สม่ำเสมอ ถ้าแต่ละฝ่ายเข้ามาร่วมกันทำงานด้วยความตั้งใจดี
ด้วยความสามัคคี ความรู้ความสามารถ และด้วยความคิดที่
สร้างสรรค์ งานก็สำเร็จสมบูรณ์ดังงามตามประสงค์ทุกอย่าง...”

ขอบคุณข้อมูลและภาพจาก :

1. <http://www.kingsiam.com/DetailsPage.aspx?ID=426257>
2. <http://www.xn--12co9drbac8a9as5aiidh8isei1npa.com/content/index.php?page=album&type=photo&id=2#32>
3. <http://www.xn--12co9drbac8a9as5aiidh8isei1npa.com/content/index.php?page=album&type=photo&id=2#89>

心隨境轉是凡夫；境隨心轉是聖賢。

To let the circumstances dictate one's
state of mind is human; to let the mind
dictate the circumstances is sage

สิ่งแวดล้อมทำให้จิตใจของปุถุชนคนธรรมดาเปลี่ยนแปลงได้
แต่จิตใจของนักปราชญ์สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมได้

บทบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ประจำปี พ.ศ. 2558 เนื้อหาสาระของบทความในฉบับยังคงเกี่ยวข้องกับผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมในหลากหลายมิติ อาทิเช่น บทความด้านศิลปการแสดง ซึ่งถือเป็นศิลปะแห่งอวัจนภาษา, ด้านการจัดการความรู้เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นล้านนา ประเพณีที่ใกล้สูญหาย, ด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลป์, ด้านการศึกษา การพัฒนา และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว, และด้านคติความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนด้านรัฐประศาสนศาสตร์ นอกจากนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญทางด้านไทยศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล คณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ให้ความอนุเคราะห์เขียนบทความรับเชิญ ซึ่งเป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านในแถบเอเชียในมิติเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นของขวัญสำหรับท่านผู้อ่านที่ได้ติดตามมาอย่างต่อเนื่องให้ได้รับความรู้และความเข้มข้นของเนื้อหาภายในเล่มอย่างเต็มเปี่ยม

บทความในเล่มจำนวน 10 เรื่อง ประกอบด้วย บทความรับเชิญจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ 1) *สวนไม่เข้าเป็นคา ญาติพี่น้องไม่ไปมาเป็นอื่น* : “ความเป็นพี่น้องไท” กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเพณีปอยซ็อนน้ำของชาวไทใต้คงเมืองซอน มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และบทความวิจัยจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ 1) ฟ้อนล่องน่าน : วัฒนธรรมการฟ้อนในจังหวัดน่าน 2) การจัดการความรู้ในการดำเนินการประเพณีตานต้อด ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา 3) การจัดการความรู้ด้านเนื้อหาของโครงการบริการวิชาการแก่สังคมที่จัดโดยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา 4) โครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร 5) แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 6) นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก 7) การศึกษาสถานที่เคารพอันเกี่ยวเนื่องกับเสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 8) คุณค่าและความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผาในสังคมไทย : กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผาในอำเภอเมืองพิษณุโลก และ 9) ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย เพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน

บทความส่วนหนึ่งในเล่มเป็นดัชนีพันธ์ของนิสิตจากหลากหลายสาขา ส่วนหนึ่งเป็นของอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขา จึงทำให้เนื้อหาของบทความมีความหลากหลายและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ประเด็นและมุมมองต่างๆ ในบทความ สะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม ควรค่าแก่การเผยแพร่อย่างกว้างขวาง กองบรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ขอขอบคุณผู้เขียนบทความ ผู้ทรงคุณวุฒิที่อ่านบทความ และหวังว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านทุกท่าน และขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจติดตามวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มาอย่างต่อเนื่อง แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้าครับ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล)
บรรณาธิการ

	หน้า
พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	5
อัญพนธ์	6
บทบรรณาธิการ	7
 บทความรับเชิญ	
สวนไม่เข้าเป็นคา ญาติพี่น้องไม่ไปมาเป็นอื่น : “ความเป็นพี่น้องไท” กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเพณีปอยซื่อนน้ำ ของชาวไทใต้คงเมืองซอน มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน <i>“Gardens are not logged overgrown grass, relatives who do not meet each other to become someone else.” :</i> <i>“Tai relative” and Management of cultural tourism in Poi Son Nam Tradition of Tai Dehong, Yunnan, China</i> อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล <i>Aphilak Kasempholkoon</i>	13
 บทความวิจัย	
ฟอนล่องน่าน : วัฒนธรรมการฟ้อนในจังหวัดน่าน <i>Fon Long Nan : Thai northern folk dance in Nan province</i> ประภาศรี ศรีประดิษฐ์ <i>Praparsri Sripradit</i>	33
 โครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร <i>Tourism Network of Sukhothai Historical City and Associated Historical Towns</i> วันัษพร จันทรักษา <i>Wanachaporn Chantharaksa ,</i> วารัชต์ มัธยมบุรุษ <i>Warach Madhyamaburush</i>	73

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	95
---	----

The Strategic Plan for Sustainable Integrated Tourism
In Ayutthaya Province

ธณภูมิ ปองเสงี่ยม *Thanaphum Pongsangiam,*
วารัชต์ มัธยมบุรุษ *Warach Madhyamaburush*

การจัดการความรู้ในการดำเนินการประเพณีตานตอด ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา	113
--	-----

A Study of Knowledge Management on Tan Thod
Tradition in Dok Kham Tai Sub District
Dok Kham Tai District Phayao Province

สุนทร คล้ายอ่ำ *Sunthon Khelai-um*

การจัดการความรู้ด้านเนื้อหาของโครงการบริการวิชาการแก่สังคม ที่จัดโดยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา	131
---	-----

Knowledge Management in content of Academic
Service Projects for society by School
of Liberal Arts, University of Phayao

น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ *Numtip Smerchuar*

การศึกษาสถานที่เคารพอันเกี่ยวเนื่องกับเสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง	143
--	-----

A Study of Sacred Places with reference to His Royal Highness Admiral
Prince Abhakara of Chumphon in the Lower Northern Thailand

ภาคภูมิ สุขเจริญ *Pakpoom Sookcharoen ,*
อรอุษา สุวรรณประเทศ *Onusa Suwanpratest*

	หน้า
คุณค่าและความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผาในสังคมไทย : กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผาในอำเภอเมืองพิษณุโลก Values and Importance of Pottery in Thai Society : A Case Study of Pottery in Mueang District, Phitsanulok <i>ณริศรา พฤกษ์วัน Narisara Brikshavana,</i> <i>อรอุษา สุวรรณประเทศ Onusa Suwannaprates</i>	161
นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก State Policy and Social Welfare Arrangement for the Elderly in the Community of Phitsanulok Province <i>สมคิด คำแหง Somkid Kamhaeng,</i> <i>สมบัติ บุญเลี้ยง Sombut Boonleing,</i> <i>ณัฐวุฒิ บึงจันทร์ Natthavut Bungchan,</i> <i>อภิไท สอนทอง Apithai Sonthong,</i>	177
ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับ การเปิดประชาคมอาเซียน Tourism Development Direction of Sukhothai province to support the ASEAN community <i>ฤทัยภัทร พิมลศรี Luethaipat Pimolsree ,</i> <i>วศิน ปัญญาวุธตระกูล Wasin Panyavrttrakul</i>	197

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ประมวลภาพกิจกรรม	227
แนะนำหนังสือ	239
ระเบียบการเสนอบทความ	245
ใบสมัครขอส่งบทความ	255
ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิจัย	258
ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิชาการ	262

ขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/z0z1s8>

สวนไม่เข้าเป็นคา ญาติพี่น้องไม่ไปมาเป็นอื่น¹ : “ความเป็นพี่น้องไท”
กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเพณีปอยซอนน้ำ
ของชาวไทใต้คงเมืองซอน มณฑลยูนนาน
ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน²

*“Gardens are not logged overgrown grass, relatives who do not
meet each other to become someone else.”³ : “Tai relative”
and Management of cultural tourism in Poi Son Nam Tradition
of Tai Dehong, Yunnan, China*

อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล⁴

Aphilak Kasempholkoon

E-mail: aphilak@yahoo.com

ดาว เชิงหวา⁵

Dao Chenghua

¹ ภาษิตพื้นบ้านไทใต้คง มีความหมายว่า สวนที่ไม่มีคนเข้าไปดูแลหญ้าจะขึ้นรก ญาติพี่น้องที่ไม่ได้ไปมาหาสู่กันไม่นานก็จะกลายเป็นคนอื่น (สัมภาษณ์ กงจิ้นเหวิน อายุ ๖๐ ปี นักวิชาการชาวไทใต้คง กองการพาณิชย์เขตปกครองชนชาติไตและจิงไปแห่งใต้คง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน, ๑๑ เมษายน ๒๕๕๘)

² บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง สงครามตีในชนชาติไทกลุ่มต่างๆ : แนวคิด พลวัตและการดำรงอยู่ โดยความร่วมมือระหว่าง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และคณะภาษาและวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อย มหาวิทยาลัยชนชาติแห่งยูนนาน

³ An old proverb of Tai Dehong, Mangshi, China.

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย และประธานศูนย์สยามทรรศน์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

⁵ ศาสตราจารย์อากันดุกะ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และศาสตราจารย์ประจำคณะวัฒนธรรมชนกลุ่มน้อย มหาวิทยาลัยชนชาติแห่งยูนนาน

บทคัดย่อ

คนไทได้คงที่เมืองซอน (เต๋อหง) มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีประเพณีสงกรานต์เช่นเดียวกับชนชาติไทกลุ่มอื่นๆ เรียกว่า “ปอยซอนน้ำ” ถือเป็นประเพณีเก่าแก่ของคนไทได้คงที่ดำเนินตามตำนานสงกรานต์ที่เล่าสืบกันมา ปัจจุบันประเพณีดังกล่าวได้รับการสนับสนุนโดยรัฐ และยกระดับจากประเพณีสู่มหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บทความนี้ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์สำคัญในการนำเสนอพลวัตของประเพณีปอยซอนน้ำของคนไทได้คงและวิธิตดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูล ณ เมืองซอน ในระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๔ เมษายน ๒๕๕๘ ผลการศึกษาพบว่าการจัดงานดังกล่าวใช้ปรากฏการณ์หยอหาอดีตกับอัตลักษณ์ “ความเป็นไท” เป็นแนวคิดหลักในการจัดการคติชนสร้างสรรค์ในประเพณีปอยซอนน้ำ ผ่านกลยุทธ์ในการจัดการต่างๆ ได้แก่ การเชิญผู้แทนคนไทกลุ่มต่างๆ เป็นอาคันตุกะ การธำรงรักษาประเพณีดั้งเดิมและความเป็นพุทธศาสนิกชน การจัดการแสดงพื้นบ้านและแข่งขันศิลปกรรมพื้นบ้านของไทได้คง การร่วมสร้างความภาคภูมิใจร่วมกันของคนไทผ่านกิจกรรมการสร้างสถิติ Guinness Book Record ประจำปี สิ่งเหล่านี้นับเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของเมืองซอนตามแนวคิด “ความเป็นพี่น้องไท”

คำสำคัญ: ชนชาติไท, ไทได้คง, เศรษฐกิจสร้างสรรค์, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ปรากฏการณ์หยอหาอดีต

Abstract

Tai or Dai in Dehong of Yunnan, China have Songkran Tradition, as well as Tai other groups called "Poi Son Nam". This is an old tradition of Tai people to abide by the Songkran's Myth. Nowadays, the tradition is supported by the government and upgrading to be the cultural festivals. This article aims to present the dynamics of the 'Poi Son Nam' tradition of Tai Dehong and study how to manage the creative economy in terms of cultural tourism. To collect data was collected at the Dehong between March 11 - April 14, 2558. The results showed that this festival use the 'nostalgia' and 'Tai identity', as a key concept for managing creative folklore in 'Poi Son Nam' tradition through various management strategies including; invited representatives from the Tai groups as a guest, preserved the old tradition and "Buddhismness", showed various Tai Performances and Tai folk art competition of Tai Dehong and created a proud record of Tai through the Guinness Book Record each year. This is the mechanism that stimulates the economy and tourism of Dehong city based on the concept "Tainess".

Keywords : Tai people, Tai Dehong, Creative Economy, Cultural Tourism, Nostalgia

๑. ความนำ

“สงกรานต์” นับเป็นประเพณีสำคัญของชาติไทที่สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอินเดีย โดยคนไทยทุกกลุ่มมีประเพณีสงกรานต์ที่สืบทอดกันมา บ้างถือว่าเป็นปีใหม่ บ้างถือเพียงเป็นประเพณีสาดน้ำ พระยาอนูมานรธาชน กล่าวถึงความหมายของสงกรานต์ไว้ใน **เทศกาลสงกรานต์** ว่า

“...สงกรานต์เป็นคำภาษาสันสกฤต แปลว่าผ่าน หรือเคลื่อนย้ายเข้าไป ซึ่งในที่นี้หมายถึงพระอาทิตย์ผ่านหรือเคลื่อนย้ายเข้าไปในจักรราศีใดราศีหนึ่งก็เรียกว่าสงกรานต์ จักรราศีคือวงกลมเป็นรูปไข่ในท้องฟ้าซึ่งสมมติเป็นทางที่พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวพระเคราะห์โคจรผ่านเข้าไป โคจรแปลว่าทางไปของโค แต่ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าจ้ว แต่หมายถึงพระอาทิตย์ และใช้ได้ตลอดถึงพระจันทร์และดาวพระเคราะห์ด้วย จักรราศีนั้นแบ่งตามขวางออกเป็น ๑๒ ส่วนเท่ากัน หรือ ๑๒ ราศี ซึ่งแต่ละราศีก็มีกลุ่มดาวอยู่ในนั้นเป็นเฉพาะของราศีหนึ่งๆ (เดี๋ยวนี้เคลื่อนที่ไปแล้ว) เหตุนี้ราศีจะแปลว่ากลุ่มดาวก็ได้... กลุ่มดาวที่อยู่ในราศีหนึ่งๆ มีดวงดาวในกลุ่มหลายดวงเรียงรายกันเป็นรูปต่างๆ ไม่เหมือนกัน และเขาสम्मติรูปของกลุ่มดาวเหล่านี้ เช่น เป็นกลุ่มดาวแพะ กลุ่มดาวจว และอื่นๆ เป็นต้น จนครบ ๑๒ ราศี พระอาทิตย์เมื่อโคจรเข้าไปในราศีใด และกว่าจะผ่านพ้นราศีนั้นไปสู่อีกราศีหนึ่ง ก็เป็นเวลาเดือนหนึ่ง เมื่อผ่านไปครบ ๑๒ ราศี ก็เป็นเวลาได้ปีหนึ่งโดยประมาณ...”

ในหมู่คนไทยกลุ่มต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา ก็ล้วนมีประเพณีสงกรานต์แทบทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น คนไทยในประเทศไทย เรียก สงกรานต์ คนไทใหญ่เรียก ปอยสางเจียน หรือปอยสางแก่น คนไทใต้คงเรียก ปอยซ็อนน้ำ คนไทอาหมที่อินเดีย เรียก Bihu เป็นต้น โดยเฉพาะประเพณีปอยซ็อนน้ำของไทใต้คงนั้นนับได้ว่าเป็นงานรื่นเริงมาก เพราะเป็นประเพณีของกลุ่มคนไทยที่อยู่ในประเทศจีน และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล นอกจากนี้ประเพณีสงกรานต์ของคนไทใต้คงยังไม่มีผู้ศึกษาแพร่หลายเท่าที่ควร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับเชิญให้ไปร่วมในงานปอยซ็อนน้ำของเมืองซอน หรือ หมางซื่อ (Mangshi) มณฑลยูนนาน

⁶ อย่างไรก็ตามข้อสันนิษฐานดังกล่าวยังไม่สามารถสรุปได้ว่าไทยรับมาจากประเพณีใดของอินเดีย นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากประเพณี Holi ที่ชาวเมืองเล่นสาดสีหรือน้ำสีกัน ขณะที่ประเพณีอีกประเพณีหนึ่งที่มีชื่อใกล้เคียงกับสงกรานต์ คือ Maha Samkranti ซึ่งชาวเมืองเฉลิมฉลองโดยการเล่นว่าว จึงทำให้ยังไม่มีข้อสรุปในขณะนี้

⁷ เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). **เทศกาลสงกรานต์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ .กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๒๙

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ ๑๑ – ๑๔ เมษายน ๒๕๕๘ ได้พบปะผู้นำและชาวบ้านได้คง รวมถึงแขกรับเชิญในงานซึ่งเป็นคนไทกลุ่มต่างๆ พบว่ามีความน่าสนใจ และแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดในการสร้างสรรค์ประเพณีปอยซ็อนน้ำให้เป็นมหรสพทางวัฒนธรรมไท ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพลวัตของประเพณีสงกรานต์ใต้คงและแนวโน้มในการพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วย

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความนี้ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์สำคัญ ๒ ประการ ประการแรกคือมุ่งศึกษาพลวัตของประเพณีปอยซ็อนน้ำของคนไทใต้คง ที่เมืองซอน สาธารณรัฐประชาชนจีน และประการที่สองคือวิเคราะห์วิถีคิดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านประเพณีปอยซ็อนน้ำของคนไทใต้คง ที่เมืองซอน สาธารณรัฐประชาชนจีน

๓. กรอบแนวคิดสำคัญในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรอบความคิดเรื่องคติชนสร้างสรรค์ และแนวคิดเรื่องปรากฏการณ์หยุ่หาคือต มาใช้เป็นกรอบคิดหลักของงานวิจัยนี้ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทยได้เปลี่ยนไปอย่างมากในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาเพราะมีปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมายในสังคมไทย รวมทั้งปรากฏการณ์พลวัตของคติชน เช่น คติชนสมัยใหม่ และการนำคติชนไปใช้ในบริบททางสังคมใหม่ๆ ในปัจจุบัน เช่น การนำนิทานตำนานไปใช้เพื่อการท่องเที่ยว การปรับเปลี่ยนประเพณี หรือประดิษฐ์ประเพณีใหม่ๆ เพื่อการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ หรือเพื่อกิจการ “เชิงพาณิชย์”^๘

อนึ่ง คำว่า “คติชนสร้างสรรค์” (creative folklore) เป็นศัพท์ที่ ศิราพร ณ ถลาง ประดิษฐ์ขึ้นใหม่เพื่อล้อกับคำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” เนื่องจากกระบวนการที่ ศิราพร ณ ถลาง “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” อาศัยแนวคิดเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value adding) โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม ซึ่งหมายรวมถึงการนำเอาระบบคุณค่า ระบบความเชื่อ และคติชนที่มีอยู่เดิมในสังคมประเพณีมาสร้างสรรค์ใหม่ในสังคมปัจจุบัน^๙ อย่างไรก็ตาม การคำว่า “คติชนสร้างสรรค์” (creative folklore) มิได้ใช้ตามนัยของแนวคิด “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” อย่างเคร่งครัด หากแต่เป็นการใช้คำนี้อย่างกว้างๆ หลวมๆ ครอบคลุมและเกี่ยวข้องกับหลายแนวคิด

^๘ ศิราพร ณ ถลาง. “คติชนสร้างสรรค์”: บทปริทัศน์บริบททางสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง. วารสารอักษรศาสตร์. ๔๒(๒). ๒๕๕๖, หน้า ๕.

^๙ ศิราพร ณ ถลาง. “คติชนสร้างสรรค์”: บทปริทัศน์บริบททางสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง. วารสารอักษรศาสตร์. ๔๒(๒). ๒๕๕๖, หน้า ๖.

อย่างไรก็ตาม ในท่ามกลางความแพร่หลายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้น มีปรากฏการณ์อย่างหนึ่ง ที่เป็นการนำอดีตมาจำลองขึ้นใหม่เพื่อเป็นจุดขายทางธุรกิจที่เป็น ในทางวิชาการเรียกว่า “ปรากฏการณ์โหยหาอดีต” (Nostalgia) ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญในการทำให้เกิดตลาดย้อนยุค การใช้คำ “ต้นตำรับ” “เจ้าแรก” “สูตรคุณย่า” “โบราณ” เป็นส่วนหนึ่งของชื่อสินค้าหรือการโฆษณา รวมถึงการรื้อฟื้นภูมิปัญญาแขนงต่างๆ ในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์

Nostalgia มาจากรากศัพท์ภาษากรีก Graburn กล่าวว่า Nostalgia ในความหมายปัจจุบันหมายถึง ความเจ็บปวดที่เกิดจากการย้ายจากจุดกำเนิดการสูญเสียสิ่งที่คุ้นเคย หรือสิ่งที่เป็สัญลักษณ์ของความเป็นอดีต หรืออีกนัยมันคือ การโหยหาอดีตหรือการรำลึกถึงอดีตของคนที่เคยใช้ชีวิตในวัยเยาว์ การโหยหาอดีตของคนเมืองที่ต้องการจะออกจากสังคมปัจจุบันเพื่อกลับไปสู่วันวาน นักประวัติศาสตร์ชาวอิตาลีคนหนึ่งเคยใช้คำว่า “ธุรกิจของการโหยหา” เขามองว่าธุรกิจของการโหยหาเป็นธุรกิจท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุด พูดได้ว่าเป็นลัทธิท่องเที่ยวที่เหนือกว่าลัทธิใดๆ ที่เคยมีมา¹⁰

แนวคิดการโหยหาอดีตเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพล มาจากแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) การโหยหาหรือถวิลหาอดีต (Nostalgia) เป็นวิธีการมองโลกหรือวิธีการให้ความหมายแก่ประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์อย่างหนึ่ง โดยเน้นความสำคัญของจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึกของคนใน “ปัจจุบันขณะ” ที่มีต่ออดีตที่ผ่านพ้นไปแล้ว เราต้องถวิลหาอดีตก็เพราะมันเป็นไปไม่ได้ที่จะย้อนกลับไปหาอดีตในโลกของความเป็นจริง นอกเสียจากสร้างหรือจำลองมันขึ้นมาใหม่ในรูปของเรื่องเล่าและความทรงจำรูปแบบต่างๆ การโหยหาอดีตเป็นส่วนสำคัญในโครงสร้างบุคลิกภาพของมนุษย์แต่ละคน เช่นเดียวกับสังคมซึ่งเป็นภาพสะท้อนในองค์กรรวม ผู้คนและสังคมต่างก็โหยหาหรือย้อนเวลากลับไปหาอดีต เพราะอดีตมีเสน่ห์และมีพลังอย่างมหาศาลต่อความรู้สึกและจินตนาการดูเหมือนว่าทุกคนใช้ช่องทางจินตนาการและช่องทางวัฒนธรรมในการแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบขีดจำกัดของสถานที่และกาลเวลาในโลกของความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะไม่มีใครย้อนเวลากลับไปสู่โลกของอดีตได้ในทางกายภาพ ดังนั้น การโหยหาหรือถวิลหาในรูปแบบต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถกระทำได้และมักกระทำอยู่เสมอจนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคลและวิถีวัฒนธรรมของสังคมโดยทั่วไป¹¹

¹⁰ สราญมิตร ประชาญสิทธิ์. ๒๕๔๗. “โลกศักดิ์สิทธิ์ (The sacred) และ โลกสามัญ (The profane)”. *ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่ : รวบรวมความจากการประชุมวิชาการประจำปี ๒๕๔๗ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. พิษณุโลก: คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

¹¹ พัฒนา กิตติอาษา. *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๖.

ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้นำมาซึ่งการเปิดตลาดในแนวทางที่การตลาดเรียกว่า Retro Marketing ซึ่งได้นำความต้องการบริโภคในความหมายของสิ่งที่ผ่านมาแล้วในอดีต อันประกอบด้วยคุณค่าทางความคิดที่ว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหวนกลับมาได้อีก คุณค่าของสินค้าในการตลาดจึงเพิ่มสูงขึ้น สำหรับการสร้างความหมายให้กับสินค้าต่าง ๆ นั้น “ความเป็นไทย” ถือเป็นคุณค่าความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ถูกนำมาใช้อย่างมากในปรากฏการณ์หยหอดิตของ สังคมไทย¹² ปรากฏการณ์หยหอดิตจึงเป็นแนวคิดที่ได้รับการนำมาใช้อย่างมากในเชิง เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองความต้องการเสพ “อดีต” ของชนชั้นกลางซึ่งถือเป็นกลุ่ม เป้าหมายหลักของ Retro Marketing นั่นเอง

ชูศักดิ์ เดชเกรียงไกรกุล เสนอแนวทางในการทำตลาด แบบ Retro ๔ ต้นแบบ โดย เสนอแนวคิดว่าการทำตลาดแบบย้อนยุคประยุกต์เทรนด์ใหม่นั้น เป็นแนวคิดทำตลาดโดยมอง ย้อนไปในอดีต ถึงกระแสนิยมเดิมว่าแบรนด์ ภาพยนตร์ รถยนต์รุ่นใด เพลงยุคไหน แฟชั่น ยุคใดดังแล้ว หากวิเคราะห์สาเหตุการดัง เหตุปัจจัยของความดัง ได้รับความนิยมเพราะเหตุใด หากคุณค่าร่วม Core Value ขึ้นมาแล้วนำมาทำการตลาด ซึ่งแนวทางการทำตลาดแบบ Retro นี้ สามารถแยกวิธีการออกเป็น ๔ ประเภท¹³

๑. Retro Retro คือการเอาของดีในอดีตมาใช้ทั้งหมด ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงหรือ ดัดแปลงมาก เช่น ผลิตภัณฑ์ที่เคยขายดี เป็นที่นิยมในอดีตนำมาทำซ้ำ

๒. Retro Nova มีการผสมรูปลักษณ์และโครงเก่า แต่ใช้เทคโนโลยีใหม่

๓. Retro Deluxe คือการผสมผสาน เรื่องเก่า (Past) กับเรื่องใหม่ (Present Trend) เข้าด้วยกัน ที่เรียก Hybrid ระหว่างดีไซน์เก่ากับใหม่มาใช้ เช่น Star War แม้จะเป็น หนึ่งอวกาศ แต่โครงเรื่องก็เน้นไปเรื่องเจ้าหญิงและอาณาจักร ผสมเรื่องแห่งอนาคตเข้าไป หรือภาพยนตร์ไทยเรื่องทวิภพ ที่มีการย้อนยุคเก่ากับยุคปัจจุบันมาผสมกัน

๔. Retro Futurism แนวนี้เป็นที่นิยมในหมู่นักออกแบบรุ่นใหม่ที่ย้อนเวลาเจาะ เทรนด์ในอดีต กระแสนิยมดั้งเดิม Past ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร แล้วหาตัวแปรร่วม Core Value ในขณะเดียวกันก็พยากรณ์กระแส แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไป ๓-๕ ปีข้างหน้า (Future) แล้วเอาของเก่าผสมกับความคิดแห่งอนาคต ดังนั้นจะมีการทำวิจัยย้อนไปในอดีตถึงกระแส ในอดีต ที่มาของความนิยมเก่าๆ และการวิจัยวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคตข้างหน้า แล้วนำ มาหาตัวแปรร่วมออกมา เช่น การวิจัยว่าโพล์เต่ามีอะไรดี พบว่า มีเรื่องการสร้างภาพลักษณ์ ชื่อสัตย์ เรียบง่าย ประหยัด และเป็นรถคันแรกของคนรุ่นใหม่ในยุคนั้น ที่ต้องการแหวกกฎไม่ ขับรถคันโต

¹² วิทยานิพนธ์เรื่อง ปรากฏการณ์หยหอดิตในสังคมไทย: กรณีศึกษาบ้านไร่กาแฟ แก้ว-เอ็ด-เอก-บอร์ก (เอกมัย)

¹³ ชูศักดิ์ เดชเกรียงไกรกุล, สูตรใหม่การตลาดย้อนยุค ปลุกกระแส (Retro Marketing). (กรุงเทพฯ: บริษัท มาร์เก็ตติ้ง กรุ๊ป แอสโซซิเอชั่น), หน้า ๑๕๔.

๔. ผลการศึกษา

ในเบื้องต้นผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงกลุ่มคนไท (Tai หรือ Dai) ในประเทศจีนก่อนเพื่อให้เห็นภาพรวม โดย ยศ สันตสมบัติ ได้กล่าวไว้ใน **หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในใต้คง** ว่าชนชาติไทเป็นชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่ง ที่ลงหลักปักฐานครอบคลุมคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอาณาเขตใกล้เคียงเอาไว้เป็นบริเวณกว้าง มีกลุ่มคนไทอาศัยอยู่ตั้งแต่บริเวณรัฐอัสสัมของประเทศอินเดีย ในเวียดนาม ลาว ประเทศไทยไปจนถึงมณฑลกว่างสีและยูนนานของประเทศจีน ในมณฑลยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีน มีศูนย์กลางของวัฒนธรรมชนชาติไทที่สำคัญอย่างน้อย ๒ แห่งด้วยกัน แห่งแรกคือ สิบสองปันนา แหล่งอารยธรรมของชาวไทลื้อทางตอนใต้ของยูนนาน และแห่งที่สองคือใต้คงหรือเต๋อหง แหล่งอารยธรรมของชาวไทยใหญ่ตะวันตกของยูนนาน ในขณะที่กลุ่มไทลื้อสิบสองปันนามีผู้ศึกษาและเขียนบรรยายภาพชีวิตทางสังคมวัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้เอาไว้พอสมควร กลุ่มชาวไทยใต้คงกลับไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากนักวิชาการด้านไทศึกษาเท่าใดนัก¹⁴

ชาวไทยใต้คงเรียกตัวเองว่าคน “ไต” คนไทกลุ่มนี้มีภาษาพูดและวัฒนธรรมประเพณีใกล้เคียงกับชาวไทยใหญ่หรือฉานในประเทศพม่า และชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามทัศนะของเจีย แยน จอง ไทใต้คงหมายถึง คนไทที่ตั้งรกรากและพำนักอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของแม่น้ำคงหรือสาละวิน ชาวไทใต้คงยังแบ่งแยกออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกัน กลุ่มแรกคือกลุ่มคนไทที่พำนักอาศัยอยู่ทางแถบบริเวณพรมแดนระหว่างประเทศจีนกับพม่า เช่น เมืองมาว เมืองแจ้ฝาง เมืองวันเที่ยง เป็นต้น กลุ่มนี้เรียกว่าเป็น**ชาวไทยใต้** ในขณะที่ชาวไทยใต้คงอีกกลุ่มหนึ่ง ในแถบบริเวณเมืองซอน เมืองตี และเมืองล่า เรียกว่าเป็น**ชาวไทยเหนือ**

สภาพวิถีชีวิตในตลาดของชาวไทยใต้คงในปัจจุบัน

¹⁴ ยศ สันตสมบัติ, **หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในใต้คง**. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยพรรณ, ๒๕๔๓), น.๑ - ๒

หรือ¹⁵ ไทเหลอ ทั้งไทเหนือและไทใต้ใช้ภาษาพูดอย่างเดียวกัน จดจำประวัติศาสตร์เหตุการณ์สำคัญ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน และวัฒนธรรมประเพณีที่ใกล้เคียงกัน ทั้งสองกลุ่มอาจมีความแตกต่างอยู่บ้างตรงที่ภาษาเขียน ชาวไทใต้ใช้อักษรไทป๋องของรัฐบาลในขณะที่ชาวไทเหนือใช้อักษรที่มีลักษณะคล้ายไทอาหมในรัฐอัสสัม¹⁶

ชาวไทใต้คงได้รับการเรียกขานด้วยชื่ออันหลากหลาย นักวิชาการจีนนิยมเรียกคนไทกลุ่มนี้ว่า ไทเต๋อง หรือไทเหนือ และบางครั้งก็เรียกชื่อคนไทตามชื่อของเมืองที่คนเหล่านั้นพักอาศัย เช่น ไทมาวหรือไทเมืองมาว ไทเมืองซอน เป็นต้น ในขณะที่เวลานักวิชาการตะวันตกต่างเรียกคนไทใต้คงว่า “ฉาน” ตามภาษาพม่า และเรียกไทใต้คงว่าเป็นฉานจีน (Chinese Shan); ฉานเมืองมาว (Mao Shan) หรือฉานแห่งยูนนาน (Shan of Yunnan) เป็นต้น ทั้งๆ ที่ความเป็นจริงแล้วชาวพม่าใช้คำว่า “ฉาน” เรียกคนหลายกลุ่มที่พำนักอาศัยอยู่ในแถบพรมแดนระหว่างพม่ากับยูนนาน คำว่า ฉาน ในภาษาพม่าจึงเป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม และมีได้จำกัดอยู่แต่เพียงชาวไทใหญ่เท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงคนไทกลุ่มอื่นๆ เช่น ไทลื้อและไทเขิน ซึ่งพูดภาษาที่แตกต่างออกไป¹⁷

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชาวไทใต้คงและชาวไทในรัฐฉานมีประวัติความเป็นมายาวนาน สืบสาวไปได้ถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๘ เมื่อกลุ่มคนไทเริ่มกระจายตัวออกตั้งถิ่นฐานในแถบตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเริ่มแยกตัวออกเป็นกลุ่มคนที่พูดภาษา¹⁸ แตกต่างกันห้ากลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่มทางเหนือ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวจ้วง กลุ่มที่สองเป็นชาวไทที่พำนักอาศัยอยู่แถบที่สูง และเป็นบรรพบุรุษของชาวไทดำ ไทแดงและไทขาว กลุ่มที่สามคือกลุ่มเชียงขวาง บรรพบุรุษของคนไทยในปัจจุบัน กลุ่มที่สี่คือกลุ่มลาว เป็นต้นตระกูลของกลุ่มภาษาลาว และกลุ่มตะวันตก เป็นต้นตระกูลของภาษาไทใหญ่ไทอาหม และไทลื้อ ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๙ เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่พูดภาษาไทในแถบที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมาว ซึ่งสันนิษฐานว่าคือเมืองมาวและป่ง นับเนื่องแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๙ เป็นต้นมา กลุ่มคนไทเริ่มลงหลักปักฐานและขยายอิทธิพลครอบคลุมดินแดนในแถบรัฐฉาน รัฐอัสสัม และในเขตที่เป็นมณฑลยูนนานของจีนในปัจจุบัน¹⁹

ปัจจุบันคำว่า ไตคง เป็นชื่อจังหวัด จังหวัดนี้อยู่ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นเขตปกครองตนเอง แยกเป็น ๕ อำเภอ และ ๑ เมือง คือ

¹⁵ ยศ สันตสมบัติ, หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในไตคง. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยพรรณ, ๒๕๔๓), น.๒

¹⁶ ยศ สันตสมบัติ, หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในไตคง. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยพรรณ, ๒๕๔๓), น.๓

¹⁷ ยศ สันตสมบัติ, หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในไตคง. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยพรรณ, ๒๕๔๓), น.๓

¹⁸ ยศ สันตสมบัติ, หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในไตคง. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยพรรณ, ๒๕๔๓), น.๓

¹⁹ ยศ สันตสมบัติ, หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในไตคง. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยพรรณ, ๒๕๔๓), น.๔

๑. อำเภออุซู้ คนไทเรียกกันว่า เมืองซอน
๒. อำเภอหยิงเจียง คนไทเรียกกันว่า เมืองหล้า
๓. อำเภอเหลียงเหอ คนไทเรียกกันว่า เมืองตี้
๔. อำเภอหล่งซอน คนไทเรียกกันว่า เมืองวัน
๕. เมืองยู่ลี่ คนไทเรียกกันว่า เมืองมา
๖. เมืองวันเตง หรือวันเที่ยง ฐานะเท่ากับอำเภอ

ภูมิประเทศของใต้คงอยู่ชายแดนภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน ติดกับพม่า พื้นที่กว้างประมาณ ๒๗,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร มีภูเขาและที่ราบ ที่ราบหลายแห่งมีภูเขาล้อมรอบ ทำให้มีลักษณะเป็นท้องกระทะ ส่วนภูมิอากาศนั้นได้คงอยู่ในเขตร้อน อากาศจึงค่อนข้างร้อน ร้อนที่สุดประมาณ ๓๘ องศาเซลเซียส หนาวที่สุด ประมาณ ๑๐ องศาเซลเซียส ตั้งแต่ต้นปีถึงปลายปีไม่มีหิมะ ฝนตกตามฤดู ฝนตกประมาณปีละ ๑,๗๐๐ มิลลิเมตร^{๒๐}

จังหวัดใต้คงมีแม่น้ำลำคลองมากมายหลายสาย แม่น้ำสำคัญที่สุดมีสองสาย คือน้ำมาว และน้ำหลวง น้ำมาวไหลจากหลู่ส่วย ไหลผ่านเถิงซง อีกสายหนึ่งไหลจากเจียนกาวซาน มารวมกันเป็นน้ำหลวง ไหลผ่านเถิงซง เหลียงเหอ หยิงเจียง ไหลเข้าพม่า^{๒๑}

๔.๑ ปอยซอนน้ำ: สภากาชาดในแบบฉบับดั้งเดิมของไทใต้คง

พุทธศาสนาและความเชื่อในพุทธศาสนา มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของคนไทใต้คง จนทำให้นักวิชาการบางท่านเสนอว่า ความเป็นไทกับการนับถือศาสนาพุทธนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน พุทธศาสนาหยั่งรากลึกลงในวัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี สถาปัตยกรรม ระบบความเชื่อ และวิถีคิดของคนไทใต้คง และยังคงมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทสืบมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าพุทธศาสนาจะถูกเบียดเบียนอย่างรุนแรงในช่วงการปฏิบัติวัฒนธรรม มีการเผาทำลายวัดวาอาราม รื้อเจดีย์ จับพระภิกษุสงฆ์และสามเณรสึก เผาพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เป็นต้น หากแต่นับเนื่องจากปี ค.ศ. ๑๙๘๐ เป็นต้นมา วัดและศาสนสถานต่างๆ ในเขตใต้คง รวมทั้งวัดในหมู่บ้านหลักข้าง เริ่มค่อยๆ ได้รับการบูรณะซ่อมแซม หรือสร้างใหม่ขึ้นมาโดยตลอด^{๒๒}

พุทธศาสนายังคงมีความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่และบรรทัดฐานทางสังคมของคนไทใต้คง ความดีและการเป็นคนดีได้รับการตัดสินด้วยมาตรฐานของการรักษาศีลตามคำสั่งสอน

^{๒๐} ดาว เชิงหวา, ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับไทใต้คงใน, ประคอง นิมนานเหมินท์ และเรื่องวิทย์ ลิมปนาท (บรรณาธิการ), *คนไทใต้คง: ไทใหญ่ใน ยูนนาน*. (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๘), น.๑

^{๒๑} ดาว เชิงหวา, ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับไทใต้คงใน, ประคอง นิมนานเหมินท์ และเรื่องวิทย์ ลิมปนาท (บรรณาธิการ), *คนไทใต้คง: ไทใหญ่ใน ยูนนาน*. (กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๘), น.๑

^{๒๒} ยศ สันตสมบัติ, *หลักข้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในใต้คง*. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยธรรม, ๒๕๔๓), น.๑๖๔

ทางพุทธศาสนา คนที่ประกอบอาชีพฆ่าสัตว์หรือต้มเหล้าขาย จึงมีสถานภาพค่อนข้างต่ำในสังคมไทย ในทำนองเดียวกันบุคคลที่ละเมิดศีลห้าเป็นประจำ ขอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ต้มเหล้าหรือผลิตลูกเมียวผู้อื่น จัดเป็นคนที่น่ารังเกียจในสายตาของชาวบ้าน อิทธิพลของพุทธศาสนาต่อชีวิตประจำวันของคนไทย ยังสามารถพิจารณาได้จากความนิยมของชาวบ้านในการพูดคุยเกี่ยวกับการจัดงานบุญ รวมถึงการตีความคำสั่งสอนของพุทธศาสนาในประเด็นต่างๆ คนเฒ่าคนแก่มักชอบเล่านิทานชาดก และเรื่องราวของพระพุทธเจ้าให้ลูกหลานฟังเป็นประจำ²³

ประเพณีปอยซ้อนน้ำ ของคนไทยได้คงถือเป็นประเพณีใหญ่และมีความสำคัญ ปอย คือ งานบุญ ซ้อนน้ำ คือซ้อนน้ำ หรือรดน้ำ นั่นเอง เนื่องจากแนวคิดหลักของประเพณีปอยซ้อนน้ำคือการสงวนน้ำพระพุทธรูปและการรดน้ำในหมู่หนุ่มสาวนั่นเอง ปอยซ้อนน้ำนี้มีที่มาจากตำนานที่กล่าวถึงขุนสาง หรือขุนผี บ้างก็ว่าเป็นขุนยักษ์ มีเนื้อหาดังนี้คือ

"...ครั้งหนึ่งมีขุนสางองค์หนึ่ง มีนิสัยโลภโมโหโล้น ชอบแย่งแผ่นดินและข้าวของของคนอื่น มีภรรยาอยู่แล้วทนางก็ยังไม่พอใจ ไปแย่งผู้หญิงมาเป็นภรรยาคนที่เจ็ดอีก ขุนสางหลงรักภรรยาคนที่เจ็ดมาก วันหนึ่งขณะที่ขุนสางกำลังอารมณ์ดี ภรรยาคนที่เจ็ดได้ถามขึ้นว่า ได้ยินว่าท่านตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ หอกแทงไม่เข้า ดาบก็ฟันไม่เข้า ถ้าเป็นอย่างนั้นจริง ท่านก็ไม่ตายอยู่ในโลกตลอดไปเลยใช่ไหม ขุนสางตอบว่าเส้นผมของตนจะพันคอของตนเองขาดได้ แต่ห้ามบอกใคร พอขุนสางนอนหลับนางก็ถอนเส้นผมขุนสางแล้วใช้ตัดคอขุนสาง หัวขุนสางก็ตกลงบนพื้นดิน แล้วเกิดไฟลุก นางตะโกนเรียกให้คนมาดู ภรรยาอีกหกคนของขุนสางก็วิ่งมาดู ช่วยกันยกหัวขุนสางขึ้น เมื่อยกหัวขุนสางขึ้นไฟก็ดับ เมื่อวางลงไฟก็ลุกอีก นางทั้งเจ็ดจึงผลัดกันยกหัวขุนสางคนละปี หนึ่งยกหัวขุนสางนั้น เลือดที่ศีรษะก็ไหล คนจึงนำน้ำมารดให้สะอาดและไม่ให้ไฟลุก เป็นเวลาเจ็ดปีแล้วไฟจึงดับสนิท ตั้งแต่นั้นคนไทยจึงเล่นรดน้ำกันปีละครั้งทุกปี..."²⁴

ในหมู่บ้านของคนไทยได้คงโดยทั่วไปมักจัดประเพณีสงกรานต์ทั้งหมด ๓ วัน คือในช่วงราววันที่ ๑๑-๑๓ เมษายน ในวันแรกหนุ่มสาวจะพากันไปเก็บดอก “หมอกก่อสร้อย” ซึ่งจะเป็นในช่วงสงกรานต์ ถือเป็นดอกไม้ประจำเทศกาลสงกรานต์ อย่างไรก็ตามคนไทยได้คงบางเมือง เช่นที่ เมืองมว หรือ เมืองหน้า ใช้ดอกบู่ แทนดอกหมอกก่อสร้อย ระหว่างเก็บดอกไม้จะมีการร้องเพลงพื้นเมืองต่างๆ รวมถึงการละเล่นพื้นบ้านเช่น ลูกช่วง เป็นต้น

²³ ยศ สันตสมบัติ, หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทยในได้คง. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยธรรม, ๒๕๕๓), น.๑๗๐

²⁴ ประคอง นิมานเหมินท์ และ ดาว เชิงหวา. อาปมไทยได้คง: นิทานกับสังคม. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง, ๒๕๔๒.

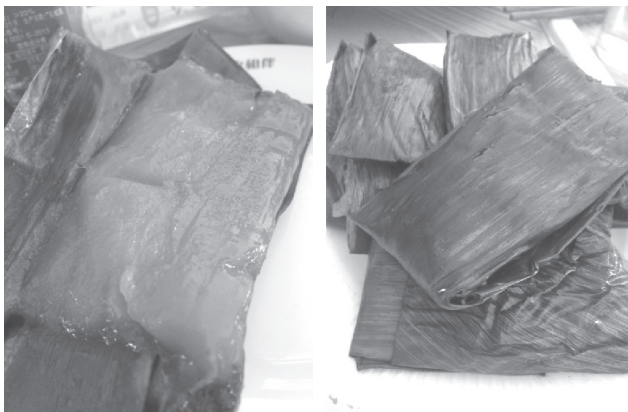
ดอกไม้ประจำเทศกาลสงกรานต์ของคนไทได้คง
(ซ้าย) ดอกหมอกก่อสร้าง (กลาง) ดอกบู่ (ขวา) หนุมสาวกลับจากเก็บดอกไม้กำลังมุ่งหน้าไปวัด

ดอกไม้ที่หนุมสาวต่างไปเก็บมาจากบนเขานั้น เมื่อเก็บมาแล้วจะนำไปวางที่ “โก้งซ้อน” ที่วัดประจำหมู่บ้าน คือมณฑลพิธีสงกรานต์ที่เป็นศาลขนาดเล็กประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งจะนำมาประดิษฐานในวันที่ ๒ และมีการสร้างท่อน้ำเป็นรูปมังกร (เข้าใจว่าเดิมน่าจะเป็นนาค) เมื่อชาวบ้านมาถึงจะนับหมอกก่อสร้างไปประดับรอบๆ โก้งซ้อน

โก้งซ้อนที่วัดจองคำ ประดับประดาด้วยหมอกก่อสร้าง

ปอยซ้อนน้ำในวันที่ ๒ เป็นการพิธีสงฆ์ มีการเชิญพระพุทธรูปมาที่โก้งซ้อน ชาวบ้านมาสงฆ์ และพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เป็นภาษาไทยได้คง และภาษาบาลี จากนั้นจึงเริ่มเล่นน้ำสงกรานต์กัน และเล่นติดต่อกันถึงวันที่ ๓ ทั้งนี้ในงานปอยซ้อนน้ำ จะมีขนมที่จะทำเฉพาะในประเพณีปอยซ้อนน้ำนี้ด้วย เรียกว่า ข้าวมันซ้อนน้ำ ทำจากแป้งข้าวเจ้าผสมน้ำตาลแล้วนำไปนึ่ง คล้ายขนมเทียนแต่ไม่มีไส้ ใช้เลียงแขกและแจกผู้คนในหมู่บ้าน ต่างคนต่างทำมาช่วยกัน รวมถึงใช้ถวายพระด้วย

ข้าวมันซ้อนน้ำ ขนในประเพณีปอยซ้อนน้ำของคนไทได้คง

๔.๒ การสร้างสรรค์ “ปอยซ้อนน้ำ” สู่กรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเพณีปอยซ้อนน้ำในแบบฉบับดั้งเดิมดังกล่าวมาใน ๔.๒ นั้น ปัจจุบันจะพบได้ในหมู่บ้านในชนบท ชาวเมืองขอนแก่นส่วนใหญ่มักมาร่วมงานของรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนมากกว่า เพราะมีการจัดเป็นมหกรรม มีกิจกรรม และขนาดงานที่ยิ่งใหญ่กว่า จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการจัดงานพบว่า การสนับสนุนของรัฐบาลนั้นจะมีการสนับสนุนงบประมาณให้จัดประเพณีของไทได้คงปีเว้นปี สลับกับการสนับสนุนประเพณีของชาวจีนโป ซึ่งเป็นคนพื้นเมืองอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ใช่คนไท ทั้งนี้โดยที่รัฐบาลมองว่าเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ชนพื้นเมืองหลัก ๒ กลุ่มที่อยู่ในจังหวัดได้คง อย่างไรก็ตามในปีที่รัฐบาลไม่ได้ให้งบประมาณสนับสนุน จะมีสมาคมไทศึกษาของจังหวัดได้คงเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดงานแต่จะไม่ยิ่งใหญ่เท่ากับการสนับสนุนโดยรัฐบาล และด้วยเหตุที่เป็นงานส่วนกลางและเป็นงานใหญ่จึงมิได้จัดที่วัดใดวัดหนึ่ง รัฐบาลจึงกำหนดให้จัดงานประเพณีปอยซ้อนน้ำที่สนามกว้างเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นสนามกลางของจังหวัดที่มีความกว้างขวาง และมีการจัดทำกองซ้อนไว้หน้างาน

ผู้วิจัยเข้าร่วมงานปอยซ้อนน้ำของเมืองขอนแก่น ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๔ เมษายน ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลให้งบประมาณสนับสนุน โดยพบว่ารัฐบาลได้เชิญอาคันตุกะซึ่งเป็นคนไทกลุ่มต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งนักวิชาการ ข้าราชการ นักธุรกิจ และกลุ่มทายาทเจ้าฟ้าและขุนนางเมืองต่างๆ ทั้งยังประชาสัมพันธ์ให้เป็นเทศกาลท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัด โดยมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวจีนจำนวนมาก โดยมีกำหนดการที่มอบแก่แขกรับเชิญดังนี้

ตารางกำหนดการฉลองวันสงกรานต์สากล ๒๐๑๕ แห่งใต้คง ประเทศจีน
(ให้สำหรับผู้มีเกียรติที่มาจากประเทศไทยใช้เป็นการอ่าน)

วันที่	เวลา	รายการกิจกรรม	สถานที่
วันที่ ๑๑ เม.ย.๕๘	ทั้งวัน	๑. อินตือนรับแขกที่มารายงานตัว ๒. กิจกรรมคนเป็นหมื่นเก็บดอกไม้มาประดับศาลา มังกรดน้ำ	หมางซื่อปิ่นกอน (โรงแรมเมือง ซอน) ซานถายซาน (ภูเขาสาม ชั้น) วัดจงแสง วัดจงคำ
	๑๖.๐๐ - ๑๗.๓๐	การประชุมเห็นหน้าแขกต่างประเทศ	ซ่งเซ่หูปิ่นกอน (โรงแรมสระนกยูง)
	๑๘.๐๐ - ๑๙.๐๐	งานเลี้ยงเฉพาะ “ชนชาติสามัคคี”	หวิญซื่อ (วัดจงคำ)
	๒๐.๐๐ - ๒๒.๐๐	การแข่งขันเพลงลูกทุ่งเฉพาะ “ลำคอง(เสียง)ทอง” (รอบสุดท้าย)	หมางซื่อก่องฉ่าง (สนามกว้างเมืองซอน)
วันที่ ๑๒ เม.ย.๕๘	๐๙.๓๐ - ๑๐.๓๐	พิธีเปิดงานแสดงนิทรรศการวัฒนธรรมอันตกทอดมา แต่โบราณของชนชาติไต ชนชาติเต๋ออ่างและการจัด จำหน่ายผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมของชนชาติ	จงเมี้ยนเหย่ยกอน (ศาลามิตรภาพจีน-พม่า)
	๐๙.๐๐ - ๑๑.๓๐	๑. การแข่งขันแกะสลักผลไม้สดเฉพาะ “มีดทองคำ” ๒. การแข่งขันทอผ้าทอดอกเฉพาะ “กระสวยทอง”	หมางซื่อก่องฉ่าง (สนามกว้างเมืองซอน)
	๑๐.๐๐ - ๑๑.๐๐	การประชุมเห็นหน้าแขกที่มา	หอประชุมหมางซื่อและโรงแรม ที่แขกพัก (โรงแรมเต้อาน)
	๑๑.๐๐ - ๑๒.๓๐	งานเลี้ยงเฉพาะ “ชนชาติสามัคคี”	ผู้ ลีซื่อ (วัดจงแสง)
	๑๓.๓๐ - ๑๗.๓๐ (เวลา ๑๓.๐๐ เข้า สถานที่)	๑. พิธีเปิดงานฉลองวันสงกรานต์สากล ๒๐๑๕ แห่งใต้ คงประเทศจีนและงานอวยพรดน้ำให้ยังมีศรีสุข ๒. งานคนเป็นหมื่นรดน้ำสนุกสนานกันอย่างเต็มที่	หมางซื่อก่องฉ่าง (สนามกว้างเมืองซอน)
	๒๐.๐๐ - ๒๒.๐๐	การแสดงมรดกวัฒนธรรมไต –แสดงละครไต	หมางซื่อก่องฉ่าง (สนามกว้างเมืองซอน)
วันที่ ๑๓ เม.ย.๕๘	๐๙.๐๐ - ๑๑.๓๐	การแข่งขันตัดต่อภาพด้วยกระดาษเฉพาะ “ตะไกรทอง”	หมางซื่อก่องฉ่าง (สนามกว้างเมืองซอน)
		การแข่งขันทำอาหาร (กับข้าว) ที่เอร็ดอร่อยของชาวไต เฉพาะ “กินหวานหวาน” (ชิมรสชาติอย่างเอร็ดอร่อย)	สนามกว้างที่ทำอาหารมีรสชาติ เอร็ดอร่อยของงูเป้าแล้วจีน (ฐานที่ตลาดจำหน่ายเพชร หยก และไข่มุก)
	๑๓.๓๐ - ๑๗.๓๐	งานอวยพรดน้ำมิตรไมตรีให้ยังมีศรีสุขและงานคนเป็น หมื่นรดน้ำสนุกสนานกันอย่างเต็มที่	หมางซื่อก่องฉ่าง (สนามกว้างเมืองซอน)
	ตอนบ่าย	การเชื้อเชิญแข่งขันเรือมังกรสากลแห่งใต้คงประเทศจีน	หมางซื่อซ่งเซ่หู (สระนกยูงเมืองซอน)
	๒๐.๐๐ - ๒๒.๐๐	การแสดงด้านศิลปวัฒนธรรมและพิธีเปิดงานฉลอง สงกรานต์	หมางซื่อก่องฉ่าง (สนามกว้างเมืองซอน)
วันที่ ๑๔ เม.ย.๕๘		ส่งแขกที่มาด้วยความยินดี	

๔.๓ ปรากฏการณ์โยยหาอดีตกับอัตลักษณ์ “ความเป็นไท”: แนวคิดหลักในการจัดการคติชนสร้างสรรค์ในประเพณีปอยซ้อนน้ำ

ผู้วิจัยพบว่าการยกระดับประเพณีปอยซ้อนน้ำของไทใต้คง เป็นระดับงานมหกรรม หรือที่ใช้คำว่า “สงกรานต์สากล” นี้ น่าสนใจมาก แสดงให้เห็นความมุ่งหมายในการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายที่เป็นคนไทกลุ่มต่างๆ โดยการดึงดูดร่วมทางวัฒนธรรม หรือ core value มาใช้ประโยชน์ในเชิงการตลาด สอดคล้องกับแนวคิด Retro – Marketing ในแบบ Retro Retro และที่สำคัญคือ กลุ่มนักท่องเที่ยวหลักไม่ได้มุ่งหมายคนชาติตะวันตก แต่มุ่งไปที่กลุ่มคนไทกลุ่มต่างๆ ที่อยู่นอกประเทศที่ “พูดภาษาเดียวกัน เป็นพี่น้องกัน” เช่น คนไทยในประเทศไทย คนไทใหญ่ที่พม่า คนไทอาหมที่อินเดีย คนลาว เป็นต้น

การตลาดท่องเที่ยวแนวนี้สะท้อนให้เห็นวิถีคิดในการใช้แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ผสมผสานกับการท่องเที่ยวคืนถิ่น แนวคิดเรื่องปรากฏการณ์โยยหาอดีต โดยใช้คติชนสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือ กล่าวคือ “การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์” ที่หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมหรือศึกษาวิถีชีวิตของชนเผ่าหรือชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตผูกพันกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดความนิยมท่องเที่ยวไปดูชาวบาหลี ชาวเกาะ หรือชาวเขา เพราะธรรมชาติของนักท่องเที่ยวชอบการผจญภัยและชอบดู “ของแปลก” (exotic) วิถีชีวิตและประเพณีที่แปลกๆ ในหลายประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์จึงเกิดการจัดการท่องเที่ยวประเภทนี้ขึ้น เช่น ประเทศไทย ประเทศจีน มีการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อไปดูวิถีชีวิตชนเผ่าต่างๆ การถ่ายรูปแบบชนเผ่าหรือชาติพันธุ์ที่แต่งตัวสวยงามด้วยผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์ของชนแต่ละกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปชอบ²⁵ การที่คนไทกลุ่มต่างๆ ที่อยู่นอกประเทศเข้าไปจึงต้องการที่จะเข้าไปมีประสบการณ์ตรงกับวัฒนธรรมที่ตนไม่คุ้นเคยด้วย

กระนั้นก็ดี วัฒนธรรมที่ไม่คุ้นเคยนี้ก็ทำให้วัฒนธรรมที่แปลกแยกกับวัฒนธรรมของตน เพราะเป็นวัฒนธรรมที่เคยที่รากเหง้าร่วมกันมานานับร้อยนับพันปี และเมื่อหลายร้อยปีก่อนบรรพบุรุษของชนชาติตนก็เคยอาศัยอยู่ที่นั่นก่อนจะอพยพแยกย้ายไปตั้งรกรากในที่อื่นๆ ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวในลักษณะนี้จึงไม่เพียงเป็นการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์เท่านั้น หากแต่ยังผนวกลักษณะของ การท่องเที่ยว “คืนถิ่นเกิด” (Diaspora tourism) เข้าไปด้วย ทั้งนี้โดยการใช้แนวคิดเรื่องปรากฏการณ์โยยหาอดีต ในที่นี้คือการโดยหาความเป็นไท หรือความเป็นไทเดิม มาใช้กระตุ้นเตือน และใช้คติชนประเภทต่างๆ มาเป็นเครื่องมือโดยดัดแปลงใหม่บ้าง เพื่อให้เกิดความเหมาะสม จึงทำให้พบทั้งการใช้เทคนิคแบบ Retro Retro และ Retro Nova

²⁵ ศิราพร ณ ถลาง. “คติชนสร้างสรรค์”: บทปริทัศน์บริบททางสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง. วารสารอักษรศาสตร์. ๔๒(๒). ๒๕๕๖, หน้า ๑๕.

ผ่านการสร้างประเพณีประดิษฐ์ หรือการแสดงทางวัฒนธรรมต่างๆ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ผู้จัดงานได้ใช้วิธีการที่น่าสนใจในการใช้อัตลักษณ์ “ความเป็นไท” เพื่อกระตุ้นให้เกิดการปรากฏการณ์โยหยอติตได้ดังนี้

๔.๓.๑ การเชิญผู้แทนคนไทกลุ่มต่างๆ เป็นอาคันตุกะ

ในงานเทศกาลปอยซ้อนน้ำวันที่ ๒ ถือว่าเป็นวันที่สำคัญที่สุดในบรรดา ๓ วันของงานปอยซ้อนน้ำ โดยในช่วงเช้ารัฐบาลจัดให้มีการประชุมอาคันตุกะที่ได้รับเชิญมาร่วมงาน ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านไทศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งจากประเทศไทย พม่า และอินเดีย ซึ่งเป็นคนไทกลุ่มต่างๆ กำหนดให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนใส่ชุดประจำชาติพิธีการ การประชุมดังกล่าวมีการเปิดโอกาสให้ผู้แทนคนไทแต่ละกลุ่มแสดงสุนทรพจน์สั้นๆ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เนื้อหาในการประชุมแสดงให้เห็นถึงความสนใจของรัฐบาลซึ่งนำโดยตรงผู้ว่าการเขตปกครองตนเองชนชาติกลุ่มน้อยไตคองและจินโป ที่เน้นย้ำถึงการพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว และความพยายามในการเพิ่มนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศที่มีคนไทให้เข้ามาท่องเที่ยวที่เมืองซอนและจังหวัดไตคองนี้

การประชุมนักวิชาการอาคันตุกะที่มาร่วมงานปอยซ้อนน้ำ

ประเด็นนี้สอดคล้องกับที่ศิริพร ณ ถลาง กล่าวว่าเรื่องการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ ก็คือต้องดูด้วยว่าในแต่ละประเทศรัฐบาลมีนโยบายเลือกชาติพันธุ์ใดมาเป็น “จุดขาย” เพื่อนำเสนอนักท่องเที่ยว²⁶ ขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว “คืนถิ่นเกิด” (Diaspora tourism) การท่องเที่ยวคืนถิ่น หรือการเดินทางกลับไปหารากเหง้าของตนเองสามารถเกิดขึ้นได้ในโลกโลกาภิวัตน์ซึ่งการเดินทางสะดวกขึ้น²⁷

²⁶ ศิริพร ณ ถลาง. “คติชนสร้างสรรค์”: บทปริทัศน์บริบททางสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง. วารสารอักษรศาสตร์. ๔๒(๒). ๒๕๕๖, หน้า ๔๕.

²⁷ ศิริพร ณ ถลาง. “คติชนสร้างสรรค์”: บทปริทัศน์บริบททางสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง. วารสารอักษรศาสตร์. ๔๒(๒). ๒๕๕๖, หน้า ๑๕-๑๖.

๔.๓.๒ การธำรงรักษาประเพณีดั้งเดิมและความเป็นพุทธศาสนิกชน

การชูกานปอยช้อนน้ำเป็นประเพณีสำคัญ และยกขึ้นเป็นมหรธรม หรืองานสงกรานต์สากล ยังทำให้เห็นการพยายามดึง core value ของความเป็น “พุทธศาสนิกชน” ในคนไทยกลุ่มต่างๆ มาด้วย ดังที่ ยศ สันตสมบัติ กล่าววาระระบบความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยได้คงวางอยู่บนพื้นฐานของพุทธศาสนา นิภายเถรวาท ซึ่งแพร่เข้ามาในกลุ่มคนไทยได้คง ผ่านทางพม่าและคนไทยในรัฐฉาน แม้ว่าพุทธศาสนาจะก่อกำเนิดขึ้นในประเทศอินเดียเมื่อกว่า ๒,๕๐๐๐ ปี มาแล้ว แต่ร่องรอยหลักฐานของพระพุทธรูปศาสนาเริ่มปรากฏขึ้นในพม่าเป็นครั้งแรกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๕ และเริ่มปรากฏในตำนานของคนไทยรัฐฉานและไทยได้คง โดยในตำนานเหล่านั้นได้พูดถึงบรรพบุรุษของคนไทยว่านับถือพุทธศาสนามาตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๖^{๒๘} นอกจากนี้พุทธศาสนายังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่ออัตลักษณ์ของความเป็นไทยในสังคมหมู่บ้าน หัวใจของการเป็นคนไทย คือ การนับถือศาสนาพุทธ คนไทยแยกตัวออกจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อาศัยอยู่โดยรอบ เช่น ชาวเข่ ขาง ลีซอ ฯลฯ โดยการยกเหตุผลสำคัญประการหนึ่งว่า คนเหล่านั้นไม่ใช่ชาวพุทธ ด้วยเหตุนี้เอง การเป็นคนไทยจึงหมายรวมถึงการนับถือศาสนาพุทธโดยไม่ทิ้งทางเลือกเป็นอย่างอื่น คนที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธจะถูกมองว่าเป็นคนนอก และถูกกีดกันอยู่ภายนอกสังคมของคนไทย^{๒๙}

ด้วยเหตุนี้การเลือกประเพณีดั้งเดิมที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนา และการธำรงรักษาประเพณีดั้งเดิมไว้ ย่อมสร้างความดึงดูดให้กลุ่มคนไทยที่เป็นอาคันตุกะได้มาก และแม้ว่าจะมีการดัดแปลงประเพณี หากแต่สาระสำคัญของประเพณีก็มิได้ขาดหายไปด้วย

พิธีสงน้ำพระ ในงานปอยช้อนน้ำ

^{๒๘} ยศ สันตสมบัติ, หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทยในได้คง. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยธรรมศน์, ๒๕๔๓), น.๑๖๘

^{๒๙} ยศ สันตสมบัติ, หลักช้าง: การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทยในได้คง. (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยธรรมศน์, ๒๕๔๓), น.๑๗๐

๔.๓.๓ การจัดการแสดงพื้นบ้านและแข่งขันศิลปกรรมพื้นบ้านของไทใต้คง

ภายในงานสงกรานต์สากล หรือ ปอยซ้อนน้ำของไท้คงนั้น จะมีการสอดแทรกการแสดงพื้นบ้านและงานแสดงศิลปหัตถกรรมของคนไท้คงอยู่ตลอด สะท้อนให้เห็นถึงการที่การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่นำไปสู่ประเด็นเรื่องวิถีการนำเสนออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Representation and Identity) ซึ่งอาจจะผ่านศิลปะการแสดง ศิลปวัตถุ หรือพิธีกรรม (Picard and Wood, 1997: 14)³⁰ ซึ่งภายในงานนี้ มีการนำละครโต หรือจี่โต มาจัดแสดง พร้อมทั้งการขับเพลงไตต่างๆ การแข่งขันการทอผ้า การสาธิตการตัดกระดาด ซึ่งแสดงให้เห็นความพยายามในการนำเสนออัตลักษณ์ของคนไท้คง และความแตกต่างจากกลุ่มไทอื่นๆ เพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ให้นักท่องเที่ยวด้วย

การแสดงพื้นบ้านของไท้คง (ซ้าย) การแสดงละครโต หรือจี่โต
(ขวา) การแสดงดนตรีกลองยาวของไท้คง

๔.๓.๔ การร่วมสร้างความภาคภูมิใจร่วมกันของคนไท้ผ่านการสร้างสถิติ Guinness Book Record

ในการจัดงานปอยซ้อนน้ำทุกปีจะมีการเชิญผู้แทนจาก Guinness Book Record มาเพื่อบันทึกการสร้างสถิติของคนไท้คงในการร่วมกันทำสิ่งต่างๆ อาทิ การจัดกระดาดให้เป็นรูปนกยูงที่ใหญ่ที่สุดในโลก การแสดงระบำนกยูงที่ใช้คนมากที่สุดในโลก โดยกิจกรรมที่นำมาใช้ในการสร้างสถิติจะมีการเลือกเพื่อให้แสดงอัตลักษณ์ของความเป็นไท้คงด้วย ซึ่งหลังจากพิธีเปิดงานปอยซ้อนน้ำอย่างเป็นทางการ จะมีกิจกรรมการสร้างสถิตินี้และผู้แทนของ Guinness Book Record ก็จะมอบเกียรติบัตรแก่ผู้ว่าการเขตการปกครองฯ ท้องที่ และ

³⁰ ศิราพร ณ ถลาง, “คติชนสร้างสรรค์”: บทปริทัศน์บริบททางสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง, วารสารอักษรศาสตร์, ๔๖(๒), ๒๕๕๖, หน้า ๑๕.

ทุกคนก็จะร่วมแสดงความยินดีด้วยกัน ทั้งคนไทไตคองและคนไทที่เป็นอาคันตุกะ ในแง่นี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการใช้การประชาสัมพันธ์ หรือนำเสนออัตลักษณ์ตนเองต่อสายตาชาวโลก ให้เกิดความภาคภูมิใจในกลุ่มคนไทที่เป็นอาคันตุกะด้วย ย้ำความเป็น “พี่น้องไท” และกระตุ้นความคิดเรื่องการโยกย้ายถิ่นที่ล่าสุด

๕. สรุปและอภิปรายผล

ประเพณีปอยซ้อนน้า ของคนไทไตคองที่เมืองซอน สาธารณรัฐประชาชนจีน แสดงให้เห็นการตลาดของท่องเที่ยวที่สะท้อนให้เห็นวิถีคิดในการใช้แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงถิ่น แนวคิดเรื่องปรากฏการณ์โยกย้ายถิ่น และใช้คติชนสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ จากการยกตัวอย่างและอธิบายรายละเอียดมาข้างต้นจะเห็นว่า กิจกรรมต่างๆ มุ่งไปที่ “ความเป็นพี่น้องไท” แทบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามในท่ามกลางการเสนอ “ความเหมือน” ของความเป็นพี่น้องไท ภายในงานก็ยังมีความพยายามในการเสนอ “ความต่าง” หรืออัตลักษณ์ของความเป็นไทเฉพาะกลุ่มคือ ไทไตคองด้วย เพื่อสร้างจุดขายให้แก่การท่องเที่ยวชาวไทกลุ่มต่างๆ การจัดงานปอยซ้อนน้าของคนไทไตคองที่เมืองซอนนี้นับเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจในเชิงการท่องเที่ยวเชิงถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์อย่างมาก

๖. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๖.๑ ควรมีการศึกษาประเด็นร่วมสมัยของชนชาติไทกลุ่มต่างๆ มากขึ้นหรือประเด็นเชิงเปรียบเทียบกลุ่มคนไทกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและเป็นการเติมเต็มข้อมูล

๖.๒ ประเด็นเรื่องสงกรานต์ในกลุ่มคนไทกลุ่มต่างๆ เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากและยังไม่มีการศึกษาเปรียบเทียบโดยละเอียด ทั้งในข้อมูลตำนานและพิธีกรรม ทั้งนี้จะต้องแยกประเด็นระหว่างความเป็นปีใหม่ กับความเป็นสงกรานต์ออกจากกันก่อนจึงจะศึกษาได้ชัดเจน

๖.๓ ประเด็นอีกประเด็นหนึ่งที่พบจากการวิจัยนี้คือ เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มคนไทกลุ่มต่างๆ ในปัจจุบัน ทั้งนักวิชาการ เจ้าฟ้า หรือนักธุรกิจ ที่ใช้มิติความสัมพันธ์ความเป็นพี่น้องไทในการติดต่อสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจและน่าศึกษา

๗. บรรณานุกรม

- กงจิ้นเหวิน. (มปป.) **ความสัมพันธ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมใต้-ไทย**. มปท. (เอกสารอัดสำเนา)
- ชูศักดิ์ เดชเกรียงไกรกุล. (๒๕๕๐) **สูตรใหม่การตลาดย้อนยุค ปลุกกระแส (Retro Marketing)**. กรุงเทพฯ: บริษัท มาร์เก็ตติ้ง กรุ๊ป แอสโซซิเอชั่น.
- พัฒนา กิตติอาษา. (๒๕๔๖) **มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์หยกหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ประคอง นิมมานเหมินท์ และเรืองวิทย์ ลิมปนาท (บรรณาธิการ). (๒๕๓๘) **คนไทใต้คง: ไทใหญ่ในยูนนาน**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ประคอง นิมมานเหมินท์ และ ดาว เชิงหวา. (๒๕๔๒) **อาปัมไทใต้คง: นิทานกับสังคม**. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.
- ยศ สันตสมบัติ. (๒๕๔๓) **หลักช้าง : การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของไทในใต้คง**. กรุงเทพฯ: วิถีทรรศน์.
- สราญมิตร ประชาญสิทธิ. (๒๕๔๗). “โลกศักดิ์สิทธิ์ (The sacred) และ โลกสามัญ (The profane)”. **ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่: รวมบทความจากการประชุมวิชาการประจำปี ๒๕๔๗ มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก: คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.**
- เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). (๒๕๒๙) **เทศกาลสงกรานต์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ .กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- ศิราพร ณ ถลาง. (๒๕๕๖) “คติชนสร้างสรรค์”: บทปริทัศน์บริบททางสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง. **วารสารอักษรศาสตร์**. ๔๒(๒).
- Dao Chenghua. (2007) ‘How can the Tai nationality of Yunnan achieve development in the China-ASEAN economic integration?’ **Tai Culture** Vol.20 .

ขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/yVeZkr>

ฟ้อนล่องน่าน : วัฒนธรรมการฟ้อนในจังหวัดน่าน

Fon Long Nan: Thai Northern Folk Dance in
Nan Province

ประภาศรี ศรีประดิษฐ์¹

Praparsri Sripradit

Email: praparsris@hotmail.com

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในงานวิจัยฉบับนี้เพื่อศึกษาประวัติการแสดงฟ้อนล่องน่าน พัฒนาการ และปัจจัยเกื้อหนุนในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดง องค์ประกอบในการแสดงสถานภาพทัศนคติการตระหนักถึงคุณค่าของฟ้อนล่องน่าน และแนวทางในการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านอย่างยั่งยืน โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตจากภาพถ่าย ภาพวิดิทัศน์และการแสดงบนเวทีจริง ตลอดจนการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมโดยฝึกหัดฟ้อนล่องน่านในแต่ละรูปแบบกับครูผู้เชี่ยวชาญ การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการจัดเวทีประชุมสัมมนา เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่าฟ้อนล่องน่านมีพัฒนาการมาจากการฟ้อนบนลำเรือ ซึ่งปรากฏหลักฐานในพงศาวดารเมืองน่าน ปีพ.ศ. 1902 กล่าวถึงพระยาการเมืองเจ้าผู้ครองนครย้ายเมืองจากวรนคร (ที่ราบแถบอำเภอคิลาเพชร อำเภอปัว จังหวัดน่าน) ลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ภูเพียงแช่แห้ง (ที่ราบทางตอนล่างทางฝั่งตะวันออกของพระธาตุแช่แห้ง) ขณะล่องแพขนายกยั้งของและผู้คนลงมาตามลำน้ำน่าน ผู้โดยสารบางคนเกิดความเมื่อยล้าจึงลุกขึ้นฟ้อนตามเสียงดนตรี จากนั้นรูปแบบการฟ้อนบนลำเรือได้รับการพัฒนาตามลำดับ โดยเริ่มปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนในขณะที่ยังมีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราช ปกครองโดยเจ้าผู้ครองนครภายใต้กำกับกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏยกเลิกระบบเจ้าผู้ครองนครเรื่อยมาจนปัจจุบัน ผู้วิจัยสามารถแบ่งพัฒนาการการฟ้อนได้ 4 ระยะ ตามลำดับเหตุการณ์ดังนี้ 1) ฟ้อนบนเรือแข่งโดยชาวบ้านสามัญชนและราชสำนัก 2) ฟ้อนน่านในคุ้มหลวง 3) ฟ้อนน่านแพร่กระจายออกนอกคุ้มหลวง 4) ฟ้อนล่องน่านที่จัดระเบียบมาตรฐานโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน โดยมีองค์ประกอบในการแสดง ได้แก่ ผู้แสดงประกอบด้วย กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มนักเรียนนักศึกษา และกลุ่มบริษัทจัดการแสดง กระบวนท่าฟ้อนแต่เดิมใช้ท่าฟ้อนที่นำมาจากฟ้อนลายงาม ซึ่งหากฟ้อนบนเรือสามารถเคลื่อนไหวได้เพียงเล็กน้อย แต่หากฟ้อนบนบกจะติดสั่นเท้าขึ้นสูงก่อนการย่ำเท้าทุกครั้ง ต่อมาได้มีการนำท่ามาตรฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทยภาคกลางมาประยุกต์ในการฟ้อน วงดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อน คือ วงกลองล่องน่าน ซึ่งหากเป็นการฟ้อนบนลำเรือจะประกอบด้วยเครื่องดนตรี ได้แก่ กลองสองหน้า ข้อง แ่น และป่าน แต่หากฟ้อนบนบกจะประกอบด้วยเครื่องดนตรี ได้แก่ กลองแวง ข้อง แ่น ฉาบ เพลงที่ใช้บรรเลง คือ เพลง “มอญเรือแข่ง” แต่งกายประกอบด้วยการนุ่งซิ่นม่าน สวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสะไบเกล้าผมมวยกึ่งกลางศีรษะ ติดดอกเอื้องผึ้ง และนิยมนำออกแสดงในงานมงคลเท่านั้น

ปัจจุบันฟ้อนล่องน่านได้เข้าไปมีบทบาทในชุมชนทั้ง 15 อำเภอ ของจังหวัดน่าน การฟ้อนในงานประเพณีสำคัญของชุมชนทำให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญ

ของฟ็อนล่องน่าน เพราะสามารถสื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวเมืองน่าน ได้เป็นอย่างดี จากการประชุมระดมความคิดเห็นในการหาแนวทางอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านอย่าง ยั่งยืน พบว่าผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มีความต้องการให้หน่วยงานราชการ และเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน เผยแพร่ฟ็อนล่องน่าน และเห็นควรให้บรรจุฟ็อนล่องน่าน ไว้ในหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นทุกระดับชั้น นอกจากนี้ยังเสนอให้มีการประชาสัมพันธ์ ถึงแนวทางในการอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น เพื่อประชาชนในพื้นที่จะได้มี ส่วนร่วมในการช่วยกันอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมการฟ็อนของชาวจังหวัดน่านให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ: ฟ็อน, ล่องน่าน, วัฒนธรรม

Abstract

This study aimed to investigate the history of Fon Long Nan, the Thai northern folk dance on the oar in the Nan province, its pattern development, the factors contributing to its transformations, its patterns and characteristics, its status, and attitudes towards the dance values, as well as methods of preserving it persistently. The data was collected from printed documents, related research studies, in-depth interviews, reflections from photographs and video recordings, live stage performances, and participant observations with support from dance professionals, the data was collected from questionnaires, and seminar of Fon Long Nan sustainable conservation.

The results showed that the history of the oar dance was first inscribed in 1902, when the town ruler Payakarnmuang, together with his people, migrated from Waranakorn to Wiang Phuphiang. In this migration there were processions of rafts and oars carrying belongings and musical instruments, as well as officials and town people, along the Nan River. While travelling, some people stood up and danced on the oars in order to relax. Later on, this dance was chronologically developed, the clear evidences of which were initially found in the period when Nan was a colonized town ruled by its royal ruler, under Rattanakosin's supervision, followed by the period when the town ruler's authority was cancelled and the current period. The researcher categorized the dance development in those periods into 4 patterns, as follows: 1) the dance on the racing oars performed by the locals and by the royal officials, 2) the dance in the royal palace, 3) the dance outside the royal palace, and 4) the dance standardized by the Cultural Office in the Nan Province, with the following characteristics. The dancers were the local volunteers, dance students, dance professionals hired by dance companies and restaurants. The dance pattern was originally Fon Lai Ngam, which allowed a small amount of foot movement if it was performed on an oar, but which permitted high foot rises if it was performed on land. Later, the Thai dance standardization was applied to the dance, and its foot rise was low according to the Thai dance standards.

The Klong Long Nan music band played the Mon Rue Khaeng music. Dancewear included wearing a certain-style sarong and a long-sleeve blouse, with a hair bun in the center of the head decorated with *Dendrobium lindleyi* Steud orchid flowers. The dance was commonly performed in auspicious ceremonies, yearly and exceptional.

Nowadays, Fon Long Nan has a crucial role in 15 district communities of the Nan Province. The Fon Long Nan performance in foremost traditional festivals of the community helped the population to realize the value and significance of the dance because it well reflected the unique culture of the Nan people. According to a brainstorming meeting of Fon Long Nan dance's resolute conservation methods, most participants showed their desires for the support and dispersion of the dance from both the government and private organizations and for the Fon Long Nan studies in the local educational curricula at all levels, as well as for the growing propagation of the dance conservation methods in order for the local people to help participate in preserving the provincial cultural dance.

Keywords: Fon, Long Nan, Culture

คำว่า ฟ็อน เป็นภาษาถิ่นทางภาคเหนือของไทย หมายถึง การแสดงออกด้วยท่าทางต่าง ๆ จะโดยธรรมชาติหรือประดิษฐ์ตกแต่งจากธรรมชาติแล้วก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงเรียก กระบวนรำชุดต่าง ๆ ทั้งหมดว่าฟ็อนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันฟ็อนล่องน่านเป็นศิลปะการแสดงพื้นเมืองภาคเหนือของชาวจังหวัดน่าน ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตการพึ่งพาลำน้ำน่าน ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงผู้คนในจังหวัดน่าน ไม่ว่าจะเป็นการอุปโภค บริโภค การคมนาคมเดินทางไปมาหาสู่กันและกันเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ก่อให้เกิดเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับลำน้ำน่านมากมายโดยเฉพาะประเพณีการแข่งขันเรือที่ประกอบไปด้วย วิจิตรศิลป์ ประณีตศิลป์ และหัตถศิลป์ จากการสร้างตกแต่งเรือและนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ จากการฟ็อนประกอบ จากนั้นได้มีผู้บัญญัติศัพท์ในเวลาต่อมาว่า ฟ็อนล่องน่าน ซึ่งหมายถึงการฟ็อนบนลำเรือในขณะที่เรือล่องไปตามลำน้ำน่าน ปัจจุบันฟ็อนล่องน่านเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่นิยมอย่างแพร่หลายไม่เฉพาะแต่ในเรือยังได้จัดให้มีการฟ็อนบนบกอีกด้วย โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งพัฒนาการการฟ็อนได้ 4 ระยะ ตามลำดับเหตุการณ์ดังนี้ 1) การฟ็อนบนเรือแข่ง จัดโดยชาวบ้านและราชสำนักหลังเสร็จสิ้นงานบุญสลาภกัฏ เมื่อเรือลำใดเป็นฝ่ายชนะก็จะแสดงความยินดีด้วยการลุกขึ้นฟ็อนอย่างอิสระหากใครมีความสามารถฟ็อนสวยงามก็นำมาฟ็อนประกอบได้ 2) ฟ็อนน่านในคุ้มหลวง ถูกรังสรรค์ขึ้นโดยเจ้าน้อยบุญยก สองเมืองแก่น ตามพระราชประสงค์ของเจ้ามหาพรหมสุรธาดาที่ต้องการให้มีฟ็อนมาตรฐานในคุ้มหลวงเพื่องานบุญและต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง โดยได้นำกระบวนท่าฟ็อนสวยงามมาประยุกต์ใช้ 3) ฟ็อนน่านแพร่กระจายออกนอกคุ้มหลวง หลังล้มเลิกการปกครองโดยเจ้าผู้ครองนครในปี พ.ศ. 2475 บรรดาลูกหลานและบริวารของเจ้าผู้ครองนครต่างพากันแยกย้ายออกไปอยู่นอกคุ้มหลวง ฟ็อนน่านจึงแพร่กระจายออกนอกคุ้มหลวงต่อมาเมื่อมีการอนุญาตให้ผู้หญิงฟ็อนบนเรือแข่งประเภทสวยงาม และเรียกฟ็อนในลักษณะนี้ว่าฟ็อนล่องน่าน ฟ็อนน่านจึงได้ถูกเรียกรวมว่าฟ็อนล่องน่านตามไปด้วย 4) ฟ็อนล่องน่านที่จัดระเบียบมาตรฐานโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2551 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้จัดโครงการภูมิบ้านภูมิเมืองด้านศิลปะการแสดงฟ็อนล่องน่านโดยเชิญผู้มีความรู้ความสามารถในการแสดงฟ็อนล่องน่านเข้ามาร่วมกันจัดระเบียบท่าฟ็อนล่องน่านขึ้นใหม่ให้เป็นแบบฉบับเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการเรียนการสอน การฝึกซ้อมสำหรับการจัดการแสดง จากเหตุการณ์ในครั้งนั้นจึงเกิดกระบวนท่าฟ็อนล่องน่านในรูปแบบสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านขึ้น และได้นำฟ็อนในรูปแบบดังกล่าวออกเผยแพร่อบรมให้แก่ครู และนักเรียนในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดน่านเพื่อใช้เป็นแบบการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นดังนั้นกระบวนท่าฟ็อนล่องน่านที่ปรากฏ

ในสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่จึงเป็นแบบมาตรฐานสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแทบทั้งสิ้น ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการท่องเที่ยว ส่งผลให้วัฒนธรรมต่างถิ่น หลั่งไหลเข้าสู่จังหวัดน่านอย่างรวดเร็ว ฟ็อนล่องน่านในรูปแบบดั้งเดิมจึงค่อยๆ เลือนหายไป ประกอบกับครู ช่างฟ็อน ผู้สูงอายุขาดการสืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง ดังนั้นหากเจ้าของฟ็อน ล่องน่านซึ่งก็คือ ชาวเมืองน่านเองขาดการตระหนักถึงความสำคัญและการสืบทอด ในไม่ช้า ฟ็อนล่องน่านในแบบดั้งเดิมที่แสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ และความเป็นตัวตนของชาวจังหวัด น่านก็จะสูญหายไปจากชุมชนในที่สุด

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงประวัติ พัฒนาการ และปัจจัย เกื้อหนุนที่ส่งผลให้ฟ็อนล่องน่านเกิดการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบในการฟ็อน สถานภาพ ทักษะคติความตระหนักของประชาชนชาวจังหวัดน่านที่มีต่อคุณค่าของฟ็อนล่องน่าน เพื่อนำ มาใช้เป็นข้อมูลในการร่วมกันหาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานฟ็อนล่องน่านอย่างยั่งยืน และจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยจัดส่งให้กับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงาน ด้านการอนุรักษ์ พัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย จัดทำงบประมาณ และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ปฏิบัติจริง ก็จะสามารถให้เกิดการอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ พัฒนาการ และปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้ฟ็อนล่องน่านเกิดการเปลี่ยนแปลง
2. เพื่อศึกษาลักษณะและองค์ประกอบของการฟ็อนล่องน่าน
3. เพื่อศึกษาถึงสถานภาพของฟ็อนล่องน่าน ทักษะคติการตระหนักถึงคุณค่าของฟ็อน ล่องน่าน
4. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารกอง จดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร บันทึกทางราชการ ประกาศ คำสั่ง หนังสือ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตจากภาพถ่าย ภาพวีดิทัศน์และการแสดง บนเวทีจริง ตลอดจนการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมโดยฝึกหัดฟ็อนล่องน่านในแต่ละรูปแบบ

กับครูผู้เชี่ยวชาญ การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์ของฟ็อนล่องน่าน ทศนคติการตระหนักถึงคุณค่าของฟ็อนล่องน่าน แนวทางในการอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านของชาว จังหวัดน่านใน 15 อำเภอ ด้วยแบบสอบถามจำนวน 450 ชุด เพื่อวิเคราะห์ถึงการตระหนัก และความสำคัญของฟ็อนล่องน่านที่มีต่อชาวจังหวัดน่าน อันเป็นประโยชน์และเป็นข้อมูลในการจัดเวทีประชุมสัมมนา ระดมความคิดเห็นเพื่อหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการอนุรักษ์ ฟ็อนล่องน่านให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการ วิจัย ประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎีประวัติศาสตร์ เพื่อใช้เป็นแนวคิดในการศึกษาประวัติ พัฒนาการของฟ็อนล่องน่าน แนวคิดทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นแนวคิด ในการอธิบายวิธีการและขั้นตอนของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม แนวคิดทฤษฎีการพัฒนา ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เพื่อใช้เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงฟ็อนล่อง น่านในรูปแบบต่างๆ แนวคิดทฤษฎีความตระหนักและแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมเพื่อหา แนวทางในการอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านอย่างยั่งยืน

1.1 จัดเก็บข้อมูลเอกสารชั้นต้น จากเอกสารกองจดหมายเหตุแห่งชาติกรมศิลปากร ได้แก่ บันทึกทางราชการ ประกาศ คำสั่ง และรูปภาพในอดีต

1.2 จัดเก็บข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง ได้แก่ หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์

2. การศึกษาภาคสนาม

โดยมีวิธีการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการฟ็อนล่องน่าน ดังนี้ เจ้า รัตน์ ลักษณะเลิศวงศ์ ช่างฟ็อนอาวุโสเหลนเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 63, เจ้าสร้อยไข่มุก ณ น่าน ช่างฟ็อนอาวุโสเหลนเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 63, เจ้าสมปรารถนา ณ น่าน เหลนเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 63, เจ้าลัดดา ณ น่าน ธิดาองค์เล็กของเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 64, นางคำมิ่ง อินสาร ช่างฟ็อนอาวุโส บ้านบุญยืน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน, นายญาณ สองเมืองแก่น ศิลปินพื้น บ้าน หลานเจ้าน้อยบุญยก สองเมืองแก่น, นางอำพัน วรรณวิทย์ ช่างฟ็อนอาวุโสบ้านพญาภู จังหวัดน่าน, นางอรพิน สิทธิวงศ์ ช่างฟ็อนอาวุโสบ้านศรีมงคล จังหวัดน่าน, นางสุกัญญา ณ น่าน ข้าราชการครูวิทยาลัยการอาชีพเวียงสา จังหวัดน่าน, นางลิขิตร์ จันทรกำธร ข้าราชการ บำนาญ จังหวัดน่าน, นายคมสันต์ ชันทะสอน ครูชำนาญการโรงเรียนปัว จังหวัดน่าน, นายสักรัส พลสันติกุล หัวหน้าสถาบันน่านศึกษา วิทยาลัยชุมชนจังหวัดน่าน, นายประทีป อินแสง

ประธานสภาวิทยาลัยชุมชน จังหวัดน่าน, นายพลเชาว์ พญาพรหม ข้าราชการบำนาญและช่างฟ้อนอาวุโส บ้านท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน และนายมานะ นิรันดร์ตัน ครูผู้สอนโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

2.2 การสังเกตการแสดงฟ้อนล่องน่าน ในงานแสดงต่างๆ อาทิ งานแข่งเรือชิงถ้วยพระราชทาน งานกฐิน งานรับแขกบ้านแขกเมือง ฯลฯ โดยทำการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่งตลอดจนจดบันทึกเหตุการณ์การแสดง

2.3 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยรับการถ่ายทอดทำรำจากผู้มีความสามารถในการแสดงฟ้อนล่องน่านที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และช่างฟ้อนในอดีต

2.4 การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 450 ชุด จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยคัดเลือกจากประชากรในจังหวัดน่านทั้งหมด 477,912 คน ขนาดของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมแยกเป็นรายอำเภอทั้งหมด 15 อำเภอ อำเภอละ 30 คน โดยรวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นจำนวน 450 คน ซึ่งการกำหนดขนาดของกลุ่มประชากรได้จากการเปิดตารางของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ขนาดตัวอย่างตามความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยจำแนกออกเป็นหัวข้อต่างๆ ได้แก่ สถานภาพของฟ้อนล่องน่าน ที่ศกศติการตระหนักถึงคุณค่าของฟ้อนล่องน่าน และแนวทางในการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านของชาวจังหวัดน่านอย่างยั่งยืน

2.5 ผลิตภัณฑ์ทัศนและเอกสารผลงานวิจัย “ฟ้อนล่องน่าน : วัฒนธรรมการฟ้อนในจังหวัดน่าน” เพื่อนำมาประกอบการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นของจังหวัดน่าน โดยส่งผ่านสู่ผู้นำชุมชน ครู อาจารย์ที่มาเข้าร่วมสัมมนา ระดมความคิดเห็นในการหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่ออนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านอย่างยั่งยืน

2.6 จัดเวทีถ่ายทอดผลงานวิจัยสู่ชุมชนและระดมความคิดเห็นในรูปแบบของการสัมมนาเรื่อง “แนวทางในการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านอย่างยั่งยืน” โดยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้นในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดส่งให้กับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ พัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม ได้ใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย จัดทำงบประมาณ และจัดกิจกรรมในโอกาสต่อไป และหากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ปฏิบัติจริง ก็จะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านอย่างยั่งยืนสืบไป

ผลการวิจัย

การฟ้อนบนลำเรือครั้งแรกได้ถูกบันทึกไว้ในพงศาวดารเมืองน่านเมื่อปี พ.ศ. 1902 ซึ่งขณะนั้นพญาการเมืองโปรดให้เกณฑ์ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ย้ายเมืองจากวรนคร (ที่ราบแถบอำเภอศิลาเพชร อำเภอปัว) ลงมาตั้งถิ่นฐานที่เวียงภูเพียง (ที่ราบทางตอนล่างทางฝั่ง

ตะวันออกของพระธาตุแช่แห้ง) การย้ายเมืองในครั้งนั้นได้มีการจัดขบวนแพเรือพร้อมข้าวของเครื่องใช้ดุริยดนตรี นำขบวนชาวเมืองและข้าราชการบริพารล่องลงมาตามลำน้ำน่าน ระหว่างทางผู้โดยสารต้องการผ่อนคลายความเหนื่อยเมื่อยล้าประกอบกับเสียงของดุริยดนตรีทำให้เกิดความสนุกสนาน ผู้โดยสารบางคนจึงลุกขึ้นฟ้อนอิสระตามจังหวะดนตรี (สมเดช อภิขยกุล, 2552 : 2) แต่เนื่องจากความเชื่อของชาวพื้นเมืองภาคเหนือไม่นิยมให้เพศหญิงยืนค้ำศีรษะ ประกอบกับการยืนฟ้อนบนเรือมีความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุสูงจึงจำกัดให้เฉพาะเพศชายลุกขึ้นยืนฟ้อนเท่านั้น (ประทีป อินแสง, 2557) และเนื่องจากพื้นที่บนเรือมีบริเวณจำกัดจึงทำได้เพียงการยืนฟ้อนโดยปราศจากการเคลื่อนไหวหรือหากจะก้าวเท้าก็ทำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น (สมเดช อภิขยกุล, 2552 : 8) ต่อมารูปแบบการฟ้อนบนลำเรือได้รับการพัฒนาตามลำดับ โดยเริ่มปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนในขณะที่ยังมีฐานะเป็นหัวเมืองประเทศราช ปกครองโดยเจ้าผู้ครองนครภายใต้กำกับของกรุงรัตนโกสินทร์ トラบจนยกเลิกระบบเจ้าผู้ครองนครเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยสามารถแบ่งพัฒนาการการฟ้อนได้ 4 ช่วง ตามลำดับเหตุการณ์ดังนี้

1.ความเป็นมาและพัฒนาการฟ้อนล่องน่าน

1.1 ช่วงที่ 1 การฟ้อนบนเรือแข่ง

การฟ้อนบนลำเรือต่อมาปรากฏในพิธีแข่งเรือ โดยมีที่มาจากการขนส่งผู้คนและสิ่งของไปทำบุญสลากภัตหรือทานกัวยสลาอันเป็นประเพณีของชาวไทยพุทธทางภาคเหนือเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วส่วนใหญ่จะเริ่มถวายทานตั้งแต่ช่วงออกพรรษาต่อเนื่องกันไปเป็นระยะเวลา 1 เดือน (เจ้าสร้อยไข่มุก ณ่าน, 2557) ซึ่งขณะนั้นเป็นช่วงฤดูน้ำหลาก ผู้คนจากหลายหมู่บ้านจึงสัญจรทางเรือมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก เมื่อเสร็จงานจึงได้จัดให้มีการเฉลิมฉลองเพื่อผ่อนคลายและเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกันและกันด้วยการละเล่นแข่งเรือ กระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมประจำเมืองน่านไปในที่สุด เมื่อเรือลำใดเป็นฝ่ายชนะตามสัญญาตมของมนุษย์ก็คงหนีไม่พ้นการแสดงความยินดีด้วยวิธีลุกขึ้นฟ้อนบนลำเรือ จึงอาจกล่าวได้ว่าการฟ้อนบนเรือแข่งน่าจะเกิดขึ้นพร้อมๆ กับประเพณีการแข่งขันแข่งเรือ แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าการแข่งเรือเริ่มมีขึ้นครั้งแรกเมื่อใด หากพิจารณาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยดูจากเรือโบราณของหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีการจดบันทึกปีที่สร้างและเล่าสืบต่อกันมาจะพบว่า เรือที่เก่าที่สุดในเมืองน่าน คือ เรือเสือเผ่นทำล้อ ขุดเมื่อปี พ.ศ. 2359 ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการละเล่นแข่งเรือน่าจะมามีมากกว่า 200 ปีแล้วก็เป็นได้ จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการพิธีแข่งเรือในสมัยอดีตสามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

แบบที่ 1 การจัดพิธีแข่งเรือโดยชาวบ้าน การจัดการแข่งเรือในลักษณะนี้ยึดถือธรรมเนียมให้ราชสำนักจัดก่อน แล้วหมู่บ้านราษฎรอื่นจึงจะสามารถจัดพิธีนี้ได้ เมื่อเรือลำใดเป็นฝ่ายชนะผู้ขายในเรือลำนั้นก็จะยกมือม้วนฟ้อนด้วยความยินดีโดยไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว แต่หากขายใดมีความสามารถในการฟ้อนลายงาม ซึ่งเป็นการฟ้อนเพื่อผ่อนคลายหลังจากฟ้อนเจิงศิลปะการฟ้อนเพื่อต่อสู้ของชายชาวล้านนาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็อาจหยิบยกท่าฟ้อนลายงามขึ้นมาใช้ฟ้อนประกอบบนลำเรือตามแต่ผู้ใดจะสามารถเรียบเรียง รังสรรค์ขึ้นมาได้ ลักษณะการใช้เท้ายังคงอยู่หนึ่งหรืออาจขยับได้เพียงเล็กน้อยเช่นเดิมเพราะหากเคลื่อนไหวร่างกายมากเกินไปอาจส่งผลให้เรือล่มได้โดยง่าย

แบบที่ 2 การจัดพิธีแข่งเรือโดยราชสำนัก การจัดการแข่งเรือในลักษณะนี้สามารถจัดขึ้นได้ 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 จัดขึ้นในเทศกาลงานบุญพิธีถวายสลากภัตการจัดงานบุญในลักษณะนี้กำหนดเป็นธรรมเนียมให้ราชสำนักจัดขึ้นก่อนชาวบ้านราษฎร ณ วัดหลวงกลางเวียง หรือวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร หลังจากนั้นหมู่บ้านราษฎรอื่นจึงจะสามารถจัดพิธีได้ การแข่งเรือในช่วงแรก ๆ เป็นเพียงการละเล่นหลังจากเสร็จสิ้นงานบุญเช่นเดียวกับการจัดพิธีแข่งเรือโดยชาวบ้านราษฎร ต่างกันก็เพียงหากเรือลำใดชนะก็จะได้รับรางวัลจากเจ้าผู้ครองนครหรือได้รับเกียรติจากเจ้าผู้ครองนครลงไปฟ้อนบนเรือลำที่ชนะเลิศ (พลเซอร์ พญาพรหม, 2558)

กรณีที่ 2 จัดขึ้นในงานเฉพาะกิจการจัดงานในลักษณะนี้มิได้จัดขึ้นเพื่องานบุญแต่อย่างไร แต่เป็นการจัดแข่งเรือในโอกาสพิเศษโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่นพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 63 ได้โปรดให้มีการแข่งเรือขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2460 เพื่อรับเสด็จกรมพระนครสวรรค์วรพินิจที่มาตรวจราชการเมืองน่าน (เสนีย์ จิตตเกษม, 2554 : 33) หรือในบางปีหากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ขาดน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค ถึงแม้ไม่มีงานบุญสลากภัตก็จะเชิญเรือมาแข่งขันกัน เพื่อเป็นการขอฝนตามความเชื่อโดยสมมติว่าพญานาคได้ลงมาเล่นน้ำ (สีกส์ห์ พลสันติกุล, 2556 : 56) เพื่อบันดาลให้ฝนตกนั่นเอง

ในการจัดการแข่งเรือโดยราชสำนักเป็นกุศโลบายที่สะท้อนให้เห็นความกลมเกลียวเชื่อมโยงระหว่างสังคมชาวบ้านและราชสำนักเข้าไว้ด้วยกันเพราะหากเรือลำใดได้รับชัยชนะก็จะได้รับรางวัลและได้รับเกียรติจากเจ้านายลงไปฟ้อนในเรือลำนั้นจากการศึกษาภาพถ่ายที่เจ้ามหาพรหมสุรธาดาฟ้อนบนเรือแข่งคราวรับเสด็จกรมพระนครสวรรค์วรพินิจ ในปี พ.ศ. 2460 พบว่าท่าฟ้อนดังกล่าวมีลักษณะคล้ายท่ากาตากปิก ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการฟ้อนลายงาม ลักษณะการใช้เท้ายังคงยืนนิ่งหรือก้าวได้เพียงเล็กน้อยโดยเท้าข้างหนึ่งเหยียบอยู่ในลำเรือ และเท้าอีกข้างหนึ่งเหยียบกาบเรือไว้เพื่อช่วยในการทรงตัว จะเห็นได้ว่าฟ้อนบนเรือแข่งไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการโดยชาวบ้านหรือราชสำนักล้วนแต่นำกระบวนการฟ้อนลาย

งามที่ได้รับถ่ายทอดมาจากชาวไทลื้อซึ่งเดิมอาศัยอยู่ในดินแดนสิบสองปันนาแต่ได้อพยพ ย้ายถิ่นเข้ามายังจังหวัดน่านอย่างต่อเนื่องแต่ครั้งโบราณกาลมาประยุกต์ใช้ปัจจุบันนายคมสันต์ ชันทะสอน (คมสันต์ ชันทะสอน, 2557) สามารถรวบรวมท่าพอนลายงามจากบรมครู ในจังหวัดน่านหลายท่านไว้ได้ 12 ท่าดังนี้ 1) ไหว้ 2) บิดบัวบาน 3) บัวบานโล่ 4) สานเกี้ยวเกล้า 5) ช้างข้ามทุ่ง 6) จระเข้วาดหาง 7) กาดากปัก 8) ม้วนไหมใต้คอก 9) ม้วนผักใส่ไห 10) เมฆบังวัน 11) แม่ลายงามสูงต่ำ 12) ช้างชูงวง

ปัจจัยที่มีผลต่อการพอนบนลำเรือ ได้แก่

1) **วิถีชีวิตชุมชนเกษตรกรรม** สังคมเมืองน่านในอดีตผู้คนส่วนใหญ่ล้วนประกอบอาชีพ เกษตรกรรม จึงมีเวลาว่างหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวและฤดูน้ำหลาก มาร่วมกิจกรรมงานบุญสลาก ภัต และแข่งเรือซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลา และคนจำนวนมากได้

2) **พระพุทธศาสนา** การทำบุญในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อของชาว ล้านนาที่จะทำให้สามารถเข้าถึงโลกุตระธรรมอันเป็นบุญกุศลอย่างเต็มเปี่ยมส่งผลให้เข้าถึง นิพพานได้โดยง่าย คนเมืองน่านส่วนใหญ่จึงทุ่มเทกับการทำบุญทำทาน เหตุนี้จึงเกิดการใช้ เรือเพื่อขนส่งผู้คนและก่วยสลากจำนวนมากเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดการ แข่งเรือและการพอนรับบนลำเรือขึ้นในที่สุด

3) **กลยุทธ์การบริหารปกครองของราชสำนักน่าน** การเข้าร่วมกิจกรรมแข่งเรือ ระหว่างชาวบ้านกับราชสำนักก่อให้เกิดความใกล้ชิดกลมเกลียวระหว่างกันและกันหากเรือลำ ไດชนะเลิศก็จะได้รับเกียรติจากเจ้านายลงไปพอนในเรือลำนั้น ทำให้ผู้ชนะเกิดความภาคภูมิใจ เกิดความศรัทธาและรู้สึกใกล้ชิดกับชนชั้นปกครองมากขึ้น

4) **การแสดงสัญลักษณ์ทางการเมือง** การจัดแข่งเรือเพื่อรับเสด็จพระบรมวงศานุ วงศ์และเจ้านายชั้นผู้ใหญ่จากราชสำนักหลวงรัตนโกสินทร์ โดยมีเจ้าผู้ครองนครลงไปพอนบน ลำเรือที่ชนะเลิศเป็นการแสดงสัญลักษณ์ทางความเคารพและศิโรราบต่ออำนาจการปกครอง ราชสำนักส่วนกลาง ปัจจัยข้อนี้อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนผ่านไปสู่วัฒนธรรมของ รัตนโกสินทร์มากขึ้น หากยังไม่ส่งผลชัดเจนเท่าใดนัก

1.2 ช่วงที่ 2 พอนน่านในคุ้มหลวง

ผู้ที่มีบทบาทในการพอนประจำคุ้มหลวงเมืองน่าน คือ นายบุญยก สองเมืองแก่น หรือ สรรพนาม “เจ้าน้อยบุญยก” รับราชการครั้งแรกในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครอง นครองค์ที่ 63 ต่อเนื่องมาจนถึงเจ้ามหาพรหมสุรธาดาฯ เจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 64 ในตำแหน่ง ยกกระบัตรเมืองน่าน มีหน้าที่เป็นหัวหน้าทำพลับพลารับเสด็จเจ้านายทุกพระองค์ที่เสด็จมา

ตรวจราชการเมืองน่านนอกจากนี้ยังเป็นกวีเอกและช่างพ่อนประจำคุ้มหลวงในปี พ.ศ. 2469 เจ้าน้อยบุญยกได้ตามเสด็จเจ้ามหาพรหมสุรธาดาฯ ขึ้นมารับเสด็จและร่วมพิชิตยาศรีทูลพระขวัญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่จังหวัดเชียงใหม่ (จินตนา มัชฌิมบุรุษ, 2550 : 22) ในครั้งนั้นเจ้าน้อยบุญยก และเจ้ามหาพรหมสุรธาดาได้มีโอกาสพบเห็นพ่อนในคุ้มหลวงเมืองเชียงใหม่ ที่ได้รับการถ่ายทอดและฝึกซ้อมอย่างเป็นระบบจากพระราชชายาเจ้าดารารัศมี พระราชธิดาเจ้าอินทรวชิยานนท์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 7 ซึ่งท่านได้รับการหล่อหลอมทางด้านนาฏศิลป์ไทยจากราชสำนักภาคกลางระหว่างปี พ.ศ. 2429-2457 อันเป็นช่วงเวลาที่ได้ทรงถวายตัวรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จกลับมาพำนักยังเมืองเชียงใหม่จึงได้นำความรู้และประสบการณ์ทางด้านนาฏศิลป์ราชสำนักภาคกลางมาประยุกต์ใช้ผสมผสานกับนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนืออย่างสอดคล้องกลมกลืนก่อให้เกิดพ่อนใหม่ ๆ ขึ้นหลายชุดด้วยกัน นอกจากนี้ยังทรงเป็นผู้จัดระเบียบการพ่อนเมืองหรือพ่อนแห่งครุฑทนต์เดิมมาเป็นการจัดแถว จัดระเบียบท่าพ่อนให้ตายตัว และฝึกให้ข้าหลวงในพระองค์พ่อนรำเพื่อออกแสดงเมื่อมีการจัดงานฉลองและสมโภชต่างๆ รวมถึงในคราวที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมายังนครเชียงใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2469 ดังที่ ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง ได้เรียบเรียงไว้ในหนังสือเพชรลานนา ความตอนหนึ่งว่า

“.....เจ้าหญิงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถึง 3 รัชกาลทรงรู้จักใคร่ครวญมีความสามารถเก่งกาจจริง สมกับเป็นดอกฟ้าประดับตำหนักพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ลีลาอ่อนช้อยแจ่มจรัสในการพ่อนรำของเจ้าหญิง นับเป็นเลิศประเสริฐสุดในขบวนเจ้าหญิงฝ่ายเหนือด้วยกัน ดังจะเห็นได้จากการเสด็จเลียบหัวเมืองฝ่ายเหนือเมื่อปี พ.ศ. 2469 ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เจ้าหญิงองค์นี้ก็ได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์อันสูงยิ่งจากพระหัตถ์ของพระองค์ และยังได้ใกล้ชิดยุคลบาทตามเสด็จไปทุกหนทุกแห่งทั่วภาคเหนือ ก็เพราะเจ้าหญิงมีความสามารถนำเจ้าหญิงฝ่ายเหนือจัดระบำนำพ่อนถวายด้วยศิลปะลีลาที่ท่านได้รับการยกย่องจากเจ้านายทั่วไปให้เป็น “ราชินี” แห่งพ่อนรำของเวียงพิงค์.....” (ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง, 2509 : 39)

จากเหตุการณ์ที่เจ้ามหาพรหมสุรธาดาได้พบเห็นพ่อนในคุ้มหลวงของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ที่นำมาพ่อนรับเสด็จรัชกาลที่ 7 ในคราวนั้น เมื่อเสด็จกลับมายังเมืองน่านพระองค์จึงมีรับสั่งให้เจ้าน้อยบุญยกสองเมืองแก่น เป็นผู้ริเริ่มสอนบุตรหลานของเจ้าผู้ครองนครทั้งหญิงและชายพ่อนเพื่อไว้ใช้สำหรับรับเสด็จเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ แยกบ้านแยกเมือง และในงานบุญต่าง ๆ (ญาณ สองเมืองแก่น, 2557) แทนการพ่อนแห่งขบวนนางบุญเข้าวัดหรือ

ที่เรียกกันว่า “ม่ง ซิด ซิง” ซึ่งไม่มีกฎเกณฑ์มาตรฐานตายตัวแต่อย่างไร มาเป็นฟ้อนที่เรียกกันว่า “ฟ้อนน่าน” ตามชื่อเมืองน่านโดยมีการจัดระเบียบแถว และการนับจังหวะกำหนดท่ารำที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ปัจจุบันนายญาณ สองเมืองน่าน ผู้มีศักดิ์เป็นหลานยังคงสามารถจดจำ และสืบทอดท่าฟ้อนดังกล่าวไว้ได้จำนวน 6 ท่า ดังนี้ 1) ไหว้ 2) บังวัน 3) บิดบัวบาน 4) เกี้ยวเกล้า 5) กาตากปิก 6) สนตันสนปลาย

ท่าไหว้

ท่าบังวัน หรือเกี้ยวหน้า

ท่ากาตากปิก

ท่าเกี้ยวเกล้า

ท่าสนตันสนปลาย

ท่าบิดบัวบาน

ภาพที่ 1 นายญาณ สองเมืองแก่น สาธิตกระบวนท่าฟ้อนน่านที่ได้รับการถ่ายทอดจากเจ้าน้อยบุญยกสองเมืองแก่น

ที่มา: บันทึกภาพโดย นางสาวประภาศรี ศรีประดิษฐ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2557

ฟ้อนน่านของเจ้าน้อยบุญยกในคุ้มหลวงเป็นการฟ้อนบนบกทำให้สามารถย่อเข้า เคลื่อนที่ด้วยวิธีตีสันเท้าขึ้นสูงก่อนที่จะก้าวเท้าไปข้างหน้า คล้ายกับการย่อเท้าเพื่อเคลื่อนที่แบบฟ้อนเจิง ซึ่งเจ้าน้อยบุญยกเป็นผู้มีความสามารถในการฟ้อนดังกล่าวอยู่แต่เดิมแล้ว ส่วนลักษณะของการใช้มือยังคงอ้างอิงรูปแบบของฟ้อนลายงามแต่ได้นำมาเรียบร้อยให้มีความ

อ่อนช้อยงดงามเหมาะกับการฟ้อนโดยเทศหญิงมากขึ้น มีการจัดระบบการตั้งแถวและกำหนดท่ารำด้วยการนับจังหวะให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยส่วนใหญ่มักนำออกแสดงในงานต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง งานสมโภช เฉลิมฉลอง และในงานบุญต่างๆของราชสำนักเมืองน่าน

ปัจจัยที่มีผลต่อการฟ้อนในคุ้มหลวงได้แก่

1) อิทธิพลของการจัดระเบียบประเพณีและวัฒนธรรม การจัดระเบียบทางวัฒนธรรมของราชสำนักหลวงรัตนโกสินทร์ ถ่ายทอดและส่งผ่านมายังเจ้าดารารัศมีสู่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเจ้าผู้ครองนครน่านได้หยิบยืมนำมาใช้ประดิษฐ์สร้างและบริหารจัดการฟ้อนในคุ้มหลวงเมืองน่าน

2) การส่งเสริมอำนาจการปกครองของเจ้าผู้ครองนคร ศิลปะการฟ้อนรำเป็นเครื่องส่งเสริมบารมีของเจ้าผู้ครองนคร เช่นเดียวกับกษัตริย์หรือเจ้าเมืองอื่นๆ ที่นิยมมีคณะละครฟ้อนรำของตนไว้เป็นเครื่องประดับบารมี เป็นเครื่องหมายแสดงถึงอำนาจ ความเจริญรุ่งเรืองความผาสุกของประชาชนภายใต้การปกครองได้เป็นอย่างดี

3) การเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีทางการเมือง การฟ้อนโดยบุตรหลานของเจ้าผู้ครองนครนั้นเป็นการแสดงความเคารพนอบน้อมและกระชับความสัมพันธ์กับแขกผู้มาเยือนเสมือนเป็นบุคคลพิเศษหรือคนในครอบครัวเดียวกันได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปกครองครอบครัว บุตรหลาน ข้าราชการบริวาร ของเจ้าผู้ครองนครอีกด้วย

4) พระพุทธศาสนา การร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อของชาวล้านนาที่จะทำให้สามารถเข้าถึงนิพพานได้โดยง่าย ดังนั้นคนเมืองน่านจึงทุ่มเทให้กับการทำบุญ มีการจัดขบวนแห่ฟ้อนทั้งทางบกและทางเรือระหว่างเดินทางไปร่วมกิจกรรมอย่างเต็มกำลังความสามารถสูงสุดเท่าที่ศักยภาพของตนจะทำได้

1.3 ช่วงที่ 3 ฟ้อนน่านแพร่กระจายออกนอกคุ้มหลวง

ฟ้อนน่านแพร่กระจายออกนอกคุ้มหลวง เกิดขึ้นหลังจากเจ้ามหาพรหมสุรธาตาถึงแก่พิราลัยเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2474 ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยเปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ทหารรัตนโกสินทร์ส่วนกลางจึงได้ล้มเลิกการปกครองโดยเจ้าผู้ครองนคร และเปลี่ยนเมืองน่านเป็นจังหวัดน่านแทน เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลให้คุ้มหลวงเมืองน่านตกเป็นสมบัติของแผ่นดิน ลูกหลานและบริวารของเจ้าผู้ครองนครต่างพากันแยกย้ายออกไปอยู่ที่ต่างๆ โดยในช่วงแรกที่เจ้ามหาพรหมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนครถึงแก่พิราลัยนั้น ชาวบ้านทั่วไปยังคงยำเกรงต่อบารมีของเจ้าผู้ครองนครอยู่ จึงเป็นการยากที่จะตีตนเสมอเหมือนทำการเลียนแบบเทียบเคียงเจ้านายในด้านต่าง ๆ

ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงไวทุกข์ต่อการจากไปของเจ้าผู้ครองนครอีกทั้งยังต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของระบอบการปกครองใหม่ ดังนั้น พัฒนาการและการแพร่กระจายของฟ็อนน่านสู่ชาวบ้านนอกคุ่มหลวงจึงน่าจะเกิดขึ้นภายหลัง เมื่อระบอบเจ้านายเริ่มกลืนหายไปจากสังคมเมืองน่าน ชาวบ้านทั่วไปจึงกล้าที่จะเรียนรู้และจดจำศิลปะทางารฟ็อนน่าน จากการพบเห็นเจ้านายและบุตรหลานของเจ้าผู้ครองนครฝึกซ้อมและออกแสดงในงานสำคัญของจังหวัดเป็นเหตุให้ฟ็อนน่านได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา โดยชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านได้นำมาฝึกหัดและนำออกแสดงในโอกาสสำคัญของชุมชน เช่น งานบุญ งานแข่งเรือ งานต้อนรับแขกบ้าน งานสมโภชเฉลิมฉลอง งานประเพณีต่างๆ ฯลฯ สื่อถึงความเข้มแข็ง สามัคคีในหมู่บ้านและชุมชน ต่อมาได้เรียกชื่อกลุ่มของตนว่า คณะศรัทธา เช่น คณะศรัทธาบ้านพญาภู คณะศรัทธาบ้านหนองเต่า คณะศรัทธาบ้านมหาโพธิ์ คณะศรัทธาบ้านดอนแท่น เป็นต้น

เมื่อบทบาทของฟ็อนน่านขยายวงกว้างมากขึ้น ในราวปี พ.ศ. 2499 ได้มีการนำผู้หญิงลงไปฟ็อนบนเรือแข่งประเพณีสวญงาม เรียกชื่อการฟ็อนบนเรือโดยผู้หญิงนี้ว่าฟ็อนล่องน่าน และเรียกกันติดปากเช่นนี้เรื่อยมา จนหมายรวมถึงฟ็อนน่านที่แสดงบนบกว่า“ฟ็อนล่องน่าน” ไปด้วยจนกระทั่งปัจจุบัน ต่อมาเมื่อความต้องการในการนำฟ็อนล่องน่านออกแสดงเพิ่มมากขึ้นจึงเกิดการแข่งขันทางด้านศิลปะการฟ็อนล่องน่านระหว่างชุมชน จากกระแสการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมประกอบกับการเรียนรู้สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวิธีการจดจำโดยปราศจากการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของท่ารำฟ็อนล่องน่านฉบับคุ่มหลวงด้วยการประยุกต์ และสร้างเพิ่มขึ้นใหม่จำนวนมากก่อให้เกิดท่าฟ็อนล่องน่านในรูปแบบที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชนอย่างเห็นได้ชัด จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถแบ่งรูปแบบการเปลี่ยนแปลงท่าฟ็อนล่องน่านในช่วงแพร่กระจายออกนอกคุ่มหลวงได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 ฟ็อนล่องน่านที่ได้รับอิทธิพลมาจากฟ็อนในคุ่มหลวง

ผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดฟ็อนน่านตามแบบคุ่มหลวงสู่สามัญชนชาวบ้านรอบนอก คือ นายประเสริฐ คุหลานนท์ ท่านได้นำฟ็อนน่านที่เคยเห็นและจดจำมาจากเจ้าน้อยบุญยกสองเมืองแก่น มาถ่ายทอดให้กับชาวบ้านในชุมชนบ้านพญาภู และลูกเสื่อชาวบ้านเรือมาเพื่อใช้ออกแสดงในงานสำคัญของจังหวัด อาทิ งานฉลองรัฐธรรมนูญ งานปีใหม่ งานกฐิน งานวัด งานแข่งเรือ ซึ่งปัจจุบันนายพลเชาว์ พญาพรหม สามารถจดจำและสืบทอดท่าฟ็อนดังกล่าวไว้ได้จำนวน 6 ท่า ดังนี้ 1) ไหว้ 2) บัวลัด 3) แร้งปีกหัก 4) กาดากปีก 5) ปลาเหลียมหาง 6) เกี้ยวเกล้า

ท่าไหว้

ท่าบัวมัลล

ท่าปลาเลี่ยมหาด

ท่ากาตากปัก

ท่าแรงปักหัก

ท่าเกี่ยวเกล้า

ภาพที่ 2 นายพลเชาว์ พญาพรหม สาธิตกระบวนท่าฟ้อนน่านที่ได้รับการถ่ายทอด
จากอาจารย์ ประเสริฐ คุตตานนท์
ที่มา: บันทึกภาพโดย นางสาวประภาศรี ศรีประดิษฐ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2557

หากพิจารณาจะพบว่าท่าฟ้อนดังกล่าวมีความแตกต่าง และเปลี่ยนแปลงไปจาก
ฟ้อนน่านในคุ้มหลวงเดิมเล็กน้อย อาทิ เพิ่มกระบวนท่าแรงปักหัก ปลาเลี่ยมหาด และ
ตัดกระบวนท่าบังวันกับสนตันสนปลายออก แต่ยังคงลักษณะการย่อเท้าด้วยวิธีดีสันเท้าขึ้น
สูงในรูปแบบเดิมอยู่

รูปแบบที่ 2 ฟ้อนล่องน่านที่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อและวิถีชีวิต

ผู้ที่มีบทบาทในการประดิษฐ์ฟ้อนล่องน่านขึ้นใหม่เพื่อให้ผู้หญิงฟ้อนบนลำเรือในงาน
แข่งเรือประเพณีประเภทสวยงามของบ้านดอนใหม่ครั้งแรกในปีพ.ศ. 2499 คือ พ่อครูเมืองดี
เทพประสิทธิ์ (คำมิ่ง อินสาร, 2557) โดยท่านได้นำประสบการณ์ตรงในชีวิตมาเป็นแนวคิด
ในการสร้างสรรค์ท่าฟ้อนล่องน่านเพื่อสื่อความหมายเกี่ยวกับพิธีกรรมการนำพระบวชใหม่เข้า
วัดซึ่งปัจจุบันแม่ครูคำมิ่ง อินสาร บุตรสาวของพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ สามารถจดจำและ
สืบทอดท่าฟ้อนดังกล่าวไว้จำนวน 5 ท่า ดังนี้ 1) ไหว้ เป็นท่าที่ใช้ทำความเคารพทุกสิ่ง

- 2) โบกโบยเทวดา ทำความเคารพเทวดา 3) แม่ธรณีรูดน้ำผม ทำความเคารพแม่ธรณีเทพีแห่งพื้นดิน 4) เปลี่ยนผ้า นุ่งผ้าขาวมาในวัดแล้วจึงต้องเปลี่ยนเป็นผ้าเหลืองเมื่อบวชเป็นพระแล้ว
- 5) เก็บดอกบัวถวายพระ การนำดอกบัวสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้ามาถวายพระใหม่

ทำไหว้

ทำโบกโบยเทวดา

ทำแม่ธรณีรูดน้ำผม

ทำเปลี่ยนผ้า

ทำเก็บดอกบัวถวายพระ

ภาพที่ 3 นางคำมิ่ง อินสาร สาธิตกระบวนท่าฟ้อนล่องน่านที่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์

ที่มา: บันทึกภาพโดย นางสาวประภาศรี ศรีประดิษฐ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2557

รูปแบบที่ 3 ฟ้อนล่องน่าน ที่ได้รับอิทธิพลมาจากทำรำมาตรฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากร

อิทธิพลของทำรำมาตรฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากรได้เผยแพร่และขยายวงกว้างในจังหวัดน่านอย่างเห็นได้ชัด จากหลายเหตุการณ์ดังต่อไปนี้ นโยบายสร้างชาติของจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2481 – 2488) ได้ปรับปรุงวัฒนธรรมรำไท่นจากทำรำง่ายๆตามธรรมชาติมาพัฒนาให้เป็นศิลปะที่มีแบบแผนด้วยการสอดแทรกทำรำมาตรฐาน กรมศิลปากรเข้าไป เรียกว่า รำวงมาตรฐาน โดยกำหนดให้ข้าราชการฝึกซ้อมรำวงทุกวันพุธตอนบ่ายและสนับสนุนให้ประชาชนนักเรียนนักศึกษารำกันในทุกโอกาส (สุกัญญา ภัทราชัย, 2537 : 80) ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวครูผู้สอนวิชานาฏศิลป์ ได้มีโอกาสเข้าร่วมศึกษาและฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้

ความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ไทยอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ครูผู้สอนมีทักษะความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา รัฐบาลได้จัดโครงการอบรมลูกเสือชาวบ้าน ด้วยการนำกิจกรรมออกค่ายและฝึกอบรม โดยการเชิญข้าราชการครู ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในจังหวัดน่านมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดพื้ณล่องน่านให้แก่ลูกเสือชาวบ้านแทบทุกรุ่นเพื่อปลูกฝังนิสัยให้สมาชิกรักบ้านเมืองถิ่นฐาน รักหมู่คณะ อันเป็นฐานในการต่อต้านและป้องกันลัทธิคอมมิวนิสต์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2536 สำนักงานเทศบาลเมืองน่าน ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานถ้วยรางวัลชนะเลิศประเภทเรือสวงามจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารีเป็นปีแรก จึงเกิดการประชันขันแข่งพื้ณล่องน่านที่พื้ณโดยผู้หญิงบนเรือแข่งประเภทสวงามกันอย่างเต็มที่

จากเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้มีการประดิษฐ์สร้างพื้ณล่องน่านขึ้นใหม่ โดยรับเอาท่ารำมาตรฐานจากเพลงแม่บทใหญ่ซึ่งเป็นบทเรียนสำหรับฝึกหัดรำแม่ท่าทางด้านนาฏศิลป์กรมศิลปากร มาใช้เป็นหลักในการประดิษฐ์ เช่น ท่าสอดสร้อยมาลา ท่าพรหมสีหน้า ท่าบัวชูฝัก เป็นต้น

ท่าไหว้

ท่าชิตางนาง

ท่าพรหมสีหน้า

ท่าบัวชูฝัก

ท่านางนอน (โบกโบยเพศ)

ท่าสอดสร้อยมาลาแปลง

ท่าจันทร์ทรงกลด (เก็บบัวถวายพระ)

ภาพที่ 4 นางอรพิน สิทธิวงศ์ สาธิตกระบวนการทำพื้ณล่องน่านที่ได้ประดิษฐ์ขึ้นเองจากประสบการณ์ร่ำวงมะเก่าและ เข้ารับการอบรมลูกเสือชาวบ้าน
ที่มา: บันทึกภาพโดย นางสาวประภาศรี ศรีประดิษฐ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2557

อิทธิพลของท่ารำทางนาฏศิลป์ไทยได้เข้ามามีส่วนในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการฟ้อน จากม้วนมือจีบหลวมๆตามแบบฟ้อนลายงามมาเป็นจีบปลายนิ้วติดกันและเปลี่ยนการย่อเท้า ตัดสั้นสูงตามแบบฟ้อนเจิงมาเป็นย่อเท้าต่ำ ตามแบบโครงสร้างท่ารำมาตรฐานทางด้าน นาฏศิลป์ไทยโดยได้รับความนิยมในช่วงปี พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการแพร่กระจายฟ้อนล่องน่านนอกนอكمหหลวง ได้แก่

1) การยกเลิกระบอบเจ้าผู้ครองนครในอดีตฟ้อนล่องน่านเป็นของสูงจำกัดอยู่เพียง กลุ่มชนชั้นสูง และลูกหลานเจ้านายเท่านั้น ดังนั้นเมื่อกลายสภาพมาเป็นของสาธารณะที่ ทุกคนชั้นสามารถฝึกหัดและนำออกแสดงได้เป็นเหตุให้ฟ้อนล่องน่านได้รับความนิยมและแพร่ หลายออกไปในวงกว้างอย่างรวดเร็ว แต่เนื่องจากการถ่ายทอดและฝึกหัดในสมัยอดีตเป็นไป แบบครูพักลักจำ ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จึงทำให้ท่ารำบางท่ามีความ แตกต่างกันออกไป

2) เกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ความเจริญทางด้านคมนาคม และนโยบาย การจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาของไทย มีส่วนสนับสนุนให้ครู อาจารย์ ทางด้านนาฏศิลป์จากจังหวัดน่านสามารถเดินทางไปศึกษาอบรมเพิ่มพูนความรู้ทางด้าน นาฏศิลป์ไทยมาตรฐานจากสถาบันต่างๆได้สะดวกมากขึ้น ดังนั้นจึงสามารถนำความรู้ดังกล่าว กลับมาใช้ในการประดิษฐ์สร้างฟ้อนล่องน่าน พร้อมทั้งถ่ายทอดให้แก่นักเรียนและกลุ่มชาว บ้านใกล้เคียง ทำให้เกิดการแพร่กระจายของฟ้อนล่องน่านในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยมากขึ้น

3) อิทธิพลนโยบายของภาครัฐ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประดิษฐ์สร้างท่า ฟ้อนล่องน่านในหลากหลายมิติ ได้แก่ นโยบายสร้างชาติเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นอารยะของ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ด้วยการส่งเสริมให้ปรับปรุงรูปแบบการรำไทให้เป็นรำวงที่มี มาตรฐานสวยงาม ประณีตมากกว่าเดิม ส่งผลให้ประชาชนได้เรียนรู้และนำมาปรับใช้กับการ ประดิษฐ์สร้างฟ้อนล่องน่านในรูปแบบนาฏศิลป์ไทย นอกจากนี้เมื่อรัฐกำหนดให้มีการอบรม ลูกเสือชาวบ้านโดยเชิญ ครู อาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์มาเป็นวิทยากร จึงเกิดการถ่ายทอด ฟ้อนล่องน่านในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยต่อกันจากรุ่นสู่รุ่นทำให้ได้รับความนิยมและแพร่กระจาย อย่างรวดเร็ว

4) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบประเพณีแข่งเรือ การเพิ่มรางวัลเรือประเภทสวยงาม โดยขอพระราชทานถ้วยรางวัลชนะเลิศ จากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ วลัยลักษณ์อัครราชกุมารี ส่งผลให้เกิดแรงขับเคลื่อนในการเอาชนะกันอย่างรุนแรง เพื่อรักษาคัดดีศรี และเกียรติภูมิหมู่บ้านตน ฟ้อนล่องน่านซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหลักที่ต้องมีอยู่ในเรือแข่ง ประเภทสวยงามทุกลำ จึงถูกปรับสร้างขึ้นใหม่อย่างหลากหลาย

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ฟ็อนล่องน่านที่แพร่กระจายออกนอกคุ่มหลวงในระยะแรกนั้นยังคงรักษารูปแบบท่าฟ็อนดั้งเดิมของเจ้าน้อยบุญยกที่มีที่มาจากฟ็อนเจิงและฟ็อนลายงามได้อย่างสมบูรณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ต่อมาเมื่ออิทธิพลของนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากรเข้ามามีบทบาทในชุมชนส่งผลให้เกิดการประดิษฐ์สร้างฟ็อนล่องน่านในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยขึ้นอย่างหลากหลายและแตกต่างกันไปตามแบบฉบับของศิลปินพื้นบ้านและครูแต่ละคน ทำให้ท่าฟ็อนดังกล่าวเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตามแบบนาฏศิลป์ไทยมาตรฐานเพิ่มขึ้น อาทิ การจับมือปลายนิ้วติดกัน และย่อเท้าต่ำๆ นอกจากนี้ยังนำท่ารำจากจากเพลงแม่บทใหญ่มาประกอบการฟ็อน ส่งผลให้ฟ็อนล่องน่านในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

1.4 ช่วงที่ 4 การจัดระเบียบมาตรฐานฟ็อนล่องน่าน โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน

การจัดระเบียบมาตรฐานฟ็อนล่องน่านโดยสภาวัฒนธรรมจังหวัด เกิดจากกระแสการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากจากนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางมาสัมผัสเอกลักษณ์วัฒนธรรมของเมืองน่านอีกทั้งภาคประชาคมจังหวัดยังเห็นพ้องต้องกันกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของ จ.น่านให้เป็น “เมืองเก่าเล่าชีวิต” ส่งผลให้เกิดกระแสการอนุรักษ์และหยोหาอดีตของสังคมนอกจากนี้แรงขับเคลื่อนดังกล่าวยังส่งผลไปถึงระดับนโยบายของหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องวัฒนธรรม ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี พ.ศ. 2542 ได้มีการกำหนดให้สอดคล้องเนื้อหาการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ รวมเรียกว่า “หลักสูตรท้องถิ่น” เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและได้เรียบเรียงขึ้นใช้อย่างเป็นรูปธรรมในปีการศึกษา 2548 โดยสำนักพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 1 ได้นำเนื้อหาสาระองค์ความรู้ ทางด้านดนตรีนาฏศิลป์ “ฟ็อนล่องน่าน” เข้าไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นเป็นครั้งแรกอีกด้วย

จากกระแสความเปลี่ยนแปลงและนโยบายดังกล่าว ใน ปี พ.ศ. 2551 กระทรวงวัฒนธรรมโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีการกิจในการอนุรักษ์ฟื้นฟูส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อธำรงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรม ได้มอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ดำเนินโครงการภูมิบ้านภูมิเมืองจัดกิจกรรมถ่ายทอดศิลปะการแสดงฟ็อนล่องน่านให้เป็นไปตามพระประสงค์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้พระราชทานต่อประชาชนชาวจังหวัดน่านให้ร่วมกันอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ แต่เมื่อคณะทำงานลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลกลับพบว่าในแต่ละอำเภอ ชุมชน และ

หมู่บ้าน มีรูปแบบการฟ้อนที่แตกต่างกัน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ได้แก่ ผู้แทนคณะครูนาฏศิลป์จากโรงเรียนต่าง ๆ และศิลปินฟ้อนล่องน่านในแต่ละท้องถิ่น เข้าร่วมประชุมเพื่อพัฒนาฟื้นฟูศิลปะฟ้อนล่องน่านให้เป็นรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน

ภายหลังการจัดประชุมดังกล่าว ได้เกิดการประดิษฐ์สร้างฟ้อนล่องน่านในแบบฉบับของวัฒนธรรมจังหวัดน่านขึ้น จำนวน 9 ท่า โดยคัดเลือกท่ารำที่มีอยู่แต่เดิมมาปรับปรุงสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ให้สะดวกและง่ายต่อการฝึกหัด เผยแพร่สู่เยาวชน ดังนี้ 1) ไหว้ 2) เกี้ยวเกล้า 3) บังวัน 4) โบกโบยเทวดา 5) แม่ธรณีรูตน้ำผม 6) เก็บดอกบัวถวายพระ 7) ปลาเหลียมหาด 8) กาทากปึก 9) ฆาลาด

ท่าไหว้

ท่าเกี้ยวเกล้า

ท่าบังวัน (บังตะวันตก)

ท่าโบกโบยเทวดา

ท่าแม่ธรณีรูตน้ำผม

ท่าเก็บบัวถวายพระ

ท่าปลาเหลียมหาด

ท่ากาทากปึก

ท่าฆาลาด

ภาพที่ 5 กระบวนท่าฟ้อนล่องน่านในแบบฉบับของวัฒนธรรมจังหวัดน่าน จำนวน 9 ท่า
ที่มา: บันทึกภาพโดย นายนพศักดิ์ สว่างรุ่ง, วันที่ 8 มกราคม 2558

ต่อมาได้มีการดำเนินงานขยายผลการดำเนินโครงการดังกล่าวด้วยการจัดทำ DVD และหนังสือฟอนล่องน่าน นำออกฉายทอด เผยแพร่ และแจกจ่ายให้แก่โรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และ ชุมชน หมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วทั้งจังหวัดน่านเพื่อใช้ประกอบการเรียน การสอนและฝึกหัดเพื่อออกแสดง นอกจากนี้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดยังได้จัดโครงการ ฝึกอบรมถ่ายทอดทำฟอนดังกล่าวให้กับตัวแทนชุมชน และบุคลากรทางการศึกษา ข้าราชการ ครู จำนวน 10 โรงเรียน โรงเรียนละ 10 คน รวมผู้รับการอบรมถ่ายทอดทำฟอนล่องน่าน ในครั้งนั้นมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 120 คน ในปีต่อมาวัฒนธรรมจังหวัดน่านได้รวบรวมนักศึกษา จากวิทยาลัยเทคนิคน่านวิทยาลัยสารพัดช่างน่าน และศิลปินช่างฟอนจำนวน 500 คน ร่วมกัน ฟอนล่องน่านเพื่อรับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งเสด็จ พระราชดำเนินมาทรงงาน เมื่อวันจันทร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552 ณ ท่าอากาศยานจังหวัด น่าน เป็นครั้งแรกยังความภาคภูมิใจให้กับพลนิกรชาวจังหวัดน่านเป็นอย่างมาก หลังจากนั้น ไม่นานท่าฟอนล่องน่านทั้ง 9 ท่า ณ บัณฑิตสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดก็ได้รับความยอมรับและ นิยมนำออกแสดงเพื่อต้อนรับพระบรมวงศานุวงศ์ แยกบ้านแยกเมือง รวมทั้งนำออกแสดงใน งานสำคัญของจังหวัดน่านเรื่อยมา จนกลายเป็นฟอนล่องน่านฉบับมาตรฐานที่ใช้ฟอนกัน ทั่วทั้งจังหวัดสามารถพบเห็นได้ตามงานสำคัญทั่วไปเรื่อยมาจนปัจจุบัน

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดระเบียบมาตรฐานฟอนล่องน่านโดยสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดน่าน

1) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดน่านถูกกำหนด ให้เป็นเมืองเก่าเล่าชีวิต ส่งผลให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ และโยยหาอดีตของสังคมแรง ขับเคลื่อนดังกล่าวส่งผลไปถึงระดับนโยบายของหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องวัฒนธรรม ในการสนับสนุนงบประมาณจัดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการรื้อฟื้น สืบทอด และอนุรักษ์ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

2) การพัฒนาการศึกษาโดยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้มีการเพิ่มหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ จึงมีการศึกษา รื้อฟื้น และจัดมาตรฐานศิลป วัฒนธรรมต่างๆรวมถึงฟอนล่องน่าน เพื่อให้ครูผู้สอนได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวไปจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดสัมผัสกับผลบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

3) พระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์เสด็จเยือนเมืองน่าน การนำฟอนล่องน่าน จัดแสดงเพื่อรับเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์โดยใช้นักแสดงเป็นจำนวนมากเป็นการยกระดับ คุณค่าของฟอนล่องน่าน ให้เป็นที่นิยม ยอมรับ ห่วงแหนและภาคภูมิใจร่วมกันในความเป็น

เจ้าของศิลปะการแสดงดั้งเดิมที่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของจังหวัดน่านดังพระประสงค์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้พระราชทานให้ประชาชนชาวจังหวัดน่านร่วมกันอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมนี้ไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

จากข้อมูลดังกล่าวที่ได้นำเสนอนั้นพบว่า ฟ็อนล่องน่านอยู่คู่กับวิถีชีวิตชาวเมืองน่านมาแต่ครั้งประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในยุคแรก จนกระทั่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต และสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมของเมืองน่าน จากองค์ประกอบที่ปรากฏในการแสดงดังนี้

2. องค์ประกอบในการแสดงฟ็อนล่องน่าน

2.1 กลุ่มผู้แสดงฟ็อนล่องน่าน

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้ฟ็อนล่องน่านในจังหวัดน่านที่ยังคงรับจัดงานฟ็อนอยู่ในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้ 3 กลุ่มด้วยกันดังนี้

กลุ่มที่ 1 ฟ็อนล่องน่านในกลุ่มชาวบ้านหรือกลุ่มคณะศรัทธาเป็นการฟ็อนโดยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นๆ กลุ่มคนเหล่านี้จะทำหน้าที่เสมือนตัวแทนของชุมชนในการช่วยเหลืองานประจำหมู่บ้าน รวมถึงการรวมตัวกันฝึกซ้อมและจัดแสดงฟ็อนล่องน่านในโอกาสสำคัญๆ ที่ต้องการแสดงพลังความสามัคคีของชุมชน โดยทั่วไปจะเรียกกลุ่มของชาวบ้านที่ประกอบกิจกรรมในลักษณะนี้ว่า “คณะศรัทธา” เช่น คณะศรัทธาบ้านพญาภู คณะศรัทธาบ้านมหาโพธิ คณะศรัทธาบ้านดอนแท่น เป็นต้น การฟ็อนของกลุ่มคณะศรัทธานี้แต่เดิมเป็นการฟ็อนเพื่อนำขบวนสิ่งของไปถวายยังวัดในหมู่บ้าน ท่าฟ็อนไม่มีรูปแบบเฉพาะตายตัว เป็นการฟ็อนอิสระ ตามเสียงของเครื่องดนตรีที่เรียกว่าฟ็อน “ม่ง ซีด ซึง” ต่อมาเมื่อฟ็อนน่านกระจายออกนอกคุ้มหลวง ชาวบ้านคณะศรัทธาจึงได้จัดทำฟ็อนดังกล่าวและนำมาประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้มีความเป็นแบบฉบับของกลุ่มตนเองขึ้น

กลุ่มที่ 2 ฟ็อนในกลุ่มสถานศึกษาการฟ็อนล่องน่านโดยนักเรียน นักศึกษา พบว่าเริ่มมีปรากฏให้เห็นหลังจากที่ฟ็อนน่านแพร่กระจายออกนอกคุ้มหลวงแล้ว โรงเรียนต่างๆ ที่มีการเรียนการสอนทางด้านนาฏศิลป์ โดยเฉพาะโรงเรียนในตัวเมือง จังหวัดน่าน ได้รับเอารูปแบบกระบวนการฟ็อนล่องน่านมาฝึกสอนให้แก่นักเรียนในโรงเรียนของตนเองในบางครั้งเมื่อมีงานสำคัญของจังหวัด ทางโรงเรียนยังได้เชิญครูผู้สอนซึ่งเป็นศิลปินช่างฟ็อนจากภายนอกมาทำการฝึกซ้อมให้แก่นักเรียนเพื่อไว้สำหรับออกแสดงอีกด้วย จากการศึกษาพบว่านักเรียน นักศึกษาในจังหวัดน่าน จำนวนหลายพันคนได้มีโอกาสฟ็อนล่องน่านเพื่อรับเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ ที่ทำอากาศยานจังหวัดน่านและพลับพลาที่ประทับ หลายครั้งด้วยกัน ซึ่งนักเรียน นักศึกษาส่วนใหญ่มาจากวิทยาลัยเทคนิคน่านโรงเรียนสตรีศรีน่านโรงเรียนสารพัดช่างเพราะเป็นสถาบันการศึกษาที่มีอาจารย์ผู้มีความรู้ความสามารถในด้านฟ็อนล่องน่านอยู่เป็นจำนวนมาก

กลุ่มที่ 3 ฟ้อนในกลุ่มบริษัทจัดการแสดง รูปแบบการจัดการแสดงฟ้อนล่องน่านของผู้แสดงกลุ่มนี้เป็นลักษณะเชิงพาณิชย์ ซึ่งส่วนใหญ่ทางบริษัทจัดการแสดงจะว่าจ้างครูอาจารย์ในจังหวัดน่านผู้มีความสามารถทางด้านนาฏศิลป์รวบรวมนักเรียนนักศึกษาในสังกัดของตน ที่มีความสามารถในการฟ้อนพื้นเมืองมาฝึกซ้อมและจัดการแสดงเพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวเมืองน่านให้กับนักท่องเที่ยวได้ชมอาทิ จัดการแสดงในร้านอาหารที่มีการจำหน่ายอาหารพื้นเมือง ชันโตก ร้านอาหารที่จำลองบรรยากาศการจัดงานให้มีกลิ่นอายของวัฒนธรรมล้านนา เช่น ห้องอาหารโรงแรมศศิธารา ห้องอาหารเอือนเจ้านาง เป็นต้น

2.2 กระบวนท่าฟ้อน

กระบวนท่าฟ้อนที่ปรากฏว่ายังคงมีผู้สามารถสืบสานต่อเนื่องจากอดีตจนกระทั่งปัจจุบันนั้น สามารถแบ่งออกได้ตามระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการรูปแบบการฟ้อนดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลกระบวนท่าฟ้อนและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอดีตถึงปัจจุบัน

ช่วงเวลา	รูปแบบการฟ้อน	กระบวนท่าฟ้อน	การเปลี่ยนแปลงกระบวนท่าฟ้อน
ช่วงที่ 1	- ฟ้อนบนลำเรือแข่ง	- ฟ้อนอิสระแล้วแต่จะคิดสร้างสรรค์ได้ - ฟ้อนโดยนำกระบวนท่าฟ้อนลายงามมาประยุกต์ใช้ - เท้าขึ้นนี้จะขยับได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น	
ช่วงที่ 2	- ฟ้อนน่านในคุ้มหลวง	- ฟ้อนโดยนำกระบวนท่าฟ้อนลายงามมาประยุกต์ใช้ได้แก่ 1) ไหว้ 2) บังวัน 3) บิดบัวบาน 4) เกี่ยวเกล้า 5) กาดากปิก 6) สनต้นสนปลาย - ย่ำเท้าในลักษณะติดส้นเท้าขึ้นสูงก่อนก้าวเท้าไปข้างหน้าในรูปแบบเดียวกันกับฟ้อนเจิง	- มีการจัดระเบียบกำหนดกระบวนท่าฟ้อน การตั้งแถว จังหวะเพลงให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน
ช่วงที่ 3	- ฟ้อนน่านแพร่กระจายออกนอกคุ้มหลวง	- ฟ้อนน่านฉบับคุ้มหลวง ประกอบด้วยกระบวนท่าฟ้อนดังนี้ 1) ไหว้ 2) บัวมัด 3) แร้งปีกหัก 4) กาดากปิก 5) ปลาเหลียมหาด 6) เกี่ยวเกล้า ยังคงลักษณะการย่ำเท้าด้วยวิธีติดส้นเท้าขึ้นสูงในรูปแบบเดิมอยู่	- เพิ่มกระบวนท่าแรงปีกหัก ปลาเหลียมหาด และตัดกระบวนท่าวันกับสนต้นสนปลายออก แต่ยังคงลักษณะการย่ำเท้าด้วยวิธีติดส้นเท้าขึ้นสูงในรูปแบบเดิมอยู่
		- ฟ้อนล่องน่านที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่โดยได้รับแนวคิดมาจากนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากรเช่น ทำสอสร้อยมาลา ทำจีบสงหลัง ทำจันทร์ทรงกลด และย่ำเท้าต่างในแบบนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากร	- ท่าไหว้เท่านั้นที่มีอยู่แต่เดิม นอกจากนั้นเป็นกระบวนท่าที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างจากที่เคยมีอยู่ โดยเมื่อเริ่มกระบวนท่าใหม่จะก้าวเท้าขึ้นหน้า 1 ก้าวทุกครั้ง

ช่วงเวลา	รูปแบบการพ็อน	กระบวนท่าพ็อน	การเปลี่ยนแปลงกระบวนท่าพ็อน
		-พ็อนล่องน่านที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่โดยได้รับแนวคิดมาจากนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากรเช่น ทำสวดสร้อยมาลา ทำจีบสงหลัง ทำจันทร์ทรงกลด และอย่าเท้าต่ำๆในแบบนาฏศิลป์ไทย กรมศิลปากร	-กระบวนท่าพ็อนล่องน่านมาจากท่ารำแม่บทใหญ่ และอย่าเท้าต่ำๆในแบบนาฏศิลป์ไทยกรมศิลปากรทั้งสิ้น
ช่วงที่ 4	พ็อนล่องน่านโดยสำนักวัฒนธรรมจังหวัดน่าน	-พ็อนล่องน่าน โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ประกอบด้วยกระบวนท่าพ็อนดังนี้ 1) ไหว้ 2) เกี่ยวเกล้า 3) บังวัน 4) โบกโบยเทวดา 5) แม่ธรณีรูदन้าผม 6) เก็บดอกบัวถวายพระ 7) ปลาเหลียมหาด 8) กาดากปิก 9) ฆาลาด และอย่าเท้าต่ำๆในแบบนาฏศิลป์ไทยกรมศิลปากร	-คัดเลือกท่ารำที่มีอยู่แต่เดิมมาปรับปรุง สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ให้สะดวกและง่ายต่อการฝึกหัด วิธีปฏิบัติในแต่ละท่าพ็อนจึงมีความแตกต่างไปจากเดิม

จากตารางจะพบว่ากระบวนท่าพ็อนน่านในคุ้มหลวงแต่เดิม และพ็อนน่านฉบับคุ้มหลวงที่แพร่กระจายออกสู่ภายนอก โดยเปลี่ยนชื่อเรียกว่าพ็อนล่องน่านในปัจจุบันนั้น ได้นำกระบวนท่าพ็อนลายงามบางท่ามาประยุกต์ใช้ และอย่าเท้าเคลื่อนไหวที่ด้วยวิธีติดสันเท้าขึ้นสูงก่อนที่จะก้าวเท้าไปข้างหน้า คล้ายกับการอย่าเท้าเพื่อเคลื่อนไหวที่ในลักษณะเดียวกันกับพ็อนเจิง ส่วนกระบวนท่าพ็อนน่านที่แพร่กระจายออกนอกคุ้มหลวงและเกิดการประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นใหม่นั้น ได้แก่ พ็อนล่องน่านของพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ได้ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ภายใต้แนวคิดการนำพระบวชใหม่เข้าวัดมีกระบวนท่าพ็อนจำนวน 5 ท่า ได้แก่ ท่าไหว้ ท่าโบกโบยเทวดา ท่าแม่ธรณีรูदन้าผม ท่าเปลี่ยนผ้า และท่าเก็บดอกบัวถวายพระ ขณะปฏิบัติท่าพ็อนเท้าข้างหนึ่งจะก้าวหน้าค้ำงไว้พร้อมกับ ยึด – ยุบ ตามจังหวะจนกระทั่งหมดกระบวนท่า เมื่อเปลี่ยนท่าใหม่จึงก้าวหน้าด้วยเท้าอีกข้างหนึ่งสลับกันเช่นนี้เรื่อยไป ส่วนกระบวนท่าพ็อนล่องน่านที่นำแม่ท่าทางด้านนาฏศิลป์ กรมศิลปากรมาประยุกต์ใช้มีความหลากหลายแล้วแต่ผู้ใดจะสร้างสรรค์เรียบเรียงขึ้นมาอาทิ ทำสวดสร้อยมาลา ทำพรหมสี่หน้า ทำบัวชูฝึก เป็นต้นการอย่าเท้าเปลี่ยนเป็นอย่าต่ำๆตามจังหวะแบบมาตรฐานทางนาฏศิลป์ไทย ในขณะที่พ็อนล่องน่านในแบบสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านประกอบด้วยท่าพ็อนจำนวน 9 ท่า ได้แก่ ท่าไหว้ ท่าเกี่ยวเกล้า ท่าบังวัน ท่าโบกโบยเทวดา ท่าแม่ธรณีรูदन้าผม ท่าเก็บดอกบัวถวายพระ ท่าปลาเหลียมหาด ท่ากาดากปิก และท่าฆาลาด เท้าอย่าต่ำๆ ไปด้วยข้าง 3 ครั้งและชิดเท้าในจังหวะที่ 4 จากนั้นจึงอย่าเท้าต่ำๆสลับไปด้านข้างอีกข้างหนึ่ง 3 จังหวะ และชิดเท้าในจังหวะที่ 4 เช่นเดียวกันท่าสลับเช่นนี้เรื่อยไป จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเอกลักษณ์เฉพาะของกระบวนท่าพ็อนล่องน่าน ปรากฏอยู่ในกระบวนท่าพ็อนแบบคุ้มหลวงโดยนำกระบวนท่าพ็อนลายงามมาประยุกต์ใช้ด้วยวิธีม้วนมือจีบหลวมๆ และอย่าเท้าด้วยการติดสันเท้าขึ้นสูง

2.3 คนตรีและเพลงประกอบการแสดง

วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงฟ้อนล่องน่านของจังหวัดน่านนั้น เป็นวงดนตรีพื้นเมืองที่เรียกว่า “วงกลองล่องน่าน” ประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลายชนิด ซึ่งหากเป็นการฟ้อนบนบกจะใช้เครื่องดนตรีได้แก่ กลองแอว ซอแง แฉ่ ฉาบ แต่หากเป็นการฟ้อนบนลำเรือจะใช้เครื่องดนตรีได้แก่ กลองสองหน้า ซอแง และป่าน หรือในบางครั้งอาจใช้ทั้งกลองแอว กลองสองหน้า ฉาบ ป่าน บรรเลงผสมกันทั้งหมดก็ได้ เป็นลักษณะของการผสมผสานโดยไม่มีกฎเกณฑ์บังคับตายตัวแต่อย่างใด เพลงที่ใช้บรรเลงในแถบเมืองน่าน คือเพลง “มอญเรือแข่ง” เป็นเพลงโบราณที่อาจารย์ประเสริฐ คุตทพันธ์ ได้ถ่ายทอดให้กับพ่อครูเขียว ภูไซยา คนบ้านพญาภู (เขียว ภูไซยา, 2556)

2.4 เครื่องแต่งกาย

การแต่งกายของฟ้อนล่องน่าน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแต่เดิมคงจะไม่ได้จัดวางระเบียบแบบแผนข้อบังคับในการแต่งกายเอาไว้ หากเป็นการฟ้อนในคุ้มเพื่อรับแขกบ้านแขกเมือง ก็คงทำแต่เพียงนัดหมายกันแต่งกายให้มีความคล้ายคลึงปราณีต สวยงามมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่หากเป็นการฟ้อนโดยกลุ่มคณะศรัทธาตามงานบุญต่างๆ ก็คงจะแต่งกายตามแบบวิถีชีวิตของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีการกำหนดมาตรฐานการแต่งกายโดยสภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน เครื่องแต่งกายจึงมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความประณีตและพร้อมเพรียงกัน ดังนี้

- **ผ้าซิ่น** นุ่งซิ่นม่าน ซึ่งเป็นผ้าพื้นเมืองเฉพาะในท้องถิ่นจังหวัดน่าน
- **เสื้อ** สวมเสื้อแขนกระบอก คอกลมผ่าอกตัดเย็บทรงพื้นเมืองเข้ารูป สีนีลนิยมใช้ส่วนใหญ่เป็นสีที่เหมาะสมเข้ากับสีของผ้าซิ่น เนื้อผ้ามีลักษณะถายเทอากาศได้ดี ไม่แข็งหรือนิ่มจนเกินไป
- **สไบ** นิยมห่มสไบด้วยวิธีพาดบ่าทางด้านซ้ายลงทางด้านใต้แขนขวาข้างลำตัว แล้วพับทบมาทาบลงบนสไบด้านซ้าย โดยทิ้งชายสไบลงทางด้านหลัง ผ้าสไบส่วนใหญ่เป็นผ้าโทเรที่ทอสำเร็จได้สัดส่วนไม่ยาวหรือสั้นจนเกินไป มีความยาวอยู่ที่ประมาณ 2.5 เมตร นิยมใช้ผ้าสไบสีขาว เพราะสามารถนำไปใช้ฟ้อนได้ในทุกโอกาส ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ หรืองานเฉลิมฉลอง งานเทศกาลต่างๆ
- **เครื่องประดับ** นิยมสวมสร้อยคอและต่างหูที่ทำจากโลหะชุบทองที่มีขนาดเล็ก
- **ผม** นิยมเกล้าผมมวยรวบตึงไว้บริเวณกึ่งกลางศีรษะตามแบบอย่างประเพณีประดับด้วยดอกเอื้องผึ้งสีส้มเหลือง

ภาพที่ 6 เครื่องแต่งกายประกอบการแสดงฟ้อนล่องน่าน
ที่มา: บันทึกภาพโดย นางสาวประภาศรี ศรีประดิษฐ์, วันที่ 28 ธันวาคม 2557

2.5 โอกาสที่ใช้ในการแสดง

ฟ้อนล่องน่านนิยมนำออกแสดงในงานมงคล ทั้งที่เป็นงานประจำปีซึ่งจัดให้มีขึ้นเป็นประจำ อาทิ งานประจำปีฤดูกาลท่องเที่ยวต่างๆ งานแข่งเรือชิงถ้วยพระราชทาน งานปีใหม่เมือง งานประเพณีทอดกฐิน งานตานก๋วยสลาก ฯลฯ และงานเฉพาะกิจที่จัดให้มีขึ้นในโอกาสพิเศษ อาทิ งานต้อนรับแขกเมือง งานรับเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์งานเฉลิมฉลองในโอกาสต่างๆ ที่จัดขึ้นเฉพาะกิจ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่ปรากฏในการแสดงฟ้อนล่องน่าน ไม่ว่าจะเป็นผู้แสดง กระบวนการทำฟ้อน เครื่องดนตรีและเพลงประกอบการแสดง ตลอดจนเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงล้วนเป็นศิลปะที่ปรากฏให้เห็นเฉพาะในเขตเมืองน่าน อันแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงสถานภาพการดำรงอยู่และความตระหนักในคุณค่าของฟ้อนล่องน่านเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม จากการใช้แบบสอบถาม สอบถามประชาชนจังหวัดน่านทั้ง 15 อำเภอ รวม 450 คน พบว่าปัจจุบันมีการจัดการแสดงฟ้อนล่องน่านอย่างต่อเนื่องในทุกอำเภอของจังหวัดน่าน ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่เคยรับชม รู้จัก มีความทราบนานและตระหนักถึงคุณค่าของฟ้อนล่องน่าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3. สถานภาพของฟ็อนล่องน่านในจังหวัดน่าน

ตารางที่ 2 แสดงสถานภาพของฟ็อนล่องน่านจากการตอบแบบสอบถามของประชาชนกลุ่มตัวอย่างจังหวัดน่าน

ผลการศึกษาสถานภาพของฟ็อนล่องน่าน					
หัวข้อ	ผลการศึกษา				
	เคย		ไม่เคย		
เคยได้ยินชื่อฟ็อนล่องน่าน	90.4%		9.6%		
เคยชมการแสดงฟ็อนล่องน่าน	79.8%		10.7%		
หัวข้อ	น่าสนใจ		ไม่น่าสนใจ		
ความน่าสนใจของฟ็อนล่องน่าน	87.3%		3.1%		
หัวข้อ	ทราบ		ไม่ทราบ		
ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา และข้อมูลเกี่ยวกับฟ็อนล่องน่าน	28.4%		62%		
หัวข้อ	1 ครั้ง	2 ครั้ง	3 ครั้ง	4 ครั้ง	> 4 ครั้ง
จำนวนครั้งที่เคยชมฟ็อนล่องน่าน	6.4%	10.2%	9.6%	4.9%	49.1%
หัวข้อ			ผลการศึกษา		
สถานที่ที่เคยชมฟ็อนล่องน่าน					
- งานเทศกาล/ประเพณี/งานแสดงต่างๆ/งานวัดในหมู่บ้านและชุมชน			41.5%		
- ในตัวอำเภอ			13.3%		
- งานแข่งเรือเมืองน่าน			12.2%		
- โรงเรียน			8.7%		
- ชะบวนแห่งานต่างๆ			2.0%		
- ช่วงเมืองน่าน			1.3%		
- โรงแรม			0.4%		
- ถนนคนเดิน			0.2%		
แหล่งที่มาของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับฟ็อนล่องน่านประวัติ ทำฟ็อน เป็นต้น			จากผู้ที่ไม่ทราบประวัติ 28.4% 13.3%		
- ทราบข้อมูลมาจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง บรรพบุรุษที่มีการบอกเล่า สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น					
- ทราบมาจากงานประเพณี งานเทศกาลต่างๆ และงานวัด			5.3%		
- ทราบจากครู/อาจารย์ เป็นผู้ให้ข้อมูล			4%		
- ทราบจากการอ่านเอกสารคำแนะนำ หนังสือประวัติศาสตร์ และพงศาวดาร			2.4%		
- สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมเป็นผู้ให้ข้อมูลการแสดงฟ็อนล่องน่าน			0.9%		
- การจัดนิทรรศการตามส่วนราชการ โรงเรียน			0.7%		
- จากอินเทอร์เน็ต			0.7%		
- ทราบข้อมูลมาทางขอ ศิลปินแห่งชาติ กลุ่มฟ็อนเมืองน่าน กลุ่มวัฒนธรรมในชุมชน และหอศิลปิรมน่าน เป็นผู้ให้ข้อมูล			0.2%		

ผลการศึกษาสถานภาพของฟ้อนล่องน่าน	
สาเหตุที่ทำให้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน “ฟ้อนล่องน่าน” ยังคงอยู่กับจังหวัดน่านมาจนปัจจุบัน ตามความคิดเห็นของชาวบ้าน	
- เพราะการแสดงฟ้อนล่องน่านมีการสืบทอดและอนุรักษ์กันมาจากรุ่นสู่รุ่น	34.4%
- เป็นศิลปะพื้นบ้าน คู่บ้าน คู่เมือง และเป็นต้นแบบ ต้นตำหรับของการฟ้อนล่องน่าน	18.9%
- เป็นเอกลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวบ้านในการฟ้อนล่องน่าน	18.7%
- ไม่ทราบสาเหตุ ว่าเพราะเหตุใดการแสดงฟ้อนล่องน่านนี้ถึงอยู่คู่กับจังหวัดน่านมาจนถึงปัจจุบัน	12.7%
- เป็นการแสดงที่มีความสวยงาม และอ่อนช้อย	
- โรงเรียนจัดให้มีหลักสูตรการเรียน การสอน การแสดงฟ้อนล่องน่านให้กับนักเรียนในสถานศึกษา	10.0%
- มีการจัดกิจกรรมการฟ้อนล่องน่านในหน่วยงานทางภาครัฐ และภาคเอกชน	3.6%
	1.8%

จากการสำรวจสถานภาพของฟ้อนล่องน่านในปี พ.ศ. 2557 - 2558 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกว่าการฟ้อนล่องน่านเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมการฟ้อนในจังหวัดน่านเพราะได้มีการจัดแสดงในงานเทศกาล งานประเพณีประจำท้องถิ่น และในงานสำคัญของอำเภอที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่เรื่อยมา ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกใกล้ชิด ผูกพันและคุ้นเคยกับการแสดง “ฟ้อนล่องน่าน” สังเกตได้จากผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่า 49.1 เปอร์เซ็นต์เคยชมการแสดงฟ้อนล่องน่านมาแล้วมากกว่า 4 ครั้งในงานเทศกาล งานประเพณีสำคัญต่างๆ เช่น งานแข่งเรือ งานกิจกรรมโรงเรียน งานขบวนแห่ต่างๆ งานโรงแรม งานถนนคนเดิน ฯลฯ แต่ถึงแม้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะเคยชมการแสดงฟ้อนล่องน่านมาแล้วมากกว่า 4 ครั้งแล้วก็ตาม มากกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ยังคงไม่มีความรู้ ความเข้าใจถึงความเป็นมาของการแสดงฟ้อนล่องน่านอย่างแท้จริง สำหรับข้อมูลของฟ้อนล่องน่านที่พอจะทราบอยู่บ้างนั้นส่วนใหญ่ได้รับทราบมาจากคำบอกเล่าของพ่อแม่ ญาติพี่น้อง บรรพบุรุษสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น รองลงมาคือทราบจากการประชาสัมพันธ์ข้อมูลก่อนการแสดงฟ้อนล่องน่านในงานประเพณี งานเทศกาลต่างๆ และทราบจากครู/อาจารย์ ตามลำดับ ดังนั้นหากชาวจังหวัดน่านได้ทราบประวัติของการแสดงฟ้อนล่องน่านโดยทั่วถึงกัน ก็จะทำให้สามารถเข้าถึงวัฒนธรรมการฟ้อนได้อย่างลึกซึ้ง สามารถมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และรักษาวัฒนธรรมนี้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปได้

4. ความตระหนักของประชาชนในจังหวัดน่าน

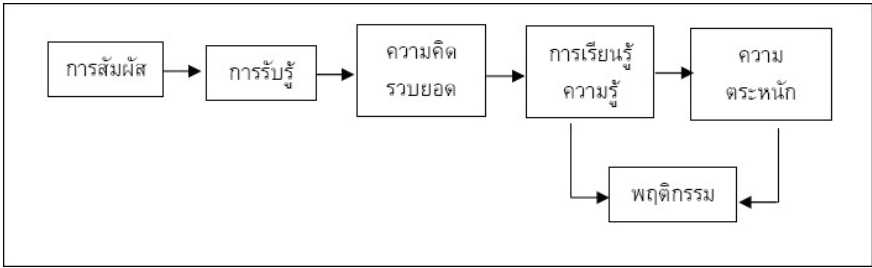
ความตระหนักจะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ จากนั้นจึงเกิดการรับรู้ อันนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด การเรียนรู้ และความตระหนักเป็นลำดับต่อไป ความตระหนักนี้เองสามารถนำไปสู่ความพร้อมที่จะแสดงการกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมในการหวงแหน เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดทำแบบสอบถาม

เกี่ยวกับความตระหนักของประชาชนในจังหวัดน่านที่มีต่อฟ็อนล่องน่าน โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนจังหวัดน่านใน 15 อำเภอ จำนวน 450 คน ก่อนที่จะสอบถามในเรื่องของความสามารถทางการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในการหวงแหนและอนุรักษ์เป็นฟ็อนล่องน่านลำดับต่อไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงความตระหนักในคุณค่าของการแสดงฟ็อนล่องน่าน

หัวข้อ	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ต้องการให้ฟ็อนล่องน่านอยู่จังหวัดน่านตลอดไป	4.36	1.04	มาก
2. มีความคิดว่าฟ็อนล่องน่านเป็นสมบัติของจังหวัดน่าน	4.07	1.11	มาก
3. มีความรักและหวงแหนในศิลปการฟ็อนล่องน่าน	4.02	1.22	มาก
4. เห็นว่าไม่ควรเปลี่ยนแปลงรูปแบบการฟ็อนล่องน่าน	4.00	1.26	มาก
5. มีความประทับใจ และอยากชมฟ็อนล่องน่าน	3.90	1.07	มาก
6. ต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับฟ็อนล่องน่านเพิ่มเติม	3.90	1.00	มาก
7. เชื่อมั่นว่าฟ็อนล่องน่าน มีประโยชน์ต่อประชาชนในจังหวัดน่าน	3.89	1.13	มาก
8. ฟ็อนล่องน่านสามารถสื่อให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ	3.83	1.15	มาก
9. มีความภาคภูมิใจเมื่อได้รับชมฟ็อนล่องน่าน	3.83	1.29	มาก
10. อนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านด้วยการติดตาม สนับสนุน และเป็นผู้ชมที่ดี	3.64	1.35	มาก
11. สามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดฟ็อนล่องน่าน	3.44	1.29	ปานกลาง
12. สามารถช่วยอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านด้วยการเผยแพร่ข้อมูล และประชาสัมพันธ์	3.39	1.15	ปานกลาง
13. หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การอนุรักษ์ สืบทอดฟ็อนล่องน่าน	3.29	1.18	ปานกลาง
14. ท่านสามารถช่วยอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่าน ด้วยการ สืบทอดทำร่ำ	2.33	1.48	น้อย
รวม	3.70	0.85	มาก

จากตารางจะเห็นได้ว่าประชาชนชาวจังหวัดน่านต้องการให้การแสดงฟ้อนล่องน่าน อยู่คู่กับจังหวัดน่านตลอดไป เนื่องจากเห็นว่าฟ้อนล่องน่านเป็นสมบัติของจังหวัดน่าน แสดงให้เห็นถึงความรัก ความหวงแหน และความต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมการฟ้อนในแบบดั้งเดิม ให้อยู่คงอยู่ นอกจากนี้ยังต้องการให้มีการสืบทอดฟ้อนล่องน่านอย่างยั่งยืนสืบไป ดังนั้นภาพรวม ในการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในคุณค่าของการแสดงฟ้อนล่องน่านเป็นอย่างมากซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 กล่าวคือ คนเมืองน่านมีความตระหนักรู้ การอนุรักษ์ และสืบทอดการแสดงฟ้อนล่องน่านอยู่ในระดับมาก เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ได้รับรู้ ค้นเคยและผูกพันกับศิลปะการแสดงฟ้อนล่องน่านตั้งแต่วัยเยาว์ เรื่อยมา จนกระทั่งเกิดความคิดรวบยอดอันนำไปสู่การเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของ วัฒนธรรมการฟ้อนล่องน่าน ท้ายที่สุดจึงแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการหวงแหน ส่งเสริมและ อนุรักษ์ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไปสุดแล้วแต่สถานภาพของแต่ละบุคคลจะเอื้ออำนวย กระบวนการรับรู้และแสดงออกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและสถานภาพอันสำคัญของ ฟ้อนล่องน่านที่มีต่อชุมชนออกมาให้ปรากฏ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ: แสดงขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนักของ Good
ที่มา: พรเทพ บุญยะผลิก, 2548 หน้า 16.

5. การอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านจากแบบสอบถามประชาชนจังหวัดน่าน

จากการศึกษาถึงพฤติกรรมในการอนุรักษ์ที่มีผลมาจากความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม ฟ้อนล่องน่านโดยเก็บข้อมูลจากการจัดทำแบบสอบถามปลายเปิดกับประชาชนจังหวัดน่าน ใน 15 อำเภอ จำนวน 450 คน พบว่าปัจจุบันประชาชนในจังหวัดน่านได้มีส่วนร่วมในการ ช่วยอนุรักษ์ และมีแนวทางในการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านร่วมกันดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ สืบทอดการแสดงฟ้อนล่องน่าน

การมีส่วนร่วมอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านจากแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. ประชาสัมพันธ์ฟ้อนล่องน่านโดยการแนะนำ บอกต่อ บอกเล่าประวัติความเป็นมาและอธิบายความสำคัญของฟ้อนล่องน่าน	88	19.6
2. ไม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่าน	84	18.7
3. เป็นผู้ชมที่ดี	78	17.3
4. ส่งเสริมให้มีการแสดงฟ้อนล่องน่านในงานต่างๆ	55	12.2
5. ส่งเสริมให้ลูก-หลาน และคนรุ่นใหม่ฝึกหัดฟ้อนล่องน่าน	49	10.9
6. เป็นผู้แสดงฟ้อนล่องน่านเอง	38	8.4
7. เป็นนักดนตรี และผู้สอนท่าฟ้อนล่องน่าน เพื่อพัฒนารูปแบบของดนตรีและรูปแบบท่าฟ้อนล่องน่าน	20	4.4
8. ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมฟ้อนล่องน่าน อาทิ ร่วมเดินขบวนแห่ ร่วมจัดงาน เป็นต้น		
9. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับฟ้อนล่องน่าน และจัดทำข้อมูลฟ้อนล่องน่านเก็บไว้	16	3.6
10. จัดตั้งชมรมฟ้อนล่องน่านในหมู่บ้าน	14	3.1
11. ประชาสัมพันธ์ฟ้อนล่องน่านโดยการเผยแพร่ฟ้อนล่องน่านผ่านทางเว็บไซต์ต่าง ๆ	6	1.3
	2	0.4
รวม	450	100.0

ตารางที่ 5 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิธีการหรือแนวทางในการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะการแสดง ฟันบ้านฟ้อนล่องน่าน ไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่น

แนวทางในการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่านของประชาชนทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่มีแนวทางในการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่าน	98	21.8
2. ประชาสัมพันธ์ บอกต่อ และบอกเล่าประวัติของฟ้อนล่องน่าน	76	16.9
3. ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ สืบทอดทำรำฟ้อนล่องน่าน	71	15.8
4. อนุรักษ์ และส่งเสริมให้หน่วยงานทางภาครัฐ และเอกชน จัดการแสดงฟ้อนล่องน่านตามเทศกาลต่าง ๆ	55	12.2
5. จัดหาแม่ครู/ช่างฟ้อน มาสอนคนในชุมชน และเด็กในโรงเรียน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ และสืบทอดทำรำ	31	6.9
6. สนับสนุนให้โรงเรียนบรรจุการฟ้อนล่องน่าน ลงในรายวิชา ดนตรี-นาฏศิลป์ที่บ้าน	29	6.4
7. เป็นผู้สอน และถ่ายทอดทำรำให้แก่ผู้ที่สนใจ	16	3.6
8. พาลูก-หลาน ไปรับชมฟ้อนล่องน่านในงานต่างๆ	15	3.3
9. เป็นผู้ฟ้อนล่องน่าน/ผู้แสดงเอง	13	2.9
10. มีส่วนร่วมในการช่วยจัดกิจกรรมฟ้อนล่องน่าน อาทิ บริจาคเงินช่วยจัดงาน เข้าร่วมขบวนแห่ เป็นต้น	13	2.9
11. เผยแพร่การแสดงฟ้อนล่องน่านในรูปแบบ VDO ลงในเว็บไซต์	10	2.2
12. หน่วยงานทางภาครัฐ และเอกชน จัดกิจกรรมการอบรมฟ้อนล่องน่าน	8	1.8
13. จัดตั้งกลุ่ม/ชมรม ในการอนุรักษ์ฟ้อนล่องน่าน	7	1.6
14. อนุรักษ์ให้รูปแบบทำรำฟ้อนล่องน่าน และการแต่งกายเป็นแบบดั้งเดิม	5	1.1
15. คิดค้นรูปแบบท่าฟ้อนให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น (ประยุกต์ทำรำ)	3	0.7

จากตารางจะเห็นว่าประชาชนในจังหวัดน่านส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการแนะนำ บอกเล่าประวัติความเป็นมาและอธิบายความสำคัญของท้องถิ่นให้ผู้อื่นรับทราบมากที่สุดถึง 19.6 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือเป็นผู้ชมที่ดี ส่งเสริมให้มีการแสดงท้องถิ่นในงานต่างๆ ส่งเสริมให้ลูกหลาน และคนรุ่นใหม่ฝึกหัดท้องถิ่น เป็นนักแสดง เป็นนักดนตรี ให้ความร่วมมือในการจัดการแสดงตามลำดับ แต่พบว่าประชาชนถึง 18.7 เปอร์เซ็นต์ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอดท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับจำนวนร้อยละของผู้ที่ไม่มีแนวทางในการอนุรักษ์ท้องถิ่นที่มีอยู่ถึง 21.8 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นจึงเป็นคำถามสำคัญที่จะเกิดขึ้นในการจัดประชุมระดมความคิดเห็นในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย “การอนุรักษ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” ว่าอย่างไรจึงจะสามารถปลูกฝังทัศนคติของประชาชนในกลุ่มนี้ให้มีความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่น จนกระทั่งอยากเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ท้องถิ่นต่อไปได้

6. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการประชุมระดมความคิดเห็นในการอนุรักษ์ท้องถิ่นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมนั้นๆ ถือเป็นหัวใจหลักของการดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรม หมายถึงวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมที่มีความหลากหลายในตัวเอง จำเป็นต้องให้ประชาชนในพื้นที่เจ้าของวัฒนธรรมผู้รับรู้ถึงปัญหา - อุปสรรคที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานจึงจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์ สืบทอด และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ติดมาของชาติอย่างสูงสุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการอนุรักษ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืนขึ้นในวันที่ 28 พฤษภาคม 2558 ณ โรงแรมน่านตรึงใจ โดยได้รับการตอบรับเข้าร่วมประชุมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมการท้องถิ่นในจังหวัดน่านจำนวน 70 ท่าน ได้แก่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน สภาวัฒนธรรมอำเภอ ปราชญ์และศิลปินพื้นบ้าน ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มมิตรแก้วสหวิทยาคาร และครู - อาจารย์จาก 30 สถาบันการศึกษา ผลจากการประชุมทำให้ได้มาซึ่งแนวทางในการอนุรักษ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงจำนวน ร้อยละ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการอนุรักษ์พืชน้ำอย่างยั่งยืน

ลำดับ	หัวข้อ	จำนวน	ร้อยละ
1	จัดทำโครงการส่งเสริมและเผยแพร่การพืชน้ำสู่ชุมชนทุกชุมชนให้ประชาชนในชุมชน รวมทั้งเยาวชน สามารถพืชน้ำได้ทุกคน	17	16.0%
2	ออกระเบียบบังคับให้มีการปลูกพืชน้ำในหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นทุกระดับชั้นเพราะปัจจุบันถึงแม้จะมีระเบียบไว้ก็ไม่จริงจึงเท่าใดนักเพราะครูผู้สอนสามารถเลือกที่จะสอนหรือไม่ก็ได้ ทำให้แต่ละโรงเรียนมีความสามารถทางการพืชน้ำไม่เท่าเทียมกัน นอกจากนี้ทุกโรงเรียนในจังหวัดควรใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเรื่องพืชน้ำอย่างจริงจังเป็นมา วัฒนธรรม และวิถีการพืชน้ำในแบบเดียวกัน	14	13.2%
3	จัดประกวดแข่งขันพืชน้ำ (ทุกระดับของชุมชนและการศึกษา) ซึ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้คนมีความสนใจในการพืชน้ำมากขึ้น เกิดความรู้สึกรักและหวงแหน อยากดูแลรักษา อนุรักษ์ และส่งเสริมในการปลูกพืชน้ำ สำหรับผู้ที่ไม่ได้แข่งขันก็สามารถรู้จักพืชน้ำได้มากขึ้นจากการเป็นผู้ชมการประกวด	11	10.4%
4	จัดให้มีการแสดงพืชน้ำโดยคนในชุมชนและกลุ่มนักเรียน ในงานประเพณีต่างๆ เช่นงานแข่งเรือ รวมถึงกิจกรรมในชุมชนโดยทุกชุมชนและทุกโรงเรียนต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมแสดง และผู้แสดงต้องเป็นสมาชิกในโรงเรียนหรือชุมชนนั้นๆ ไม่ให้จ้างบุคคลอื่นมาแสดงแทน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ทุกโรงเรียนและทุกชุมชนต้องฝึกหัดสมาชิกในชุมชนตนเองให้สามารถพืชน้ำได้	8	7.5%
5	ควรอนุรักษ์พืชน้ำแบบดั้งเดิมให้คงอยู่ไม่ควรปรับเปลี่ยน ทั้งรูปแบบการพืชน้ำและการแต่งกาย เพราะการพืชน้ำแบบดั้งเดิมจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เหมือนกับพืชน้ำอื่น แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งพืชน้ำและการแต่งกายซึ่งอาจจะทำให้เอกลักษณ์ของการพืชน้ำแบบดั้งเดิมเลือนหายไป	8	7.5%
6	ฝึกอบรมครูผู้สอนให้มีความรู้ในเรื่องพืชน้ำในหลักสูตรเดียวกันโดยสร้างหลักสูตรการสอนพืชน้ำแบบเป็นทางการ มีการกำหนดชั่วโมงในการสอนพืชน้ำที่ชัดเจนเป็นตาเดียวกัน โดยผู้เข้าร่วมอบรมต้องเข้าฝึกอบรมจนครบหลักสูตรจึงจะได้รับใบรับรองผ่านการฝึกอบรม	8	7.5%
7	จัดตั้งชมรม “อนุรักษ์พืชน้ำ” โดยให้ผู้ที่สนใจและผู้ที่ต้องการสืบทอดพืชน้ำได้มีพื้นที่ที่จะมาพบปะพูดคุย หาแนวทาง จัดกิจกรรมอนุรักษ์พืชน้ำ โดยอาจจะจัดให้มีชมรมแยกย่อยไปในทุกหมู่เกาะ และจัดให้มีการประชุมชมรมทุกเดือน	7	6.6%
8	จัดให้มีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่นสนับสนุนค่าเครื่องดนตรีที่เล่นประกอบการพืชน้ำ สนับสนุนค่าเช่าหรือค่าติดตั้งเครื่องแต่งกายที่เป็นแบบมาตรฐานสำหรับพืชน้ำ นอกจากนี้อาจจะช่วยสนับสนุนในเรื่องของอาหารหรือค่าเดินทางมาแสดง	6	5.7%
9	ปลูกฝังค่านิยมในการรักษาและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของจังหวัดน่าน	6	5.7%
10	ผลิตสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อเผยแพร่การพืชน้ำ เช่น ทำ VCD ประชาสัมพันธ์ ความสำคัญและความเป็นมาของพืชน้ำ พืชน้ำที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน แจกให้ทุกโรงเรียน สถานที่ราชการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำวีดิทัศน์เผยแพร่ผ่านทางโซเชียลมีเดียต่างๆ เช่น Facebook twitter และ Youtube เป็นต้น	6	5.7%
11	ภาครัฐเช่นหน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัดและอำเภอเป็นหน่วยงานหลักในการวางแผนหรือสร้างโครงสร้างในการส่งเสริมควาเข้ามาสนับสนุนให้มีการเผยแพร่และอนุรักษ์ พืชน้ำ ทั้งนี้เนื่องจากการที่จะให้ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ในช่วงแรกอาจต้องมีคำสั่งจากหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบลงไปโน้มน้าว เพราะช่วงแรกทุกคนยังไม่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์พืชน้ำจึงอาจจะไม่มีความร่วมมือเท่าที่ควร	6	5.7%
12	จัดวาระของจังหวัดน่านในการกำหนดให้พืชน้ำพืชน้ำโดยเน้นในเรื่องของการพืชน้ำเพื่อสุขภาพ โดยให้ทางหน่วยงานการปกครองมีนโยบายกำหนดให้พืชน้ำเป็นส่วนหนึ่งในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ	2	1.9%
13	ในส่วนของชุมชนและภาคเอกชนที่จัดกิจกรรมต่างๆ เช่นการเปิดงาน การต้อนรับนักท่องเที่ยว การแสดงบนเวทีควรเชื่อมโยงและใช้วิธีการการพืชน้ำ จากกลุ่มนักเรียน ที่มีนักแสดงเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับนักเรียนด้วย	2	1.9%
14	ยกย่องเชิดชูเกียรติปราชญ์ชาวบ้านและเยาวชนต้นแบบ เพื่อให้ปราชญ์ชาวบ้านและเยาวชนต้นแบบมีความรู้ในเรื่องการพืชน้ำเกิดความภาคภูมิใจและมีกำลังใจที่จะอนุรักษ์สืบทอดพืชน้ำอย่างยั่งยืน	2	1.9%
15	มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและการแสดงพืชน้ำ	2	1.9%
16	เปิดเพลงประกอบการพืชน้ำผ่านเสียงตามสายในชุมชนทุกวันเพื่อให้คุ้นเคยกับจังหวะในการพืชน้ำ	1	0.9%
	รวม	106	100%

จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านของประชาชน จังหวัดน่านและจากการจัดประชุมระดมความคิดเห็นในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านอย่างยั่งยืนร่วมกับภาครัฐบาลและภาคประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในด้านศิลปวัฒนธรรมการฟ็อนล่องน่านในจังหวัดน่าน พบว่าทุกฝ่ายต่างมีแนวทางที่จะช่วย กันอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านด้วยวิธีการที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ และบอกเล่าประวัติของฟ็อนล่องน่านให้กับผู้อื่นได้รับทราบจัดทำโครงการส่งเสริมและ เผยแพร่การฟ็อนล่องน่านสู่ชุมชนและเสนอให้บรรจุการฟ็อนล่องน่านลงในหลักสูตรการศึกษา ท้องถิ่นภาคบังคับในทุกระดับชั้นเพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่สามารถฟ็อนล่องน่านได้ทุกคน โดย แนวทางเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากภาครัฐและความร่วมมือจาก ภาคเอกชนเพื่อให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นจริง แต่สิ่งสำคัญที่ควรให้ความสนใจและจัดทําอย่าง เร่งด่วนคือ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้เรื่องประวัติความเป็นมา องค์ประกอบการฟ็อน และ ท่าที่ประกอบกรฟ็อนอย่างถูกต้องลึกซึ้ง เพราะประชาชนสามารถนำไปใช้บอกเล่า ประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้สะดวกและรวดเร็วที่สุด นอกจากนี้ยังได้เสนอ แนวทางให้หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน จัดประกวดและจัดการแสดงฟ็อนล่องน่านตาม เทศกาลต่างๆ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปในจังหวัดน่านและนักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้พบเห็นและ รู้จักกับวัฒนธรรมการฟ็อนล่องน่านมากขึ้นโดยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการอนุรักษ์ฟ็อน ล่องน่านที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดทำขึ้นในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดส่งให้กับหน่วยงานที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ พัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายก เทศมนตรีเทศบาลเมืองน่าน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอทั้ง 15 อำเภอในจังหวัดน่าน จะได้ใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย จัดทำงบประมาณ และ จัดกิจกรรมในโอกาสต่อไป ซึ่งหากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ปฏิบัติจริง ก็จะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ฟ็อนล่องน่านอย่างยั่งยืนสืบไป

สรุปผลการวิจัย

ฟ็อนล่องน่านอยู่คู่กับวิถีชีวิตชาวเมืองน่านมาแต่ครั้งประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานใน ยุคแรกและพัฒนาเรื่อยมาจนปัจจุบันซึ่งผู้วิจัยสามารถแบ่งพัฒนาการในช่วงเวลาต่างๆ โดย เริ่มตั้งแต่การฟ็อนบนลำเรือขณะที่ย้ายเมืองเพื่อผ่อนคลายความเมื่อยล้า ปรากฏการฟ็อน บนเรือแข่งเมื่อเรือของตนเป็นฝ่ายชนะก็จะลุกขึ้นฟ็อนเพื่อแสดงความยินดีจากนั้นในปี พ.ศ. 2469 เกิดการจัดระเบียบ และประดิษฐ์สร้างฟ็อนขึ้นใหม่ในคุ้มหลวงโดยเจ้าน้อยบุญยก สองเมืองแก่นโดยให้ชื่อว่า ฟ็อนน่านหลังจากยกเลิกระบอบการปกครองโดยเจ้าผู้ครองนคร ในปี พ.ศ. 2475 ฟ็อนน่านได้แพร่กระจายออกนอกคุ้มหลวง ประชาชนทั่วไปได้ฝึกหัดและ

ออกแสดง ประมาณปี พ.ศ. 2499 เมื่อผู้หญิงสามารถพ่อนในเรือแข่งประเภทสวายงามได้จึงเรียกพ่อนดังกล่าวว่าพ่อนล่องน่านรวมถึงพ่อนน่านที่ร่ายubenบกว่าพ่อนล่องน่านตามไปด้วย ต่อมาเกิดการสร้างสรรค์ท่าพ่อนที่แตกต่างกันออกไปในปีพ.ศ.2551 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านจึงได้จัดทำโครงการภูมิบ้านภูมิเมืองเพื่อจัดทำกระบวนท่าพ่อนล่องน่าน และองค์ประกอบในการแสดงให้เห็นเป็นมาตรฐานเดียวกัน

องค์ประกอบในการแสดงพ่อนล่องน่านได้แก่ กลุ่มผู้พ่อนประกอบด้วยกลุ่มชาวบ้าน กลุ่มนักเรียนนักศึกษา และกลุ่มบริษัทจัดการแสดง กระบวนท่าพ่อนล่องน่านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดน่านคือพ่อนน่านแบบคุ่มหลวงซึ่งเปลี่ยนชื่อเรียกเป็นพ่อนล่องน่านในปัจจุบันโดยนำกระบวนท่าพ่อนสวายงามบางท่ามาประยุกต์ใช้ อาทิ ท่าไหว้ ท่าบิดบัวบาน ท่าเกี่ยวเกล้า ท่ากาตากปีก ย่ำเท้าเคลื่อนที่ด้วยวิธีติดสันเท้าขึ้นสูงก่อนที่จะก้าวเท้าไปข้างหน้า คล้ายกับการย่ำเท้าเพื่อเคลื่อนที่แบบพ่อนเจิง ส่วนกระบวนท่าพ่อนล่องน่านที่แพร่กระจายออกนอกคุ่มหลวงเรื่อยมานั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการนำท่ารำนาฏศิลป์มาตรฐานมาประยุกต์ใช้ การย่ำเท้าต่ำ การจีบมือปลายนิ้วจรดกัน ในแบบนาฏศิลป์ไทยภาคกลาง ดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการพ่อนคือวงกลองล่องน่าน บรรเลงเพลงมอญเรือแข่ง แต่งกายโดยนุ่งผ้าซิ่นน่านที่เป็นผ้าพื้นเมืองเฉพาะของชาวจังหวัดน่านสวมเสื้อแขนกระบอก ห่มผ้าสะเปะ มวยผมติดดอกเอื้องผึ้ง พ่อนล่องน่านนิยมนำออกแสดงในงานมงคล ทั้งที่เป็นงานประจำปีซึ่งจัดให้มีขึ้นเป็นประจำ อาทิ งานประจำปีฤดูกาลท่องเที่ยวต่างๆ งานแข่งเรือชิงถ้วยพระราชทาน งานปีใหม่เมือง งานประเพณีทอดกฐิน งานตานก๋วยสลาก ฯลฯ และงานเฉพาะกิจที่จัดให้มีขึ้นในโอกาสพิเศษ อาทิ งานต้อนรับแขกเมือง งานรับเสด็จพระบรมวงศ์ศานุวงศ์ งานเฉลิมฉลองในโอกาสต่างๆ ที่จัดขึ้นเฉพาะกิจ ฯลฯ

ปัจจุบันสถานภาพของพ่อนล่องน่านเปรียบเสมือนตัวแทนของวัฒนธรรมการพ่อนในจังหวัดน่านเนื่องจากได้มีการจัดแสดงในงานสำคัญต่างๆเรื่อยมา ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักชื่อ “พ่อนล่องน่าน” แต่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจถึงความเป็นมาของพ่อนล่องน่านอย่างถูกต้องด้านความตระหนักในคุณค่าของพ่อนล่องน่านในปัจจุบันนั้นประชาชนส่วนใหญ่รับรู้คุ้นเคยและผูกพันกับศิลปะการแสดงพ่อนล่องน่าน จนกระทั่งเกิดความคิดรวบยอดนำไปสู่การเกิดความตระหนักเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมการพ่อนล่องน่านจึงแสดงออกซึ่งพฤติกรรม การหวงแหน ส่งเสริมและอนุรักษ์ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไปได้แก่ ช่วยประชาสัมพันธ์พ่อนล่องน่านโดยการแนะนำ บอกต่อ บอกเล่าประวัติความเป็นมาและอธิบายความสำคัญของพ่อนล่องน่านให้กับผู้อื่นได้ทราบเป็นผู้ชมที่ดี ส่งเสริมให้มีการแสดงพ่อนล่องน่านในงานต่างๆ และส่งเสริมให้ลูก-หลาน และคนรุ่นใหม่ฝึกหัดพ่อนล่องน่าน นอกจากนี้พบว่ายังมีประชาชนอีกส่วนหนึ่งที่ไม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบทอดพ่อนล่องน่านซึ่งสอดคล้องกับ

ปริมาณร้อยละของประชาชนที่ไม่มีแนวทางในการอนุรักษ์ฟอนล่องน่าน จากการจัดประชุม ระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแนวทางการอนุรักษ์ฟอนล่องน่านอย่าง ยั่งยืนโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการฟอนล่องน่านในจังหวัดน่านในวันที่ 28 พฤษภาคม 2558 ณ โรงแรมน่านตริ่งใจ ผู้วิจัยได้จัดส่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังกล่าวให้กับหน่วยงาน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ พัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองน่าน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ ทั้ง 15 อำเภอในจังหวัดน่าน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย จัดทำงบประมาณ และ จัดกิจกรรมในโอกาสต่อไปดังนี้ ส่งเสริมประชาสัมพันธ์เผยแพร่ บอกต่อ และบอกเล่าประวัติ ของฟอนล่องน่านให้กับผู้อื่นได้รับทราบ การจัดทำโครงการส่งเสริมและเผยแพร่การฟอนล่อง น่านสู่ชุมชนทุกชุมชนของจังหวัดน่านให้ประชาชนในชุมชนสามารถฟอนล่องน่านได้ทุกคน เมื่อทุกคนสามารถฟอนได้ก็จะสามารถสอนบุตรหลานซึ่งเป็นเยาวชนรุ่นหลังที่จะทำหน้าที่ เป็นผู้สืบทอดฟอนล่องน่านต่อไป สิ่งสำคัญที่ควรให้ความสนใจและจัดทำอย่างเร่งด่วนคือ ควร มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้เรื่องประวัติความเป็นมา องค์ประกอบการฟอน และทำที่ ใช้ประกอบในการฟอนอย่างถูกต้อง เพราะประชาชนสามารถนำไปใช้บอกเล่าประชาสัมพันธ์ ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้สะดวกและรวดเร็วที่สุด นอกจากนี้ยังได้เสนอแนวทางให้หน่วย งานภาครัฐ และเอกชน จัดประกวดและจัดการแสดงฟอนล่องน่านตามเทศกาลต่างๆ เพื่อให้ ประชาชนทั่วไปในจังหวัดน่านและนักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้พบเห็นและรู้จักกับวัฒนธรรมการ ฟอนล่องน่านมากขึ้นซึ่งหากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการอนุรักษ์ฟอนล่องน่านที่ได้ร่วมกัน จัดทำขึ้นนี้ได้ถูกนำไปใช้ปฏิบัติจริง ก็จะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ฟอนล่องน่านอย่างยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะ

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ยังมีการฟอนในรูปแบบอื่นที่สะท้อนถึง วัฒนธรรมการฟอนของชาวจังหวัดน่าน อันมีรากฐานมาจากฟอนเจียงอีกเป็นจำนวนมาก หาก มีผู้สนใจทำการเก็บรวบรวมในเรื่องของอิทธิพลฟอนเจียงที่มีต่อฟอนของเมืองน่านก็จะก่อให้เกิดฐานข้อมูลการฟอนในเมืองน่านที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น ยังประโยชน์ให้แก่ผู้ที่สนใจใน การศึกษาค้นคว้าต่อไป

บรรณานุกรม

- เขียว ภูไชยา. ศิลปินพื้นบ้าน. จังหวัดน่าน. สัมภาษณ์วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2556.
- คมสันต์ ชันทะสอน. ครูชำนาญการ. โรงเรียนบัว จังหวัดน่าน. สัมภาษณ์วันที่ 18 กรกฎาคม 2557.
- คำมิ่ง อินสาร. ช่างฟ้อนอาวุโสอำเภอเวียงสา. จังหวัดน่าน. สัมภาษณ์วันที่ 22 กรกฎาคม 2557.
- จินตนา มัธยมบุรุษ. (2550). **บายศรีทูลพระขวัญ**. เชียงใหม่ : เวียงบัวการพิมพ์.
- ญาณ สองเมืองแก่น. ศิลปินพื้นบ้าน หลานเจ้าน้อยบุญยกสองเมืองแก่น. จังหวัดน่าน. สัมภาษณ์วันที่ 22 สิงหาคม 2557.
- ประทีป อินแสง. ประธานสภาวิทยาลัยชุมชนน่าน. จังหวัดน่าน. สัมภาษณ์วันที่ 18 กรกฎาคม 2557.
- ปราณี ศิริธร ณ พัทลุง. (2509). **เพชรล้านนา**. เชียงใหม่ : สุริวงค์บุ๊คเซ็นเตอร์.
- พรเทพ บุญยะผลึก. (2548). **ความตระหนักของประชาชนต่อปัญหาคุณภาพน้ำคลองบางใหญ่ กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลนครภูเก็ต**. ปริญญาโท พ.บ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พลเชาว์ พญาพรหม. ข้าราชการครูชำนาญ. จังหวัดน่าน. สัมภาษณ์วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2557
- สมเดช อภิษยกุล. (2552). ฟ้อนล่องน่าน. เชียงใหม่ : มรดกล้านนา.
- สร้อยไข่มุก ณ น่าน. เหลนเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครองค์ที่ 63. จังหวัดน่าน. สัมภาษณ์วันที่ 7 กันยายน 2557.
- ลักข์สิทธิ์ พลสันติกุล. (2556). **การจัดการประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาประเพณีแข่งเรือจังหวัดน่าน**. ปริญญาโท ศศ.ม. (การจัดการทางวัฒนธรรม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุกัญญา ภัทธราชย์. (2537). **เพลงปฎิพาทย์ บทเพลงแห่งปฎิภาณของชาวไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนีย์ จิตตเกษม. (2554). **น่านอนันตกาล (เมืองแก่นาน)**. เชียงใหม่ : มรดกล้านนา.

ขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/d3CjBE>

โครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร¹

Tourism Network of Sukhothai Historical City and
Associated Historical Towns

วนัชพร จันทรักษา²

Wanachaporn Chantharaksa

E-mail: Ajarnoop@hotmail.com

วารัชต์ มัธยมบุรุษ³

Warach Madhyamaburush

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโครงข่ายการท่องเที่ยวเส้นทางสายมรดกโลก (สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร)

² นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร มีจุดมุ่งหมายการวิจัยดังนี้ เพื่อหาปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสะดวกและความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อนำปัจจัยสำคัญมาเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน 2) กลุ่มบุคลากรหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร 3) กลุ่มบุคลากรหน่วยงานภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร และ 4) กลุ่มบุคลากรชุมชนพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มย่อย ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า นอกจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรแล้ว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวอีก 6 ประการ ได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก สถานบริการเชื้อเพลิง สถานพยาบาล และสถานีตำรวจ ตามลำดับ

รูปแบบการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารที่เหมาะสมได้จัดรูปแบบการเชื่อมโยงโครงข่ายเป็นแบบเมชโทปโลยี (Mesh Topology) เนื่องจากมีความสะดวกในการเลือกเดินทางได้อย่างอิสระตามความเหมาะสมและความสนใจของนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: โครงข่ายการท่องเที่ยว เมืองประวัติศาสตร์ เมืองบริวาร

Abstract

The research title, “The Tourism Network of Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns”, aimed to determine important factors that enable to convenience and requirements of tourists. These factors were used to develop the tourism network of historic town of Sukhothai and associated historic towns. The population used in this research included 1) 400 Thai tourists, 2) government sectors that are in charge of tourism in Sukhothai and Kamphangphet, 3) private sectors that have tourism businesses in Sukhothai and Kamphangphet, and 4) local people in the tourist zones in Sukhothai and Kamphangphet. A survey and interviews were used in this research. Means and content analysis were used to analyze data from the survey and interview respectively.

Besides Si Satchanalai Historical Park, Sukhothai Historical Park, and Kamphangphet Historical Park, the results indicated that six important factors that enable to convenience and requirements of tourists are rest areas, restaurants, souvenir shops, gas stations, hospitals and police stations.

The tourism network of historic town of Sukhothai and associated historic towns was connected in the Mesh Topology model because tourists can select a variety of routes that are suitable and interesting.

Keywords: Tourism Network, Associated Historic Towns

บทนำ

จากประกาศของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ เรื่อง แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 กำหนดให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจัดทำแผนงานหรือดำเนินการ นับตั้งแต่ประกาศนี้มีผลบังคับใช้ในราชกิจจานุเบกษา จึงทำให้เกิดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน” โดยมีเป้าหมายความสามารถในการแข่งขันอยู่ที่ลำดับ 1-7 ของเอเชียเพิ่มรายได้ของประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 และพัฒนากลุ่มท่องเที่ยวออกเป็น 8 กลุ่ม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) ซึ่งหนึ่งในแปดก็คือ กลุ่มมรดกโลกเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวม 8 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดตาก กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก นครสวรรค์ อุทัยธานี และพระนครศรีอยุธยา โดยมีสาระสำคัญที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ให้ความสำคัญกับการต่อยอดองค์ความรู้ละับเคลื่อนแผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ซึ่งสถานที่สำคัญทั้ง 3 นี้ได้ถูกขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมในชื่อเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร เมื่อปี พ.ศ. 2534 (กรมศิลปากร, 2543) โดยอาณาจักรสุโขทัยรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพ่อขุนรามคำแหง แต่หลังจากนั้นอาณาจักรก็เริ่มเสื่อมลง แม้จะมีสถานะดีขึ้นบ้างในสมัยพระยาสิทธิไชย ขณะเดียวกันอำนาจของอยุธยาเริ่มแผ่ขึ้นมาทางเหนือ จนสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 4 แห่งสุโขทัยสวรรคต สุโขทัยและบ้านเมืองในแคว้นแคว้นนี้ก็ตกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาโดยสมบูรณ์ (ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา, 2546) ในขณะที่เมืองศรีสัชนาลัยจากหลักศิลาจารึกหลายหลักได้กล่าวถึงกษัตริย์ที่ครองราชย์ได้ทรงครองทั้งสุโขทัยและศรีสัชนาลัย จึงมีนักวิชาการอธิบายว่า มีการยกย่องให้เมืองศรีสัชนาลัยเทียบเท่าเมืองหลวงอีกแห่งหนึ่ง (วิไลรัตน์ ยังรอด และธวัชชัย องค์กรวิเวทย์, 2551)

จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร เป็นจังหวัดที่อยู่ในเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor : EWEC) โดยที่จังหวัดสุโขทัยมีโครงข่ายการคมนาคมทางบกและทางอากาศรองรับนักท่องเที่ยว จึงเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชรยังเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ตอบสนองนักท่องเที่ยวกลุ่มการท่องเที่ยวแบบไฮโซหรือดีกำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน พร้อมทั้งจังหวัดสุโขทัยซึ่งเป็นเมืองมรดกโลก เนื่องจากมีอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย กำลังถูกผลักดันให้เป็นศูนย์กลางเมืองมรดกโลกอาเซียน ซึ่ง

จะกลายเป็นจุดหลักของการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกที่เชื่อมโยงไปยังเมืองมรดกโลกอื่นๆ ในประเทศอาเซียน

สถานการณ์การท่องเที่ยวภายในประเทศปี พ.ศ. 2555 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการเดินทางเชื่อมโยงเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ของตลาดในประเทศ โดยเน้นการสร้างการรับรู้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายในประเทศ นอกจากนี้ นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวภายในประเทศ (สทน.) เปิดเผย “ประชาชาติธุรกิจ” ถึงสถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศในช่วงหน้าร้อน (มี.ค.-พ.ค.) นี้ว่า คนไทยมีพฤติกรรมเที่ยวเองมากขึ้น จากสัดส่วนตลาดในประเทศ แบ่งเป็นตลาดคนไทยเที่ยวเองร้อยละ 85 และร้อยละ 15 เที่ยวผ่านบริษัทจัดนำเที่ยว แนวนมในอีก 2-3 ปีจากนี้ คนไทยจะเที่ยวผ่านบริษัทจัดนำเที่ยวน้อยลง ซึ่งก็สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้คนไทยท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มขึ้น และยังเน้นการท่องเที่ยวในลักษณะเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรม กิจกรรม ประเพณี ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะนี้มักเป็นการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่

ผลจากการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556) ส่วนใหญ่ร้อยละ 87.4 จัดการเดินทางเองทั้งหมด ส่วนข้อมูลข่าวสารสำหรับการเดินทางร้อยละ 41.7 หาข้อมูลจากเพื่อน ญาติ และจากสังคมออนไลน์ โดยหากได้รับข้อมูลที่ถูกต้องก็ทำให้การเตรียมตัวของนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับความต้องการหรือความจำเป็น แต่หากข้อมูลมีความคลาดเคลื่อน การเตรียมตัวก็อาจจะไม่ตอบสนองต่อความต้องการ ประเด็นจึงอยู่ที่ว่าใครควรจะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่สุด ซึ่งคงจะไม่มีใครรู้จักแหล่งท่องเที่ยวดีไปกว่าเจ้าของท้องที่ อย่างไรก็ตามเจ้าของท้องที่ที่ไม่สามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวไว้เป็นสูตรสำเร็จสูตรใดสูตรหนึ่งได้ ด้วยเหตุผลที่นักท่องเที่ยวแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มมีเงื่อนไขที่ไม่เหมือนกัน เช่น การมีเวลาที่ไม่เท่ากัน การสนใจแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เหมือนกัน การให้ความสำคัญกับการกิน การพัก การช้อปปิ้งที่ไม่เหมือนกัน เป็นต้น

จากการศึกษาของ (Angelo Presenza, Maria Cipollina, 2010) กล่าวว่า กิจกรรมที่ได้เข้าร่วมในโครงข่ายต่างก็มีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมเป็นโครงข่าย เพราะการเข้าร่วมเป็นโครงข่ายจะทำให้เกิดเครือข่ายที่มีความหลากหลาย นอกจากนี้ (Alison Morrison et al, 2004) ได้มีการศึกษาถึงการไม่ให้ความสำคัญในการสร้างโครงข่ายกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้ไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร ดังนั้นการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร หากเจ้าของพื้นที่ทราบว่าจะสนับสนุนการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญประกอบไปด้วยสิ่งใดบ้าง จะทำให้เจ้าของพื้นที่สามารถรวบรวมเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวที่มีความ

เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนั้นโครงข่ายการท่องเที่ยวนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวได้ใช้เป็นข้อมูลในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสะดวกและความต้องการของนักท่องเที่ยว
2. เพื่อนำปัจจัยสำคัญมาเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร

เครื่องมือและวิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อหาปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสะดวกและความต้องการของนักท่องเที่ยว

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยกลุ่มตัวอย่างจะสุ่มจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าพักในโรงแรม รีสอร์ท เกสท์เฮาส์ และโฮมสเตย์ ในรัศมีประมาณ 5 กิโลเมตร จากอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็นในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Nonprobability Sampling) เนื่องจากปรากฏการณ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่วิจัย มีการเคลื่อนตัวตลอดเวลา จึงไม่สามารถใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็นในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้ (Probability Sampling) โดยต้องใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยทั้งสองจังหวัดมีจำนวนทั้งสิ้น 914,474 คน ในปี พ.ศ. 2556 (กรมการท่องเที่ยว, 2557) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการแบบแบ่งชั้นเพื่อคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจังหวัดสุโขทัยจำนวน 562,060 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ 246 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยจังหวัดกำแพงเพชรจำนวน 352,414 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ 154 คน จึงรวมเป็นขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบในการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการให้นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชรด้วยตนเอง ได้จัดอันดับความสำคัญของปัจจัยที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว พร้อมทั้งให้เหตุผล ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวในการวิจัยครั้งนี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบในการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวเข้าไปสอบถามกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตนเองในจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีการเคลื่อนตัวตลอดเวลา จึงไม่สามารถใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็นในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้ (Probability Sampling)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบในการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวมาวิเคราะห์เนื้อหา และหาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยการหาค่าเฉลี่ยจะใช้จำนวนความถี่ของคำตอบทั้งหมดรวมกันหารด้วยจำนวนข้อมูล เขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

$$\bar{X} = \text{ค่าเฉลี่ย (Mean)}$$

$$\sum x = \text{ค่าของข้อมูลทั้งหมดรวมกัน}$$

$$n = \text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด}$$

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

$$\sum x = 1,935$$

$$n = 22$$

$$\bar{X} = \frac{1935}{22}$$

$$\bar{X} = 88$$

โดยจำนวนความถี่ของคำตอบในแต่ละกลุ่ม ถ้าหากมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 88 ขึ้นไปถือว่าคำตอบของกลุ่มนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่นักท่องเที่ยวเลือกให้ความสำคัญ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อนำปัจจัยสำคัญมาเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร มีทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มบุคลากรหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน 2) กลุ่มบุคลากรหน่วยงานภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน 3) กลุ่มบุคลากรชุมชนพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) โดยทำการสนทนาในประเด็นรูปแบบการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์ สุโขทัยและเมืองบริวาร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) โดยเสนอร่างรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร โดยผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) กับผู้แทน ได้แก่ 1) กลุ่มบุคลากรหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยว 2) กลุ่มบุคลากรหน่วยงานภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 3) กลุ่มบุคลากรชุมชนพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้ให้ข้อมูลมีคุณสมบัติเป็นหัวหน้าหน่วยงานเจ้าของกิจการ และนักวิจัยชุมชนด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อสรุปของรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) ในประเด็นรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารที่เหมาะสมมาจำแนก วิเคราะห์ และสรุปเนื้อหาในประเด็นที่มีความสำคัญ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา

ปัจจัยที่นักท่องเที่ยวเลือกให้ความสำคัญเมื่อต้องเดินทางท่องเที่ยวนอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยว สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยได้ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงปัจจัยที่นักท่องเที่ยวเลือกให้มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว

ลำดับที่	ปัจจัยที่นักท่องเที่ยวเลือกให้มีความสำคัญ	ความถี่จำนวนคำตอบ	คิดเป็นร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (400)
1	ที่พัก	389	97.25
2	ร้านอาหาร	326	81.50
3	ร้านขายของที่ระลึก	254	63.50
4	สถานีบริการเชื้อเพลิง	212	53.00
5	สถานพยาบาล	177	44.25
6	สถานีตำรวจ	98	24.50
7	ธนาคารหรือตู้ ATM	64	16.00
8	ร้านขายยา	63	15.75
9	อุปัชฌาย์	59	14.75

ลำดับที่	ปัจจัยที่นักท่องเที่ยวเลือกให้ความสำคัญ	ความถี่จำนวนคำตอบ	คิดเป็นร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (400)
10	ร้านปะยาง	51	12.75
11	ร้านสะดวกซื้อ	49	12.25
12	วัด	48	12.00
13	ไฮเปอร์มาร์เก็ต	43	10.75
14	ร้านขายของชำ	32	8.00
15	ร้านกาแฟ	24	6.00
16	ร้านหนังสือ	18	4.50
17	โรงพยาบาล	12	3.00
18	ร้านขายโทรศัพท์และอุปกรณ์	5	1.25
19	สวนสาธารณะ	5	1.25
20	ร้านเหล้า	4	1.00
21	ร้านขายต้นไม้	1	0.25
22	สถานสงเคราะห์	1	0.25
รวมจำนวนคำตอบ		1,935	

ปัจจัยที่นักท่องเที่ยวเลือกให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว นอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็นประเด็นด้านที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก สถานบริการเชื้อเพลิง สถานพยาบาล และสถานีตำรวจ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านที่พัก

นักท่องเที่ยวร้อยละ 97.25 ให้ความสำคัญกับที่พักแรม เป็นตัวเลือกลำดับที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่าธุรกิจที่พักยังมีความสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นอย่างมาก ซึ่งลักษณะที่พักในจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดกำแพงเพชรบริเวณพื้นที่วิจัยส่วนใหญ่จะเป็นโรงแรมขนาดเล็ก โรงแรมขนาดกลาง มีสไตล์การตกแต่งที่มีความหลากหลาย บางโรงแรมตกแต่งได้กลมกลืนกับเมืองมรดกโลก เช่น เลอชาร์มสุโขทัย รีสอร์ท สุโขทัยเทรเซอร์รีสอร์ทแอนด์สปา เดอะเลเจนด์ สุโขทัย ซึ่งที่พักส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังมีที่พักในรูปแบบรีสอร์ตและบ้านพักอุทยานไว้บริการนักท่องเที่ยว เช่น บ้านพักอุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย บ้านพักภายในบริเวณบ่อน้ำพุร้อนพระร่วง จังหวัดกำแพงเพชร และในบางแหล่งท่องเที่ยวเช่น หมู่บ้านนาต้นจั่น จะมีที่พักในลักษณะโฮมสเตย์เป็นการจัดการโดยชาวบ้านในชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของผู้นในชุมชน นอกเหนือจากการได้เที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทั่วไป

ด้านร้านอาหาร

การให้ความสำคัญกับประเด็นของร้านอาหาร มีนักท่องเที่ยวร้อยละ 81.5 เลือกให้ความสำคัญกับร้านอาหารในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว นับเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูงต่อการให้ความสำคัญ จึงจำเป็นที่แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีร้านอาหารที่ได้มาตรฐานทั้งคุณภาพและราคาไว้บริการอย่างเพียงพอ ความหมายของอาหารจากการให้ข้อมูลของนักท่องเที่ยวจะหมายถึง อาหารตามสั่งประเภทข้าว ก๋วยเตี๋ยวพื้นถิ่น และอาหารนานาชาติ โดยอาหารประเภทข้าวจะกล่าวถึงมากที่สุด เช่น ข้าวราดแกง อาหารตามสั่ง ข้าวเหนียวส้มตำ ข้าวสวย และกับข้าวตามสั่ง ข้าวต้มและกับข้าวตามสั่ง เป็นต้น ร้านอาหารประเภทนี้จะเป็นที่ต้องการมากสำหรับอาหารมื้อเย็น ส่วนอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยวจะมีความต้องการมากในตอนกลางวัน และร้านอาหารนานาชาติตั้งแต่รูปแบบตะวันตกจนกระทั่งเอเชีย สำหรับอาหารเอเชียจากที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะกล่าวถึงอาหารญี่ปุ่นและอาหารเวียดนาม

ด้านร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

ปัจจัยสำคัญลำดับที่ 3 เป็นการเลือกบริการประเภทร้านจำหน่ายของฝากหรือของที่ระลึก ด้วยคะแนนร้อยละ 63.50 ด้วยเอกลักษณ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่นิยมซื้อของฝากไปฝากญาติมิตร หรือเพื่อนฝูงเมื่อมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยว จนกลายเป็นพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนไทย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวหรือเส้นทางท่องเที่ยวจึงต้องมีร้านขายของฝากเปิดไว้บริการ โดยไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นสินค้าประเภทใด แต่ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดก็คือ อาหาร หากท้องถิ่นใดมีสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไปก็จะง่ายต่อการเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายของแหล่งท่องเที่ยว เพราะเป็นสินค้าที่นักท่องเที่ยวต้องการซื้อ ตัวอย่างเช่น ขนมถั่วทอดศรีสำโรง กล้วยไข่กำแพงเพชร เป็นต้น

ด้านสถานีบริการเชื้อเพลิง

นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับสถานีบริการเชื้อเพลิงเป็นลำดับที่ 4 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล และมีบางส่วนที่ใช้บริการเช่าเหมารถยนต์ทุกคันต้องใช้เชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ อาจจะเป็นน้ำมันดีเซล น้ำมันแก๊สโซฮอล์ 91 น้ำมันแก๊สโซฮอล์ 95 น้ำมัน E20 หรือน้ำมัน E85 ทั้งหมดนี้ต้องใช้บริการที่สถานีบริการน้ำมัน โดยมีผู้ค้าตั้งแต่รายใหญ่ไปจนถึงรายย่อยกระจายกันอยู่ตามเส้นทางต่างๆ ทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังมีเชื้อเพลิงที่เป็นแก๊สอีก 2 ชนิดที่สามารถใช้กับเครื่องยนต์ของรถยนต์ได้ ก็คือ แก๊ส LPG (Liquid Petroleum Gas) กับแก๊ส NGV (Natural Gas for Vehicle) โดยส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบัน (พ.ศ. 2557) แก๊ส LPG จะมีบริการตามถนนสายหลักและสายรอง ครอบคลุมเกือบทุกเส้นทาง ในขณะที่แก๊ส NGV ยังมีให้บริการน้อยในต่างจังหวัด ดังนั้น

นักท่องเที่ยวร้อยละ 53 จึงให้ความสำคัญกับสถานบริการเชื้อเพลิง เนื่องจากหากแหล่งท่องเที่ยวโดยอยู่ห่างไกลจากสถานบริการเชื้อเพลิง นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องรู้เพื่อที่จะได้เตรียมการเติมเชื้อเพลิงให้เพียงพอต่อการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว

ด้านสถานพยาบาล

นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญลำดับที่ 5 ด้วยคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 44.25 คำนึงถึงเรื่องของสุขภาพ หากมีเหตุให้ต้องเข้ารับการรักษา โดยเฉพาะเหตุฉุกเฉิน หรือบางคนอาจจะมีโรคประจำตัว นักท่องเที่ยวจึงต้องการทราบว่าชุมชนหรือเมืองนั้นมีสถานพยาบาลตั้งอยู่ ณ ที่ใด ปัจจุบันสถานพยาบาลมีขีดความสามารถในการรักษาที่แตกต่างกัน ได้แก่ สถานีอนามัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลอำเภอ โรงพยาบาลจังหวัด (รวมโรงพยาบาลศูนย์) และโรงพยาบาลเอกชน หากแหล่งท่องเที่ยวโดยอยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลจากตัวอำเภอ สถานพยาบาลที่ใกล้ที่สุดก็คือ สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งมีความสามารถในการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ไม่มีแพทย์อยู่ประจำ โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะมีช่องทางที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสามารถขอคำแนะนำจากแพทย์ได้ด้วยระบบสื่อสาร หากแหล่งท่องเที่ยวโดยอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอก็สามารถเข้าใช้บริการจากโรงพยาบาลอำเภอได้ ซึ่งหากเป็นโรงพยาบาลขนาดเล็กก็จะมีแพทย์ประจำอยู่น้อย ไม่มีแพทย์เฉพาะทางหรือแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโรค แต่หากเกินขีดความสามารถก็ต้องส่งต่อไปให้กับโรงพยาบาลจังหวัด ซึ่งจะมีแพทย์เฉพาะทางพร้อมเครื่องมือรักษาที่พร้อมกว่า ดังนั้นโครงการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับสถานพยาบาลต่างๆ จะทำให้นักท่องเที่ยวที่มีโรคประจำตัวสามารถวางแผนการท่องเที่ยวได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งอาจมีความเสี่ยงในการพบแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ หากเกิดอาการของโรคขึ้นมาอย่างปัจจุบันทันด่วน

ด้านสถานีตำรวจ

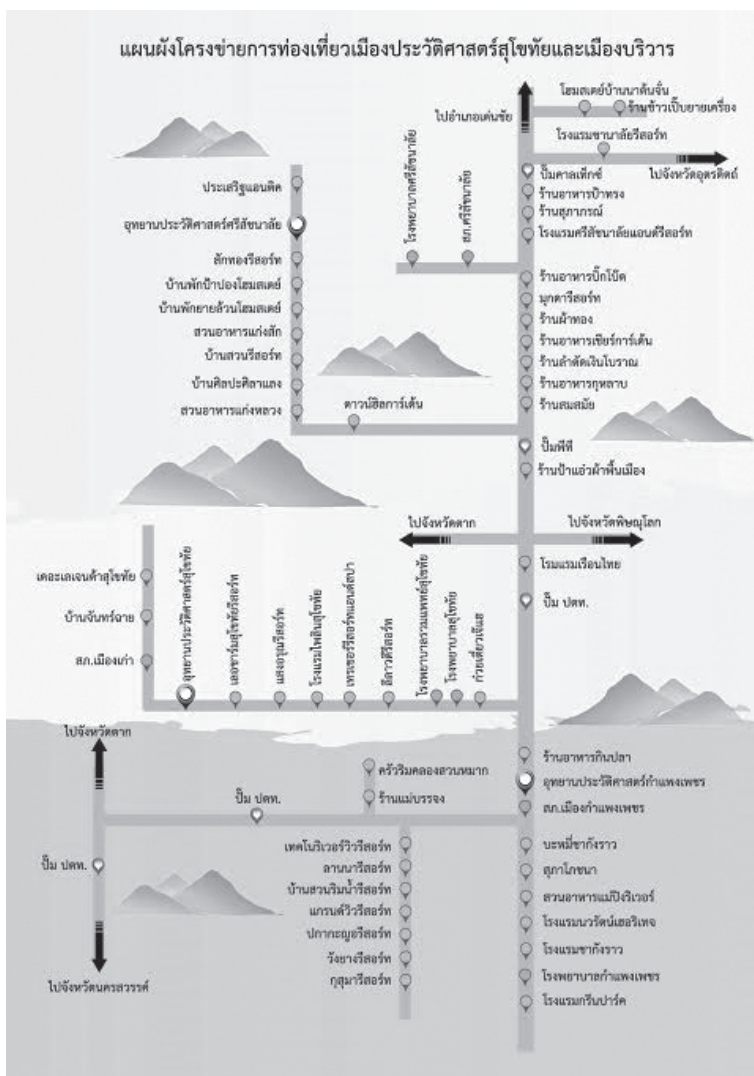
นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 6 ซึ่งเป็นลำดับสุดท้ายที่มีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยด้วยจำนวนร้อยละ 24.50 ของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าตำรวจยังเป็นสิ่งที่พึงของประชาชน หากมีเหตุการณ์ที่ต้องหาผู้มาช่วยเหลือ โดยเฉพาะหากเกิดเหตุร้าย นักท่องเที่ยวควรต้องแจ้งเหตุให้ตำรวจทราบโดยเร็วที่สุด ดังนั้นหน่วยบริการที่อยู่ใกล้ที่สุดจึงควรรู้ว่าอยู่ที่ใด รูปแบบของสถานีตำรวจในต่างจังหวัด ได้แก่ สถานีตำรวจภูธร ซึ่งแต่ละสถานีจะมีพื้นที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน ดังนั้นหากนักท่องเที่ยวต้องแจ้งความไม่ว่าจะเกิดเหตุร้าย หรือของหายก็ต้องไปแจ้งความให้ถูกต้องที่ มิเช่นนั้นเจ้าหน้าที่จะรับแจ้งความไม่ได้ การให้บริการของเจ้าหน้าที่ตำรวจในปัจจุบันนี้นักท่องเที่ยวสามารถสอบถามข้อมูลเส้นทางหรือสถานที่ในท้องถิ่นได้ เพราะตำรวจจะเป็นผู้ที่รู้จักท้องถิ่นเป็นอย่างดี

การเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร

ผลจากการเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) เพื่อแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาพรวมของรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร สามารถสรุปได้ดังนี้

คุณลักษณะรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวมีรายละเอียดดังนี้ 1) เป็นรูปแบบที่แสดงการเชื่อมโยงระหว่างต้นทางกับปลายทางครบทุกแหล่งท่องเที่ยวในโครงข่าย 2) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยว 3) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านที่พัก 4) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านร้านอาหารสินค้าที่ระลึก 5) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านร้านอาหาร 6) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านสถานที่ตรวจได้โดยง่าย 7) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านสถานพยาบาลได้รวดเร็วขึ้น 8) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านสถานีบริการเชื้อเพลิงได้โดยสะดวก 9) แหล่งท่องเที่ยวแม่ข่ายมีความเหมาะสมต่อรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยว 10) แหล่งท่องเที่ยวลูกข่ายมีความเหมาะสมต่อรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยว 11) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักกับแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก 12) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้ของผู้คนในท้องถิ่น 13) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการท่องเที่ยวระยะเวลายาวนานขึ้น

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ 1 ทำให้ทราบว่าปัจจัยสำคัญต่อการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญนอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวมีทั้งหมด 6 ประเด็นคือ ด้านที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก สถานีบริการเชื้อเพลิง สถานพยาบาล และสถานที่ตรวจ จึงนำปัจจัยทั้งหมดมาเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดเป็นโครงข่าย การท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร โดยการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารจะใช้การเชื่อมโยงโครงข่ายแบบเมชโทปอโลยี (Mesh Topology) เนื่องจากมีความสะดวกในการเลือกเดินทางได้อย่างอิสระตามความเหมาะสมและความสนใจของนักท่องเที่ยว สามารถเรียบเรียงเป็นแผนผังโครงข่าย การท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารได้ดังนี้

ภาพ 1 แผนผังโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร

โครงการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. ที่พัก ได้แก่ โรงแรมศรีสัชนาลัย แอนด์ รีสอร์ท โรงแรมซานาลัย รีสอร์ท ศรีสัชนาลัย โฮมสเตย์ บ้านศิลปะศิลาแลง ดาวันฮิล การ์เด็น สักทองรีสอร์ท บ้านสวนรีสอร์ท บ้านพัก ยายลำนโฮมสเตย์ บ้านพักป่าป้องโฮมสเตย์ โฮมสเตย์บ้านนาต้นจั่น และมุกดา รีสอร์ท

2. ร้านอาหาร ได้แก่ สวนอาหารแก่งหลวง ร้านอาหารแก่งสัก เขียว การ์เด็น ร้านอาหารกุหลาบ ร้านข้าวเปียยเครื่อง ร้านอาหารบีกเก็ต และร้านอาหารป่าทรวง

3. ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ได้แก่ ร้านประเสริฐ แอนติค (เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องสังคโลก) ร้านคุณสายรุ้ง (เครื่องสังคโลก) ร้านป่าแ้ว (ผ้าพื้นเมือง) ร้านรีไทย แอนติค (เครื่องลายโบราณ และเครื่องสังคโลก) บ้านไท (เครื่องสังคโลก) ร้านผ้าทอง (ผ้าทอมือ) ร้านลำดัดเงินโบราณ (ทำทองโบราณ) ร้านสุภาภรณ์ (ทำทองโบราณ) ร้านสมสมัย (ทำทองโบราณ) ร้านสาร (สินค้าพื้นเมือง) และภูมิปัญญาตาวงษ์ (เครื่องเล่นกีฬาการกรรม ตึกตาวาหุนบริหารนี้ว)

4. สถานีบริการเชื้อเพลิง ได้แก่ สถานีบริการน้ำมัน PT (มีร้านปะยาง มีห้องน้ำชาย-หญิง แต่ไม่มีห้องน้ำคนพิการ) สถานีบริการน้ำมันบางจาก (มีร้านกาแฟ มีห้องน้ำชาย-หญิง มีห้องน้ำคนพิการ) สถานีบริการน้ำมันศาลเท็กซ์ (มีห้องน้ำชาย-หญิง ไม่มีห้องน้ำคนพิการ) สถานีบริการแก๊ส LPG (เอสพีพีโตรเลียม)

5. สถานพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลศรีษะนาลัย

6. สถานีตำรวจ ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรศรีษะนาลัย

โครงการการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. ที่พัก มีระยะทางห่างจากอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยไม่เกิน 5 กิโลเมตร แต่ส่วนใหญ่ร้อยละ 95 อยู่ในรัศมีไม่เกิน 2 กิโลเมตร ได้แก่ เลอชาร์มสุโขทัยรีสอร์ท แสงอรุณรีสอร์ท เลอ สุโขทัย เดอะเลเจนด้าสุโขทัย โรงแรมไพลิน สุโขทัยเทรเซอร์ รีสอร์ทแอนด์สปา ลีลาวดี รีสอร์ท ไทยไทยสุโขทัยเกสต์เฮาส์ สเปซเบ้นเกสต์เฮาส์ @ เมืองเก่า แอทโฮมสุโขทัย แอปปี้เนส รีสอร์ท ธาราบุรีรีสอร์ท ออคิโดฮิลล์เกสต์เฮาส์ เวียงตะวันตกสุโขทัยเกสต์เฮาส์ ปินเปา เกสต์เฮาส์ เซ็นต์ออฟสุโขทัยรีสอร์ท ฟาเรือนไทย บ้านริมคลองรีสอร์ท บ้านคุณย่ารีสอร์ท และแกรนด์มาโฮมรีสอร์ท

2. ร้านอาหาร ได้แก่ ไผ่กลางกรุง เฟื่องฟ้าปลาแม่น้ำ กว๊านเตียวสุโขทัยเจ๊แอ ซาลิ บ้านจันทร์ฉาย สุโขทัย Mrs. Ann Bakery & coffee กว๊านเตียวต้นกระจี่ บ้านครุอีว กว๊านเตียวไทย ตาปู่ สุกัลยา & ซิฟูดสุโขทัย ขนมนิบบ้านนา และแจ่วโกชนา

3. ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ได้แก่ อาณาจักรพอกุสังคโลก (เครื่องสังคโลกและลวดลายสุโขทัย) โฟร์วี (สินค้าทำจากหินอ่อน) ร้านครูแ้ว (ขนมเกลียว) ร้านคุณตา (ขนมขบเคี้ยว) และเครื่องปั้นดินเผาทุ่งแพ่ง

4. สถานีบริการเชื้อเพลิง ได้แก่ สถานีบริการน้ำมัน ปตท. (มีร้าน 7-Eleven ร้านกาแฟ ร้านขายของฝาก ปิงหึ่งเสียง มีตู้ ATM ธนาคารกรุงไทย กรุงศรี กสิกรไทย มีห้องน้ำ ชาย-หญิง มีห้องน้ำคนพิการ) สำหรับสถานีบริการแก๊ส LPG มีในตำบลบ้านสวนและ ตำบลบ้านกล้วย

5. สถานพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลสุโขทัย และโรงพยาบาลรวมแพทย์สุโขทัย (เป็น โรงพยาบาลของเอกชน)

6. สถานีตำรวจ ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรเมืองเก่า

โครงข่ายการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. ที่พัก ได้แก่ โรงแรมชากังราว โรงแรมนวัตน์เฮอริเทจ ซินิค ริเวอร์ไซด์ รีสอร์ท แพรพิมพ์าลัยไทยสปา & รีสอร์ท โรงแรมกรีนปาร์ค บ้านดินบาร์มีรีสอร์ท โรงแรมพิพาราไดซ์ โรงแรมเพชรโอเทล บ้านสวนริมน้ำ รีสอร์ท แกรนด์วิว รีสอร์ท กุสุมารีสอร์ท ลานนารีสอร์ท โรงแรมน้ำเพชร ฟิรียอร์ทริมน้ำ ปากกะญูรีสอร์ท เทคโนริเวอร์วิวรีสอร์ท และวังยางริมปิง รีสอร์ท

2. ร้านอาหาร ได้แก่ บะหมี่ชากังราว เขียงบะหมี่ สุภาโภชนา สุภาพพัฒน์นครชุม เย็นตาโฟเจ้เกี้ยว ร้านศิษย์นายหนา ครว้เห็ดโคน สวนอาหารแม่ปิงริเวอร์ไซด์ ร้านกินปลาทุ่ง เศรษฐี ครั้วริมคลองสวนหมาก บ้านริมน้ำกำแพงเพชร กิตติโภชนา และศิลาหน้า

3. ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ได้แก่ ร้านเมี่ยงชากังราว (กล้วยฉาบ มันฉาบ กล้วยกวน) ร้านป่าหาด (ขนมเม็ดขนุน ขนมชั้น ข้าวเหนียวแก้ว ข้าวเหนียวแดง) ร้านแม่บรรจง (มะพร้าวเสวย กล้วยกวน กระท้อนกวน) ร้านแม่แก้ว (กระยาสาท)

4. สถานีบริการเชื้อเพลิง ได้แก่ สถานีบริการน้ำมัน ปตท. (มี 7-Eleven มีตู้ ATM ธนาคารออมสิน มีห้องน้ำชาย-หญิง มีห้องน้ำคนพิการ) สถานีบริการแก๊ส LPG ในอำเภอเมือง มีทั้งหมด 5 แห่ง (ตำบลนครชุม 2 แห่ง ตำบลทรงธรรม ตำบลในเมือง และตำบลอ่างทอง ตำบลละ 1 แห่ง)

5. สถานพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลกำแพงเพชร โรงพยาบาลเอกชนเมืองกำแพงเพชร

6. สถานีตำรวจ ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรเมืองกำแพงเพชร

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสะดวกและความต้องการของนักท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่าปัจจัยสำคัญต่อการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญนอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวมีทั้งหมด 6 ประเด็นคือ ด้านที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก สถานบริการเชื้อเพลิง สถานพยาบาล และสถานีตำรวจ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ด้านที่พัก นักท่องเที่ยวร้อยละ 97.25 ให้ความสำคัญกับที่พักแรม เป็นตัวเลือกลำดับที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่าธุรกิจที่พักยังมีความสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นอย่างมาก

ด้านร้านอาหาร การให้ความสำคัญกับประเด็นของร้านอาหาร มีนักท่องเที่ยวร้อยละ 81.5 เลือกให้ความสำคัญกับร้านอาหารในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว นับเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูงต่อการให้ความสำคัญ จึงจำเป็นที่แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีร้านอาหารที่ได้มาตรฐาน ทั้งคุณภาพและราคาไว้บริการอย่างเพียงพอ ความหมายของอาหารจากการให้ข้อมูลของนักท่องเที่ยวจะหมายถึง อาหารตามสั่งประเภทข้าว ก๋วยเตี๋ยวพื้นถิ่น และอาหารนานาชาติ

ด้านร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ปัจจัยสำคัญลำดับที่ 3 เป็นการเลือกบริการประเภทร้านจำหน่ายของฝากหรือของที่ระลึก ด้วยคะแนนร้อยละ 63.50 ด้วยเอกลักษณ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่นิยมซื้อของฝากไปฝากญาติมิตร หรือเพื่อนฝูงเมื่อมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยว จนกลายเป็นพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนไทย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวหรือเส้นทางท่องเที่ยวจึงต้องมีร้านขายของฝากเปิดไว้บริการโดยไม่มีข้อจำกัดว่าต้องเป็นสินค้าประเภทใด

ด้านสถานบริการเชื้อเพลิง นักท่องเที่ยวร้อยละ 53 ให้ความสำคัญกับสถานบริการเชื้อเพลิงเป็นลำดับที่ 4 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล และมีส่วนที่ใช้บริการเช่าเหมารถ

ด้านสถานพยาบาล นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญลำดับที่ 5 ด้วยคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 44.25 คำนึงถึงเรื่องของสุขภาพ หากมีเหตุให้ต้องเข้ารับการรักษา โดยเฉพาะเหตุฉุกเฉิน หรือบางคนอาจจะไม่มีรถประจำตัว นักท่องเที่ยวจึงต้องการทราบว่าชุมชนหรือเมืองนั้นมีสถานพยาบาลตั้งอยู่ ณ ที่ใด

ด้านสถานีตำรวจ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 6 ซึ่งเป็นลำดับสุดท้ายที่มีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยด้วยจำนวนร้อยละ 24.50 ของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าตำรวจยังเป็นที่พึ่งของประชาชน หากมีเหตุการณ์ที่ต้องหาผู้มาช่วยเหลือ โดยเฉพาะหากเกิดเหตุร้าย นักท่องเที่ยวควรจะต้องแจ้งเหตุให้ตำรวจทราบโดยเร็วที่สุด

ผลการเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร

ผลจากการสนทนากลุ่มย่อย สามารถสรุปภาพรวมของรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) เป็นรูปแบบที่แสดงการเชื่อมโยงระหว่างต้นทางกับปลายทางครบทุกแหล่งท่องเที่ยวในโครงข่าย 2) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยว 3) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านที่พัก 4) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านร้านอาหาร 5) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านร้านค้าที่ระลึก 6) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านสถานบันเทิง 7) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านสถานพยาบาลได้รวดเร็วขึ้น 8) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงปัจจัยด้านสถานีบริการเชื้อเพลิงได้โดยสะดวก 9) แหล่งท่องเที่ยวแม่ข่ายมีความเหมาะสมต่อรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยว 10) แหล่งท่องเที่ยวลูกข่ายมีความเหมาะสมต่อรูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยว 11) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักกับแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก 12) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้ของผู้คนในท้องถิ่น 13) รูปแบบโครงข่ายการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการท่องเที่ยวระยะเวลายาวนานขึ้น

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัจจัยสำคัญต่อการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญนอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวมีทั้งหมด 6 ประเด็นคือ ด้านที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก สถานีบริการเชื้อเพลิง สถานพยาบาล และสถานบันเทิง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ พยอม ธรรมบุตร (2549) เรื่ององค์ประกอบของการท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ปัจจัย ดังนี้ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) เช่น การขนส่ง การคมนาคมที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 2) ที่พัก (accommodation) ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องคำนึงในแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 1 คืน 3) แหล่งท่องเที่ยว (attraction) อาจจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานมหกรรม ประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตชุมชนเจ้าของบ้าน 4) กิจกรรม (activities) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเดินทางท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงหาประสบการณ์ จำเป็นต้องมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น การดำนา การทอผ้า การจับปลา รวมไปถึงกิจกรรม

นั้นหนาการต่าง ๆ 5) บริการต่างๆ (ancillary) ในแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีบริการด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ธนาคาร โรงพยาบาล สถานีบริการน้ำมัน เป็นต้น

นอกจากนั้นหากชุมชนใดต้องการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ให้กลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็ควรทราบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับปัจจัยอะไรบ้าง และทำการประเมินพื้นที่ของตนเองเพื่อให้ทราบว่ามียปัจจัยใดบ้าง หรือปัจจัยใดบ้างที่ไม่มี โดยวิธีคิดควรกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเป็นจุดศูนย์กลาง จากนั้นจึงใช้ระยะทางหรือเวลาเป็นตัวกำหนด จึงจะสามารถสรุปออกมาเป็นคำตอบได้ว่ามีหรือไม่มีปัจจัยใด ตัวอย่างเช่น ที่พักอยู่ในรัศมี 5 กิโลเมตร หรือใช้เวลาเดินทางโดยปกติไม่เกิน 10 นาที ก็นับได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีที่พัก หากอยู่ในรัศมี 6-10 กิโลเมตร หรือใช้เวลาเดินทางโดยปกติ 11-20 นาทีก็นับได้ว่าบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีที่พัก แต่หากต้องเดินทางด้วยระยะทางที่มากกว่า 10 กิโลเมตร หรือต้องใช้เวลาเดินทางโดยปกติที่มากกว่า 20 นาที ก็นับได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นยังไม่มีที่พัก เป็นต้น ซึ่งปัจจัยอื่น ๆ เช่น ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก สถานีบริการเชื้อเพลิง สถานพยาบาล และสถานีตำรวจ ก็สามารถใช้อธิบายด้วยวิธีเดียวกันกับตัวอย่างได้

เมื่อพื้นที่หรือหน่วยงานผู้รับผิดชอบประเมินศักยภาพของปัจจัยสนับสนุนโครงข่ายได้แล้วก็สามารถทราบได้ว่าจะต้องพัฒนาด้านใดบ้าง กล่าวคือ หากพื้นที่ใดมีปัจจัยที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญแล้วก็สามารถประเมินต่อไปได้ว่าจะสามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้มากน้อยเพียงใด เพื่อให้สอดคล้องกับการประชาสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งสามารถวางแผนการพัฒนาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และหากปัจจัยใดอยู่นอกเหนือการจัดการของคนในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลของรัฐ หรือสถานีตำรวจ ผู้จัดโครงข่ายสามารถระบุลงไปในโครงข่ายการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลอย่างชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการท่องเที่ยวได้

รูปแบบการเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่าโครงข่ายการท่องเที่ยวมีลักษณะคล้ายกับเครือข่ายคอมพิวเตอร์โดยเปรียบเทียบเครื่องคอมพิวเตอร์แต่ละเครื่องเสมือนกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง ดังนั้นหลักและทฤษฎีการเชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์โทโปโลยีแบบเมช จึงสามารถประยุกต์ใช้กับการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเข้าเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารได้ ซึ่งจุดชัย แวงจันทร์ และอนุโชต วุฒิพรพงษ์ (2555) กล่าวว่า โทโปโลยีแบบเมชคือ เครื่องคอมพิวเตอร์แต่ละเครื่องสามารถเชื่อมต่อกับคอมพิวเตอร์เครื่องใดก็ได้ในเครือข่าย ไม่จำเป็นที่จะต้องผ่านเครื่องใดเครื่องหนึ่งก่อน หรือต้องย้อนกลับไปยังจุดศูนย์กลางก่อนจึงจะไปยังเครื่องปลายทางได้

ดังนั้น เครื่องคอมพิวเตอร์แต่ละเครื่องในเครือข่ายเปรียบเสมือนแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งในเครือข่าย หากมีการเชื่อมโยงถึงกันโดยอิสระ ก็จะทำให้เกิดความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเลือกเส้นทางท่องเที่ยวได้ตามความสะดวกและตรงตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะ

หลังจากได้โครงข่ายการท่องเที่ยวของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ขั้นตอนที่สำคัญของการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์คือ การนำข้อมูลไปเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยว ซึ่งหากแหล่งท่องเที่ยวโดยังไม่มีชื่อเสียง หรือยังไม่เป็นที่รู้จัก ก็มักจะไม่มีถูกค้นหาข้อมูล จึงไม่ปรากฏผลให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำโครงข่ายไปเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวได้เกิดความสนใจ และนำไปจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวต่อไป การจะทำให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างด้วยเวลาที่รวดเร็ว แต่ใช้งบประมาณน้อยควรใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ แต่ไม่ควรผูกติดอยู่กับองค์กรใดองค์กรหนึ่งแต่เพียงหน่วยงานเดียว เช่น การพ่วงกับเว็บไซต์ของเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล อาจจะไม่ได้ผลที่ดีพอเนื่องจากเว็บไซต์ขององค์กรดังกล่าวไม่ได้รับความนิยมในการเข้ามาดูข้อมูลของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป จึงไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด ดังนั้นจำเป็นต้องได้ผู้ที่เข้าใจการใช้สื่อสมัยใหม่อย่างแท้จริงมาเป็นผู้ดูแลการเผยแพร่จึงจะเกิดผล อีกทั้งจะต้องมีความเข้าใจในกลุ่มเป้าหมายของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ว่าเป็นคนกลุ่มไหน เพื่อจะได้หาช่องทางในการสื่อสารได้ตรงกลุ่ม ตัวอย่างเช่น แหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยซึ่งเป็นมรดกโลก กลุ่มเป้าหมายที่จะมาท่องเที่ยวอยุ่มีอยู่หลากหลาย เพราะความเป็นเมืองเก่าสมัยประวัติศาสตร์ย่อมมีจุดให้ผู้คนสนใจในรายละเอียดที่แตกต่างกัน มีตั้งแต่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ และเพื่อการชมโบราณสถาน เป็นต้น จึงมีนักท่องเที่ยวเกือบทุกเพศ ทุกวัย หลายสัญชาติแะวัยมาเยี่ยมชม การสื่อสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายจึงสามารถทำได้หลายช่องทาง เพราะกระจายอยู่ในวงกว้าง การประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มต่าง ๆ ให้ตรงที่สุด ก็จะเป็นไปได้สูงที่ข้อมูลโครงข่ายการท่องเที่ยวจะถูกถ่ายทอดให้รับรู้ได้เร็วขึ้น อาจจะเป็นไปได้ที่ผู้สูงวัยจะเป็นคนที่ค้นพบข้อมูล แต่จะไปเที่ยวโดยลำพังเพียงคนเดียวไม่ได้ จึงต้องนำข้อมูลไปบอกต่อให้ลูกหลานได้รับรู้ จากนั้นลูกหลานก็จะเป็นคนจัดการพาไปเที่ยวในรูปแบบของครอบครัว หรือลูกหลานอาจจะเป็นคนค้นพบข้อมูลจากสื่อที่อยู่ในวัยของพวกเขา เมื่อพบเห็นแล้วก็มักจะชวนคนสูงอายุนั้นไปเที่ยวด้วยกันมาท่องเที่ยวได้เช่นเดียวกัน หรือแม้แต่เด็ก ๆ ที่ใช้สื่อเป็น หากการประชาสัมพันธ์ทำให้เด็กมีโอกาสค้นพบข้อมูลได้โดยตรง เด็กอาจจะกำลังเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากครูที่โรงเรียน จึงอยากจะไปชมของจริง ก็จะนำไปบอกเล่าให้

ผู้ปกครองฟัง ผู้ปกครองก็อาจจะหาโอกาสพาเด็กไปหาประสบการณ์ โดยไม่ลืมที่จะพาผู้สูงอายุในครอบครัวไปด้วย จะเห็นว่าหากสื่อสารหลายทางโอกาสที่จะถูกค้นพบก็จะมีความเป็นไปได้สูง กลุ่มครอบครัวจะให้ความสำคัญกับสถานที่พักและสถานที่ทานอาหารสูงมาก ในขณะที่อุทยานประวัติศาสตร์ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนในอดีตที่ควรค่าแก่การศึกษาสำหรับคนอีกหลาย ๆ กลุ่ม ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ ผู้ที่รับผิดชอบต่อการกระจายข้อมูลของโครงข่ายก็ควรจะทราบและเข้าใจว่าคนเหล่านั้นมีโอกาสรับรู้ข้อมูลได้จากช่องทางใด หากระบบการสื่อสารข้อมูลกระจายครอบคลุมไปทุก ๆ กลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพผลประโยชน์ของชุมชนก็จะกระจายไปทั่วถึง จึงเห็นได้ว่ากระบวนการของการนำเสนอข้อมูลไปถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นขั้นตอนที่ยุ่งยาก แต่ถ้าค้นพบเส้นทางที่มีประสิทธิภาพที่สุดก็จะให้ผลตอบแทนที่ดีที่สุดเช่นกัน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2543). **มรดกไทย-มรดกโลก**. กรุงเทพฯ: บริษัทกราฟิคฟอร์แมท (ไทยแลนด์) จำกัด.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กัลยา วาณิชยบัญชา. (2544). **สถิติสำหรับงานวิจัย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จตุชัย แพงจันทร์ และอนุโชต วุฒิพรพงษ์. (2555). **เจาะระบบ Network 3rd Edition**. นนทบุรี: ไอดีซี พรีเมียร์ จำกัด.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2550). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. กรุงเทพฯ: วี.อินเตอร์พรีนท์.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). **เอกสารประกอบการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิไลรัตน์ ยักรอด และรัชชัย องค์กรวิเวทย์. (2551). **สุขวิทย ศรียลขณาลย**. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นตงแอนด์พับลชชง จรกต (มหaxon).
- ศรียคตคค คุมรกษา. (2546). **เมืองประวตศาสตรสุโขทย-ศรียลขณาลย**. กรุงเทพฯ: บริษัทแปลนมอทยพ จรกต.
- สำนักงานสถิตยแหงชาติและการท่องเที่ยวแหงประเทศไทย. (2556). **การสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ. 2556**. สืบคั่นเมื่อ 8 มกราคม 2557, จาก Service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/Travel/Rep 56.pdf.
- Angelo Presenza, Maria Cipollina. (2010). **Analysing tourism stakeholders networks**. *Tourism Review*, Vol.65 Iss: 4, pp. 17-30.
- Alison Morrison, Paul Lynch, Nick Johns. (2004). **International tourism networks**. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol.16 Iss: 3, pp. 197-202.

ขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/67sQc5>

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ อย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา¹

The Strategic Plan for Sustainable Integrated Tourism
In Ayutthaya Province

ธนภูมิ ปองเสงี่ยม²

Thanaphum Pongsangiam

E-mail: thanaphum.p@hotmail.com

วาร์ชต์ มัธยมบุรุษ³

Warach Madhyamaburush

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

² นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยพะเยา

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พร้อมด้วยเทคนิค AIC การตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการสามเส้า การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา และการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติใช้ค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยกลุ่มประชากร แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่น 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว และ 3) นักท่องเที่ยวชาวไทย

ผลการวิจัยพบว่า แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวิสัยทัศน์ คือ “อุทยานนครประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกแห่งอาเซียน” ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน และ 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม พัฒนาจิตใจและการปลูกจิตสำนึก ผลการประเมินแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเหมาะสมมากที่สุด มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

คำสำคัญ: แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยว การบูรณาการแบบยั่งยืน

Abstract

This research aimed to develop integrated and tourism sustainable strategic plan for Ayutthaya province. The combination of qualitative and quantitative research was used as a method of the study. The qualitative data were collected from the in-depth interviews, internal and external environment group discussion (SWOT Analysis). Participatory action was used by apply with The AIC technique. The data were checked by the third parties. The data were analyzed on the content and collected from the questionnaires. The statistical data were showed in percentage and mean. The populations of this study were divided into 3 groups; 1) government agencies, private sector and local communities, 2) the professionals in tourism strategic management planner and 3) Thai tourists.

The result of this study showed that the integrated and tourism sustainable strategic plan of Ayutthaya was “Ayutthaya, the historical city and the world heritage tourism hub of Asian”. It was contained with 4 strategic issues; 1) the development strategic of heritage tourism for an economic development in Ayutthaya, 2) the strategic development of Ecotourism, 3) the strategic development for an integrated and sustainable tourism community and 4) the strategic development for cultural preserved tourism and spiritual awareness. An assessment result of the integrated and sustainable strategic plan of Ayutthaya was at the most appropriate level and consistent with the environment of Ayutthaya that can lead to an action processes.

Keywords: Strategic Plan, Tourism Development, Sustainable Integrated

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากข้อมูลขององค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nations World Tourism Organization - UNWTO) ได้พยากรณ์แนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวโลกและประเมินการว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศจำนวน 1,600 ล้านคน โดยมีการคาดการณ์ว่า เอเชียตะวันออกและแปซิฟิก เอเชียตะวันออกเฉียงกลาง และแอฟริกา จะมีอัตราการเติบโตมากกว่าร้อยละ 5 ต่อปี เปรียบเทียบอัตราการเฉลี่ยของโลกซึ่งคาดการณ์ไว้ ร้อยละ 4.1 ต่อปี (แผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2555-2559) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทย ปี พ.ศ. 2556 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 26.7 ล้านคน อัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 19.60 เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา (กรมการท่องเที่ยว, 2557) โดยปรับตัวดีขึ้นทุกกลุ่มตลาด ทั้งทางด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่มีการพัฒนาดีขึ้น คือ สถานที่ท่องเที่ยว รองลงมา คือ การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว สาธารณูปโภคและการพัฒนาอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยผู้ประกอบการมีระดับความพึงพอใจมากที่สุดในเรื่อง การประชาสัมพันธ์ ด้านการท่องเที่ยว เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยกับประเทศในกลุ่มอาเซียนและจีน ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่งในเรื่องความเป็นมิตรของประชาชน และความคุ้มค่าในการท่องเที่ยว (สิรินาถ ฉัตรสุกกุล, 2/2556)

ประเทศไทยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Tourism Resources) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ (Archeological and Historical Resources) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism Resources) ซึ่งในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยจะมีความแตกต่างกันไป ด้วยระยะเวลาอันยาวนานที่ดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้สั่งสมอารยธรรมเป็นมรดกตกทอดสืบมา และได้กลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศอย่างมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมและวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญในอดีต และดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมเยือนเมืองไทย ด้วยพื้นที่ 513,115 ตารางกิโลเมตร ซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่ 77 จังหวัด ที่มีแหล่งท่องเที่ยวมากมายกว่า 700 แห่งในภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญและมีโบราณสถานมากมาย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาหรือกรุงศรีอยุธยา ศูนย์กลางการเมืองการปกครองในอดีต เมื่อครั้งยังมีความเจริญรุ่งเรืองมั่งคั่ง เหล่าบรรดาพ่อค้าวานิชต่างชาติทั้งทางด่านฝักรัตนบุรี และซีกโลกตะวันตกต่างก็เดินทางมาเจริญสัมพันธไมตรีและค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก จนทำให้อาณาจักรกรุงศรีอยุธยามีความยิ่งใหญ่ในแถบดินแดนพื้นที่สุวรรณภูมิ และด้วยความเป็นราชธานีที่ยาวนานถึง 417 ปี ก่อให้เกิดการสั่งสมอารยธรรมที่มีการผสมผสานของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนต่างชาติ ต่างศาสนามากมาย ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร จนสามารถหล่อหลอมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาได้ถูกทำลายลง คงเพียงหลงเหลือไว้แต่เพียงซากโบราณสถาน โบราณวัตถุให้กับอนุชนรุ่นหลังได้ระลึกถึงเหตุการณ์ในครั้งอดีต และส่งผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาราบไหญ่สักการะ เยี่ยมโบราณสถานและพักผ่อนหย่อนใจในช่วงวันหยุดเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะวัดที่มีชื่อเสียงของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาทิเช่น วัดพนัญเชิง วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพระมงคลบพิตร วัดหน้าพระเมรุ วัดพุทไธศวรรย์ วัดท่าการ้อง วัดตูม เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมเดินทางมาท่องเที่ยว สถิตินักท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวยังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 6,066,545 คน เป็นชาวไทย จำนวน 4,490,161 คน และชาวต่างชาติ จำนวน 1,576,384 คน ซึ่งเพิ่มจำนวนจากปีที่แล้วคิดเป็น 24.04 เปอร์เซ็นต์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555) จากสถิติการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่างปี 2556 ที่ผ่านมียอดการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น 2.64 เปอร์เซ็นต์ (กรมการท่องเที่ยว, 2557) เป็นการส่งผลดีต่อเศรษฐกิจภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก ทำให้มีเงินหมุนเวียนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีการสร้างงานสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น แต่ในทางกลับกันการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีมากก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ค่าครองชีพของคนในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น มูลค่าของที่ดินและสิ่งก่อสร้างมีราคาสูงขึ้น รายได้ส่วนใหญ่ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่กระจายสู่ประชาชนในชุมชนเท่าที่ควรจะเป็น ในด้านสังคมการเกิดอาชญากรรมเพิ่มขึ้น เป็นแหล่งยาเสพติด สังคมมีความแออัด ในด้านวัฒนธรรม เกิดการบิดเบือนวัฒนธรรม การลอกเลียนศิลปะ การเปลี่ยนค่านิยม และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม การบุกรุกทรัพยากรการท่องเที่ยว การบดบังทัศนียภาพจากสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่

การทำลายธรรมชาติ มลภาวะเพิ่มขึ้นในอากาศ น้ำ และเสียง (ศรีญา วรากุลวิทย์, 2551) เพื่อให้ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาลดลง ทุกฝ่ายต้องยึดหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่ดำเนินการควบคู่กันไป มีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษา และปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน และให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือกับชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นมรดกตกทอดของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้คงสภาพที่ดีต่อไป (ไพฑูริย์ พงศบุตร, 2548) เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ชุมชนควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ด้วย

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านมา ได้จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชนบางส่วน ย่อมทำให้แผนยุทธศาสตร์ที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่ตรงต่อความต้องการได้ นอกจากนี้ยังมีการทำงานด้านการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทับซ้อนกัน เช่น ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น ขาดการบูรณาการของแผน ทำให้ทำงานซ้ำซ้อนและไม่เกิดความยั่งยืน จึงต้องมีการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบบูรณาการ (พระธรรมปิฎก, 2551) ทำให้เกิดเป็นองค์กรร่วม หน่วยงานหลาย ๆ หน่วยงานประสานความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ด้วยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน นักวิชาการและภาคเอกชน มีส่วนร่วมกับภาครัฐ ในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในขั้นตอนของการวางแผนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล (Cohen & Uphoff, 1980) โดยคำนึงถึงมิติแห่งการพัฒนาที่มีความยั่งยืนทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิตสินค้าและบริการ 2) ด้านสังคม ได้แก่ การรักษาและส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3) วัฒนธรรม ได้แก่ ความเป็นรากเหง้าหรือความเป็นตัวที่จริงของชุมชนที่สืบทอดส่งต่อกันมาในแต่ละรุ่น และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอนุรักษ์และบริหารทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง (พยอม ธรรมบุตร, 2556) ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ กระบวนการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์

การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เริ่มจากการรวมกลุ่มหน่วยงานที่รับผิดชอบในการวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัด หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน และชุมชนเจ้าของพื้นที่ ร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก กำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ โครงการ (Higgins & Vincze, 1993) และมีส่วนร่วมในการประเมินแผนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

การวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดำเนินวิธีวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ บริบทเชิงการท่องเที่ยว ตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว และประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้แทนจากภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว จำนวน 25 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้แบบสอบถาม กับนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน เพื่อประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติใช้ค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย อธิบายระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีกระบวนการจัดประชุมกลุ่มตัวแทนจากทุกภาคส่วน สนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้แทนชุมชน จำนวน 40 คน แบบมีส่วนร่วม พร้อมด้วยเทคนิคและกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Control) มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และภัยคุกคาม (SWOT Analysis) ของการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และกำหนด (SWOT Matrix) นำผลจากการจับคู่ SWOT Matrix มาเป็นปัจจัยข้อมูลนำเข้าในการคิดวิเคราะห์เพื่อพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ฯ บนพื้นที่ของการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสร้างแผนยุทธศาสตร์ตามกระบวนการ โดยมีขั้นตอนในกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ 2) กำหนดพันธกิจ 3) กำหนดยุทธศาสตร์ และ 4) กำหนดกลุ่มโครงการของแผนงาน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสมาชิกแกนนำ (Key Persons) คือ บุคคลที่สามารถเป็นตัวแทนของทุกคนในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะประกอบไปด้วย ตัวแทนจากองค์กรภาครัฐ ด้านการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา นักวิชาการ ราษฎรชาวบ้าน และตัวแทนจากประชาชนผู้อาศัยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จำนวน 40 คน ร่วมกับผู้วิจัย ประเมินความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัย/การวิเคราะห์ข้อมูล

1. บริบทเชิงพื้นที่ บริบทเชิงการท่องเที่ยว และศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของประเทศ ห่างจากกรุงเทพมหานคร ทางถนนสายเอเชีย 75 กิโลเมตร ทางรถไฟ 72 กิโลเมตร และทางเรือ 177 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,556.64 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,597,900 ไร่ นับว่าเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 63 ของประเทศไทย และเป็นอันดับที่ 11 ของจังหวัดในภาคกลาง ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา มีแม่น้ำไหลผ่าน 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำน้อย รวมความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร มีลำคลองใหญ่น้อย 1,254 คลอง เชื่อมต่อกับแม่น้ำเกือบทั่วบริเวณพื้นที่ นอกจากนั้นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังจัดเป็นศูนย์กลางของภาคกลางตอนบนที่สามารถติดต่อกับภาคอื่น ๆ ได้ง่ายในรัศมีการเดินทางประมาณ 100 - 150 กิโลเมตร เช่น ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดสระบุรี ทิศตะวันตกติดกับสุพรรณบุรี ทิศใต้ติดกับจังหวัดนครปฐม ปทุมธานี และนนทบุรี ส่วนทางทิศเหนือติดกับจังหวัดอ่างทองและลพบุรี ซึ่งจังหวัดที่อยู่ติดและใกล้เคียงกันนี้สามารถเดินทางโดยทางรถยนต์ในช่วงเวลาสั้น ทำให้เกิดความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างภาคและระหว่างจังหวัด

ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1) ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ค่าเฉลี่ย 3.73 ค่า s.d. 0.28) อยู่ในระดับมาก เช่น วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดสุวรรณดาราม โบสถ์เขนตยอเซฟ วิหารพระมงคลบพิตร วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระราชวังโบราณ วัดไชยวัฒนาราม เจดีย์พระศรีสุริโยทัย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา อนุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทอง หมู่บ้านญี่ปุ่น หมู่บ้านโปรตุเกส มัสยิดอิสลามวัดนา

มัสยิดตะเกียโยคินราชมิจันจาสยาม 2) ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.69 ค่า s.d. 0.44) อยู่ในระดับมาก เช่น การไหว้พระแก้ววัด อยุธยาหามงคล การนั่งรถไฟพ่วงชมโบราณสถาน การนั่งสามล้อชมโบราณสถาน การท่องเที่ยวทางน้ำชมวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำ การนั่งช้างและสัมผัสวิถีชีวิตช้างไทย 3) ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านมหรรม เทศกาลและงานประเพณี (ค่าเฉลี่ย 3.53 ค่า s.d. 0.33) อยู่ในระดับมาก เช่น งานยอยศยงฟ้า อยุธยามรดกโลก และงานกาชาดประจำจังหวัด งานเทศกาลตรุษจีน “อยุธยาหามงคล” เทศกาลสงกรานต์กรุงเก่า ประเพณีลอยกระทงตามประทีปและแข่งขันเรือยาวประเพณี ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร 4) ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านการบริการ (ค่าเฉลี่ย 3.04 ค่า s.d. 0.23) อยู่ในระดับปานกลาง เช่น บริษัทนำเที่ยวหรือการบริการนำเที่ยวมีมาตรฐาน การคมนาคมขนส่ง ทางบก ทางรถไฟ และทางน้ำ เดินทางสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน ที่พักแรมมีคุณภาพ และมีจำนวนเหมาะสม ภัตตาคาร ร้านอาหารมีมาตรฐานและจำนวนเหมาะสม ร้านจำหน่ายของที่ระลึกมีสินค้าพื้นเมือง ความปลอดภัยจากหน่วยงานภาครัฐ สถานีตำรวจตำรวจท่องเที่ยว

2. การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำหนดกลุ่มประชากร เพื่อการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ด้านการท่องเที่ยว ร่วมกันดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยามี **จุดแข็ง** คือ เป็นนครประวัติศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกโลกมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย มีประชากรที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีเส้นทางการคมนาคมสะดวก สามารถเชื่อมโยงได้ทุกภูมิภาคของประเทศไทย **จุดอ่อน** คือ บุคลากรด้านการบริการยังมีข้อจำกัดด้านภาษาต่างประเทศ การบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนมีทิศทางที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การบริการขนส่งยังไม่สะดวกและครบวงจร การบุกรุกพื้นที่โบราณสถานจากพ่อค้าแม่ค้าในพื้นที่ **โอกาส** คือ รัฐบาลได้มีแผนนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว การเปิดการเขตการค้าเสรีเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน การเข้ามาลงทุนการสร้างรถไฟความเร็วสูงเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน **อุปสรรค** คือ ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองและความผันผวนทางเศรษฐกิจโลก มีการแข่งขันทางการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติของประเทศเพื่อนบ้านสูง

ผลจากการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และการวิเคราะห์ SWOT Matrix จับคู่จุดแข็งและโอกาส เพื่อดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และวิเคราะห์จุดอ่อนและอุปสรรค เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวได้ดังนี้
วิสัยทัศน์ อยุธยานครประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวมรดกโลกแห่งภูมิภาคอาเซียน
พันธกิจ

- 1) ปรับปรุงโครงสร้างการท่องเที่ยวให้สมดุลและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน
- 2) พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ
- 3) อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อม
- 4) บริหารจัดการการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดและภูมิภาคอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 1.1** การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว **กลยุทธ์ที่ 1.2** การพัฒนาสินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยว และ**กลยุทธ์ที่ 1.3** การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 2.1** การใช้ประโยชน์จากพื้นที่พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และ**กลยุทธ์ที่ 2.2** การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 3.1** การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และ**กลยุทธ์ที่ 3.2** การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม พัฒนาจิตใจ และการปลูกจิตสำนึก ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 4.1** การพัฒนาจิตใจ ปลูกจิตสำนึก และ**กลยุทธ์ที่ 4.2** การอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตชุมชน

3. ผลการประเมินแผนพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยวิธีการใช้แบบสอบถามระดับความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว ที่มีต่อแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นสอดคล้องและเหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังตามตารางแสดงผลการประเมินแผนพัฒนายุทธศาสตร์ฯ ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินแผนพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิสัยทัศน์	ภาครัฐ			ภาคเอกชน			ภาคประชาชน			นักท่องเที่ยว			รวม		
	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ
อุทยานคร ประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางการ ท่องเที่ยวมรดกโลก แห่งภูมิภาคอาเซียน	4.12	0.74	มาก	4.63	0.69	มากที่สุด	4.00	0.69	มาก	4.11	0.81	มาก	4.22	0.73	มากที่สุด
รวม	4.22	0.57	มากที่สุด	4.54	0.45	มากที่สุด	3.93	0.69	มาก	4.13	0.77	มาก	4.21	0.62	มากที่สุด
ยุทธศาสตร์	ภาครัฐ			ภาคเอกชน			ภาคประชาชน			นักท่องเที่ยว			รวม		
	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ	$\bar{X}$	s.d.	ระดับ
1. ยุทธศาสตร์การ พัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวมรดกทาง วัฒนธรรมเป็น เครื่องมือในการ พัฒนาเศรษฐกิจ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	4.12	0.74	มาก	4.63	0.69	มากที่สุด	4.00	0.69	มาก	4.11	0.81	มาก	4.22	0.73	มากที่สุด
2. ยุทธศาสตร์การ พัฒนาการท่องเที่ยว เพื่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	4.22	0.71	มากที่สุด	4.59	0.49	มากที่สุด	3.96	0.96	มาก	4.06	0.95	มาก	4.21	0.78	มากที่สุด
3. ยุทธศาสตร์การ พัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาสังคม และชุมชนแบบ บูรณาการอย่าง ยั่งยืน	4.25	0.71	มากที่สุด	4.43	0.63	มากที่สุด	3.80	0.80	มาก	4.23	0.87	มากที่สุด	4.18	0.75	มาก
4. ยุทธศาสตร์การ พัฒนาการท่องเที่ยว เพื่ออนุรักษ์ วัฒนธรรม พัฒนา จิตใจและการปลูก จิตสำนึก	4.32	0.70	มากที่สุด	4.54	0.65	มากที่สุด	3.96	0.87	มาก	4.15	0.89	มาก	4.24	0.78	มากที่สุด
รวม	4.22	0.57	มากที่สุด	4.54	0.45	มากที่สุด	3.93	0.69	มาก	4.13	0.77	มาก	4.21	0.62	มากที่สุด

จากตาราง 1 ผลการประเมินความคิดเห็นต่อแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.21 ค่า s.d. 0.62) โดยความคิดเห็นต่อ วิสัยทัศน์ : อุทยานครประวัติศาสตร์ศูนย์กลางการท่องเที่ยวมรดกโลกแห่งภูมิภาคอาเซียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.22 ค่า s.d. 0.73) และยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.22 ค่า s.d. 0.73) ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.21 ค่า s.d. 0.78)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18 ค่า s.d. 0.75) และยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม พัฒนาจิตใจและการปลูกจิตสำนึก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.24 ค่า s.d. 0.78)

สรุปและอภิปรายผล

บริบทเชิงพื้นที่ บริบทเชิงการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว และประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ สอดคล้องกับ กรวรรณ สังขกร (2548) การจัดการท่องเที่ยว นั้น สิ่งแรกจะต้องให้ความสำคัญคือ การประเมินความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านกิจกรรม ทรัพยากรท่องเที่ยวด้าน มหกรรม เทศกาลและงานประเพณี และทรัพยากรท่องเที่ยวด้านการบริการ (Godfrey Kerry; & Clarke Jackie, 2000) ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1) ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะนิยมเดินทางไปวัดที่สำคัญๆ และมีชื่อเสียง มีการจัดการที่ดี ได้แก่ วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดสุรรณดารามราชวรวิหาร โบสถ์เขนด้อยเซฟ วิหารพระมงคลบพิตร วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระราชวังหลวงหรือพระราชวัง โบราณ วัดไชยวัฒนาราม เจดีย์พระศรีสุริโยทัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา อนุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทอง หมู่บ้านญี่ปุ่น หมู่บ้าน โปรตุเกส สอดคล้องกับ บุญเลิศ จิตต์วัฒนา (2548) ซึ่งโบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านี้เป็น สิ่งที่แสดงถึงอารยธรรมและความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นนั้นว่าในสมัยโบราณมีความเจริญ ด้านใดบ้างและเหลือเป็นมรดกตกทอดมาอย่างขนานใหญ่อย่างไรบ้าง จึงมีผลดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือนพื้นที่นั้น 2) ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านกิจกรรม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเดินทางมาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อทำบุญไหว้พระ ชมโบราณสถาน ล่องเรือแม่น้ำเจ้าพระยา ชมวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำ นั่งช้างและสัมผัสวิถีชีวิตช้างไทย 3) ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านมหกรรม เทศกาลและงานประเพณี นักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจกับการจัดงานประเพณีที่สำคัญ ๆ ของจังหวัด ได้แก่ งานยอยศยงฟ้าอยุธยา มรดกโลกและงานกาชาดประจำจังหวัด งานเทศกาล ตรุษจีน “อยุธยาหามงคล” เทศกาลสงกรานต์กรุงเก่า ประเพณีลอยกระทงตามประทีปและ แข่งขันเรือยาวประเพณี ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร 4) ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านการบริการ ที่ทั้ง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน จัดบริการให้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมองว่า บริษัท ทัวร์หรือการบริการนำเที่ยว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีมาตรฐานในการให้บริการที่ดี

การคมนาคมขนส่ง ทางบก ทางรถไฟ และทางน้ำ เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน ที่พักแรมมีคุณภาพและมีจำนวนที่พักรับรองรองรับ การเข้าพักของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม มีภัตตาคาร ร้านอาหารที่มีมาตรฐานและจำนวนเหมาะสม ร้านจำหน่ายของที่ระลึกมีสินค้าพื้นเมืองที่หาซื้อได้ไม่ยากจนเกินไป แต่สิ่งที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปรับปรุง คือ เรื่องการจัดระเบียบของร้านขายของฝาก ที่ยังไม่เป็นระเบียบ วางขายระเกะระกะ บดบังทัศนียภาพของโบราณสถาน ตลอดจนความปลอดภัยจากหน่วยงานภาครัฐ หรือสถานที่ให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวยังมี น้อยมาก ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า กระบวนการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนนั้น เริ่มจากการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว สภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และนโยบาย เพื่อดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก กำหนดจุดแข็งและโอกาสดำเนินการส่งเสริม จุดอ่อนและอุปสรรคดำเนินการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับแนวคิดการวางแผนการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พยอมน ธรรมบุตร (2546) นักวางแผนพัฒนาแบบบูรณาการ มีการวางแผนการท่องเที่ยวแบบบูรณาการกับการวางแผน พัฒนาด้านการปลูกจิตสำนึกเข้าไปในแผนพัฒนาเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย เริ่มจากการตรวจสอบ ทรัพยากร ประเมินระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับ เอกชัย บุญยาธิษฐาน (2553) ประเมินสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอกวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดพันธกิจและกำหนดยุทธศาสตร์ อีกทั้งมีความสอดคล้องกับแผน ยุทธศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นนี้ เน้นการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน ที่เกี่ยวข้อง เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา กำหนดความต้องการของทุกภาคส่วน ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ร่วมแสดงความคิดเห็นและ ประเมินผลแผนยุทธศาสตร์ สอดคล้องกับ ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ (2554) การวางแผน และการตัดสินใจ ร่วมสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน สร้างการยอมรับ ความรับผิดชอบ ในฐานะสมาชิกของชุมชน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ตน มีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชน จึงเกิดความต่อเนื่องและก่อให้เกิดความสำเร็จสูง โดยมี ขั้นตอนดังต่อไปนี้

จากกระบวนการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ดังกล่าว ทำให้ได้แผน ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้วิสัยทัศน์ “อยุธยานครประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวมรดกโลกแห่งภูมิภาคอาเซียน”

พันธกิจ คือ 1) ปรับโครงสร้างการท่องเที่ยวให้สมดุลและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน 2) พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ 3) อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อม และ 4) บริหารจัดการการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดและภูมิภาคอาเซียน สำหรับประเด็นยุทธศาสตร์ มี 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน และ 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม พัฒนาจิตใจและการปลูกจิตสำนึก ซึ่งในการประเมินแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวโดยผู้เชี่ยวชาญหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า แผนยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาสภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม เพื่อดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะทรัพยากรทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่โดดเด่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่ว่าจะเป็นพระราชวังโบราณ วัด รวมถึงโบราณสถานต่าง ๆ โดยเน้นการจัดการดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยของแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงมีการจัดมาตรการการรักษาความปลอดภัยให้เป็นที่น่าเชื่อถือของนักท่องเที่ยว

2. การพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรมีการบูรณาการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในการพัฒนาส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว พัฒนาสินค้าและกิจกรรมตลอดจนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและลดงบประมาณที่สิ้นเปลืองในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

3. การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรให้ภาคประชาชน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพื้นที่ที่มีการณรงค์ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความตระหนักต่อการเป็นเจ้าของพื้นที่

4. การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวด้านสังคมและชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มพัฒนา อาชีพ ผลิตภัณฑ์และบริการ เพื่อจัดจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เป็นการกระจายรายได้จากการ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

5. การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควร มีสนับสนุน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนา จิตใจ การปลูกจิตสำนึก ให้กับประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศักยภาพที่นอกเหนือ ไปจากทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นแล้ว ยังมีทรัพยากรอีกหลายด้านที่สามารถนำมา บรรจุในแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดได้อีกมากมาย จึงควรมีการทำวิจัยต่อเนื่อง ในประเด็นที่สำคัญ อาทิ

1. ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
2. ควรศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวน้ำชาวกองเก่า
3. ควรศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมสีเขียวในเขตพื้นที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความหลากหลาย เพิ่มขึ้น

- กรมการท่องเที่ยว. (2557). **สรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยว มกราคม – ธันวาคม 2556**. กรุงเทพมหานคร: กองวิชาการท่องเที่ยว.
- กรวรรณ สังขกร. (2548). **ความรู้พื้นฐานและมาตรฐานการจัดการ Homestay**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). **แผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพมหานคร: กองวิชาการท่องเที่ยว.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (10 สิงหาคม 2554). **ทรัพยากรการท่องเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2556, จาก http://www.highlightthailand.com/th/main/detail_content/Tourism-Resources/57.html
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (30 มิถุนายน 2555). **ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงการตลาด**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2556, จาก <http://www.marketingdatabase.tat.or.th/main.php?filename=index>
- ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2554). **ชุมชนศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิภารัตน์ สายประเสริฐ. (2553). **การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**. ปรัชญาดุสิตนิพนธ์ ปร.ด. (สาขาพัฒนาการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: เพรสแอนด์ ดีไซน์.
- พยอม ธรรมบุตร. (15 สิงหาคม 2556). **การวางแผนการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. เอกสารประกอบการเรียนการสอนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน**. (หน้า 45-48). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พระธรรมปิฎก. (2551). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลด์คิมทอง.
- ไพฑูรย์ พงศบุตร. (2548). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. ใน **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 27**. พิมพ์ครั้งที่ 3. หน้า 63. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.

- ศรัณยา วรากุลวิทย์. (2551). **ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- สิรินาถ ฉัตรศุภกุล. (2556, 23 เมษายน). **สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยว ตลาดต่างประเทศ ปี 2555 และแนวโน้ม ปี 2556. จุลสารวิชาการการท่องเที่ยว**. (2): 4-5. กรุงเทพมหานคร: กองวิชาการท่องเที่ยว.
- เอกชัย บุญยาทิษฐาน. (2553). **คู่มือวิเคราะห์ SWOT อย่างมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- Cohen, J. and N.T. Uphoff. (1980). **Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarify Through Specificity** world Development. 8 (3) : 213 – 235.
- Higgins, J. M. and Vincze, J. W. (1993). **Strategic management: Text and cases**. (5th ed.) Fort Worth: The Dryden Press.
- Godfrey, K. and Jackie C. (2000). **Tourism development handbook: a practical approach to planning and marketing**. New York: Cassell.

ขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/7fDgw8>

การจัดการความรู้ในการดำเนินการประเพณีตานต้อด ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

A Study of Knowledge Management on Tan Thod
Tradition in Dok Kham Tai Sub District Dok Kham Tai
District Phayao Province

สุนทร คล้ายอ่ำ¹

Sunthon Khelai-um

Email: aye.9999@hotmail.com

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพและบริบทในการดำเนินงานประเพณีตานต้อเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการประเพณีตานต้อ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม การใฝ่รู้ ด้านความเชื่อและทัศนคติ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านพลังร่วม และด้านการไว้วางใจ เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการความรู้เพื่อใช้ในประเพณีตานต้อ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการกำหนดความรู้, ขั้นตอนการสร้างความรู้และแสวงหาความรู้, ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้, ขั้นตอนการนำความรู้ไปใช้ และขั้นตอนการจัดเก็บความรู้ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการจัดการความรู้ประเพณีตานต้อ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวนทั้งสิ้น 71 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กลุ่มและแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด จากผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพและบริบทจากกระบวนการจัดการความรู้ ตานต้อ หมายถึง การวางของให้ เป็นประเพณีที่แสดงถึงความเอื้ออาทรของชาวบ้านที่มีต่อคนทุกข์ยากเป็นการทำบุญของชาวล้านนาทางภาคเหนือของไทย 2) องค์ประกอบหลักในการจัดการความรู้อย่างมีส่วนร่วม 5 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านวัฒนธรรมการใฝ่รู้ พบว่า กลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อ โดยกระบวนการ ได้แก่ คณะวิทยากรจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา วัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ เป็นที่ปรึกษาให้ความรู้และข้อเสนอแนะ 2) ด้านทัศนคติและความเชื่อ พบว่า ทุกกลุ่มมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินการประเพณีตานต้อ ซึ่งมีความเชื่อที่มาจากประสบการณ์การเรียนรู้จากการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น 3) ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า ทุกกลุ่มมีการทำงานเป็นทีม โดยเน้นให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มรับรู้เป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมประเพณีตานต้อร่วมกัน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้เป็นแกนนำในการจัดการกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 4) ด้านพลังร่วม พบว่า ทุกกลุ่มร่วมกันปฏิบัติงานประเพณีตานต้อ มีการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมโดยการทำตามแผนที่วางไว้ 5) ด้านการไว้วางใจกัน พบว่า การไว้วางใจกันของกลุ่มโดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจ ซึ่งกิจกรรมประเพณีตานต้อพระสงฆ์เป็นผู้เริ่มประเพณีมาตั้งแต่ดั้งเดิม

ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการจัดการความรู้เพื่อใช้ในประเพณีตานต้อ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนด้านการกำหนดความรู้ พบว่า สมาชิกทุกกลุ่มมีวัฒนธรรมการใฝ่รู้ในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ จะมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อมากที่สุด 2) ขั้นตอนด้านการสร้างความรู้และแสวงหาความรู้ พบว่า ทุกกลุ่มร่วมกันสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อ โดยทำงานเป็นเครือข่ายและได้รับการสนับสนุน การอบรมให้ความรู้จากอาจารย์

คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา มาให้ความรู้และนำหลักการจัดการความรู้มาใช้กับประเพณีตานต้อด 3) ขั้นตอนด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่าทุกกลุ่มสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อด โดยมีการสรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรม และกำหนดให้บุคลากรทุกกลุ่มปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้ตกลงกันไว้ 4) ขั้นตอนด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า สมาชิกทุกกลุ่มนำความรู้ที่มีอยู่ลึกในตนเอง และความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากการดำเนินกิจกรรม KM workshop ในประเด็นของประเพณีตานต้อดมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม และเป็นการอนุรักษ์ประเพณีตานต้อดให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป 5) ขั้นตอนด้านการจัดเก็บความรู้ ผลการศึกษาพบว่าทั้ง 5 กลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการนำความรู้ไปใช้ตามที่ได้กำหนดไว้จริง และได้มีการจัดเก็บ ความรู้ในฐานข้อมูล web site ขององค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้

จากการศึกษาข้อเสนอแนะ พบว่า กลุ่มภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้เพื่อนำไปใช้ในประเพณีตานต้อด ได้ดังนี้ 1) ควรมีการวิจัยประเมินโครงการการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมประเพณีตานต้อดในพื้นที่ตำบลดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา 2) ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินประเพณีตานต้อด ตำบลดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และ 3) ควรมีการนำความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อดไปใช้ขยายผล โดยการจัดทำคู่มือการดำเนินประเพณีตานต้อดเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ตำบลอื่น ๆ

คำสำคัญ: ตานต้อด, การจัดการความรู้

Abstract

The purpose of this research are 1) to study the conditions and the context of the TANTHOD traditional 2) to study the participants of TANTHOD tradition management as Putting effort persistently Culture, Beliefs and Attitudes, Teamwork, Synergy and Trust 3) to study the process of TANTOD traditional's knowledge management as seek knowledge culture, belief and attitude, team work, power together and trustworthiness and 4) to study the experts knowledge management's recommendations of TANTHOD traditional. This research is qualitative study. The key informants are people who participated in the TANTHOD traditional including 71 cases.

The data collection is done by group interview and open-ended questions and analysis is done using content analysis approach. The results showed as follows:

1) The conditions and the context of the TANTHOD traditional could mean the donation tradition of the LANNA that is to pay respects.

2) The main elements in TANTHOD traditional knowledge management are five characteristics which are 2.1) **Putting effort persistently Culture** as advisors and suggestion by School of Management Information Science; University of Phayao, Phayao Cultural Office, and SRI KHOME KHUM's assistant abbot 2.2) **Beliefs and Attitudes**, all groups believed that TANTHOD traditional is the Transmitted generation to generation 2.3) **Teamwork** within the local people by Dok Khum Tai Sub-district Administrative Organization members, Sub-district Headman, village headman, Sub-district culture parliament, and village health volunteer 2.4) **Synergy**, all groups participated by participation in identifying problems and causes of problems, participation in follow-up and evaluation, and participation in planning activities respectively and 2.5) **Trust** by the monk who is the spiritual center.

3) The process of TANTHOD traditional' s knowledge management as seek knowledge culture, belief and attitude, team work, power together and trustworthiness as follows: 3.1) **Seek knowledge culture**; TANTHOD is members' participation in the community, 3.2) **Belief and Attitude**; TANTHOD is the useful activities that maintain the local wisdom heritage and should relate to the next generation, 3.3) **Team work**; training and community network by Dok Khum Tai Sub-district Administrative Organization made members know and understand the tradition objective, 3.4) **Power together**; It is the most important to attend and donate that make community identity, and 3.5) **Trustworthiness**; dependents perception is not the neglect in the community.

The last finding as the experts knowledge management's recommendations of TANTHOD traditional as follows: 1) should be evaluated by project management research 2) should to study the efficiency and effectiveness of the THANTOD traditional' s knowledge management engaged and 3) THANTOD traditional' s knowledge management in this area is the best practice so should be the learning center for others.

Keywords: THANTOD Traditional, Knowledge Management

บทนำ

“ตานต้อด” ภาษากลาง หมายถึง ทานทอด มาจากการรวมคำระหว่าง ทาน กับ ทอด หมายความว่า “วางของให้” หรือการให้ทาน ซึ่งประเพณีตานต้อดเป็นประเพณีที่แสดงความเอื้ออาทรของชาวบ้านในหมู่บ้านที่มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยคนที่มีก็จะแบ่งปันให้แก่คนที่ยากไร้ตกทุกข์ เป็นการให้ทานโดยไม่หวังผลตอบแทน ประเพณีตานต้อดมีต้นกำเนิดมาจากทางล้านนา บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน เป็นต้น และในปัจจุบัน ประเพณีตานต้อดได้เลือนหายไปตามกาลเวลาในบางจังหวัด บางพื้นที่ยังคงอยู่โดยมีการฟื้นฟูอนุรักษ์รักษาให้เห็นในปัจจุบันโดยกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นคนรุ่นเก่าได้อนุรักษ์ไว้ แต่ในกลุ่มเยาวชนรุ่นหลังแทบจะไม่รู้จักประเพณีตานต้อด ซึ่งอาจจะทำให้ประเพณีดังกล่าวสูญหายไปจากสังคมไทย หากไม่มีการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูประเพณีตานต้อดให้คงอยู่ ซึ่งในปัจจุบันกระแสวัฒนธรรมและประเพณีจากต่างชาติเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย เนื่องจากคนรุ่นใหม่ได้เปิดรับอย่างเสรีและมีพฤติกรรมลอกเลียนแบบเกิดขึ้น ซึ่งถ้าหากคนในสังคมไม่ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมและประเพณีที่งดงามของไทย ซึ่งสืบทอดมาจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษได้คิดริเริ่มขึ้นก็อาจจะถูกกลืนโดยกระแสวัฒนธรรมของต่างชาติดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เป็นอีกพื้นที่หนึ่งซึ่งได้สืบสานประเพณีตานต้อดให้คงอยู่ในท้องถิ่น โดยจะดำเนินการจัดประเพณีตานต้อดในช่วงฤดูหนาว ประมาณเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคมของทุกปี โดยปกติจะจัดในช่วงข้างแรม หรือคืนเดือนมืดที่ไม่มีแสงสว่างของพระจันทร์ การดำเนินการประเพณีตานต้อดในพื้นที่ ตำบลดอกคำใต้ จัดในรูปแบบของคณะกรรมการพิธีบุญตานต้อดหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ตานต้อดผ้าป่า” โดยคณะกรรมการ ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ กลุ่มพระสงฆ์ในวัดพื้นที่ตำบลดอกคำใต้ กลุ่มกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน และกลุ่มวัฒนธรรมตำบลดอกคำใต้ ได้ดำเนินการจัดขึ้นทุกปี

ในปี 2557-2558 คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ ได้มีนโยบายหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด หนึ่งคณะหนึ่งโมเดลขึ้น ซึ่งพื้นที่รับผิดชอบ ได้แก่ ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา โดยเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยการให้ความรู้แก่บุคลากรและประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว และได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีตานต้อด โดยนำหลักการมีส่วนร่วมมาจัดการด้านประเพณีและได้นำหลักการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการประเพณีตานต้อด เพื่อให้เกิด

ประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดแก่กิจกรรมของประชาชนในพื้นที่โดยมีกระบวนการจัดการความรู้ โดยการนำหลักการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชากรดังกล่าว ว่ามีวัฒนธรรมการใฝ่รู้ในประเพณีตานต๊อด โดยทุกกลุ่มมีความเชื่อและทัศนคติที่ตรงกัน คือ การให้ทานและมีการดำเนินการทำงานร่วมกันเป็นทีมในรูปของคณะกรรมการ การจัดงานประเพณีตานต๊อด โดยทุกกลุ่มมีการทำงานอย่างโปร่งใสและมีเกณฑ์การเลือกผู้ด้อยโอกาสอย่างชัดเจน และยังนำหลักการการจัดการความรู้ 5 ขั้น ได้แก่ การกำหนดความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีตานต๊อด โดยผ่านเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มภาคีเครือข่าย เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการตามขั้นตอนทั้งหมด จากนั้นนำมาสร้างความรู้ ได้แก่ การเริ่มต้นของการจัดประเพณีตานต๊อด โดยการประชุมหารือของภาคีเครือข่ายทั้ง 5 กลุ่ม จากนั้นการดำเนินกิจกรรมโดยรวบรวมสิ่งของบริจาค เครื่องอุปโภค บริโภค จากผู้มีจิตศรัทธาในพื้นที่ และนำมารวบรวมเก็บไว้ เมื่อถึงวันจัดงานประเพณีตานต๊อดก็จะมีกิจกรรมทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ การที่พระสงฆ์นำสวดมนต์อนุโมทนาบุญแก่ผู้บริจาคและนำสิ่งของที่บริจาคไปยังบ้านผู้ที่ถูกเลือก ซึ่งมีคุณสมบัติคือเป็นผู้ยากไร้ ซึ่งกระบวนการทั้งหมดมาจากความรู้ดั้งเดิมที่มีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละกลุ่ม นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำองค์ความรู้ด้านประเพณีตานต๊อด ทั้งหมดนำไปใช้เป็นคู่มือปฏิบัติ และเผยแพร่ไปยังชุมชนอื่นๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการนำการจัดการความรู้เพื่อดำเนินการประเพณีตานต๊อดในตำบลดอกคำใต้ เพื่อนำไปพัฒนากิจกรรมประเพณีตานต๊อดและขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินประเพณี เพื่อสืบสานกิจกรรมให้คงอยู่ในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและบริบทในการดำเนินการประเพณีตานต๊อด
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบหลักในการจัดการความรู้ไปใช้กับประเพณีตานต๊อด โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในประเด็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมการใฝ่รู้, ด้านความเชื่อและทัศนคติ, ด้านการทำงานเป็นทีม, ด้านพลังร่วม และด้านการไว้วางใจ
3. เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการความรู้เพื่อใช้ในประเพณีตานต๊อด 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการกำหนดความรู้, ขั้นตอนการสร้างความรู้และแสวงหาความรู้, ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้, ขั้นตอนการนำความรู้ไปใช้ และขั้นตอนการจัดเก็บความรู้
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของกลุ่มภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้เพื่อนำไปใช้ในประเพณีตานต๊อด

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาการจัดการความรู้ในการดำเนินการประเพณีตานต๊อด ตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและบริบทในการดำเนินการประเพณีตานต๊อด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

1. ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป คณะกรรมการบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ จำนวน 18 คน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ทุกหมู่บ้าน จำนวน 7 คน คณะกรรมการวัฒนธรรม ตำบลดอกคำใต้ จำนวน 20 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน จำนวน 21 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 71 คน

2. จากนั้นทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ถึงสภาพและขั้นตอนในการดำเนินการประเพณีตานต๊อด โดยการสัมภาษณ์ทุกกลุ่มโดยใช้การสัมภาษณ์ทีละกลุ่ม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบหลักในการจัดการความรู้ไปใช้กับประเพณีตานต๊อด โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยถามประชากรทั้ง 5 กลุ่ม จำนวน 71 คน ในประเด็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมการไผ่รู้, ด้านความเชื่อและทัศนคติ, ด้านการทำงานเป็นทีม, ด้านพลังร่วม และด้านการไว้วางใจ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการความรู้เพื่อใช้ในประเพณีตานต๊อด 5 ขั้นตอน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยถามประชากรทั้ง 5 กลุ่ม จำนวน 71 คน ใน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการกำหนดความรู้, ขั้นตอนการสร้างความรู้และแสวงหาความรู้, ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้, ขั้นตอนการนำความรู้ไปใช้ และขั้นตอนการจัดเก็บความรู้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของกลุ่มภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้เพื่อนำไปใช้ในประเพณีตานต๊อด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด โดยใช้ประชากรทั้ง 5 กลุ่ม จำนวน 71 คน แสดงความคิดเห็น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและบริบทในการดำเนินการประเพณีตานต๊อด

ผลการวิจัยพบว่า สภาพและบริบทการจัดการความรู้ประเพณีตานต๊อดในตำบลดอกคำใต้ พบว่า ตานต๊อด คือ ประเพณีการให้ทานที่แสดงถึงความเอื้ออาทรของชาวบ้านที่มีต่อคนทุกวัยเป็นการทำบุญโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นประเพณีของชาวล้านนาที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย นิยมจัดในฤดูหนาวประมาณเดือน พฤศจิกายน หรือ ธันวาคม โดยกลุ่มภาคีเครือข่ายได้มีส่วนร่วมในประเพณีตานต๊อดโดยแบ่งหน้าที่กัน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนนำในการจัดประเพณีตานต๊อด และดำเนินกิจกรรมตานต๊อด และดำเนินกิจกรรมบริจาคเครื่องอุปโภค บริโภคโดยใช้ ศาลาการเปรียญวัดอนัมมิตตวงษ์ และดำเนินกิจกรรมโดยกลุ่มพระสงฆ์ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดและพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดทำพิธีสงฆ์ จากนั้นประชาชนโดยมีกลุ่มแกนนำ ได้แก่ วัฒนธรรมตำบล และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน นำเครื่องอุปโภคบริโภค ไปยังบ้านผู้ถูกสงเคราะห์ โดยเดินกันไปเป็นขบวนอย่างเงียบๆ จากนั้น เมื่อถึงหน้าบ้านทำการส่งเสียดัง โดยการตีฆ้องร้องป่าว จุดประทัด ให้ผู้ถูกสงเคราะห์ตื่นมาในช่วงกลางคืน เมื่อออกมาดูหน้าบ้านจะพบสิ่งของวางอยู่ จากนั้นผู้ถูกสงเคราะห์จะพูดออกมาว่า “ของนี้เป็นของใคร ของคนหรือของผี” และจะมีเสียงตอบกลับมาจากสมาชิกในกลุ่มที่แอบหลบอยู่ข้างทางบ้าง ได้ต้นไม้บ้างว่า “เป็นของคน” จากนั้นเจ้าของบ้านจึงนำของเข้าบ้านพร้อมทั้งให้ศีล ให้พรแก่ผู้ที่มาร่วมบริจาค และขบวนก็จะเดินไปยังบ้านผู้ถูกสงเคราะห์หลังต่อไป ซึ่งผู้ถูกเลือกจะไป บ้านไหน จะเป็นคณะกรรมการกลุ่ม เป็นผู้ตั้งเกณฑ์ขึ้นมา เพื่อพิจารณา โดยเลือกตำบลละ 1-2 หลังคาเรือน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบหลักในการจัดการความรู้ไปใช้กับประเพณีตานต๊อด โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในประเด็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมการไม่รู้, ด้านความเชื่อและทัศนคติ, ด้านการทำงานเป็นทีม, ด้านพลังร่วม และด้านการไว้วางใจ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านวัฒนธรรมการไม่รู้ พบว่า กลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต๊อด โดยกระบวนการจัดเวทีประชาคมโดยคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ วัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ เป็นที่ปรึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต๊อด ซึ่งทุกกลุ่มมีความต้องการองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น โดยนำหลักวิชาการมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงาน

2) ด้านทัศนคติและความเชื่อ พบว่า ทุกกลุ่มมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินการประเพณีตานต๊อด ซึ่งมีความเชื่อที่มาจากประเพณีการเรียนรู้จากการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น นำไปสู่การสร้างความเข้าใจโดยเล็งเห็นความสำคัญที่จะสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีตานต๊อดให้ดำรงอยู่ในชุมชน โดยเชื่อว่าการตานต๊อดเป็นการให้ทาน การเสียสละทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์แก่ผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นพฤติกรรมที่ดีงาม ซึ่งเกิดจากความเชื่อดั้งเดิมในเชิงพุทธศาสนา

3) ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า ทุกกลุ่มมีการทำงานเป็นทีมโดยเน้นให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มรับรู้เป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมประเพณีตานต๊อดร่วมกันโดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้เป็นแกนนำในการจัดการกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการหาวิธีการดำเนินกิจกรรมโดยนำหลักการทำงานเป็นทีมมาใช้วางแผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมาย และมีความชัดเจนโปร่งใสในการดำเนินการ

4) ด้านพลังร่วม พบว่า ทุกกลุ่มร่วมกันปฏิบัติงานประเพณีตานต๊อด มีการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมโดยการทำตามแผนที่วางไว้ ตั้งแต่การประชุม การประชาสัมพันธ์โครงการ การรับของบริจาคจากประชาชน การดำเนินพิธีกรรมทางศาสนา และการนำของไปให้แก่ผู้ยากไร้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินกิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มได้เข้าร่วมมามีส่วนร่วมซึ่งเป็นพลังในการทำงานสวัสดิการชุมชน

5) ด้านการไว้วางใจกัน พบว่า การไว้วางใจกันของกลุ่มโดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางจิตใจ ซึ่งกิจกรรมประเพณีตานต๊อดพระสงฆ์เป็นผู้เริ่มประเพณีมาตั้งแต่ดั้งเดิม โดยนำของที่ผู้มีจิตศรัทธามารับบริจาคให้เป็นทานแก่ผู้ยากไร้ ปัจจุบันมีกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มประชาชน เข้ามาซึ่งเป็นเรื่องที่ดีและการดำเนินกิจกรรมดำเนินในรูปคณะกรรมการดำเนินงาน มีการออกคำสั่งชัดเจนและสามารถตรวจสอบสิ่งของที่บริจาคได้โดยมีการจัดทำบัญชีไว้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการความรู้เพื่อใช้ในประเพณีตานต๊อด 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการกำหนดความรู้, ขั้นตอนการสร้างความรู้และแสวงหาความรู้, ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้, ขั้นตอนการนำความรู้ไปใช้ และขั้นตอนการจัดเก็บความรู้

ผลการวิจัยพบว่า 1. ขั้นตอนด้านการกำหนดความรู้ พบว่า สมาชิกทุกกลุ่มมีวัฒนธรรมการใฝ่รู้ในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ จะมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต๊อดมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน รองลงมา ได้แก่ กลุ่มวัฒนธรรมตำบล รองลงมา ได้แก่ กลุ่มบุคลากรฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ และน้อยสุด ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

2. ขั้นตอนด้านการสร้างความรู้และแสวงหาความรู้ พบว่า ทุกกลุ่มร่วมกันสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อด โดยทำงานเป็นเครือข่ายและได้รับการสนับสนุน การอบรมให้ความรู้จากอาจารย์ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยามาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมและประเพณี และนำหลักการจัดการความรู้มารวบรวม จัดหมวดหมู่ความรู้ ให้เป็นไปตามกระบวนการและขั้นตอน เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมประเพณีตานต้อดต่อไป

3. ขั้นตอนด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า ทุกกลุ่มสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อด โดยมีการสรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรม และกำหนดให้บุคลากรทุกกลุ่มปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้ตกลงกันไว้ โดยมีการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3 ครั้ง จากนั้นนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมประเพณีตานต้อด และมีการประเมินโครงการผลการประเมิน พบว่า อยู่ในระดับสูง

4. ขั้นตอนการนำความรู้ไปใช้ พบว่า สมาชิกทุกกลุ่มนำความรู้ที่มียังลึกในตนเอง และความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากการดำเนินกิจกรรม KM workshop ในประเด็นของประเพณีตานต้อดมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม และเป็นการอนุรักษ์ประเพณีตานต้อดให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป

5. ขั้นตอนด้านการจัดเก็บความรู้ พบว่า ทั้ง 5 กลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการนำความรู้ไปใช้ตามที่ได้กำหนดไว้จริง และนำความรู้จากการดำเนินกิจกรรมไปใช้ โดยมีการดำเนินการเขียนคู่มือการจัดการดำเนินการประเพณีตานต้อดในตำบลดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และได้มีการจัดเก็บความรู้ในฐานข้อมูล web site ขององค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ ในรูปแบบภาพเคลื่อนไหวและคำอธิบาย เพื่อเป็นแหล่งสืบค้นทางวัฒนธรรมและประเพณีต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของกลุ่มภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้เพื่อนำไปใช้ในประเพณีตานต้อด

ผลการวิจัยพบว่า 1. ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อดแก่กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์และเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลดอกคำใต้

2. ควรจัดทำคู่มือประเพณีตานต้อดในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเผยแพร่แก่ชุมชนและพื้นที่อื่น ๆ ในเขตล้านนา

3. ควรสร้างทัศนคติที่ดีแก่ประชาชนในการเข้าร่วมประเพณีตานต้อด โดยการเพิ่มกิจกรรม อาทิเช่น การเทศน์ของพระสงฆ์เกี่ยวกับทานและประเพณีตานต้อด เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน

4. ควรมีการขยายกลุ่มเครือข่ายเพิ่มเติม ได้แก่ กลุ่มครูในโรงเรียน ในพื้นที่อำเภอ ดอกคำใต้ เพื่อนำความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีไปใช้ในการเรียนการสอนแก่นักเรียน ในกลุ่มสาระสังคม

5. ควรมีการประชุมสัมมนาให้ประชาชนทราบล่วงหน้า 1-2 เดือน ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการประเพณีตานต้อด

6. ควรมีระบบการจัดเก็บความรู้และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบประเพณีตานต้อด โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น Website ขององค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้

7. ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการประเพณีตานต้อดในพื้นที่ตำบล ดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

สรุปและอภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพและบริบทการจัดการความรู้ประเพณีตานต้อด ในตำบลดอกคำใต้ พบว่า ตานต้อด คือ ประเพณีการให้ทานที่แสดงถึงความเอื้ออาทรของ ชาวบ้านที่มีต่อกันทุกซีกทุกด้านเป็นการทำบุญโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นประเพณีของชาวล้านนา ที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย นิยมจัดในฤดูหนาวประมาณเดือนพฤศจิกายน หรือ ธันวาคม โดยกลุ่มภาคีเครือข่ายได้มีส่วนร่วมในประเพณีตานต้อด โดยแบ่งหน้าที่กัน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนนำในการจัดประเพณีตานต้อด และ ดำเนินกิจกรรมตานต้อด และดำเนินกิจกรรมบริจาคเครื่องอุปโภค บริโภคโดยใช้ศาลา การเปรียญวัดอนัมมิตตวัน และดำเนินกิจกรรมโดยกลุ่มพระสงฆ์ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดและ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดทำพิธีสงฆ์ จากนั้นประชาชนโดยมีกลุ่มแกนนำได้แก่วัฒนธรรมตำบล และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน นำเครื่องอุปโภคบริโภค ไปยังบ้านผู้ถูกสงเคราะห์ ซึ่งผู้ถูกรับเลือกจะไปบ้านไหน จะเป็นคณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้ตั้งเกณฑ์ขึ้นมา เพื่อพิจารณา โดยเลือกตำบลละ 1-2 หลังคาเรือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญเรือง आयวัฒน์มงคล (2550) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนฝั่งหิมน ต่อการอนุรักษ์ประเพณี สืบชะตา ล้านนา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนยังคงมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา ยังมีความเชื่อ ความคิด และยังคงปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิม ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากคน รุ่นเก่า ซึ่งเป็นบรรพบุรุษและขณะเดียวกันก็ได้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความเชื่อ สู่ชนรุ่นหลัง ทำให้เกิดการปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาในชุมชน จนถึงปัจจุบัน

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการจัดการความรู้ประเพณีตานต้อด ใน 5 ด้าน พบว่า

1. ด้านวัฒนธรรมการฝังรู้ พบว่า กลุ่มมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต๊อด โดยกระบวนการการให้ความรู้โดยการฝึกอบรม โดยคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ วัฒนธรรมจังหวัดพะเยา และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ เป็นผู้ให้ความรู้ในเรื่องการจัดการวัฒนธรรมและประเพณี และหลักการจัดการความรู้เพื่อนำไปใช้ในประเพณีตานต๊อด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา พูลสิน (2554) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนวัดโสมนัสมีการสืบทอด ศิลปะ ประเพณี และสถานปฏิบัติธรรม ถึงปัจจุบัน แหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนานานาชาติ โรงเรียน วัดโสมนัส และศูนย์เยาวชนวัดโสมนัส และการจัดการความรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกอบรม และกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม

2. ด้านทัศนคติและความเชื่อ พบว่า ทุกกลุ่มมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินการประเพณีตานต๊อด ซึ่งมีความเชื่อที่มาจากประสงการณ์การเรียนรู้จากการสืบทอด มาจากรุ่นสู่รุ่น นำไปสู่การสร้างความเข้าใจโดยเล็งเห็นความสำคัญที่จะสืบสานและอนุรักษ์ ประเพณีตานต๊อดให้ดำรงอยู่ในชุมชน โดยเชื่อว่าการตานต๊อดเป็นการให้ทาน การเสียสละ ทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์แก่ผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นพฤติกรรมที่ดีงาม ซึ่งเกิดจากความเชื่อดั้งเดิม ในเชิงพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถพล อนันตวรสกุล (2546) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม ประเพณีของชาวล้านนา สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่ผสมผสานคติความเชื่อในทางพุทธศาสนาที่ยัง คงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

3. ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า ทุกกลุ่มมีการทำงานเป็นทีมโดยเน้นให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มรับรู้เป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมประเพณีตานต๊อด ร่วมกันโดยมีองค์การบริหาร ส่วนตำบลดอกคำใต้เป็นแกนนำในการจัดการกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในการหา วิธีการดำเนินกิจกรรมโดยนำหลักการทำงานเป็นทีมมาใชวางแผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ เกิดประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมาย และมีความชัดเจนโปร่งใสในการดำเนินการ ซึ่งสอดคล้อง กับวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ (2551) ได้ศึกษาการบริหารจัดการ วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา การบริหารจัดการประเพณีสลากภัต ของหมู่บ้านหนองไทร ตำบล เขาทรายธง อำเภอดงขี้ผึ้ง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมกับ ประเพณีสลากภัตของหมู่บ้านผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายธง ผู้นำ ท้องถิ่น ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ชาวบ้านตำบลเขาทรายธง และปราชญ์ชุมชน พระภิกษุ สงฆ์ ผลการศึกษาพบว่า ทุกกลุ่มมีการร่วมอนุรักษ์สืบทอดอยู่ในระดับมาก

4. ด้านพลังร่วม พบว่า ทุกกลุ่มร่วมกันปฏิบัติงานประเพณีตานต้อต มีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิณผล ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมโดยการทำตามแผนที่วางไว้ ตั้งแต่การประชุม การประชาสัมพันธ์โครงการ การรับของบริจาคจากประชาชน การดำเนิน พิธีกรรมทางศาสนา และการนำของไปให้แก่ผู้ยากไร้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์การบริหาร ส่วนตำบลดอกคำใต้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินกิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มได้ เข้าร่วมมามีส่วนร่วมซึ่งเป็นพลังในการทำงานสวัสดิการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิเชษฐ์ ศักดิ์สูง (2555) ได้ทำการศึกษา การดำเนินการส่งเสริมโครงการประเพณีตานต้อต กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผลการศึกษา พบว่าการดำเนินนโยบายศิลปวัฒนธรรมเป็นนโยบายสาธารณะที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ตรงกับความต้องการของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำนโยบาย การดำเนินงานทุกขั้นตอน

5. ด้านการไว้วางใจกัน พบว่า การไว้วางใจกันของกลุ่มโดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวม จิตใจ ซึ่งกิจกรรมประเพณีตานต้อตพระสงฆ์เป็นผู้เริ่มประเพณีมาตั้งแต่ดั้งเดิม โดยนำของที่ ผู้มีจิตศรัทธามาริจาคให้เป็นทานแก่ผู้ยากไร้ ปัจจุบันมีกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบล ดอกคำใต้ กลุ่มก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มประชาชน เข้ามาซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและการดำเนินกิจกรรม ดำเนินในรูปคณะกรรมการดำเนินงาน มีการออกคำสั่งชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่ง ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญส่ง หาญพาณิชย์ (2546) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการ บริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า พัฒนาการไว้วางใจกันเกิดขึ้นในสภาพ เป็นจริงในปัจจุบันเกิดขึ้นในระดับน้อย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดการความรู้เพื่อใช้ในประเพณี ตานต้อต 5 ขั้นตอน พบว่า

1. ขั้นตอนการกำหนดความรู้ พบว่า สมาชิกทุกกลุ่มมีวัฒนธรรมการใฝ่รู้ในชุมชนโดย เฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ จะมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อตมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พระสงฆ์เป็นผู้ริเริ่มการดำเนินประเพณีตานต้อต และนำของที่ผู้มีบริจาค ทั้งอุปโภคและบริโภค นำมาให้ผู้ยากไร้ ซึ่งสอดคล้องกับการให้ทานตามหลักพุทธศาสนา และชาวล้านนาได้ปฏิบัติ มาจากศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา และผสมผสานคติความเชื่อเกี่ยวกับการทำทานผลที่ได้รับ จากการให้ทานจะทำให้ผู้ให้มีความสุขในชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นงคราญ วังมูล (2557) ได้ศึกษาทัศนคติการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีต่อโครงการบริการวิชาการ 1 คณะ 1 โมเดล อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ของคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต้อตคือการให้ทานโดยนำสิ่งของไปทอดหรือ

ไปทิ้งไว้ที่หน้าบ้านผู้รับ จากนั้นก็จุดเทียน ธูปบูชา ตั้งใจภาวนา เอาบุญเสริมแล้วจึงจุดประทัด เพื่อให้ผู้รับทานสะดุ้งตื่น ส่วนศรัทธาเจ้าภาพก็พากันหลบซ่อนไม่ให้เห็นตัว คอยว่าผู้รับจะออกมาด้วยวิธีใด จากนั้นจึงรับศีลรับพร เสริมแล้วจึงพากันกลับ ทั้งหมดนี้จึงเรียกว่า “ตานต๊อด”

2. ขั้นตอนด้านการสร้างความรู้และแสวงหาความรู้ พบว่า ทุกกลุ่มร่วมกันสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต๊อดโดยทำงานเป็นเครือข่าย และได้รับการสนับสนุนการอบรมให้ความรู้จากอาจารย์ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยามาให้ความรู้และนำหลักการจัดการความรู้มาใช้กับประเพณีตานต๊อด เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมประเพณีตานต๊อดต่อไป ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า กลุ่มทุกกลุ่ม ต้องการนำความรู้จากกิจกรรมการจัดการความรู้โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งนำความรู้ที่ฝังลึก (Tacit knowledge) นำมาแลกเปลี่ยน โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม ทำให้เกิดการรวบรวมความรู้ นำมาสรุปเป็นประเด็น และนำมาบรรยายเป็นรูปแบบกระบวนการของกิจกรรมซึ่งมีทั้งหมด 9 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชนหรือพระสงฆ์จัดประชุมชาวบ้านเพื่อเตรียมความพร้อม 2) ชาวบ้านร่วมบริจาคอาหารแห้ง เสื้อผ้า เครื่องใช้ 3) พระสงฆ์ประกอบพิธีสวดมนต์และพรมน้ำมนต์สิ่งของทั้งหมดที่จะตานต๊อด 4) ผู้นำหมู่บ้านนำขบวนตานต๊อดไปยังบ้านผู้ด้อยโอกาสโดยไม่บอกว่าจะไป 5) ผู้นำหมู่บ้านนำสิ่งของบริจาคควาไ้ชานบันไดบ้าน หรือหน้าบ้านผู้ด้อยโอกาส (ตานต๊อด) 6) พระสงฆ์นำจุดธูปเทียนบูชา และตั้งจิตภาวนาก่อนทำทาน 7) ผู้ร่วมขบวนหลบออกจากบริเวณหน้าบ้านผู้ด้อยโอกาส 8) ตัวแทนในขบวนตีฆ้อง/จุดประทัด เพื่อให้เกิดเสียงดัง ปลุกผู้ด้อยโอกาส 9) ผู้ด้อยโอกาสสอออกมารับสิ่งของบริจาคและให้พรแก่ผู้นำหมู่บ้านและผู้ร่วมขบวนตานต๊อด

3. ขั้นตอนด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า ทุกกลุ่มสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต๊อด โดยมีการสรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรม และกำหนดให้บุคลากรทุกกลุ่มปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้ตกลงกันไว้ โดยมีการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3 ครั้ง จากนั้นนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมประเพณีตานต๊อด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สมาชิกทุกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่มีภูมิสำเนาเป็นคนในพื้นที่ตำบลดอกคำใต้ และได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดประเพณีตานต๊อด จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน และยังร่วมกิจกรรมในขณะที่ยังมีอายุ่น้อย รวมถึงเติบโตมาในพื้นที่ที่เห็นประเพณีตานต๊อดเกิดขึ้นแล้วจึงทำให้เกิดความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ภูมิปัญญาเกี่ยวกับประเพณีตานต๊อด เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนาน และยังได้ความรู้จากการเล่าสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งยังเกิดการเรียนรู้ ทำให้ได้รับความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นผ่านการจัดการฝึกอบรม การสัมมนา และการจัดกลุ่มย่อย แลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกทั้ง 5 กลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ

กานต์สุตา มาฆะศิรินนท์ (2546) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การนำเสนอระบบการจัดการความรู้สำหรับองค์กรภาคเอกชน พบว่า กระบวนการเพื่อให้เกิดการกระจายและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคณะทำงานรวมถึงการถ่ายทอดระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่การพัฒนา และมีการถ่ายทอดความรู้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเลือกวิธีการแบ่งปันความรู้โดยมีทีมผู้ชำนาญการและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

4. ขั้นตอนด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า สมาชิกทุกกลุ่มนำความรู้ที่มีหยั่งลึกในตนเอง และความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากการดำเนินกิจกรรม KM workshop ในประเด็นของประเพณีตานต้อตมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม และเป็นการอนุรักษ์ประเพณีตานต้อตมาให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สมาชิกทุกกลุ่มมีความเข้าใจตรงกัน เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของประเพณีตานต้อต มีการจัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดการจัดการความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคล นำมาเรียบเรียงใหม่ และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน โดยมีการเห็นพ้องต้องกันในประเด็นที่เกี่ยวกับกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน เป็นที่ปรึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่นำไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กานต์สุตา มาฆะศิรินนท์ (2546) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การนำเสนอระบบการจัดการความรู้สำหรับองค์กรภาคเอกชน พบว่า การใช้ความรู้คือ การนำความรู้ที่พัฒนาแล้วซึ่งมีอยู่ในบุคลากรไปใช้ในการวิเคราะห์ ปรับปรุง พัฒนาการทำงานทุกด้าน เพื่อให้เกิดมูลค่าและเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่นำมาสร้างผลงาน

5. ขั้นตอนด้านการจัดเก็บความรู้ พบว่า ทั้ง 5 กลุ่ม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการนำความรู้ไปใช้ตามที่ไดกำหนดไว้จริง และนำความรู้จากการดำเนินกิจกรรมไปใช้ โดยมีการดำเนินการเขียนคู่มือการจัดการดำเนินการประเพณีตานต้อตในตำบลดอกคำใต้ จังหวัดพะเยาต่อไป และได้มีการจัดเก็บความรู้ในฐานข้อมูล web site ขององค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การนำความรู้จากการรวบรวมมาจัดเก็บความรู้ เพื่อนำไปเผยแพร่ และนำความรู้ไปใช้เป็นแบบอย่างที่ดี แก่กลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในประเพณีตานต้อตในพื้นที่อื่นๆ โดยนำความรู้ไปขยายผล จะทำให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ที่ดีงามของชาวล้านนา และเป็นการสร้างความรู้แก่กลุ่มใหม่ๆ ได้แก่ กลุ่มนิสิตนักศึกษา, กลุ่มนักเรียนในการสืบสานประเพณีตานต้อตต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt (1999) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดเก็บความรู้ หมายถึง การจัดระบบข้อมูลและนำไปจัดเก็บไว้ สร้างคุณค่าของความรู้ให้ง่ายต่อการเข้าถึงของบุคลากรที่สามารถนำไปใช้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำความรู้ไปขยายผลในพื้นที่ตำบลอื่น ๆ ที่มีการจัดประเพณีตานต๊อด
2. ควรมีการประเมินระดับการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มโดยใช้ CIPP Model
3. ควรมีการจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับการดำเนินประเพณีตานต๊อดโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการนำหลักการจัดการความรู้ในรูปของช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่น web site ขององค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้
4. ควรมีการนำผลการวิจัยไปต่อยอดกับงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศาสนาและประเพณี
5. ควรเผยแพร่ความรู้ให้เยาวชนในโรงเรียน โดยนำไปสอนเสริมในกลุ่มสังคมในโรงเรียนพื้นที่อำเภอดอกคำใต้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยประเมินโครงการการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมประเพณีตานต๊อดในพื้นที่ตำบลดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
2. ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินประเพณีตานต๊อด ตำบลดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
3. ควรมีการนำความรู้เกี่ยวกับประเพณีตานต๊อดไปใช้ขยายผล โดยการจัดทำคู่มือการดำเนินประเพณีตานต๊อด เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียนในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา โดยมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้านวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

- กานต์สุตา มาฆะศิรินนท์. (2546). การนำเสนอระบบการจัดการความรู้สำหรับองค์กรภาคเอกชน. วิทยานิพนธ์ ปริญญาบัณฑิต (สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงคราญ วังมูล. (2557). ทศนคติการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีต่อโครงการบริการวิชาการ 1 คณะ 1 โมเดล อำเภอตอคำใต้ จังหวัดพะเยาของคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง. การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์ : ศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีดา พูลสิน. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชน วัดโสมนัส. วิทยานิพนธ์ : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิเชษฐ์ ศักดิ์สูง. (2555). การดำเนินการและส่งเสริมโครงการประเพณีตานต้อด กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลตอคำใต้ อำเภอตอคำใต้ จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชานโยบายสาธารณะ). มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พระมหาบุญเรือง อายุวัฒนมงคล. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนผิ้งหมื่นต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบทอดแบบล้านนา. วิทยานิพนธ์ : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์. (2551). การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีศึกษาหมู่บ้านหนองไทร อำเภอดงทับฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2557. จาก <http://www.culture.go.th/research/morth/5/4.html/>
- อรรถพล อนันตวรสุกุล. (2546). ภูมิภาคศึกษา : วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: ปาเจรา
- Marquardt, Michael J. (2002). *Building the Learning Organization*. Mastering the 5 element for corporate leaning. Palo Alto. Davies-Black.

ขอขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/4W4DrC>

การจัดการความรู้ด้านเนื้อหาของโครงการบริการวิชาการ แก่สังคมที่จัดโดยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Knowledge Management in content of Academic Service
Projects for society by School of Liberal Arts, University
of Phayao

น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ¹

Numtip Smerchuar

E-mail: numtip.sm@up.ac.th

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นครั้งนี้คือ 1) รวบรวมและวิเคราะห์องค์ความรู้ในประเด็นเนื้อหาจากโครงการบริการวิชาการแก่สังคมที่ดำเนินการในปีงบประมาณ 2553 – 2555 และ 2) เพื่อสำรวจความเป็นไปได้ของการนำโปรแกรมการจัดการความรู้มาพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการ งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสถาบันเพื่อพัฒนาคุณภาพงานบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การศึกษาเอกสารและการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ดำเนินโครงการหลักในโครงการบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตร์ จากสาขาวิชาด้านภาษา และสาขาวิชาด้านสังคมศาสตร์

ผลการศึกษา พบว่า ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินโครงการด้านภาษา ได้แก่ แนวทางการพัฒนาภาษาอังกฤษ และภาษาจีนสำหรับกลุ่มเยาวชนที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และการจัดทำสื่อสำหรับการสอนภาษา ส่วนความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินโครงการด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่ การเก็บข้อมูลชุมชน การพัฒนาชุมชน นโยบายสาธารณะและการวางแผน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

ส่วนแนวทางการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตร์ ต้องเริ่มต้นที่การรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ควรมีการศึกษาวิธีการใช้โปรแกรมเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อช่วยให้การรวบรวมจัดเก็บเข้าถึงแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งเครือข่ายภายในและเครือข่ายภายนอกเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรเน้นการวางแผนเพื่อการทำงานระยะยาวอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างผลลัพธ์อย่างยั่งยืนในชุมชนที่ดำเนินโครงการบริการวิชาการ

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, โครงการบริการวิชาการ

Abstract

The objectives of study were 1) to collect and analyze the knowledge in the content of Academic Services to society in the fiscal year of 2010 – 2012 and 2) to explore the possibility of applying knowledge management program to develop Knowledge Management process in Academic Service projects and 3) to present an appropriate guidelines for facilitating Knowledge Management in Academic Service projects. This institutional research intend to improve the quality of academic service projects of School of liberal arts at University of Phayao, and also analyzed the data collecting from documentary and Focus Group Discussion with main conductors who contributed any Academic Service projects from Language Majors and Social Sciences Majors.

The findings revealed that essential knowledge for delivering Academic Service projects of Language were practical guideline in both English and Chinese training for youth and preparation of materials for language training. For essential knowledge in Academic Service of Social Sciences projects implementation were community's data collection, Community Development, Public Policy and Planning, Participatory Action Research (PAR).

Guideline for Knowledge Management of Academic Service should start with a systematic data storage. Moreover, Knowledge Management Programs need to be learned, in order to accumulate, collect, access and transfer knowledge between inside network and outside network effectively. Long term planning on Academic Service projects should be considered to contribute a sustainable at serviced communities.

Keywords: Knowledge Management, School of Liberal Arts University of Phayao, Academic Service

บทนำ

คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยพะเยาได้กำหนดปณิธานในการมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยคุณภาพโดยบูรณาการความรู้ที่เป็นสากลผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและจริยธรรมเพื่อให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ในยุคโลกาภิวัตน์และพร้อมที่จะอำนวยความสะดวกแก่สังคมและประเทศชาติ ทั้งนี้หนึ่งในวัตถุประสงค์ของคณะศิลปศาสตร คือ การส่งเสริมให้บุคลากรมีประสิทธิภาพทั้งในเชิงวิชาการและการวิจัยการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนรวมถึงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมตามปณิธานของมหาวิทยาลัย “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน”

มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐที่ต้องนำเครื่องมือ PMQA (Public Sector Management Quality Award: PMQA) มาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการตามตัวชี้วัดในคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปีของส่วนราชการ ตามบทบัญญัติแห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 โดยได้มีการพัฒนาเกณฑ์การประเมินตนเองด้านคุณภาพการบริหารจัดการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552: 11-12) ซึ่งประกอบด้วย 1) การนำองค์กร 2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 3) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล 6) การจัดการกระบวนการ และ 7) ผลลัพธ์การดำเนินการ เพื่อยกระดับคุณภาพของมาตรฐานการทำงานไปสู่ระดับมาตรฐานสากล

โครงการบริการวิชาการแก่สังคมของคณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งประกอบด้วยสาขาวิชาด้านสังคม ได้แก่ พัฒนาสังคมและรัฐศาสตร์ และสาขาวิชาด้านภาษา ได้แก่ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาไทย ภาษาฝรั่งเศส และภาษาอังกฤษ ได้มีการดำเนินการตามเกณฑ์คุณภาพ ภายใต้กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาตามนโยบายของมหาวิทยาลัยพะเยา ในองค์ประกอบที่ 5 เรื่องการบริการทางวิชาการแก่สังคม โดยในตัวบ่งชี้ที่ 5.2 กระบวนการบริการวิชาการให้เกิดประโยชน์ทางสังคม ได้กำหนดให้มหาวิทยาลัยมีความสามารถในการให้บริการทางวิชาการในลักษณะห่วงโซ่คุณภาพที่สนองความต้องการและเป็นที่พึงของชุมชนภาครัฐ และภาคเอกชน หน่วยงานวิชาชีพ รวมถึงสังคมได้อย่างมีคุณภาพตามศักยภาพ และความพร้อมตามจุดเน้นของหน่วยงาน ซึ่งพิจารณาจาก 1) ประโยชน์หรือผลกระทบของการให้บริการทางวิชาการ 2) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และ 3) ความรู้ที่เกิดจากการให้บริการทางวิชาการและการเผยแพร่ความรู้ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของกระบวนการบริการทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จึงต้องมีการจัดกิจกรรมในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน รวมถึงการจัดให้มีช่องทางในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการประชุมรับทราบความคิดเห็น การจัดทำเว็บไซต์เพื่อการสื่อสาร ซึ่งกระบวนการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการนั้น ยังจัดเก็บไม่เป็นระบบที่ชัดเจนเพื่อให้เข้าถึงได้ง่าย และยังไม่มีผู้ดำเนินการหลักในกระบวนการจัดการความรู้ ทำให้การจัดการความรู้ของโครงการบริการวิชาการดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นกระบวนการสำคัญสำหรับการปรับปรุง หรือพัฒนาคุณภาพของงานบริการวิชาการ

การจัดโครงการบริการวิชาการแก่สังคมของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ต้องมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามหลัก Plan, Do, Check, Act (PDCA) เพื่อพัฒนาคุณภาพของการจัดโครงการบริการวิชาการแก่สังคม ดังนั้น การจัดการความรู้ในสาระของโครงการบริการวิชาการจึงควรเข้ามาเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนางานดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเนื้อหาที่จะต้องมีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม อันก่อให้เกิดประโยชน์ยิ่ง ทั้งต่อคณะศิลปศาสตร์ และต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ในปัจจุบันมีการพัฒนาโปรแกรมเพื่อช่วยในการจัดการความรู้ให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสำหรับขั้นตอนการประมวลและกลั่นกรองความรู้มีเครื่องมือหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการใช้เว็บไซต์ (Web board) การใช้บล็อก (Blog) การใช้โปรแกรม Prosoft Knowledge Management หรือการใช้วิกิ (Wikis) ที่มีเนื้อหาช่วยต่อการใช้งาน และไม่จำเป็นต้องใช้ระบบฐานข้อมูล (ปาริฉัตร พิทักษ์ประยานนท์, 2554: 3-4) ซึ่งสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ได้นำระบบ DokuWiki มาใช้ในการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ แต่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ยังไม่ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพของงานบริการวิชาการแต่อย่างใด

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของกระบวนการบริการทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จึงต้องมีการจัดกิจกรรมในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนรวมถึงการจัดให้มีช่องทางในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการประชุมรับทราบความคิดเห็นและการจัดทำเว็บไซต์เพื่อการสื่อสารซึ่งกระบวนการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการนั้นยังจัดเก็บไม่เป็นระบบที่ชัดเจนเพื่อให้เข้าถึงได้ง่ายตลอดจนยังไม่มีผู้ดำเนินการหลักในกระบวนการจัดการความรู้ทำให้การจัดการความรู้ของโครงการบริการวิชาการดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องทั้งที่เป็นกระบวนการสำคัญสำหรับการปรับปรุงหรือพัฒนาคุณภาพของงานบริการวิชาการ

การวิจัยสถาบันในครั้งนี้ จัดทำเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินโครงการบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตรระหว่างปีงบประมาณ 2553 – 2555 โดยผลการวิจัยครั้งนี้สามารถเป็นข้อมูลประกอบเพื่อการตัดสินใจวางแผนสำหรับการดำเนินโครงการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์องค์ความรู้ในประเด็นเนื้อหาจากโครงการบริการวิชาการแก่สังคมของคณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ดำเนินการในปีงบประมาณ 2553 – 2555

2) เพื่อสำรวจความเป็นไปได้ของการนำโปรแกรมการจัดการความรู้มาพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยพะเยา

3) เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการในคณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยพะเยา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยสถาบัน (Institutional Research) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบคุณภาพ ซึ่งใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์องค์ความรู้ในประเด็นเนื้อหาจากโครงการบริการวิชาการแก่สังคมของคณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ดำเนินการในปีงบประมาณ 2553 – 2555

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสำรวจความเป็นไปได้ของการนำโปรแกรมการจัดการความรู้มาพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการคณะศิลปศาสตร ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วนได้แก่

1. ข้อมูลทุติยภูมิ จากการสำรวจเอกสาร ซึ่งในการสำรวจเบื้องต้นเป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานโครงการบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยพะเยา ระหว่างปีงบประมาณ 2553 – 2555 เพื่อรวบรวมเนื้อหาสำหรับโครงการบริการวิชาการแก่สังคม เครื่องมือในการวิจัยได้แก่แบบบันทึกข้อมูลโครงการบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยพะเยา ระหว่างปีงบประมาณ 2553-2555 อันมีรายละเอียดประกอบด้วย ชื่อโครงการ ปีการศึกษา วันเดือนปีที่จัด สถานที่จัดโครงการ ลักษณะโครงการ วัตถุประสงค์โครงการ ผู้รับผิดชอบ และผลการดำเนินงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ในประเด็นเนื้อหา ได้จำแนกตามประเภทของการดำเนินโครงการ อันประกอบด้วย องค์ความรู้ด้านภาษา และองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์

2. ข้อมูลปฐมภูมิ จากการสนทนากลุ่ม กับผู้ดำเนินโครงการหลักในโครงการบริการวิชาการแก่สังคมของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของคณะศิลปศาสตร์ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำโปรแกรมเกี่ยวกับการจัดการความรู้มาใช้รวมถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบการจัดการความรู้สำหรับการพัฒนาคุณภาพการให้บริการวิชาการ

การวิเคราะห์ข้อมูลได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จากข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง **วัตถุประสงค์ที่ 3** เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

เป็นการรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร และจากการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อเรียบเรียงข้อเสนอเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตร์

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์องค์ความรู้ในประเด็นเนื้อหาจากโครงการบริการวิชาการแก่สังคมของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ดำเนินการในปีงบประมาณ 2553 – 2555

คณะศิลปศาสตร์ได้ดำเนินโครงการบริการวิชาการที่สอดคล้องกับแนวทางการประกันคุณภาพและได้มีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีงบประมาณ 2553-2555 ประกอบด้วย

โครงการบริการวิชาการด้านภาษา	โครงการบริการวิชาการด้านสังคม
1. โครงการค่ายภาษา (Language Camp) ณ ชุมชนแม่คำมี (ต่อเนื่องเป็นปีที่ 3)	1. โครงการผู้นำการบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสานของชุมชน
2. โครงการผลิตสื่อการสอนเพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษและภาษาไทย ณ ชุมชนแม่คำมี	2. โครงการอาสาสมัครพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยพะเยา (ตำบลแม่โศ อำเภอมะนัง จังหวัดพะเยา)
3. โครงการพัฒนาภาษา (รุ่นที่ 1-3)	3. โครงการแม่โศน้อยอยู่ (ปีที่ 1, 2 และ 3)
4. โครงการอบรมภาษาจีนและภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนและเยาวชน (ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา)	

จากการดำเนินโครงการบริการวิชาการทั้งด้านภาษาและสังคมทั้งหมด พบว่า ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินโครงการด้านภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษและภาษาจีนสำหรับ กลุ่มเยาวชน / การจัดทำสื่อสำหรับการสอนภาษา ส่วนองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการดำเนิน โครงการด้านภาษา ได้แก่ การเก็บข้อมูลชุมชน การพัฒนาชุมชน นโยบายสาธารณะและ การวางแผน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสำรวจความเป็นไปได้ของการนำโปรแกรมการจัดการ ความรู้มาพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ในงานบริการวิชาการคณะศิลปศาสตร์

เนื่องจากข้อจำกัดของการรวบรวมข้อมูลการดำเนินโครงการดังที่กล่าวข้างต้น ข้อมูล จากการสนทนากลุ่มกับผู้ดำเนินโครงการบริการวิชาการด้านภาษา พบว่า ในการรวบรวม ความรู้ด้านเนื้อหาเกี่ยวกับภาษา ทั้งภาษาจีนและภาษาอังกฤษนั้น เพื่อจัดทำเป็นคลังข้อมูล สำหรับเผยแพร่ผ่านสื่ออื่น ๆ นั้นสามารถจัดทำได้ ทั้งนี้ สำหรับโครงการอบรมภาษาจีนและ ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนและเยาวชน ได้มีการจัดทำคลิปสำหรับการเรียน การสอน และการจัดทำคู่มือสำหรับการอบรมแล้ว สิ่งที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ คือการนำ ความรู้ที่ได้จากการรวบรวมไปนำเสนอผ่านสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้รับบริการที่ไม่สามารถ เข้าร่วมโครงการอบรมแบบห้องเรียน หรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

สำหรับโครงการบริการวิชาการด้านสังคมนั้น แม้จะมีการบูรณาการร่วมกับการวิจัย แต่ในการดำเนินโครงการนั้น ยังไม่สามารถสกัดความรู้ต่างๆออกมาได้อย่างชัดเจน เนื่องจาก ไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบในภาพรวมของทั้งชุมชนที่เป็น พื้นที่บริการวิชาการ แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการนั้น มักบูรณาการร่วมกับการเรียน การสอนดังนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรวบรวมองค์ความรู้ที่ใช้ในการเผยแพร่ผ่าน กิจกรรมต่างๆ รวบรวมเพื่อเป็นฐานข้อมูล แล้วนำไปเผยแพร่ผ่านช่องทางอื่นๆต่อไป อย่างไร ก็ตาม การนำโปรแกรมการจัดการความรู้มาใช้นั้น ผู้ดำเนินโครงการหลักเห็นว่าเป็นประโยชน์ และควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการจัดการดังกล่าว

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดการความรู้ ในงานบริการวิชาการคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

จากการดำเนินโครงการบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา นั้นพบว่า การจัดการความรู้ที่ดีควรมีกระบวนการครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็น การระบุมารู้ การคัดเลือกความรู้ที่จำเป็น การรวบรวมความรู้ การจัดระบบเก็บความรู้ การเข้าถึงข้อมูล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในส่วนของเนื้อหาความรู้ที่นำมาใช้ในโครงการบริการวิชาการ

ทั้งนี้ การจัดการความรู้ที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยการดำเนินโครงการบริการวิชาการทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาหรือด้านสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบเดียวกัน โดยมีการวางแผนร่วมกันเพื่อให้มีการดำเนินโครงการในทิศทางเดียวกัน โดยการนำข้อมูลผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อจัดทำโครงการที่เหมาะสม และสร้างการพัฒนาทั้งชุมชน และคณะอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษา “การจัดการความรู้ด้านเนื้อหาของโครงการบริการวิชาการแก่สังคม ที่จัดโดยคณะศิลป-ศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา” เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดการความรู้เชิงเนื้อหา นั้นพบว่า แนวทางที่เหมาะสมจากการวิเคราะห์การดำเนินงาน และการสอบถามผู้ดำเนินโครงการหลักในโครงการบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตร์นั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร พิทักษ์ประภานนท์ (2554) ที่เน้นการจำแนกความรู้และจัดทำเป็นเอกสารออนไลน์เพื่อเผยแพร่ผ่านโปรแกรม นอกจากนี้ผู้ดำเนินโครงการบริการวิชาการของคณะศิลปศาสตร์เองก็มีความเห็นว่าแนวทางการพัฒนางานบริการวิชาการนั้น เป็นไปตามผลการศึกษาของพรพิมล หารราชภิรมย์โชค (2554) แนวทางแก้ไขปัญหการจัดการความรู้คือ 1) องค์กรควรมีการสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ การมีพื้นที่เวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) ด้านการจัดการความรู้ควรมีการพัฒนาระบบการจัดการความรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้และจัดทำเป็นคู่มือปฏิบัติงาน 3) ด้านการเรียนรู้ควรมีการส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และ 4) ด้านคนควรให้ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนด้านการจัดการความรู้ในโรงเรียน

นอกจากนี้สำหรับวิธีการจัดการความรู้นั้นควรเป็นไปตามกระบวนการ 1) การกำหนดความรู้โดยแบ่งเป็นความรู้เบื้องต้นและความรู้สมัยใหม่ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การสร้างความรู้ 4) การบันทึกความรู้ 5) การประยุกต์ใช้ความรู้และ 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่นเดียวกับผลงานของอรอุมา มูลสัตว์ (2554) และจิตศักดิ์ ศิริวิธานพล (2550) ที่เห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ด้านการสอนสามารถนำไปจัดการความรู้ด้านการสอนของคณาจารย์ได้และควรดำเนินการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่องผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนและชักจูงให้อาจารย์เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอนและอาจารย์ควรเข้าร่วมการจัดการความรู้โดยสมัครใจทั้งนี้การสนับสนุนจากผู้บริหารก็มีความสำคัญเช่นกัน เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ จำเริญ จิตหลัก (2549) ที่ต่างให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำแก่การเรียนรู้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพของโครงการบริการวิชาการนั้น จากการสนทนากลุ่มกับผู้ดำเนินการหลัก พบว่าอุปสรรคหนึ่งของการดำเนินโครงการ คือ การขาดการวางแผนระยะยาว รวมถึงบุคลากรที่ดำเนินโครงการมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง เนื่องจาก

ติดภารกิจอื่น หรือลาศึกษาต่อ ไม่สามารถรับผิดชอบได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการศึกษาของ Ahmed, O.S. (2005) ได้เสนอแนะว่า การจัดการความรู้ที่ประสบความสำเร็จนั้น ควรประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลักที่มีความสัมพันธ์หลัก ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยด้านบริบทในองค์กร ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน 2) การยอมรับ 3) การใช้ประโยชน์จาก เทคโนโลยี และ 4) การฝึกอบรมที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม บุคลากรที่ดำเนินโครงการบริการ วิชาการของคณะศิลปศาสตร์ มีความเข้าใจในแนวทางการดำเนินโครงการ และมีการจัดทำ โครงการร่วมกัน โดยได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากเพื่อนร่วมงาน แม้ผู้รับผิดชอบหลักจะ มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือเป็นรากฐานอันดีของการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพโครงการบริการ วิชาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

สำหรับการพัฒนาคุณภาพโครงการบริการวิชาการแก่สังคม ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

1. ควรจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการบริการวิชาการโดยแยกเฉพาะส่วน เนื้อหาที่จำเป็น เช่น องค์ความรู้ที่ใช้บรรยายในการโครงการอบรมภาษาต่างๆหรือองค์ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมกับชุมชนซึ่งอาจจัดทำเป็นแบบบันทึกข้อมูลโดยแยกจากเอกสารสรุปโครงการที่เป็นการรวบรวมผลการดำเนินโครงการในภาพรวม
2. ผู้ดำเนินโครงการหลักควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในเชิงเนื้อหา ที่เน้นในประเด็นองค์ความรู้ในการนำไปเผยแพร่กับชุมชนเพื่อรวบรวมเป็นคลังข้อมูลและสามารถนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อได้หลายประเภท
3. ควรมีการศึกษาโปรแกรมเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อช่วยให้การรวบรวม – จัดเก็บ – เข้าถึง และ แลกเปลี่ยนความรู้ทั้งเครือข่ายภายในและเครือข่ายภายนอกเป็นไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาข้อมูลในประเด็นการบูรณาการงานบริการวิชาการแก่สังคม กับการจัดการเรียนการสอน
2. ศึกษาประเด็นความสำเร็จของการดำเนินโครงการในด้านการพัฒนานิสิต หรือ การพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการบริการวิชาการ

บรรณานุกรม

- จิรศักดิ์ ศิริรัตนพล .(2550). รูปแบบการจัดการความรู้ด้านการสอนของคณาจารย์ในสถาบัน
อุดมศึกษาเอกชน: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต
(สาขาการบริหารการศึกษา). นครราชสีมา: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย วงษ์ชวลิตกุล.
- จำเริญ จิตหลัง. “ปัจจัยการจัดการความรู้กับองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา”. วารสาร
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 17 (กรกฎาคม –
ธันวาคม 2549): 200-219.
- ปาริฉัตร พิทักษ์ประภานนท์. (2554). การจัดการความรู้เรื่องสารในโครงการบริการวิชาการ
แก่ชุมชน วิทยาลัยศิลปะ สื่อและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สารสนเทศศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.
- พรพิมล หาราชภริมย์โชค. (2554). การศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภูมิภาคตะวันออก. ใน รายงานการวิจัยคณะ
ศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์. นครปฐม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขต
กำแพงแสน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). การ
จัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- อรอุมา มูลวัตร. (2551). การจัดการความรู้ชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน: กรณีศึกษากลุ่มทอผ้า
พื้นเมืองระดับ 4 ดาวจังหวัดเลย. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- Ahmed, O. S. Factors that affect employees’ willingness to share Knowledge
in UNICEF MENA region. Kentucky: University of Louisville, 2005.

ขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/vGj58GO>

การศึกษาสถานที่เคารพอันเกี่ยวเนื่องกับ เสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

A Study of Sacred Places with reference to His Royal
Highness Admiral Prince Abhakara of Chumphon in the
Lower Northern Thailand

ภาควงมิ สุขเจริญ¹

Pakpoom Sookcharoen

Email: beach6666@hotmail.com

อรอุษา สุวรรณประเทศ²

Onusa Suwanpratest

¹ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดีและคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอข้อมูลการปรากฏของสถานที่เคารพอันเกี่ยวเนื่องกับเสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง พร้อมทั้งวิเคราะห์ทำความเข้าใจถึงมูลเหตุสำคัญของการปรากฏสถานที่เคารพเหล่านั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีขอบเขตการวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างซึ่งประกอบไปด้วย 8 จังหวัดได้แก่ ตาก พิชณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์และอุทัยธานี ผลการวิจัยสรุปได้ว่าจังหวัดนครสวรรค์เป็นพื้นที่ที่ปรากฏสถานที่เคารพจำนวนมากที่สุด คือ 6 แห่ง รองลงมาคือพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 5 แห่ง จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี พบพื้นที่ละ 1 แห่ง ไม่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและตาก สถานที่เคารพที่ปรากฏทั้งหมดนี้จะพบในเขตวัด สถานที่ราชการ และพื้นที่ส่วนบุคคล โดยมีมูลเหตุสำคัญในการจัดตั้งจาก 1) ความเชื่อความศรัทธาจากรุ่นบรรพบุรุษ 2) ความศรัทธาในพระบารมีที่จะคุ้มกันภัยในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3) ความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างพระองค์กับผู้ก่อตั้งสถานที่ 4) ความฝัน 5) พื้นที่ที่เคยเสด็จมาศึกษาวิชา และ 6) บันทึกลายลักษณ์และข้อมูลมุขปาฐะจากการสื่อสารระหว่างโลกปัจจุบันกับโลกเหนือธรรมชาติ

คำสำคัญ: เสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ, สถานที่เคารพ, ภาคเหนือตอนล่าง

Abstract

This research aims to investigate the sacred places with reference to His Royal Highness Admiral Prince Abhakara of Chumphon, in the lower region of northern Thailand. It includes an analysis of the establishment of each place, with data gained from documentary study and field work in the region, consisting of eight provinces: Tak, Phitsanulok, Sukothai, Phetchabun, Phichit, Kampaeng Phet, Nakhonsawan and Uthaitхани. The study reveals that the sacred places are located mostly in Nakhonsawan, with 6 places, followed by Sukothai with 5 places, Kamphaeng Phet, Phichit, Phetchabun and Thaithani with one place each. There was no evidence of a sacred place established in Phitsanulok or in Tak. Most of the sacred places found in the course of this study were in temples, official locations and private residences. Reasons for the establishment of these sacred places include 1) beliefs passed down by ancestors; 2) respect of the Prince's prestige as the guardian angel; 3) the relationship between the Prince and the establisher of the sacred place; 4) dreams; 5) the area was where the Prince visited for study; 6) written and oral records and traditions related to communication between the physical world and higher realms.

Keywords: His Royal Highness Admiral Prince Abhakara of Chumphon, Sacred Place, the Lower North of Thailand

บทนำ

บุคคลผู้ได้รับการยอมรับยกย่องเทิดทูนศรัทธาจากกลุ่มคนในวงกว้างมักเป็นผู้ที่มีคุณูปการต่อสังคมในทางใดทางหนึ่ง แม้เมื่อวายชนม์แล้วก็ยังได้รับการเคารพยกย่อง ได้รับการกล่าวขานถึงในคุณงามความดีที่กระทำ เป็นตำนานจากปากต่อปากจากรุ่นสู่รุ่น เป็นแบบอย่างให้ถือปฏิบัติตาม รวมทั้งยังมีความเชื่อว่าแม้ร่างกายของบุคคลผู้นั้นได้เสื่อมสลายลงแล้ว แต่ดวงวิญญาณยังคงอยู่และคอยปกป้องรักษาคุ้มครองดูแลลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุขตราบนานเท่านาน

ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างซึ่งมีสภาพทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและสังคมโดยรวมคล้ายคลึงกัน ปรากฏบุคคลผู้สร้างคุณูปการไว้ให้กับสังคมส่วนรวมหลายท่าน แต่ละท่านต่างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพื้นที่ในแต่ละจังหวัดอย่างชัดเจน เช่น ในจังหวัดพิษณุโลก ชาวพิษณุโลกต่างรับรู้ เคารพและเทิดทูนสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์ผู้มีพระราชประวัติเชื่อมโยงกับพื้นที่แห่งนี้ พระมหากษัตริย์ผู้ทรงกอบกู้อิสรภาพและฟื้นคืนความเป็นประชาชาติสยาม แม้ว่าพระองค์จะเสด็จสวรรคตไปกว่าสี่ร้อยปีแล้วก็ตาม แต่เรายังสามารถเห็นร่องรอยความเคารพศรัทธาในพระองค์ได้จากการแสดงออกในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ ทั้งการบวงสรวง การตั้งชื่อสถานที่ด้วยพระนามของพระองค์ การสร้างคำขวัญ การสร้างพระรูป รูปเคารพและวัตถุมงคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ (อรุณา สุวรรณประเทศ, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พลังขับเคลื่อนเบื้องหลังประชาชาติ, หน้า 289) ในจังหวัดตาก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ประชาชนก็เคารพนับถือ “พระเจ้าตาก” กษัตริย์ผู้สร้างแสนยานุภาพให้กับกรุงธนบุรี โดยพระนามในพระองค์ปรากฏสัมพันธ์กับชื่อจังหวัดอย่างชัดเจน นอกจากนี้ในเขตจังหวัดอุทัยธานี อันเป็นที่ตั้งของวัดจันทาราม (ท่าซุง) พระเกจิอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงในด้านการบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน จนได้วิชามโนโยธิ (ฤทธิ์ทางใจ) เป็นต้นแบบให้กับผู้เลื่อมใสในพุทธศาสนา พร้อมทั้งสร้างคุณประโยชน์มากมายให้แก่ชุมชน ยังคงได้รับความเคารพศรัทธา และยังปรากฏเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับเหตุการณ์มหัศจรรย์เหนือธรรมชาติที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย นับเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความศรัทธาเพิ่มขึ้นในกลุ่มศิษยานุศิษย์และผู้ศรัทธามาจนถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกับ หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน (เดิมวัดท้ายน้ำ) อีกหนึ่งพระเกจิอาจารย์รูปสำคัญของจังหวัดพิจิตร ที่ได้รับการกล่าวถึงของศิษยานุศิษย์ทั่วทุกสารทิศ ด้านความถึงพร้อมทางธรรมและวิทยาอาคมต่างๆ ทั้ง 2 พระองค์และ 2 พระเกจิอาจารย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนี้จะพบการเผยแพร่ประวัติฯ ในช่องทางเพื่อสร้างความเข้าใจ รับรู้ต่อบุคคลสำคัญเหล่านี้เสมอมา

ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนี้นอกจากเหนือจากบุคคลสำคัญดังที่กล่าวถึงแล้วข้างต้น ยังพบว่ามีบุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลอันสร้างความน่าสนใจในเรื่องราวของการปรากฏสถานที่เคารพในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างจำนวนมาก คือ พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ หรือเสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ แม้ว่าพระองค์จะมีใช้บุคคลในพื้นที่และแทบจะไม่ได้เดินทางมาปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างเลย จากพระประวัติพบว่าพระองค์เคยเสด็จมาศึกษาวิทยาอาคมกับหลวงพ่อบุญ วัดบางคลาน (เดิมวัดท้ายน้ำ) จังหวัดพิจิตรเพียงเท่านั้น (ทำเนียบพระอริยสงฆ์, 2528 : 317) แต่จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นกลับพบว่า มีสถานที่เคารพอันเกี่ยวเนื่องกับพระองค์แพร่กระจายอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จึงมีความน่าสนใจศึกษาในข้อมูลว่าปรากฏในพื้นที่ใดบ้างในภาคเหนือตอนล่าง และมูลเหตุสำคัญของการปรากฏสถานที่เคารพที่แพร่กระจายอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวด้วยเหตุใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอข้อมูลการปรากฏของสถานที่เคารพอันเกี่ยวเนื่องกับพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง
2. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจมูลเหตุสำคัญของการปรากฏสถานที่เคารพใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ จำกัดในกรอบข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลลายลักษณ์อักษรจากการสืบค้นเอกสารในสถานที่ต่างๆ ได้แก่
 - 1.1 กองประวัติศาสตร์ กรมยุทธศึกษา กองทัพเรือ จังหวัดนครปฐม
 - 1.2 หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
 - 1.3 หอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร
 - 1.4 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร วิทยาเขตพณิชยการพระนคร กรุงเทพมหานคร
 - 1.5 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชุมพร
 - 1.6 เอกสารเผยแพร่จากศาลและพระอนุสาวรีย์พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพร เขตอุดมศักดิ์ ในประเทศไทย
 - 1.7 เอกสารเชิงพาณิชย์จากแหล่งหนังสือต่าง ๆ

2. ข้อมูลขุขาฐะจากคำบอกเล่าของบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งนับถือ ศรัทธา หรือประสพกับเหตุการณ์อันสัมพันธ์กับพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นบุคคลในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณที่ตั้งสถานที่เคารพหรือใกล้เคียงและสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้

3. พื้นที่ภาคสนาม คือสถานที่เคารพอันเกี่ยวเนื่องกับพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างจำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ ตาก พิชณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์และอุทัยธานี

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นพระนามประกอบชั้นยศเต็ม พระนามเดิมคือ พระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ มีพระฉายานามขณะปฏิบัติภารกิจเป็นแพทย์ คือ หมอพร หรือบางแหล่งข้อมูลเรียกเจ้าพ่อหรือเสด็จเตี่ย แต่ในงานวิจัยนี้เมื่อกล่าวถึงพระองค์ผู้วิจัยจะใช้คำว่าเสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ

2. ภาคเหนือตอนล่าง หมายถึง กลุ่มพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ตามการจัดแบ่งของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ ตาก พิชณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์และอุทัยธานี

3. สถานที่เคารพ ได้แก่ ศาล พระอนุสาวรีย์ หรือสถานที่ที่มีสัญลักษณ์แทนเสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ ในลักษณะพระรูปจำลอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพระประวัติของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ

2. ศึกษาทฤษฎีและวิธีการสืบค้นข้อมูลทางคติชนวิทยา

3. ลงสำรวจข้อมูลและเก็บข้อมูลจากวิทยากรที่สามารถให้ข้อมูลได้ในพื้นที่ที่ปรากฏสถานที่เคารพในภาคเหนือตอนล่าง ด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและจดบันทึก (ระหว่างกรกฎาคม – ธันวาคม พ.ศ.2556)

4. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดทั้งข้อมูลลายลักษณ์และข้อมูลขุขาฐะ มาศึกษา เรียบเรียง และเชื่อมโยงกับทฤษฎีทางคติชนวิทยา

5. วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

การวิเคราะห์ข้อมูล

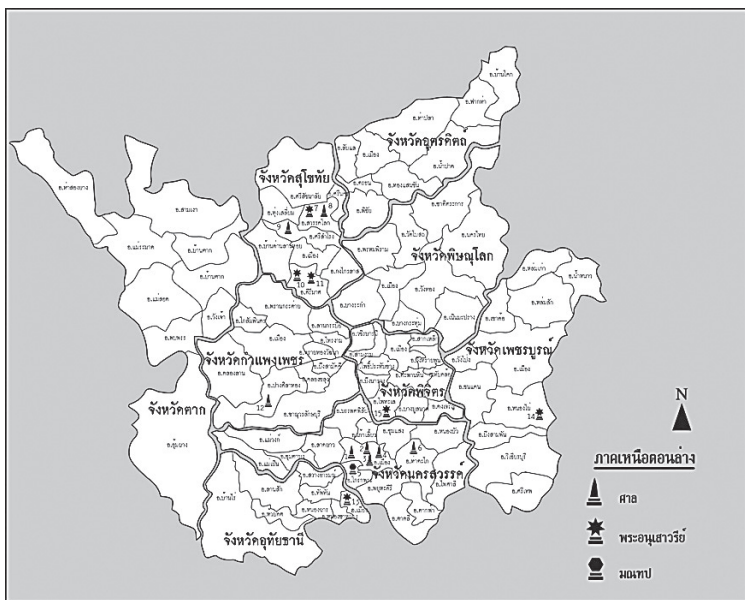
สถานที่เคารพที่ปรากฏในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนี้ จะปรากฏพระรูป (รูปหล่อด้วยโลหะเหมือนจริง) ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีชายคาปกคลุมซึ่งจะเรียกโดยรวมว่า “พระอนุสาวรีย์” และอีกหลายพื้นที่ก็มีการจัดสร้างหลังคาคลุมเพื่อความแข็งแรง คงทนของรูปเคารพ ซึ่งปรากฏในรูปแบบที่เรียกว่า “ศาลและมณฑป” โดยทุกพื้นที่จะสร้างสัญลักษณ์แทนพระองค์เพื่อเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์แก่ผู้เคารพและผู้สัญจรผ่านไปมา จะปรากฏพร้อมด้วยเครื่องยุทโธปกรณ์ทางทหารเรือทั้งที่ผ่านการใช้งานแล้ว หรือเป็นสิ่งของเหมือนคล้ายกับของจริง เครื่องยุทโธปกรณ์ต่างๆ ที่พบ ได้แก่ สมอเรือ ลูกปืน ปืนที่ใช้ในการรบต่างๆ ลูกกระเบิดที่ใช้ในเรือรบ พังงาเรือ เครื่องแต่งกายนายทหารเรือ เรือรบจำลอง ซึ่งสัมพันธ์กับภารกิจหลักในการรับรู้ของประชาชน คือ ทหารเรือ ดังที่พระองค์ได้รับการยกย่องจากเหล่าทหารเรือทั้งอดีตและปัจจุบันให้เป็นพระบิดาแห่งกองทัพเรือไทย

สถานที่เคารพ อันเป็นสัญลักษณ์แทนพระองค์ที่ปรากฏนี้ ต่างแสดงให้เห็นถึงการยอมรับบนพื้นฐานความเชื่อและศรัทธาในสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ ส่งผลต่อการกำหนดพฤติกรรมของกลุ่มผู้เคารพ ศรัทธาทั้งการประกอบพิธีกรรมด้านการบำบวง บูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นพฤติกรรมที่อยู่คู่กับความเชื่อของคนไทยแต่โบราณสืบมา แสดงให้เห็นถึงการยกย่องพระองค์ให้เป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” ที่มีผลต่อจิตใจของคนในการสร้างความปลอดภัย วางใจและเป็นความหวังของผู้ศรัทธา

จากการลงพื้นที่เชิงสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนามในเขตภาคเหนือตอนล่างอันเกี่ยวเนื่องกับการปรากฏสถานที่เคารพในพระองค์ พบสถานที่เคารพที่ปรากฏเป็นสิ่งก่อสร้างในแต่ละลักษณะ ได้แก่ ศาล (มีชายคาปกคลุมพระรูป) พระอนุสาวรีย์ (พระรูปตั้งตระหง่านโดยไม่มียาคาปกคลุม) และมณฑป (กลุ่มผู้สร้างใช้ชื่อเรียก) ซึ่งแสดงสัญลักษณ์ในการแทนเสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ รวม 15 แห่งตามจังหวัดต่างๆ กระจายตัวในพื้นที่ สามารถสรุปได้เป็นตารางดังนี้

ที่	ชื่อสถานที่ /ที่ตั้ง	ศาล	พระ อนุสาวรีย์	อื่นๆ
1	ชุมชนไชยศิริ (หน้า รพ.สวรรคประชารักษ์) ต.ปากน้ำโพ อ.เมือง จ.นครสวรรค์	✓	✓	
2	ริมถนนสายเอเชีย (เข้านครสวรรค์) ต.กลางแดด อ.เมือง จ.นครสวรรค์	✓		
3	ริมถนนสายเอเชีย (ออกนครสวรรค์) ต.กลางแดด อ.เมือง จ.นครสวรรค์	✓		
4	หลังค่ายจิรประวัติ เลขที่ 206 หมู่ 2 ต.นครสวรรค์ออก อ.เมือง จ.นครสวรรค์	✓		
5	วัดยางตาล หมู่ 4 ต.ยางตาล อ.โกรกพระ จ.นครสวรรค์			มณฑป
6	วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ (ในพระองค์) ต.ท่านบ อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์	✓		
7	วัดป่าข่อย ถ.ประชากรราษฎร์ ต.เมืองสวรรค์โลก อ.สวรรค์โลก จ.สุโขทัย		✓	
8	ริมทางหลวงชนบท สท.4006 อ.สวรรค์โลก จ.สุโขทัย	✓		
9	วัดทุ่ง ต.เกาะตาเลี้ยง อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย	✓		
10	วัดใหม่เจริญผล 119 หมู่ 4 บ.ใหม่เจริญผล อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย		✓	
11	โรงพยาบาลคีรีมาศ หมู่ 7 ต.โดนต อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย		✓	
12	วัดไพรสวรรค์ บ.ปางตาไว อ.ปางศิลาทอง จ.กำแพงเพชร	✓		
13	วัดจันทาราม (ท่าซุง) หมู่ 1 บ.ท่าซุง ต.น้ำซึม อ.เมือง จ.อุทัยธานี		✓	
14	สำนักสงฆ์สรรพวรรณิต ทางหลวง 21 ต.หนองไผ่ อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์		✓	
15	วัดท้ายน้ำ ต.ท้ายน้ำ อ.โพทะเล จ.พิจิตร		✓	

จากตารางแสดงสถานที่ในแต่ละจังหวัดที่ปรากฏสถานที่เคารพที่เกี่ยวข้องกับเสด็จ
ในกรมหลวงชุมพรฯ ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นข้อมูลที่ผ่านมาการเก็บข้อมูลภาคสนาม และยืนยัน
ได้ว่าปรากฏอยู่จริงในพื้นที่แต่ละจังหวัดในภาคเหนือตอนล่าง ประเภทสัญลักษณ์ซึ่งเป็น
สิ่งก่อสร้างที่ปรากฏก็แตกต่างกันไปตามรูปแบบที่กลุ่มผู้เคารพ ศรัทธากำหนดรูปแบบ เพื่อ
แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของสถานที่เคารพให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอ
ข้อมูลการปรากฏของสถานที่เคารพในรูปแบบของแผนที่โดยจัดแบ่งตามเขตอำเภอและจังหวัด
พร้อมทั้งแสดงสัญลักษณ์ของลักษณะสิ่งก่อสร้างที่ปรากฏในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง
ตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพแสดงสถานที่เคารพที่แพร่กระจายในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

จากการสำรวจสืบค้นและเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนี้ จะสังเกตได้ว่าบางจังหวัดปรากฏสถานที่เคารพในพระองค์มากกว่า 1 แห่ง แสดงให้เห็นถึงกลุ่มประชาชนที่ให้ความสำคัญและการยอมรับ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ศรัทธาในจังหวัดนั้นซึ่งมีจำนวนหนึ่งต่อพระองค์ พบว่าในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์พบสถานที่เคารพมากที่สุด จำนวน 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 40 ของจำนวนทั้งหมด จังหวัดสุโขทัย พบสถานที่เคารพรองลงมา จำนวน 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของจำนวนทั้งหมด จังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี เพชรบูรณ์ และพิจิตร พบสถานที่เคารพจังหวัดละ 1 แห่งรวม 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.67 ของจำนวนทั้งหมด

จากข้อมูลแสดงปริมาณและแผนภาพพื้นที่ แสดงให้เห็นการกระจายตัวของสถานที่เคารพดังแสดงข้างต้น การปรากฏสถานที่เคารพยังสามารถจัดแบ่งประเภทของพื้นที่ที่ปรากฏได้ดังต่อไปนี้

1.1 พื้นที่ในเขตศาสนสถาน

1.1.1 วัด (สิ่งก่อสร้างในศาสนาพุทธและขึ้นทะเบียนชื่อ) ปรากฏ 8 แห่ง ได้แก่

1.1.1.1 วัดป่าอ้อย ถ.ประหารราษฎร์ เมืองสวรรค์โลก อ.สวรรค์โลก จ.สุโขทัย

1.1.1.2 วัดใหม่เจริญผล 119 หมู่ 4 บ.ใหม่เจริญผล อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย

1.1.1.3 วัดทุ่ง ต.เกาะตาเลียง อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย

1.1.1.4 วัดท้ายน้ำ ต.ท้ายน้ำ อ.โพทะเล จ.พิจิตร

1.1.1.5 วัดยางตาล หมู่ 4 ต.ยางตาล อ.โกรกพระ จ.นครสวรรค์

1.1.1.6 วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ (ในพระองค์) ต.ทำนบ อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์

1.1.1.7 วัดไพรสวรรค์ บ.ปางตาไว ต.ปางตาไว อ.ปางศิลาทอง จ.กำแพงเพชร

1.1.1.8 วัดจันทาราม (ท่าซุง) หมู่ 1 บ.ท่าซุง ต.น้ำซึม อ.เมือง จ.อุทัยธานี

1.1.2 สำนักสงฆ์ (ไม่ขึ้นทะเบียนชื่อเป็นวัด)

ปรากฏเพียง 1 แห่ง ได้แก่ สำนักสงฆ์สรรพวรรณิต ทางหลวงสาย 21 ต.หนองไผ่
อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์

1.2 พื้นที่หน่วยงานราชการ

ปรากฏเพียง 1 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลศรีมาศ หมู่ 7 ต.โตนด อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย

1.3 พื้นที่ส่วนบุคคล ปรากฏจำนวน 5 แห่ง ได้แก่

1.3.1 ศาลเสด็จกรมหลวงชุมพราฯ ริมถนนสายเอเชีย (เข้านครสวรรค์) ต.กลาง
แดด อ.เมือง จ.นครสวรรค์

1.3.2 ท่าหน้กรือบเสด็จกรมหลวงชุมพราฯ ริมถนนสายเอเชีย (ออกนครสวรรค์)
ต.กลางแดด อ.เมือง จ.นครสวรรค์

1.3.3 ศาลเสด็จกรมหลวงชุมพราฯ บริเวณหลังค่ายจิระประวัติ เลขที่ 206 หมู่ 2
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมือง จ.นครสวรรค์

1.3.4 ชุมชนไชยสิริ (หน้า รพ.สวรรค์ประชารักษ์) ต.ปากน้ำโพ อ.เมือง จ.นครสวรรค์

1.3.5 ศาลเสด็จกรมหลวงชุมพราฯ ริมทางหลวงชนบท สท.4006 อ.สวรรคโลก
จ.สุโขทัย

หากพิจารณาถึงการเชื่อมโยงที่ผู้ศรัทธาจัดตั้งสถานที่เคารพในพระองค์กับการรับรู้
ภารกิจหลักๆ ที่พระองค์ทรงสร้างคุณูปการให้กับสังคมไทยนั้น ภารกิจแรกที่ประชาชน
รับรู้ คือ ทรงเป็นทหารเรือปรากฏฉายชัดกับฉลองพระองค์บนพระรูปจำลองที่ทรงเครื่องยศ
พลเรือเอกอย่างชัดเจน เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตผ่านมาเกือบศตวรรษ และในปัจจุบันได้รับ
การยกสถานะให้เป็น ‘สิ่งศักดิ์สิทธิ์’ ตามความเชื่อถือของผู้ที่ต้องการที่พึ่งทางสภาวะจิต ซึ่ง
เหมือนคล้ายกับพุทธศาสนาที่มีพุทธสถานอันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นศูนย์รวมด้านจิตใจ
เช่นกัน สถานที่นี้ ได้แก่ วัด การปรากฏสัญลักษณ์แทนพระองค์จึงจัดตั้งในเขตวัด ซึ่งปรากฏ
จำนวนมากกว่าร้อยละ 50 ในพื้นที่ทั้งหมด ภารกิจการเป็นแพทย์ หรือพระฉายาที่ประชาชน
เรียก “หมอพร” นั้นเป็นอีกหนึ่งภารกิจที่ประชาชนรับรู้ข้อมูลรองจากภารกิจหลัก จากการ
ลงพื้นที่พบว่าในเขตโรงพยาบาลซึ่งเป็นสถานที่ให้บริการด้านการแพทย์โดยตรงปรากฏ

สัญลักษณ์แทนพระองค์เช่นกัน เชื่อมโยงกับภารกิจด้านการแพทย์ที่พระองค์ทรงเลือกที่จะศึกษาและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนในสมัยนั้นอย่างชัดเจน นอกจากนั้นการตั้งสถานที่เคารพยังคงปรากฏอีกหลายพื้นที่ซึ่งต่างเป็นความเชื่อ ความศรัทธาส่วนบุคคลและกลุ่มคนที่จัดตั้งขึ้น เหตุผลในลักษณะเหมือนคล้ายกัน กล่าวคือ การรับรู้และศรัทธาของประชาชนเป็นมูลเหตุหลัก และน้อมนำพระองค์ให้เป็นทั้งทางด้านจิตใจ สร้างขวัญและกำลังใจ บนความเชื่อว่าพระองค์ทรงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีพระบารมีส่งผลต่อการปกป้องภัยอันตรายและเพิ่มความเป็นสิริมงคลในการดำเนินชีวิตเมื่อเคารพบูชา

จากการเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งได้รับข้อมูลมากมายที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ เมื่อนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ถึงมูลเหตุสำคัญลำดับต้นบนพื้นฐานความเคารพ ศรัทธาจนส่งผลให้ปรากฏสถานที่เคารพในพื้นที่ต่างๆ จำนวนมากด้วยสัญลักษณ์แทนพระองค์ในฐานะ “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” มีมูลเหตุดังนี้

ที่	ชื่อสถานที่ / ที่ตั้ง	มูลเหตุสำคัญลำดับต้น
1	ชุมชนไชยสิริ (หน้า รพ.สวรรคตประชารักษ์) ต.ปากน้ำโพ อ.เมือง จ.นครสวรรค์	ตามความศรัทธา ปัจจุบันมีผู้พอกอดัยบริเวณใกล้เคียงเป็นผู้ดูแลบนความเชื่อ ความศรัทธาในพระองค์ท่าน
2	ริมถนนสายเอเชีย (เข้านครสวรรค์) ต.กลางแดด อ.เมือง จ.นครสวรรค์	จัดตั้งตามความศรัทธาของกลุ่มพ่อค้าในจังหวัด ร่วมกับราชสกุลในเสด็จในกรมหลวงชุมพราฯ โดยอัญเชิญพระรูปเดิมจากศาลหน้า รพ.สวรรคตประชารักษ์ มาประดิษฐานไว้
3	ริมถนนสายเอเชีย (ออกนครสวรรค์) ต.กลางแดด อ.เมือง จ.นครสวรรค์	จัดตั้งตามความศรัทธาส่วนบุคคล ผ่านความเชื่อว่ามีผู้ศรัทธาที่เป็นเจ้าของได้รับพิจารณาให้เป็นสื่อกลางและรับภารกิจภายใต้พระประสงค์ในเสด็จในกรมหลวงชุมพราฯ
4	หลังค่ายจิระประวัติ เลขที่ 206 หมู่ 2 ต.นครสวรรค์ออก อ.เมือง จ.นครสวรรค์	จัดตั้งตามความศรัทธาส่วนบุคคล ผ่านความเชื่อว่ามีผู้ศรัทธาผู้เป็นเจ้าของได้รับพิจารณาให้ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ภายใต้พระบารมีในเสด็จในกรมหลวงชุมพราฯ โดยส่วนมากจะเป็นทุกข์เรื่องโรคภัย
5	วัดยางตาล หมู่ 4 ต.ยางตาล อ.โกรกพระ จ.นครสวรรค์	ความเลื่อมใสศรัทธาในกลุ่มผู้เคารพรักในพระองค์ โดยกลุ่มหลักเป็นกลุ่มทหารอากาศ ดังจะเห็นได้จากการจารึกชื่อหน่วยงานบนสถานที่เคารพ
6	วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ (ในพระองค์) ต.ท่านบ อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์	บริเวณพื้นที่วัดสร้างขึ้นบนพื้นที่ภูเขาที่ออกแบบเป็นรูปเรือขนาดใหญ่ การรับรู้จากภารกิจทหารเรือในเสด็จในกรมหลวงชุมพราฯ และเทิดทูนในพระปรีชาสามารถทางการเดินเรือ จึงอัญเชิญเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการบัญชาการเรือลำนี้และปกป้องภัยอันตรายต่างๆ ศาลของพระองค์จะตั้งอยู่บริเวณหัวเรืออย่างชัดเจน

ที่	ชื่อสถานที่ /ที่ตั้ง	มูลเหตุสำคัญลำดับต้น
7	วัดป่าข่อย ถ.พระราชารักษ์ ต.เมืองสวรรค์โลก อ.สวรรค์โลก จ.สุโขทัย	เป็นเจตนารมณ์ของหลวงตาจันทน์ เจ้าอาวาสรูปเก่าที่มีความสนิทสนมกับเสด็จในกรมหลวงชุมพรา จึงต้องการสร้างพระรูปไว้รำลึกถึง
8	ริมทางหลวงชนบท สท.4006 อ.สวรรค์โลก จ.สุโขทัย	ความต้องการของร่างทรงจากกรุงเทพฯ ที่ต้องการย้ายมาตั้งบริเวณด้านหน้าของวัดจันทโรภาส ซึ่งเดิมสถานที่เคารพตั้งอยู่ในเขตของวัด
9	วัดทุ่ง ต.เกาะตาเลี้ยง อ.ศรีสำโรง จ.สุโขทัย	เป็นความศรัทธาของผู้นับถือที่มีความเชื่อว่าสื่อสารในโลกเหนือมนุษย์ได้และปรากฏอดีตทหารเรือเก่าเป็นผู้ชักนำมา และต้องการให้พระองค์เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่
10	วัดใหม่เจริญผล 119 หมู่ 4 บ.ใหม่เจริญผล อ.ศรีมามช จ.สุโขทัย	สร้างโดยนิมิตของท่านเจ้าอาวาส ที่เห็นเสด็จในกรมหลวงชุมพราปรากฏให้เห็นบริเวณวัด
11	โรงพยาบาลศิริมามช หมู่ 7 ต.โดนดอ อ.ศรีมามช จ.สุโขทัย	สร้างตามนิมิตของเจ้าอาวาสวัดใหม่เจริญผล โดยในนิมิตเสด็จในกรมหลวงชุมพรา ต้องการจะเข้ามาช่วยปกป้องภัยอันตรายในพื้นที่ อ. ศรีมามชเชื่อมโยงกับการกิจการเป็นหมอพรในพระองค์
12	วัดไพรสวรรค์ บ.ปางตาไว อ.ปางศิลาทอง จ.กำแพงเพชร	จัดตั้งจากความศรัทธาของคณาในพื้น ที่ นารูปเคารพมาจากตำหนักในเขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ เพื่อความเป็นสิริมงคล
13	วัดจันทาราม (ท่าซุง) หมู่ 1 บ.ท่าซุง ต.น้ำซึม อ.เมือง จ.อุทัยธานี	ตามความเชื่อที่หลวงพ่อกุญชิลังดำได้ติดต่อกับพระองค์ในภพภูมิเหนือมนุษย์ เพื่อให้ระลึกถึงและเชื่อมโยงระหว่างเกจิอาจารย์กับพระองค์
14	สำนักสงฆ์สรรพวรณิต ริมทางหลวงหมายเลข 21 ต.หนองไผ่ อ.หนองไผ่ จ.เพชรบูรณ์	เจ้าอาวาสองค์เดิมคือ หลวงพ่อสำเนียง เป็นบุตรในพระองค์ท่านด้วยความกตัญญูและรำลึกถึงจึงสร้างพระรูปพร้อมกัน คือ หลวงปู่ศุข เสด็จในกรมหลวงชุมพรา และหลวงพ่อสำเนียง
15	วัดท้ายน้ำ ต.ท้ายน้ำ อ.โพทะเล จ.พิจิตร	ท่านเจ้าอาวาสเห็นถึงความสำคัญตามพระประวัติ ที่เคยเสด็จมาเรียนวิทยาอาคมกับหลวงพ่อดินซึ่งเดิมอยู่ที่วัดนี้ ก่อนที่จะย้ายไปวัดท้ายน้ำ จึงดำริให้จัดสร้างไว้เป็นสิริมงคลและสัมพันธ์กับพระประวัติ

จากตารางมูลเหตุลำดับต้นที่แสดงให้เห็นนี้ ล้วนเป็นมูลเหตุสำคัญที่เพิ่มเติมจากความศรัทธาที่ประชาชนในพื้นที่มีต่อพระองค์ เมื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่พบว่า การปรากฏสถานที่เคารพมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง สามารถวิเคราะห์เพิ่มเติมได้ด้วยภูมิหลังของเหตุการณ์ต่างๆ ที่ช่วยสนับสนุนเหตุผลต่อการปรากฏสถานที่เคารพในพื้นที่แต่ละจังหวัดดังนี้

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นพื้นที่ที่ปรากฏสถานที่เคารพจำนวนมากที่สุด เนื่องด้วยจังหวัดนครสวรรค์เป็นพื้นที่ที่มีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่จำนวนมาก ประชาชนเชื้อสายจีนในพื้นที่

บางส่วนของพยายายถิ่นฐาน หรือเดินทางมาประกอบอาชีพ หรือมีบรรพบุรุษอาศัยดั้งเดิมอยู่
ยังพื้นที่นี้ ซึ่งชาวจีนที่อพยพมาจากถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงวังของพระองค์ในเขตนางเล็งมีความ
สัมพันธ์กับพระประวัติฯ ที่กล่าวถึงความนิยม รักใคร่และเทิดทูนพระองค์ในครั้งที่มีพระชนม์ชีพ
เขตวังของพระองค์นั้นตั้งอยู่ในชุมชนชาวจีน พระองค์ทรงช่วยเหลือประชาชนชาวจีนใน
ขณะนั้นอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะภารกิจที่ทรงเป็น “หมอพร” ออกรักษาโรคให้กับประชาชน
ย่านนั้นเป็นประจำ ส่งผลให้ประชาชนเชื้อสายจีนรักและเคารพในพระองค์อย่างมาก ตลอด
จนกลุ่มบุคคลที่ร่วมกันจัดตั้งสถานที่เคารพนอกจากมาจากความศรัทธาเป็นพื้นฐานแล้วนั้น
มูลนิธิในราชสกุลในพระองค์ยังมีส่วนร่วมและเข้ามากำกับดูแลอยู่เป็นประจำ

จังหวัดสุโขทัย เป็นพื้นที่ที่มีประวัติฯ ความสัมพันธ์อันพิเศษที่ศิษย์น้องระหว่าง
เสด็จในกรมหลวงชุมพรา กับหลวงตาจันทร์ วัดจันทโรภาส ในพื้นที่อำเภอสวรรคโลก

จังหวัดพิจิตร เป็นพื้นที่ที่ถูกบันทึกในพระประวัติฯ แสดงเส้นทางที่เสด็จในกรมหลวง
ชุมพรา ทรงเดินทางมาศึกษาวิทยาอาคมกับพระเกจิอาจารย์ คือ หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน
(เดิมคือวัดท้ายน้ำ)

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่สร้างสถานที่เคารพ โดยเทิดทูนความสัมพันธ์ระหว่าง
เสด็จในกรมหลวงชุมพรา กับหลวงพ่อสำเนียง ซึ่งเป็นโอรสที่เกิดในพระองค์กับหญิงชาวบ้าน
ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดอุทัยธานี เป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงตามความเชื่อเรื่องการติดต่อทางจิตระหว่างพระ
เกจิอาจารย์ คือ หลวงพ่อฤาษีลิงดำ กับเสด็จในกรมหลวงชุมพรา ซึ่งบันทึกต่างๆ นี้ยังปรากฏ
เป็นเรื่องราวที่ถูกบันทึกเอาไว้เป็นข้อมูลลายลักษณ์เผยแพร่งจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดกำแพงเพชร เป็นเพียงสถานที่เดียวที่ไม่มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวของเสด็จ
ในกรมหลวงชุมพรา มีมูลเหตุมาจากความศรัทธาของนักรบการโรงในพื้นที่ท่านหนึ่งที่อยู่เชย
พระรูปจากกรุงเทพมหานครมาประดิษฐานไว้ในวัดไพรสวรรค์ใกล้ๆ กับสถานที่ทำงาน

จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดตาก เป็นพื้นที่ที่ไม่ปรากฏสถานที่เคารพ ข้อสังเกตใน
การไม่ปรากฏนี้ เนื่องด้วยทั้ง 2 จังหวัดต่างมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ มีอิทธิพล
อย่างมากกับประชาชน จากการรับรู้จากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่ทั้ง 2 จังหวัด
ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวต่างยอมรับ นับถือและศรัทธาสักดิ์สิทธิ์อันเป็นบุรพคุณศรีอย่าง
สำคัญ กล่าวคือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพื้นที่จังหวัดตาก สังเกตได้จากการกระจายตัวของสถานที่เคารพที่
เป็นสัญลักษณ์แทนพระมหากษัตริย์ทั้ง 2 พระองค์นี้ในพื้นที่จำนวนมาก

การจัดตั้งสถานที่เคารพในเสด็จในกรมหลวงชุมพรา ซึ่งแพร่กระจายจำนวนมากใน
พื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนี้ แสดงให้เห็นถึงการยอมรับที่ประชาชนมีต่อเสด็จในกรมหลวงชุมพรา

แม้จะมีมูลเหตุสำคัญประการแรกที่เกิดจากความศรัทธาในพระองค์ ทั้งๆ ที่เรื่องราวเกี่ยวกับพระองค์ท่าน อันเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่นี้น้อยมาก ด้วยการเดินทางมาศึกษาวิชากับหลวงพ่ोजิน ณ จังหวัดพิจิตร แต่กลับปรากฏให้พบเห็นสัญลักษณ์แทนพระองค์แพร่กระจายเกือบทุกพื้นที่ และส่งผลต่อการกำหนดพฤติกรรมของกลุ่มผู้ศรัทธาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการแสดงพฤติกรรมเคารพด้วยการกราบไหว้ ถวายสิ่งของต่างๆ โดยเฉพาะดอกกุหลาบสีแดง เพราะเชื่อมโยงกับวันคล้ายวันประสูติกาลซึ่งตรงกับวันอาทิตย์ ประทัด ลูกปิ่น เชื่อมโยงกับภารกิจทางการทหารเรือ อันนำมาในประเด็นของการ “ขอบนบานและบ่าวาง” นับเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ทรงอิทธิพลต่อประชาชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง อีกพระองค์หนึ่งที่กระจายเป็นวงกว้างในกลุ่มผู้เคารพ ศรัทธา และยอมรับในการเป็นปัจเจกบุคคลผู้สร้างคุณูปการให้กับชาติไทยจากอดีต และส่งผลมาสู่ในยุคปัจจุบัน สิ่งตกทอดที่ยังคงอยู่และมีอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นรูปธรรมประการหนึ่ง ได้แก่ สถานที่เคารพที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันและมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าเสด็จในกรมหลวงชุมพรา นับเป็นอีกหนึ่งปัจเจกบุคคลที่ทรงมีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ข้อมูลการรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระองค์นั้น ประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการหลักคือ ทรงเป็นทหารเรือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการวางรากฐานกิจการทหารเรือของประเทศไทย เป็นนักเรียนนายเรือคนแรกของไทยและเป็นพระโอรสพระองค์แรกในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าที่เข้ารับการศึกษาวិชาการทหารเรือที่สหราชอาณาจักรจนจบหลักสูตร และพระองค์ยังถือเป็นคนไทยคนแรกที่นำเรือรบซึ่งจัดซื้อในสหราชอาณาจักรเดินทางกลับมายังประเทศไทยได้สำเร็จ (กองทัพบเรือ, 2544) แม้พระองค์ทรงมีภูมิหลังที่กล่าวถึงความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับการเสด็จเพื่อประกอบภารกิจยังพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างจำนวนน้อยมาก คือ ในพระประวัติฯ บันทึกไว้เพียงการเดินทางมาศึกษาวิชากับหลวงพ่ोजิน วัดบางคลาน (เดิมวัดท้ายน้ำ) จ.พิจิตร แต่ความน่าสนใจกลับปรากฏสถานที่เคารพที่แสดงให้เห็นอิทธิพลทางความเชื่อ ความศรัทธาที่แพร่กระจายในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างจำนวนมาก

การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่า จังหวัดนครสวรรค์ปรากฏสถานที่เคารพจำนวนมากที่สุด คือ 6 แห่ง รองลงมาคือพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ปรากฏจำนวน 5 แห่งจังหวัดเพชรบูรณ์ พิจิตร กำแพงเพชรและอุทัยธานี ปรากฏจำนวนจังหวัดละ 1 แห่ง รวมทั้งสิ้นจำนวน

15 แห่ง ไม่ปรากฏสถานที่ที่เคารพในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดตาก สัญลักษณ์แทนพระองค์ที่ปรากฏเป็นลักษณะพระรูปโลหะเหมือนจริงทรงเครื่องยศทหารเรือในลักษณะสิ่งก่อสร้างที่เรียกว่า ศาล (มีชายคาปกคลุมพระรูป) พระอนุสาวรีย์ (พระรูปตั้งตระหง่านโดยไม่มีชายคาปกคลุม) และมณฑป (ลักษณะคล้ายศาลแต่มีบริเวณกว้างใหญ่กว่า กลุ่มผู้สร้างใช้ชื่อมณฑป)

ประเภทของสถานที่ที่เป็นพื้นที่จัดตั้งสถานที่เคารพปรากฏในเขตพุทธสถาน คือ วัดจำนวนมากที่สุด ซึ่งเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธ ที่มีวัดเป็นเขตพุทธาวาสที่มีข้อปฏิบัติเคร่งครัดบนความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ ประชาชนในพื้นที่ต่างยกเสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ ให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน จึงนิยมจัดสร้างไว้ในเขตพุทธาวาสนี้มากที่สุด ภารกิจการเป็นแพทย์ภายใต้พระฉายา “หมอมพร” ได้รับการเชื่อมโยงกับสถานที่จัดตั้งในเขตโรงพยาบาลด้วยเช่นกัน นอกจากนั้นสถานที่เคารพอื่นๆ จัดตั้งตามความเคารพศรัทธาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นเหตุผลประการสำคัญ

เหตุผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงและอธิบายการตั้งสถานที่เคารพในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนั้น ประกอบด้วยหลายมูลเหตุ ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลของคนปัจจุบันสืบต่อความเชื่อความศรัทธาจากบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องพระบารมีที่จะคุ้มกันภัยในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างพระองค์กับผู้ก่อตั้งสถานที่ นิमितผืน พื้นที่ที่เคยเสด็จมาศึกษาวิชา บันทึกทั้งลายลักษณ์และมุขปาฐะจากการสื่อสารระหว่างโลกปัจจุบันกับโลกเหนือธรรมชาติ และด้วยความศรัทธาเฉพาะบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

การดำรงอยู่ของความเชื่อ ความศรัทธาในพระองค์จวบจนวาระปัจจุบันนี้ ภารกิจด้านผู้เชี่ยวชาญทางไสยวิทยาเป็นอีกภารกิจหนึ่งที่เป็นพลังขับเคลื่อนให้พระองค์ถูกยกเป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” พระองค์ทรงแสดงให้เห็นประชาชนในสมัยที่พระองค์มีพระชนม์ชีพได้ประจักษ์ภายใต้ความถูกต้อง เหมาะสมและไม่เบียดเบียนผู้อื่น การรับรู้จากพระประวัติฯ และข้อมูลมุขปาฐะต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องไสยวิทยานี้ ประชาชนในปัจจุบันใช้คำว่า “อิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์” แทนไสยวิทยาและเชื่อมโยงไปสู่การยอมรับในพระบารมีทางด้านนี้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เมื่อพระองค์ทรงสวรรคตไปกว่าศตวรรษ เรื่องราวอันสัมพันธ์กับไสยวิทยานี้ก็ยังคงปรากฏและได้รับการกล่าวถึงเสมอมา ความศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนยอมรับจึงเกิดขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธาในพระองค์จากการรับรู้ข้อมูล ลักษณะที่เหมาะสมกับการเป็นแบบอย่างของกลุ่มผู้เคารพและเหตุการณ์ต่างๆ ที่วิทยาศาสตร์อธิบายด้วยหลักเหตุและผลไม่ได้ โดยประชาชนส่วนมากเชื่อว่าเป็นความอัศจรรย์จากอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์

แม้เสด็จในกรมหลวงชุมพรฯ จะมีภารกิจหลักคือ ทรงเป็นทหารเรือที่มีความสัมพันธ์ต่อหน่วยงานทางทหารเรือ มีพื้นที่ทางน้ำที่หน่วยงานต้องรับผิดชอบดูแล ซึ่งส่วนมากอยู่ในเขตภาคตะวันออก ภาคใต้และกรุงเทพมหานคร แต่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีปริมาณของสัญลักษณ์ประเภทสถานที่เคารพอันเกี่ยวเนื่องกับพระองค์จำนวนมาก เช่นกัน ความเชื่อ ความศรัทธาในพระองค์จากอดีตจนถึงปัจจุบันนับเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพระองค์ที่มีความสำคัญในมุมมองทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมด้วยการเคารพ กราบไหว้ บูชาและกล่าวถึงเรื่องราวของพระองค์ ปัจเจกบุคคลในประวัติศาสตร์ที่สร้างประโยชน์ให้กับชาติไทย และยังคงเพิ่มความสำคัญต่อกลุ่มบุคคลที่ศรัทธาด้วยจำนวนสถานที่เคารพที่เพิ่มจำนวนขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากยังคงปรากฏสถานที่เคารพในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศไทยจำนวนมาก อาจขยายผลการศึกษาต่อยอดในการศึกษาพื้นที่อื่นๆ และสามารถนำมาเปรียบเทียบความเหมือนคล้ายหรือแตกต่างกัน เพื่อหาความสำคัญของการปรากฏสถานที่เคารพในแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

- กองทัพเรือ. (2544). **เทิดพระเกียรติ พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์**. กรุงเทพฯ: กองโรงพิมพ์ กรมสารบรรณทหารเรือ. คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2555, จาก <http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=1378>
- เทพชู ทับทอง. (2528). **ทำเนียบพระอริยสงฆ์**. กรุงเทพฯ:กรุงสยาม.
- พลเรือเอกประพัฒน์ จันทวีรัช. (2527). **พระประวัติและพระกรณียกิจในสมัยรัชกาลที่ 5 ของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ รวบรวมจากเอกสารราชการ โดย พลเรือเอก ประพัฒน์ จันทวีรัช ผู้บัญชาการทหารเรือ**. กรุงเทพฯ: เจริญธรรม.
- อรอุษา สุวรรณประเทศ. (2552). **สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พลังขับเคลื่อนเบื้องหลังประชาชาติ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. (คติชนวิทยา). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/yWfmbP>

คุณค่าและความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผา ในสังคมไทย : กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผา ในอำเภอเมืองพิษณุโลก¹

Values and Importance of Pottery in Thai Society :

A Case Study of Pottery in Mueang District, Phitsanulok

ณริศรา พฤกษ์วัน²

Narisara Brikshavana

E-mail: ribbon075@hotmail.com

อรอุษา สุวรรณประเทศ³

Onusa Suwannaprates

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเครื่องปั้นดินเผาในอำเภอเมืองพิษณุโลก : มุมมองทางคติชนวิทยากับศิลปะ ตามการศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคติชนวิทยา มหาวิทยาลัยนเรศวร

² นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³ อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดีและคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมและจัดจำแนกเครื่องปั้นดินเผาในแหล่งสะสมอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาในฐานะคติชนประเภท อมูขปาฐะ โดยกำหนดขอบเขตในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นกรณีศึกษาจากเครื่องปั้นดินเผาที่อยู่ในแหล่งสะสมในอำเภอเมืองพิษณุโลก จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ พระราชวังจันทร์ พิพิธภัณฑพิพิธชินราช วัดราชบูรณะ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม หอสมุดเทศบาลนครพิษณุโลก และพิพิธภัณฑพื้นบ้านจำหวิ มีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม 2554-ธันวาคม 2556 สำหรับการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผา ประยุกต์ใช้ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของวิลเลียม บาสคอมเป็นกรอบในการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า สามารถรวบรวมเครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งสะสมทั้ง 6 แห่งที่เป็นกรณีศึกษา ได้ทั้งหมด 2,008 ชิ้น นำมาจัดจำแนกประเภทออกตามหน้าที่การใช้สอยได้เป็น 10 กลุ่ม คือ 1) พระพุทธรูปและเครื่องราง 2) เครื่องใช้ในพิธีกรรม 3) ชิ้นส่วนทางสถาปัตยกรรม 4) ภาชนะบรรจุเครื่องดื่ม 5) สำหรับอาหาร 6) เครื่องใช้ในครัว 7) ภาชนะเก็บกักและถนอมอาหาร 8) เครื่องใช้ทั่วไป 9) ของเล่น และ 10) เปี้ย

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาในฐานะคติชนประเภทอมูขปาฐะพบว่า เครื่องปั้นดินเผามีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในสังคมไทย 4 ประการ ได้แก่ 1) เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน 2) เป็นสิ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน 3) เป็นพาหะวัตถุที่เชื่อมโยงมนุษย์กับมิติเหนือโลก และ 4) เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชนรุ่นหลังได้ศึกษาสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยในอดีต

คำสำคัญ : เครื่องปั้นดินเผา, พิษณุโลก, ศิลปวัตถุ, คติชนอมูขปาฐะ

Abstract

This article aims to 1) collect and categorize pottery found in various areas in MueangPhitsanulok district and 2) analyze the roles of pottery as non-verbal folklore in Thai society. The scope of this study is limited to six areas which are 1) Wang Chan Palace 2) Buddhachinaraj Museum 3) Ratchaburana Temple 4) Art and Culture Center, PibulsongkramRajabhat University 5) Phitsanulok Municipal Library, and 6) Sergeant Major Thawee Folk Museum. The data were collected during January 2011 - December 2013 and analyzed by drawing on “Four Functions of Folklore” proposed by William Bascom.

It was found that there were 2,008 pieces of pottery found in six areas of Mueang district, Phitsanulok. In addition, the result showed that there were ten main groups of functions: 1) Buddha image and amulet, 2) ritual appliances, 3) architectural parts, 4) drinking containers, 5) tray of food, 6) kitchen utensils, 7) food storage and preserved containers, 8) general utensils, 9) toys, and 10) cowrie.

Regarding the roles of pottery as non-verbal folklore in Thai society, it was found that there were four main roles which are 1) used as tools that facilitate daily life, 2) used to show the identity of the community, 3) seen as a mediator between the human and the mythological dimension, and 4) seen as valuable sources of learning about society, culture, and lifestyles of Thai people in the past for the next generations.

Keywords : Pottery, Phitsanulok, Art Object, Non-Verbal Folklore

บทนำ

การศึกษาค้นคว้าเรื่องเครื่องปั้นดินเผามีลักษณะคล้ายคลึงกับการศึกษาโบราณคดี และประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยวิธีการศึกษาอาศัยหลักฐานทางตัวโบราณวัตถุ นำไปสู่การตีความเชิงศิลปะและวัฒนธรรม การศึกษาเครื่องปั้นดินเผาในเมืองพิษณุโลกเท่าที่ผ่านมาก็เป็นไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการศึกษาแนวโบราณคดี และประวัติศาสตร์ศิลป์ อาทิ การศึกษาแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดพิษณุโลกของสุรพิชญ์ พลาลพล (2543) หรือ การศึกษาศิลปวัตถุที่ขุดค้นพบในเขตพระราชวังจันทร์ของ บริษัท นอร์ทเทิร์น (1935) จำกัด (2549) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาแหล่งผลิตของเครื่องปั้นดินเผา ดังที่ปรากฏในงานวิจัยของ ซอร์, จอห์น (ซี.), (2531 : 45) กล่าวถึงแหล่งเตาซึ่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ บ้านเตาไห หรือบ้านตาปะขาวหาย ซึ่งมีการผลิตภาชนะในสมัยสุโขทัย และในปัจจุบันหลงเหลือซากเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาแบบบรรยายลมร้อนในแนวนอน เรียงอยู่ริมแม่น้ำน่าน

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2550 : 9-11) กล่าวถึงการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาของไทยว่าการศึกษาจำนวนมากเน้นที่รูปทรงและรูปแบบของศิลปกรรมที่งดงามเป็นหลัก การศึกษาของนักโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์ยังจำกัดในขอบเขตของแหล่งที่พบ และการศึกษาค้นคว้าทางด้านเครื่องปั้นดินเผาของไทยยังคงศึกษาโดยมุ่งสนใจในลักษณะของการจำแนกศิลปวัฒนธรรมออกไว้อย่างโดดเด่นโดยไม่แสดงความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสังคมมนุษย์ มีการศึกษาโดยเน้นวัฒนธรรมของชนชั้นสูงเป็นหลัก โดยแท้จริงแล้ว วัฒนธรรมและโบราณวัตถุต่างๆ นั้นเป็นส่วนที่เกี่ยวพันซึ่งกัน รวมทั้งวัฒนธรรมชาวบ้าน และวัฒนธรรมของชนชั้นสูงนั้น มีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง จึงควรมีการศึกษาเครื่องปั้นดินเผาในฐานะสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างรูปแบบของเครื่องปั้นดินเผา กับ บทบาทหน้าที่ที่มีความหมายต่อวิถีชีวิตมนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการทางสังคมด้วย

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาเครื่องปั้นดินเผาในมุมมองคติชนวิทยาที่เพิ่มเติมจากมุมมองทางศิลปะ ในฐานะที่เครื่องปั้นดินเผาเป็นคติชนประเภทหนึ่ง คือ คติชนประเภท อมุขปาฐะ กล่าวคือ นอกจากการรวบรวม จัดจำแนกประเภทแล้ว ยังมุ่งศึกษาบทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมมนุษย์ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจคุณค่าและความหมายของเครื่องปั้นดินเผาในสังคมไทยตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

3. ชี้นำเสนอผล

นำผลการศึกษาวិเคราะห์ที่ได้มาเรียบเรียงนำเสนอเป็นผลการวิจัยในรูปแบบของการพรรณาวិเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องปั้นดินเผาในแหล่งสะสมที่ใช้เป็นกรณีศึกษา สามารถรวบรวมเครื่องปั้นดินเผาได้ทั้งหมด 2,008 ชิ้น โดยจำแนกเป็น เครื่องปั้นดินเผาจากพระราชวัง จันทน์ 274 ชิ้น พิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑสถานโลก 429 ชิ้น วัดราชบูรณะ 234 ชิ้น สำนักศิลปะ และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 293 ชิ้น หอสมุดเทศบาล 367 ชิ้น และ พิพิธภัณฑสถานบ้านจำทวี 411 ชิ้น โดยเครื่องปั้นดินเผาทั้งหมดสามารถจัดจำแนกประเภทตามหน้าที่การใช้สอยได้เป็น 10 กลุ่ม ดังนี้

1. **กลุ่มพระพุทธรูปและเครื่องราง** เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่ถูกผลิตขึ้นมาจากแรงศรัทธาในศาสนา และความเชื่อเพื่อตอบสนองไว้เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นความเชื่อความศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความดีงามทั้งปวง ได้แก่ ปราสาทดินเผา เม็ดพระศก (ขนาดใหญ่) รูปเคารพ พระพุทธรูปขนาดเล็ก พระเครื่อง และเหรียญที่ระลึก

2. **กลุ่มเครื่องใช้ในพิธีกรรม** เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นมาเพื่อประกอบความเชื่อและส่วนใหญ่เป็นสิ่งสำคัญใช้ประกอบพิธีกรรม โดยจะให้ความสำคัญเชิงสัญลักษณ์ เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงความพิเศษต่างๆ และความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมนั้น นอกจากนี้ ยังมีเครื่องปั้นดินเผาที่มีนัยที่แสดงถึงความเป็นสิริมงคลของชีวิตอีกด้วย เครื่องปั้นดินเผากลุ่มนี้ได้แก่ ตุ๊กตารูปคน ตุ๊กตาเสียบบาล ตุ๊กตารูปสัตว์ และกุนที

3. **กลุ่มชิ้นส่วนทางสถาปัตยกรรม** เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาซึ่งมีบทบาทในการสร้างถาวรวัตถุ อาคาร ศาสนสถาน และโบราณสถานต่างๆ ให้คงทนถาวร เป็นโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม และเป็นเครื่องประดับสถาปัตยกรรมอีกด้วย เครื่องปั้นดินเผากลุ่มนี้ได้แก่ ประติมากรรมประดับสถาปัตยกรรม ส่วนประดับหลังคา อิฐสำหรับการก่อสร้าง กระเบื้องมุงหลังคา กระเบื้องปูพื้น ท่อระบายน้ำ

4. **กลุ่มภาชนะสำหรับใส่น้ำดื่ม** เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคในวัฒนธรรมไทย เกี่ยวกับการดื่ม ซึ่งบางส่วนได้รับอิทธิพลการดื่มชาจากจีน นับว่าเป็นรสนิยมอย่างหนึ่งของสังคมไทยในอดีต เครื่องปั้นดินเผากลุ่มนี้ได้แก่ ขูดน้ำชา ปั้นชา กาน้ำชา ถ้วยน้ำชาพร้อมฝา ถ้วยชา แก้วน้ำ จานรองถ้วยชา คนโท หม้อน้ำ

5. **กลุ่มสำหรับอาหาร** เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้ในการบริโภคอาหาร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นภาชนะใส่อาหารสามารถใส่อาหารเพื่อรับประทานได้ สะดวกและมีความหลากหลาย เครื่องปั้นดินเผามีความสะดวกในการใช้งานเป็นภาชนะใส่อาหาร ทั้งอาหารคาว และขนมหวาน มีความปลอดภัยตามหลักโภชนาการ อีกทั้งยังทนความร้อนและเก็บกักความร้อนของอาหาร รวมทั้งยาคั่วได้ เครื่องปั้นดินเผากลุ่มนี้ ได้แก่ จาน จานเชิง ช้อน อ่างล้างมือ ขาม ถ้วย โถ ถาด หม้อไฟ ถาดบาตร ชุดสลากัด

6. **กลุ่มเครื่องใช้ในครัว** เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นมาเพื่อเป็นอุปกรณ์ในการทำครัวหรือการปรุงอาหารสำหรับบริโภคภายในครัวเรือน มีหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งอุปกรณ์การปรุงยาสมุนไพรตามตำรับไทยโบราณด้วย เครื่องปั้นดินเผาในกลุ่มนี้ ได้แก่ หม้อดิน หม้อนึ่งข้าว หม้อน้ำ หม้อปากแตรลายเชือกทาบ เตาดินเผา ครก สากบดยา กระปุก อ่าง ฝา และอื่น ๆ

7. **กลุ่มภาชนะเก็บกักและถนอมอาหาร** เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นมาสนองความต้องการในการเก็บ และถนอมอาหาร ซึ่งส่วนใหญ่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ และมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมการกิน และการปรุงอาหาร รวมทั้งการกักเก็บน้ำไว้ใช้และดื่ม ภาชนะประเภทนี้มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวไทยในอดีต ในการหมักน้ำปลา การหมักปลาร้า การหมักดองอื่นๆ จึงมีหลายรูปทรง และมีจำนวนค่อนข้างมาก เครื่องปั้นดินเผากลุ่มนี้ ได้แก่ ไหทรงกลม ไหปากกว้าง ไหตัวอุ ไหปากแตร ไหสองหู ไหสามหู ไหสี่หู โอ่งขนาดต่างๆ

8. **กลุ่มเครื่องใช้ทั่วไป** เครื่องปั้นดินเผากลุ่มนี้เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่พบได้ในกิจกรรมการใช้งานอื่นๆ จึงมีรูปทรงที่ค่อนข้างหลากหลาย บางชิ้นมีการออกแบบเพื่อใช้งานแบบจำเพาะเจาะจง ได้แก่ กระปุก ผอบขนาดเล็ก พาน เขียนหมาก กระปุกเขียนหมาก กระถาง ต้นไม้ ดินเผาขัดตัว กระสุนดิน กล่องใส่ของรูปสี่เหลี่ยม และผางประทีป เป็นต้น

9. **กลุ่มของเล่น** เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้น เพื่อนำไปใช้หรือเป็นส่วนหนึ่งในการเล่น แสดงออกมาเป็นรูปทรงที่ชัดเจน คือ โปรงกั๊ดจิ้งหรีด

10. **กลุ่มเบี้ย** เป็นกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะกลมแบน ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ กลุ่มแรกผลิตขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการนำไปใช้แทนค่าเป็นเงินในบ่อนการพนันในอดีตและอีกลักษณะหนึ่งเป็นกลุ่มเบี้ยที่เกิดจากการนำเศษภาชนะดินเผามาฝนลบคมจนเกิดเป็นเบี้ยรูปวงกลมซึ่งส่วนใหญ่นำไปใช้ในการละเล่นของเด็ก

วิลเลียม บาสคอม (อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถลาง, 2552 : 361-363) ได้เสนอว่าคติชนมีบทบาทและหน้าที่สำคัญทำให้สังคมมนุษย์สามารถอยู่อาศัยร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมเป็นกลุ่มก้อนและมีความหมายในเชิงจิตวิทยา โดยกล่าวว่าควรสนใจบริบทในการใช้คติชนร่วมกับข้อมูลทางคติชนเพื่อให้เห็นบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าคติชนประเภทต่างๆ

อาจมีบทบาทหน้าที่ต่างกัน อย่างไรก็ตาม คติชนก็สามารถทำหน้าที่หรือบทบาทเพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความหมาย โดยได้สรุปบทบาทหน้าที่ของคติชนไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. คติชนใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม
2. คติชนทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า
3. คติชนรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม
4. คติชนให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล

แม้ว่าในงานของบาสคอมดูเหมือนจะเน้นไปที่คติชนประเภทมุขปาฐะที่ถ่ายทอดด้วยถ้อยคำเป็นสำคัญ แต่หัวใจสำคัญของแนวคิดของทฤษฎีนี้ บาสคอมได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของคติชนที่มีต่อสังคมและบริบทแวดล้อม ผู้วิจัยจึงนำหลักการของทฤษฎีนี้มาปรับประยุกต์ใช้ในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นคติชนประเภทมุขปาฐะ โดยมุ่งพิจารณาเครื่องปั้นดินเผากับบริบทแวดล้อมเพื่ออธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาที่มีต่อสังคม

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาโดยการประยุกต์ทฤษฎีของบาสคอมพบว่า เครื่องปั้นดินเผามีบทบาทหน้าที่สำคัญในสังคมไทย 4 ประการ ได้แก่

1. เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน
2. เป็นสิ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน
3. เป็นพาหะวัตถุที่เชื่อมโยงมนุษย์กับมิติเหนือโลก
4. เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชนรุ่นหลังได้ศึกษาสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยในอดีต ซึ่งสามารถอธิบายขยายความได้ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาในฐานะเครื่องมือเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน

เครื่องปั้นดินเผาจัดเป็นข้อมูลทางคติชนที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในฐานะเครื่องมือเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ ในสังคม ได้แก่

1. **กิจกรรมเกี่ยวกับการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม** เครื่องปั้นดินเผาที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มนั้นมีเป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นภาชนะที่ชาวไทยในอดีตนิยมใช้ภาชนะดินเผา หรือเครื่องปั้นดินเผากลุ่มนี้อย่างมาก และค่อนข้างแพร่หลาย เครื่องปั้นดินเผาในกลุ่มนี้ผลิตขึ้นเพื่อเป็นภาชนะใส่อาหารสำหรับรับประทาน เนื่องจากดินเผามีความแกร่งและคงทนต่อสภาพกรด-ด่างของอาหารและเครื่องดื่ม เครื่องปั้นดินเผาที่เกี่ยวข้องกับการ

บริโภคอาหาร และเครื่องดื่ม ได้แก่ สำหรับอาหาร คือ จาน ชาม ถ้วย จานเชิง โถมีฝา ช้อน จานรองบาตร อ่างล้างมือ ชุดสลากภัต ชุดเครื่องดื่ม คือชุดน้ำชา ปั่นชาหรือกาน้ำชา ถ้วยชา จานรองชุดชา ชุดถ้วยกาแฟ คนโท หรือน้ำดัน และ หม้อน้ำ

2. กิจกรรมเกี่ยวกับการปรุงอาหาร เตรียมอาหาร เก็บกักอาหาร และ ถนอมอาหาร เป็นกิจกรรมที่เนื่องกับกิจกรรมการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม นับเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตชาวไทยในอดีต ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ชาวไทยเกิดความอยู่ดีกินดี แต่อย่างไรก็ตาม ชาวไทยในอดีตรู้จักการเก็บสะสมอาหาร ไว้ใช้บริโภคในยามขาดแคลนเป็นอย่างดี เครื่องปั้นดินเผาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการปรุงอาหาร ได้แก่ หม้อดินเผา ฝาละมี กาดม่น้ำ เต้าไฟ แม่เต้าไฟ ครก สาก หม้อตาล โถมีฝา และ กระจุกต่างๆ สำหรับใส่เครื่องปรุงอาหาร และเครื่องปั้นดินเผาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเก็บกักและถนอมอาหาร ได้แก่ ไห ตุ่ม โอ่ง ที่มีรูปทรงและขนาดต่างๆ

3. กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพ และความงาม เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการทางกิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพ และความงาม เป็นภาชนะบรรจุสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความงาม เช่น ยา เครื่องประพินผิว แป้งร่ำ หมาก เครื่องหอม ฯลฯ เครื่องปั้นดินเผาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสุขภาพความงาม การประพินผิว ได้แก่ กระจุกดินเผาขนาดเล็ก ขวดดินเผา หรือกระจุกต่าง ๆ เช่น กระจุกทรงคล้ายหยดน้ำ กระจุกทรงกลมปากแคบ ผอบหรือตลับขนาดเล็ก อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งมีการนำโถมาใช้เครื่องประพินผิวอีกด้วย เช่น โถใส่แป้ง โถขมิ้น เป็นต้น เครื่องปั้นดินเผาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำยาหรือผสมสมุนไพร เช่น ฝาละมี ครกบดยา เป็นต้น

4. กิจกรรมการละเล่น และการพนัน เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับการละเล่นและการพนันอย่างเห็นได้ชัดนั้น ได้แก่ โพรกศักดิ์จิ้งหรีด และเบี้ยต่างๆ

5. กิจกรรมอื่นๆ เช่น เครื่องให้แสงสว่าง ภาชนะรองรับปฏิภูล แบบหลอม โลหะ ฯลฯ เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ ได้แก่ ตามประทีป กระโถน และเข้าหลอมโลหะ เป็นต้น

ภาพคนโทจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

(ภาพถ่ายโดย ณิชรา พงกษะวัน)

ภาพนางประทีปจากหอสมุดเทศบาลนครพิษณุโลก

(ภาพถ่ายโดย ณริศรา พุกกะวัน)

บทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาในฐานะเป็นสิ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน

เครื่องปั้นดินเผาเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยในอดีต ที่สำคัญคือการแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนา จากหลักฐานเครื่องปั้นดินเผาที่รวบรวมได้พบว่า มีเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นพระพุทธรูป พระเครื่อง พระพิมพ์ และพระแผงจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องและมีหลักแห่งความเชื่อร่วมกันทางด้านพุทธศาสนา ยุพร แสงทักษิณ และประอรรัตน์ ตั้งกิตติภากรณ์ (2545 : 180-185) กล่าวถึง ลักษณะของสังคมไทยในอดีตว่า สังคมไทยในยุคแรก ๆ ศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตอย่างมาก โดยมีพุทธศาสนาเป็นหลักในด้านคำสอน อิทธิพลของพุทธศาสนา และปรากฏให้เห็นในรูปของศิลปกรรมต่างๆ ทั้งสถาปัตยกรรม วรรณกรรม รวมทั้งประติมากรรมด้วย นอกจากนี้ยังพบเครื่องปั้นดินเผาอีกจำนวนมากไม่น้อยที่เป็นภาชนะเก็บกักและถนอมอาหาร ภาชนะเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงอุปนิสัยอย่างหนึ่งของคนไทยเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง การมองเห็นความจำเป็นในภายภาคหน้าความสำคัญในการสะสมอาหารเก็บอาหารไว้กินเมื่อยามจำเป็น ชาวไทยมีความละเอียดละไมในการผลิตอาหารไว้บริโภค จากการหมักดอง สีนาคที่เป็นที่นิยมของชาวไทยในอดีตซึ่งต้องมีประจำไว้ทุกครัวเรือน เช่น น้ำตาล เกลือ กะปิ น้ำปลา พริกแห้ง กุ้งแห้ง หอม กระเทียม หัวไชโป๊ ตลอดจนของเมืองจีน เช่น เต้าหู้ยี้ ลูกหน่าเลียบ เต้าเจี้ยว ฯลฯ ซึ่งเดิมจะซื้อจากเรือสินค้าที่เข้ามาจำหน่ายในชุมชน และในบางโอกาสชาวไทยรู้จักที่จะผลิตเครื่องปรุงเหล่านี้ด้วยตนเอง ภาชนะที่มาพร้อมกับสินค้าต่างๆ เช่น ไห หม้อต่าง ๆ จะถูกเก็บไว้ใช้ในการเก็บกักอาหารและถนอมอาหารที่มีอยู่ในฤดูกาล เช่น มีการหมักน้ำปลา ปลาร้า ทำผักดอง หน่อไม้ดอง ฯลฯ ด้วยตนเอง ในอดีตชาวไทยมักใช้โ่ง ตุ่ม และไหเป็นจำนวนมาก นอกจากภาชนะเหล่านี้สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้กิน ต้ม และปรุงอาหารแล้ว ยังสามารถเก็บอาหาร และคงรสชาติอาหารได้เป็นอย่างดี สามารถเก็บไว้กินได้ตลอดทั้งปี (สิปียา ทาบทา, 2552 : 5)

โถลายครามพร้อมฝา จากวัดราชบูรณะ
(ภาพถ่ายโดย ณิชศรา พฤกษ์วัน)

ภาพไหเคลือบจากพิพิธภัณฑสถานบ้านจำทวี
(ภาพถ่ายโดย ณิชศรา พฤกษ์วัน)

บทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาในฐานะพาหะวัตถุที่เชื่อมโยงมนุษย์กับมิติเหนือโลก

เครื่องปั้นดินเผาเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งนอกจากความงามที่ปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปแล้ว ยังมีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนคุณค่าความดีงาม แสดงถึงพลังอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ โดยมีความสอดคล้องกับคติความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยในอดีต เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ ได้แก่ พระพิมพ์หรือพระเครื่อง พระแผงเม็ดพระศกขนาดใหญ่ สำหรับใช้ประกอบเข้ากับองค์พระพุทธรูป ชิ้นส่วนรูปเคารพ ปราสาทดินเผา เป็นต้น เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เบื้องบนในมิติเหนือโลกซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อเป็นรูปธรรมเชื่อมโยงมนุษย์กับเทพเทวาเบื้องบนจากความเชื่อความศรัทธาในมิติเหนือโลก

พระพิมพ์ จากวัดราชบูรณะ
(ภาพถ่ายโดย ณริศรา พุกกะวัน)

ประติมากรรมเทพพนม ดินเผาประดับสถาปัตยกรรม จากพิพิธภัณฑ์พุทธชินราช
(ภาพถ่ายโดย ณริศรา พุกกะวัน)

บทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาในฐานะแหล่งเรียนรู้ทางสังคมวัฒนธรรม

เครื่องปั้นดินเผาซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นตัวอย่างในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้อยู่ในแหล่งสะสมหรือพิพิธภัณฑ์ ภายในเมืองพิษณุโลก นับเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องใช้ในอดีต ผ่านกาลเวลา ซึ่งในบางส่วนถูกขุดค้นทางโบราณคดี และบางส่วนเป็นเครื่องใช้เดิมของบรรพบุรุษ ซึ่งชนรุ่นหลังนำมาบริจาคแก่แหล่งสะสมต่างๆ แสดงให้เห็นว่าเครื่องปั้นดินเผาเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่นำเอาองค์ความรู้อันเป็นสาระจากอดีตมาสู่ปัจจุบันเป็นมรดกที่บรรพชนมอบให้แก่ชนรุ่นหลัง เครื่องปั้นดินเผาเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เยาวชนในปัจจุบันได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในอดีต ที่มีอัตลักษณ์ และความดีงาม เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นพระเครื่องเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงความเชื่อโดยอาศัยพุทธศาสนาเป็นที่ตั้งและเป็นหลักในการ

ดำเนินชีวิต การใช้เครื่องปั้นดินเผาที่มีรูปแบบที่หลากหลายเพื่อสนองการใช้งานในชีวิตประจำวัน และในเครื่องปั้นดินเผาบางกลุ่มมีความงดงาม แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความชาญฉลาด ในการใช้ชีวิตของชาวไทยในอดีต

การศึกษาเครื่องปั้นดินเผาที่อยู่ในแหล่งสะสม หรือพิพิธภัณฑ์ ทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ ที่มีอยู่ในเครื่องปั้นดินเผาเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชนรุ่นหลังได้ศึกษา เป็นคลังความรู้ที่ บรรพบุรุษมอบให้เป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีความหมาย แสดงถึงศักยภาพของบรรพบุรุษไทย ในหลายๆ ด้าน และการมีวัฒนธรรมที่งดงาม มีวิถีชีวิตที่พอเพียง มีศีลธรรม และศรัทธาประจำใจ และความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ดังที่ เสถียรโกเศศ[นามแฝง](2531, หน้า 60) กล่าวถึงไว้ในหนังสือ ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน ในหัวข้อสภาพของชาวบ้าน ที่ว่า

“...ว่าถึงส่วนโภครทรัพย์ อันเป็นสิ่งบริโภคใช้สอย ตลอดจนเครื่องมืออันจำเป็นแก่การ ครองชีพของคนแต่ก่อนซึ่งเป็นพวกชาวบ้าน ส่วนใหญ่ก็ทำได้เองและใช้เอง ที่จำเป็นต้องซื้อและ ต้องพึ่งคนอื่นนั้นน้อย นี่ก็เพราะความจำเป็นไม่พึ่งตนเองก็ไม่มีใครเป็นที่พึ่งและช่วยได้ ข้าพเจ้า เมื่อเป็นเด็กเคยได้ยินผู้เฒ่ากับผู้เฒ่าคุยกัน ท่านผู้เฒ่าคนหนึ่งเป็นเศรษฐีชาวสวน พุดตาหนี บุตรเขยของแกให้อีกฝ่ายหนึ่งฟังว่า หลังคาเรือนรั้ว ก็ไม่รู้จักซ่อมไม่รู้จักมุง ทำอะไรไม่เป็นทั้งนั้น พ่อแม่ฝ่ายหญิงในสมัยก่อนจะซักถามผู้ทำหน้าที่เป็น เฒ่าแก่ทาบถาม มาเจรจาเพื่อสู้ขอบุตรสาว ให้แก่ชายที่ตนยังไม่รู้จักรู้ว่า มันเล่นเบี้ยกินเหล้าเมาเกียจคร้าน ผันฝามันสูบบ้างหรือไม่ จะสูงต่ำ คำชาวสักราวไร ตูยยังไม่เห็นกับตาว่าตามจริง (ขุนช้างขุนแผน) ถ้าเป็นที่ตกลงเมื่อเป็นว่า ฝ่ายชายเป็นคนไม่มีอะไรก็ไม่รังเกียจ มีพราหมณ์หลังมาเลมเดียวก็พอ แต่ขอให้เป็นคนขยันขันแข็ง หนักเอาเบาสู้ก็แล้วกัน ที่สำคัญทำกินมีถมไป ถ้าไม่เกียจคร้านไม่อดตาย...”

จะเห็นได้ว่า ชาวไทยในอดีต มีความเป็นอยู่ที่พอเพียง มีค่านิยมเกี่ยวกับความขยัน หมั่นเพียร ความอดสาหะเป็นที่ตั้ง มักพึ่งตนเองก่อนเสมอ สอดคล้องกับส่วนที่เป็น เครื่องปั้นดินเผาที่พบในพิชญโลกซึ่งจำนวนมากได้แก่ เครื่องเก็บกักและถนอมอาหาร เป็น หลักฐานที่แสดงถึงค่านิยมในการใช้งานเพื่อการเก็บถนอมอาหารที่มีอยู่มากมายตามฤดูกาล เพื่อเก็บไว้บริโภคยามจำเป็น และเพื่อทำให้เกิดอาหารชนิดใหม่ เช่น กะปิ น้ำปลา ปลาร้า หมูแฮม ผักดอง ฯลฯ และเป็นภาชนะสำคัญในการเก็บรักษาเกลือซึ่งเกี่ยวกับครัวเรือน เครื่องปั้นดินเผาในส่วนที่เป็นภาชนะเก็บกักและถนอมอาหารนี้เป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนถึง การพึ่งตนเอง มีความเกี่ยวข้องกับปากท้องของชาวไทยในอดีตอีกด้วย

การเก็บบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาที่พบในแหล่งสะสม และพิพิธภัณฑ์ใน เมืองพิชญโลกนี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์ทางด้านคติชนวิทยา ทำให้ทราบถึงภาพรวมเกี่ยวกับ บรรพบุรุษทางด้านความเป็นอยู่และวิถีชีวิต แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตแห่งการพึ่งพาตนเอง ความเป็นอยู่ที่รู้คุณค่าของสรรพชีวิต และการพึ่งพาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึง ศักยภาพที่มี

ความสามารถของชาวไทยในอดีต มีภูมิปัญญา มีความศรัทธาและที่พึ่งทางใจคือศาสนา หลักฐานแห่งเครื่องปั้นดินเผานี้มีคุณค่า เป็นส่วนที่สะท้อนให้เห็นมุมมองต่อการใช้ชีวิต เกี่ยวกับความเข้าใจและการมองโลกของชาวไทยในอดีต

แหล่ง สะสม	พระราชวัง จันทน์	พิพิธภัณฑ พุทธชินราช	วัดราช บูรณะ	สำนักศิลปะ และ วัฒนธรรมฯ	หอสมุด เทศบาล นครพิษณุโลก	พิพิธภัณฑ พื้นบ้านจำ ทวี
ตัวอย่างที่ 1	 เตาเชิงกราน	 หม้อดิน	 หม้อนั่งข้าว เหนียว	 หม้อดินลาย เสือทาบ	 หม้อดินลาย เสือทาบ	 หม้อยา
ตัวอย่างที่ 2	 รังผึ้งนั่งข้าว เหนียว	 กระปุก	 หม้อดิน ปากกว้าง	 หม้อดินลาย เสือทาบ	 ครก	 เตาดินและ หม้อดิน

ตารางแสดงตัวอย่างเครื่องปั้นดินเผาที่เก็บรวบรวมได้จากแหล่งสะสมที่เป็นกรณีศึกษา

(ภาพถ่ายโดย ณริศรา พุกษะวัน)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเครื่องปั้นดินเผาในแหล่งสะสมอำเภอเมืองพิษณุโลก จำนวน 6 แห่ง ทั้งหมด 2,008 ชิ้น พบว่าเครื่องปั้นดินเผามีหน้าที่ใช้สอยที่หลากหลาย จำแนกออกได้เป็น 10 กลุ่ม โดยเครื่องปั้นดินเผาแต่ละกลุ่ม มีบทบาทหน้าที่สำคัญในสังคมและวัฒนธรรมไทย 4 ประการ ได้แก่

- 1) เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน
- 2) เป็นสิ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน
- 3) เป็นพาหะวัตถุที่เชื่อมโยงมนุษย์กับมิติเหนือโลก
- 4) เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชนรุ่นหลังได้ศึกษาสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยในอดีต

ทั้งนี้ เครื่องปั้นดินเผาแต่ละชิ้น อาจแสดงบทบาทหน้าที่มากกว่า 1 ประการ ซึ่งหน้าที่แต่ละหน้าที่นั้นก็แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนสมัยก่อนและเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษา ด้านสังคมวัฒนธรรมสืบมาจนถึงปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์เครื่องปั้นดินเผาตามหน้าที่การใช้สอย พบว่า เครื่องปั้นดินเผาสามารถสนองความต้องการของมนุษย์ โดยมีรูปทรงและลักษณะที่สอดคล้องกับการใช้งาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการใช้สอย จึงมีลักษณะทางศิลปะที่สอดคล้องกับการใช้งาน และ การศึกษาบทบาทหน้าที่ในมุมมองทางคติชนวิทยา พบว่า เครื่องปั้นดินเผาทั้งหมดนี้เป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตมนุษย์ โดยการศึกษาบทบาทหน้าที่ของเครื่องปั้นดินเผาช่วยให้มองเห็นภาพของเครื่องปั้นดินเผาโบราณได้ชัดเจนขึ้นตามบริบททางสังคมวัฒนธรรม เครื่องปั้นดินเผาไม่ได้เป็นเพียงวัตถุโบราณ แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของสารสาระเชิงประจักษ์ที่นำพาเรื่องราวในอดีตกาลมาปรากฏในการรับรู้ของคนปัจจุบัน เครื่องปั้นดินเผาจึงควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าต่อประเทศชาติสืบไป

- ซอร์, จอห์น (ซี.). (2531). **เครื่องปั้นดินเผาไทย**. สมพร วาร์นาโด, เอมอร ตรูวิเชียร และ อนุญชัย ธงไชย, ผู้แปล ใน เอกสารวิชาการชุดเครื่องปั้นดินเผาลำดับที่ 1 โครงการ ศึกษาเครื่องปั้นดินเผา. เชียงใหม่: ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บริษัท นอร์ทเทิร์นชั่น จำกัด. (2549). **รายงานการดำเนินงานทางโบราณคดีโบราณสถาน พระราชวังจันทน์ จังหวัดพิษณุโลก โครงการขุดแต่งทางโบราณคดีพระราชวัง จันทน์ ปีงบประมาณ 2548 เสนอสำนักงานศิลปากรที่ 6 สุโขทัย กรมศิลปากร. สุโขทัย : สำนักงานศิลปากรที่ 6.**
- ยุพร แสงทักษิณ และ ประอรรัตน์ ตั้งกิตติภากรณ์, บรรณาธิการ. (2545). **ไทยศึกษา โครงการ บริหารวิชาบูรณาการหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พิมพ์ ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.**
- ศิริพร ณ ถลาง. (2557). **ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทาน พื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- สุจิตต์ วงศ์เทศ, บรรณาธิการ. (2550). **เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบกับการพัฒนาการ ทางเศรษฐกิจและสังคมของสยาม. กรุงเทพฯ : มติชน.**
- สุเปีย ทาปทา. (2552, มกราคม – มิถุนายน). **ไท : วิถีคิด วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป. วัฒนธรรมศิลปสาร. 4(1) : หน้า 1-30.**
- สุรพิชญ์ พลาพล. (2543). **การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผาวัดตาปะขาว หาย อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (อุตสาหกรรมศึกษา). พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.**
- อนุমানราชชน, พระยา. (2531). **ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.**

ขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/5v9HKv>

นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

State Policy and Social Welfare Arrangement for the
Elderly in the Community of Phitsanulok Province

สมคิด คำแหง ¹

Somkid Kamhaeng

E-mail: mrsomkidk@hotmail.com

สมบัติ บุญเลี้ยง ²

Sombut Boonleing

ณัฐวุฒิ บุ่งจันทร์ ³

Natthavut Bungchan

อภิไท สอนทอง ⁴

Apithai Sonthong

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

² อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

⁴ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาความความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการบริการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ การดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุ การศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพที่เหมาะสม และการส่งเสริมการออม มีผลต่อนโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของภาครัฐ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 40 ชุมชน จำนวน 3,701 คน ด้วยวิธีการสุ่มโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ร้อยละ 80 ของแต่ละชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.38 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 15,000 บาท มีระดับการศึกษาสูงสุด คือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 48.69 มีบุตร 2-3 คน ร้อยละ 42.10 และมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 48.01 ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ด้านการดูแลสวัสดิการสังคม การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ การส่งเสริมประกอบอาชีพและการส่งเสริมการออมว่านโยบายรัฐเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกประสบความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีความต้องการที่จะได้รับการจัดสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ อยู่ในระดับไม่แน่ใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการบริการสวัสดิการของผู้สูงอายุและนโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของภาครัฐ พบว่า การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุด้านการดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุ การศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม และการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: นโยบายรัฐ, สวัสดิการผู้สูงอายุ, พิษณุโลก

Abstract

The purposes of the research were to 1) study the levels of the elderly's opinions towards the state policies on social welfare of the elderly in the communities in Phitsanulok Province, 2) explore the Phitsanulok elderly's needs in welfare services according to the Elderly Act 2003, and 3) study the relationships between the elderly's influential needs in welfare services, targeting in the communities in Phitsanulok, namely social welfare supervision, education and lifelong learning promotion, promotion and protection in occupational safety for the elderly and saving promotion, and the state policies on social welfare of the elderly, namely a strategy of preparing populations for the quality old age, a strategy of the elderly promotion, a strategy of social protection systems for the elderly, and a strategy of the elderly development. The number of the elderly from 40 communities around the Phitsanulok city municipality who participated in the study was 3,701. The samples were randomized by Stratified Random Sampling at 80 percent of each community. The research tool used to collect data was a questionnaire; the data was analyzed by a statistical packaged computer program.

The research results showed: Most of the elderly in the communities around the Phitsanulok city municipality were female at 66.38%; male at 33.72%. Most earned less 15,000 baht a month. 48.69% graduated in vocational certificates. 42.10% had children 2-3. 48.01% were married. The elderly's, targeting in the communities in Phitsanulok, opinions towards social welfare services of the elderly, namely social welfare supervision, education and Lifelong Learning promotion, promotion and protection in occupational safety for the elderly and saving promotion was moderate: the state policies on social welfare of the elderly, social welfare of the elderly in the communities in Phitsanulok were accomplished. The Phitsanulok elderly's needs in the state social welfare services, namely a strategy of preparing populations for the quality old age, a strategy of the elderly promotion, a strategy of social protection

systems for the elderly, and a strategy of the elderly development were unsure. The relationships between the elderly's needs in welfare services and the state social welfare services of the elderly showed: social welfare supervision, education and lifelong learning promotion, promotion and protection in occupational safety for the elderly and saving promotion were related to the state social welfare services of the elderly in overall.

Keywords: State Policy, Social Welfare Of The Elderly, Phitsanulok

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย อันเนื่องมาจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ทำให้สังคมไทยกลายเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งมี ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ และลูกหลานอยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น การดูแลผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นประมุขของครอบครัว และในฐานะเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวของลูกหลาน ที่เคยได้รับการเอาใจใส่ ดูแล และมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดนั้น ในสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการที่สมาชิกในครอบครัวต้องออกไปทำงาน จึงก่อให้เกิดการแยกตัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น คนหนุ่มสาวต้องไปทำงานต่างพื้นที่ ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องเป็นผู้รับภาระดูแลลูกหลาน หรือดูแลบ้านเพียงลำพัง และผู้สูงอายุบางคนต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว ขาดการเหลียวแลจากลูกหลาน ถูกทอดทิ้งให้ดูแลตนเอง ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น (กระทรวงสาธารณสุข, 2546 : 99)

ปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์และการพัฒนาระบบสาธารณสุขของไทย ทำให้การเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขของประชาชนมากขึ้น ส่งผลให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น จำนวนผู้สูงอายุจึงมีสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในวัยทำงานโครงสร้างประชากรของประเทศไทยอยู่ในระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปี หรือมากกว่า) มีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 1.21 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2503 ไปเป็น 4.5 – 5.7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2543 และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 6.8 – 7.6 และ 11 ล้านคนในปี พ.ศ. 2533 และในปี พ.ศ. 2563 ตามลำดับ ประการสำคัญในการเปลี่ยนแปลงนี้กำลังนำประเทศไทยไปสู่ภาวะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรสูงอายุ” ทั้งนี้ ใน พ.ศ. 2563 สถานการณ์ด้านสัดส่วนของประชากรสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นถึงระดับร้อยละ 11 และ 15 ตามลำดับ ตามเกณฑ์ของสหประชาชาติได้กำหนดว่าเป็นภาวะประชากรผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนของประชากรที่มีผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด ดังนั้นประชากรไทยจะเข้าสู่ระยะภาวะประชากรผู้สูงอายุในราว พ.ศ. 2547 – 2548 (กระทรวงสาธารณสุข, 2546 : 99)

ภาวะประชากรผู้สูงอายุเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เกิดจากการลดลงของอัตรา การเกิดและอัตราการตาย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรแสดงให้เห็นโดยง่ายจากการเปลี่ยนแปลงของลักษณะ พีรามิดของประชากร (Population Pyramid) ในระยะเวลาต่างๆ อย่างชัดเจน โดยจากลักษณะโครงสร้างที่มีรูปร่าง พีรามิดชัดเจนในปี พ.ศ. 2503 เป็นลักษณะระฆังคว่ำในปี พ.ศ. 2543 และรูปร่างในปี พ.ศ. 2563 สำหรับอายุคาดเฉลี่ยชายและหญิงไทยมีการเพิ่มขึ้นโดยตลอดในปี พ.ศ. 2507 – 2508

อายุคาดเฉลี่ยของชาย และหญิงไทยเท่ากับ 55.2 และ 61.8 ตามลำดับ อีก 20 ปีต่อมา (พ.ศ. 2528 – 2529) อายุคาดเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 63.8 ปี ในชายไทย และ 68.9 ปี ในหญิงไทย และคาดหมายว่าในปี พ.ศ. 2543 – 2548 อายุคาดเฉลี่ยในชายและหญิงไทยจะอยู่ระหว่าง 66.3 – 71.1 ปี และ 72.4 – 76.1 ปีตามลำดับ (กระทรวงสาธารณสุข, 2546 : 86)

จากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ และสังคมโดยรวม เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ก่อให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่างๆ ตลอดจนเกิดภาวะทุพพลภาพ ด้านจิตใจผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตทั้งสุขภาพที่เสื่อมลง นอนไม่หลับ หงุดหงิดง่าย ซึมเศร้า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพเศรษฐกิจ ทำให้การใช้ชีวิตที่เรียบง่ายมาเป็นการใช้ชีวิตที่ต้องพึ่งพาเงินตราในการแลกเปลี่ยนปัจจัยเพื่อดำรงชีพประกอบกับการที่วัยแรงงานมีการย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น ทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของผู้สูงอายุลดลงขาดการดูแลจากครอบครัว และขาดรายได้ (สำนักส่งเสริมสุขภาพ, 2544 : 5) การอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมและความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่างๆ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งผู้สูงอายุเผชิญอยู่ขณะนี้ ประกอบด้วยทุกภาคส่วนของสังคมที่จะต้องร่วมมือกันพัฒนาชีวิตของผู้สูงอายุให้สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชน หรือสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รัฐบาล มีนโยบายให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมตามหลักการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ กำหนดนโยบายระดับชาติของประเทศไทย เช่น แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525 – 2577 ว่าด้วยผู้สูงอายุที่ต้องการให้หลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ผู้สูงอายุ โดยกำหนดนโยบายและมาตรการเน้นการจัดสวัสดิการ และจัดตั้งศูนย์บริการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์ (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2525 : 42) และจัดการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุครั้งที่ 2 ได้มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) เพื่อเป็นการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมของประชาชนเพื่อวัยผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ด้านระบบสมัชชาสังคมผู้สูงอายุ ด้านบริการจัดการเพื่อพัฒนางานผู้สูงอายุระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรผู้สูงอายุ ด้านการประมวลพัฒนางานองค์ความรู้ผู้สูงอายุ และการประเมินผลการดำเนินงาน (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2551 : 21) กฎหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กล่าวว่า “รัฐต้องสงเคราะห์

คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งพาตนเองได้ พ.ศ. 2542 เป็นราชโองการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา ประกอบกับองค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศเป็นสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ รัฐบาลองค์กรเอกชน ประชาชน และสถาบันสังคมต่างๆ ได้ประกาศบัญญัติผู้สูงอายุไทยเป็นพันธกรณี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิและเพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองการส่งเสริมการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับทบบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลักในการบัญญัติภารกิจตามกฎหมาย และทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) กฎหมายประกอบด้วย 24 มาตรา มีสาระสำคัญ 4 เรื่องคือ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ สิทธิผู้สูงอายุ การลดหย่อนภาษี (เงินได้) กองทุนผู้สูงอายุ โดยมีนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้รักษาการตามกฎหมาย

การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าชีวิตที่ดี และพึ่งพาตนเองได้ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ที่กำหนดไว้มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐที่หลากหลายคือ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข และคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ เป็นต้น การจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุในด้านต่างๆ แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน แต่การดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริม การสังคมสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน และการบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งพิทักษ์สิทธิแก่ผู้สูงอายุ และคนชราในภาครัฐยังมีไม่ชัดเจน และเพียงพอ โดยการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ ที่ภาครัฐได้ดำเนินการ ซึ่งอยู่ในรูปบริการของผู้สูงอายุ สถานสงเคราะห์คนชรา และสงเคราะห์ผู้สูงอายุ โดยภาครัฐ (กรมประชาสงเคราะห์) พบว่า การให้บริการและการพัฒนาดังกล่าวยังไม่ทั่วถึง และไม่ครอบคลุมทุกปัญหา

หากพิจารณาสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยทั่วประเทศใน พ.ศ. 2563 นั้น เมื่อพิจารณาในแต่ละภูมิภาคที่ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ เมื่อเทียบสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุในแต่ละจังหวัดในภูมิภาคนั้นๆ พบว่า ภาคเหนือมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุก่อนในภูมิภาคอื่น โดยในภาคเหนือมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 11.1 ในปี พ.ศ. 2543 คาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 13.6 ในปี พ.ศ. 2553 และร้อยละ 21.2 ในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งในภาคเหนือจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 ขณะที่ประเทศจะเริ่มในปี พ.ศ. 2563 และเมื่อ

เปรียบเทียบสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุของภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง ปรากฏว่า ประชากรที่จะเข้าสู่ผู้สูงอายุก่อนเป็นภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดตาก จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดอุตรดิตถ์ จากการสำรวจข้อมูลสถิติแห่งชาติด้านประชากรผู้สูงอายุเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนพบว่า จังหวัดพิษณุโลกมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นอันดับแรกของเขตภาคเหนือตอนล่าง (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554 : 11) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านประชากรที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้ และจังหวัดพิษณุโลกเป็นเมืองที่ตั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาคเหนือคือ เป็นศูนย์กลางบริการสี่แยกอินโดจีนที่พร้อมจะมีการพัฒนาและการขยายเมืองประกอบกับมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในเขตชุมชนเมืองและเทศบาล

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ที่ทำให้สังคมประสบกับปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ในขณะเดียวกันหากภาครัฐได้เตรียมความพร้อมรับมือไว้แล้ว สิ่งที่จะเป็นปัญหาที่อาจกลับมาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งก็ว่าได้ ซึ่งแน่นอนว่า ผู้สูงอายุนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่ง เพราะเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ให้ แก่ชุมชนและสังคมมาอย่างยาวนาน มีการสะสมทักษะ ความรู้ ความชำนาญ ทั้งด้านอาชีพ และทักษะชีวิตในการแก้ปัญหาต่างๆ ผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่รัฐจะต้องช่วยกันปรับเปลี่ยนภาวะให้เป็นพลังอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษานโยบายภาครัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาความความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับการสวัสดิการสังคมของ ผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการบริการสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตชุมชนจังหวัดพิษณุโลกกับนโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของภาครัฐ

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ภูมิหลังของผู้สูงอายุ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ นโยบายการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุของรัฐ

ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการและหน่วยงานในภาครัฐ ผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีนโยบายสาธารณะ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ภูมิหลังของผู้สูงอายุ
1. เพศ
2. รายได้
3. ระดับการศึกษา
4. จำนวนบุตร
5. สถานภาพสมรส

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ความคิดเห็นต่อนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของรัฐ
1. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
2. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ
3. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุ

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกเป็นงานวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Approach) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ เพื่อศึกษานโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก โดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย (Methodology) ออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาระดับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 และขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อนโยบายสวัสดิการสังคม กับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

การศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ดำเนินการสังเคราะห์เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีหลักการ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อร่างประเด็นความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ดำเนินการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วารสาร และรายงานการวิจัย ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและในต่างประเทศ

2. ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ โดยการใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 40 ชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้โดยวิธีการสุ่มโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบ แบ่งชั้น ร้อยละ 80 ของแต่ละชุมชน

ขั้นตอนที่ 2

การศึกษาระดับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 โดยการใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 40 ชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้โดยวิธีการสุ่มโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ร้อยละ 80 ของแต่ละชุมชน

2. ดำเนินการวิจัยคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกความต้องการผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้วิธีการสุ่มเป็นชั้นแบบเจาะจงอย่างง่ายทั้ง 40 ชุมชนๆ ละ 1 คน รวม 40 คน

ขั้นตอนที่ 3

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ตอนนโยบายสวัสดิการสังคมกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกตอนนโยบายสวัสดิการสังคมกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ โดยการใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก 40 ชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้โดยวิธีการสุ่มโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ร้อยละ 80 ของแต่ละชุมชน

2. ดำเนินการวิจัยคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้วิธีการสุ่มเป็นชั้นแบบเจาะจงอย่างง่ายทั้ง 40 ชุมชน ๆ ละ 1 คน รวม 40 คน

โดยจำแนกตามโครงการแบ่งเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย ที่มีความแตกต่างกันตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในชุมชน โดยการสุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้สูงอายุ มีเกณฑ์ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่เต็มใจในการให้ข้อมูล 2) เป็นผู้สูงอายุในชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

โซนที่ 1		โซนที่ 2		โซนที่ 3		โซนที่ 4	
ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ชุมชน	จำนวน	ชุมชน	จำนวน	ชุมชน	จำนวน	ชุมชน	จำนวน
คลอง	120	วัดหนองบัว	115	พื้นที่	208	หลังคา	32
มหาดไทย			92		166		26
อรัญญิก	239	มหาจักรพรรดิ	126	วัดจันทร์	212	เทพารักษ์	63
			101	ตะวันออก	170		50
ธรรมบูชา	110	วิเศษไชยชาญ	196	พระยาสุพรรณ	135	สระสอง	1
			157		108	พี่น้อง	1
พระองค์ขาว	153	พระองค์ดำ	112	ท่ามะปราง	120	บ้านคลอง	154
			90		96	พัฒนา	123
พญาเสือ	157	พิชัยสงคราม	129	มหาสนุก	88	วัดจันทร์	170
			103		70	ตะวันตก	136
ธรรมจักร	83	ศรีวิสุทธิ	51	ร่วมใจ	153	ประชาธิปไตย	198
			41		123		158
เสรีราษฎร์	68	เสด็จ	105	บรมไตรโลก	64	ประตุมือง	71
พัฒนา			84	นารถ 21	51		57
เจดีย์ยอด	74	เกษมรัฐพัฒนา	64	ดิอินทร์พัฒนา	151	สิงห์หน้	28
ทอง			51		121	ซอย 3	22
สุพรรณกัลยา	99	แสนพลพ่าย	120	อภิชาติบุตร	113	สิงห์หน้	20
			96		90	ซอย 5	16
ศาลเตี้ย	129	ชาญเชกกิจ	185	ร่วมใจโมหิรี	113	โยธามภาพ	100
			148		90		80
รวมทั้งสิ้น	1,232	รวม	1,203	รวม	1,357	รวม	837
	984		963		1,085		669

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลภูมิหลัง

ภูมิหลัง	ร้อยละ (n=3701)
1. เพศ	
- ชาย	33.72
- หญิง	66.28
2. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	
- ต่ำกว่า 15,000 บาท	47.80
- 15,001-20,000 บาท	35.67
- 20,001-30,000 บาท	10.13
- 30,001 บาทขึ้นไป	6.40
3. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน	
- ปวช. หรือต่ำกว่า	48.69
- ปวส./อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	32.23
- ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	16.97
- สูงกว่าปริญญาตรี	2.11
4. จำนวนบุตร	
- ไม่มี-1 คน	30.02
- 2-3 คน	42.10
- 4-5 คน	18.99
- มากกว่า 5 คนขึ้นไป	8.89
5. สถานภาพสมรส	
- โสด	18.62
- สมรส	48.01
- หม้าย/คู่สมรสเสียชีวิต	20.29
- หย่าร้าง/แยกกันอยู่	13.08

ตาราง 3 การใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
1	ใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกที่มีค่อนนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านการดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุ ด้านการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและมีอาชีพที่เหมาะสม และด้านการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุ	
2,3	ใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อเก็บข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกที่มีค่อนนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ด้านระบบคุ้มครองทางสังคม ด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ ใช้แบบสอบถามลักษณะประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อเก็บข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดพิษณุโลกที่มีค่อนนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (ข้อมูลเดียวกับขั้นตอนที่ 2)	ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุที่มีค่อนนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของผู้สูงอายุที่มีค่อนนโยบายในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (ข้อมูลเดียวกับขั้นตอนที่ 2)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแบบสอบถามจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การจัดสวัสดิการสังคม

การจัดสวัสดิการสังคมในประเด็นต่างๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมภาพรวมในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.07$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในด้านการดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุ

ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.19$) สูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.12$) ด้านการศึกษา และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ($\bar{x} = 3.02$) และด้านการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 2.94$) เช่นเดียวกันในแต่ละด้าน หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมในแต่ละด้านไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

1. การดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ในการดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.19$) โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยกับชุมชนจัดกิจกรรมในโอกาสต่างๆอย่างต่อเนื่อง เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ เข้าพรรษา สูงสุด ($\bar{x} = 3.25$) รองลงมาได้แก่ ภาครัฐจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.24$) ชุมชนจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทหรือเข้าร่วมประจำ ($\bar{x} = 3.17$) ชุมชนพัฒนาทางเดิน ที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุ เช่น พื้นกันลื่น หรือราวจับบริเวณทางลาด ($\bar{x} = 3.15$) ตามลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในการดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

2. การศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมในการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.02$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าชุมชนร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ จัดโครงการสอนคอมพิวเตอร์ให้ผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.04$) รองลงมาคือ ชุมชนมีห้องสมุด หรือศูนย์ข้อมูลที่ผู้สูงอายุสามารถเข้ามาใช้ได้ง่าย ($\bar{x} = 3.01$) ตามลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในการส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้ในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

3. การส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ในการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 2.94$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่า ชุมชนควรจัดทำโครงการฝึกอาชีพ สำหรับผู้สูงอายุ เช่น ทำอาหาร ดอกไม้ประดิษฐ์สูงสุด ($\bar{x} = 2.96$) รองลงมาคือ ควรจัดช่องทางในการจำหน่ายสินค้า เพื่อสร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 2.95$) และชุมชนมีบริการจัดหางานให้แก่ผู้สูงอายุที่สนใจตามความถนัดเหมาะสม ($\bar{x} = 2.93$) ตามลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสมในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

4. การส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ในการส่งเสริมการออมของผู้สูงอายุในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.12$)

โดยส่วนใหญ่เห็นว่าภาครัฐจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.24$) รองลงมาได้แก่ ครัวเรือนการจัดทำสวนสาธารณะ ชมรมเพื่อสุขภาพ เช่น การเดินแอโรบิก โยคะ เป็นสวัสดิการ แก่ผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.11$) และชุมชน มีการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อส่งเสริมการออม ($\bar{x} = 3.00$) ตาม ลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการจัดสวัสดิการสังคมในการส่งเสริมการออมใน แต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

นโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุภาพรวม ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.33$) เมื่อพิจารณารายละเอียดรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการพัฒนาผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.43$) รองลงมาได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ($\bar{x} = 3.33$) ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ และด้านระบบคุ้มครองทางสังคม ($\bar{x} = 3.30$) ตามลำดับหมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในแต่ละด้านไม่มีความแน่ใจว่าจะ เป็นไปได้หรือไม่ตามลำดับ

1. การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการเตรียมความพร้อมของ ประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.33$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่า รัฐมี มาตรการการลดหย่อนภาษีแก่ผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.47$) รองลงมาได้แก่ จัดทำสำมะโน ประชากรผู้สูงอายุเพื่อการวางแผนจัดการที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.36$) รัฐมีมาตรการประกัน รายได้สำหรับผู้สูงอายุ ($\bar{x} = 3.31$) และรัฐส่งเสริมการออมระยะยาว เช่นการขายพันธบัตร ออมสิน ($\bar{x} = 3.19$) ตามลำดับ หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการเตรียมความพร้อม ของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

2. การส่งเสริมผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับ สวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.30$) โดยส่วนใหญ่เห็น ว่า รัฐร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ จัดกิจกรรมสันทนาการให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การออกกำลังกาย สูงสุด ($\bar{x} = 3.41$) รองลงมาได้แก่ รัฐสนับสนุนการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุตามชุมชนต่างๆ และ รัฐร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ จัดกิจกรรมสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การเล่นดนตรี งานศิลปะต่างๆ ($\bar{x} = 3.36$) ตามลำดับ หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการส่งเสริม ผู้สูงอายุในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

3. ระบบคุ้มครองทางสังคมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับ สวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการคุ้มครองทางสังคมในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.20$) โดยส่วนใหญ่ เห็นว่ารัฐมีนโยบายตั้งกองทุนเพื่อดูแลผู้สูงอายุสูงสุด ($\bar{x} = 3.32$) รองลงมา ได้แก่ ระบบ

สวัสดิการสังคม ไม่ได้แบ่งสัดส่วนหรือให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเป็นพิเศษ ($\bar{x} = 3.18$) และการจัดบ้านพักคนชรา เข้าถึงได้ยากเนื่องจากมีข้อจำกัด ($\bar{x} = 3.09$) ตามลำดับ หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นระบบคุ้มครองทางสังคมในแต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

4. การพัฒนาผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านการพัฒนาผู้สูงอายุในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.43$) โดยส่วนใหญ่เห็นว่ารัฐสนับสนุนชนรมผู้สูงอายุตามชุมชนต่างๆ เพื่อมุ่งให้ผู้สูงอายุ มีกิจกรรมและคุณภาพ ชีวิตที่ดีสูงสุด ($\bar{x} = 3.48$) รองลงมาได้แก่ มีการจัดอบรมวิชาชีพงานฝีมือให้ผู้สูงอายุที่สนใจ ($\bar{x} = 3.45$) ชุมชนจัดกิจกรรมเช่น ตลาดนัดวันหยุด ส่งเสริมรายได้ ให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เป็นการใช้เวลาว่างให้มีประโยชน์ ($\bar{x} = 3.43$) และชุมชนให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่มีจำนวน มากขึ้น ($\bar{x} = 3.36$) ตามลำดับ หมายความว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นการพัฒนาผู้สูงอายุใน แต่ละข้อไม่มีความแน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือไม่

สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยขอสรุปและอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ในประเด็นที่น่าสนใจที่มีความเชื่อมโยง ข้อค้นพบกับข้ออภิปรายผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในชุมชนในเขตจังหวัดพิษณุโลกต่อนโยบาย รัฐในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

1.1 ความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคมความคิดเห็นต่อการจัดสวัสดิการสังคม ภาพรวม ในระดับไม่แน่ใจ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความคิดเห็นด้านการจัดสวัสดิการ สังคมในประเด็นด้านการดูแลและสวัสดิการผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งหมายความว่าผู้สูง อายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านการจัดสวัสดิการสังคมในประเด็นการดูแลและ สวัสดิการผู้สูงอายุ มากกว่าประเด็นอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายการบริหารจัดการ สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแล และการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ดังตัวอย่างเช่น นโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุแบบขั้นบันได เริ่มต้นที่เดือนละ 500 บาท ซึ่งสร้างความพึงพอใจแก่ผู้สูงอายุได้ค่อนข้างมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัยผู้สูงอายุเป็นวัยที่สามารถหา รายได้ได้น้อย ต้องรอการเลี้ยงดูจากลูกหลาน การได้รับเบี้ยยังชีพ จึงเป็นการลดภาระของ ลูกหลานทางหนึ่ง กรอบกับปัจจุบันสังคมไทยเริ่มเข้าสู่สังคมสูงอายุ โดยอีก 15 ปี หรือใน ปี พ.ศ. 2568 ผู้สูงอายุจะมีจำนวน 14.9 ล้านคน จึงเป็นเหตุให้นโยบายดังกล่าวได้รับความ นิยม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 11 ผู้สูงอายุมีสิทธิ ได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่างๆ หนึ่งในนั้นคือ การสงเคราะห์

เบี้ยยังชีพ ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อีกทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นภาพร ขยวรรณ และจอห์น โนเดล (2539 : 68) ที่ศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะให้รัฐจัดสวัสดิการต่างๆ เพิ่มจากที่มีอยู่ พบว่า ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 92 ต้องการให้รัฐบาลจัดสวัสดิการเพิ่มในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุ โดยจัดศูนย์ดูแลกลางวันสำหรับผู้สูงอายุ จัดบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง และต้องการให้รัฐบาลจัดหางานหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เพื่อจะได้มีงานทำ มีรายได้ ผู้สูงอายุร้อยละ 89.1 ต้องการให้มีการลดหย่อนภาษีให้กับบุคคลที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุ เพื่อแบ่งเบาภาระของบุตรหลานที่ดูแลผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกต จากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยรัฐมีการสนับสนุนการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ผ่านการสร้างอาชีพ การมีสวัสดิการทางสุขภาพ ซึ่งเป็นแนวคิดในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้ นโยบายดังกล่าว จึงขัดต่อการจัดสวัสดิการของรัฐ แต่ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน สถานการณ์ค่าครองชีพ ยังสูงขึ้น แม้จะเป็นวัยสูงอายุซึ่งต้องเสีย “ค่าครองชีพทางสุขภาพ” ค่อนข้างมาก ส่งผลให้การให้เบี้ยยังชีพดังกล่าว ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการลดภาระค่าใช้จ่ายกล่าวคือ เป็นการลดภาระของลูกหลานวิธีหนึ่ง แต่กระนั้น คงหลีกเลี่ยงการใช้งบประมาณที่มากขึ้นในการดำเนินนโยบายนี้ได้

ซึ่งความเห็นของผู้วิจัยยังสอดคล้องกับ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2553 : 24) ที่แม้ว่า การสงเคราะห์ด้วยเบี้ยยังชีพจะไม่สอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมการพึ่งตนเอง อีกทั้งยังเป็นภาระหนักของรัฐบาลที่มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น แต่บุคคลหลายฝ่ายมีความเห็นว่า เป็นความช่วยเหลือที่ยังจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุที่เดือดร้อน แม้เงินจะไม่มากสำหรับแต่ละคนแต่ก็ช่วยลดการพึ่งพาลูกหลานลงได้บ้าง

แต่กระนั้น ผู้สูงอายุยังมีความคิดเห็นในด้านการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพอย่างเหมาะสมในลำดับท้ายสุด สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ที่ชุมชนส่วนมากมักจัดกิจกรรมการฝึกวิชาชีพบางครั้ง โดยส่วนใหญ่เป็นการฝึกวิชาชีพเกี่ยวกับหัตถกรรม การประกอบอาหารเป็นส่วนใหญ่ การที่ผลการวิจัยออกมาในลักษณะที่ว่าผู้สูงอายุยังมีความคิดเห็นในด้านการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพอย่างเหมาะสมในลำดับท้ายสุด อาจเป็นเพราะตัวผู้สูงอายุเองไม่ให้ความสนใจในการร่วมกิจกรรม ร่วมกับสภาพร่างกายที่ชราภาพ และบางท่านอาจได้รับการเลี้ยงดูจากลูกหลานที่ต้อยอยู่แล้ว จึงทำให้การจัดกิจกรรมดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร จึงทำให้บางชุมชนจัดกิจกรรมดังกล่าวบ้างเป็นบางครั้ง ตามความสนใจของ ผู้สูงอายุ

1.2 ความคิดเห็นต่อนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุภาพรวมในระดับปานกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น ด้านการพัฒนาผู้สูงอายุมากที่สุด สะท้อนการที่รัฐสนับสนุนชมรมผู้สูงอายุตามชุมชนต่างๆ เพื่อมุ่งให้ผู้สูงอายุ มีกิจกรรมและคุณภาพชีวิตที่ดี แต่กระนั้นยังขัดแย้งกับผลการวิจัย ในประเด็นการส่งเสริมการคุ้มครองสนับสนุนผู้สูงอายุ ในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพอย่างเหมาะสมยังได้รับการตอบสนองทางนโยบายค่อนข้างน้อย สะท้อนรัฐมีการสนับสนุน แต่ชุมชนและผู้สูงอายุไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินนโยบายในประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับทฤษฎีของ Hogwood & Gunn. (1984 : 197) ว่า “การไม่ประสบผลสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ” หมายถึง นโยบายถูกนำไปปฏิบัติอย่างเต็มที่แล้ว แต่กระนั้นนโยบายก็ล้มเหลวไม่สามารถทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ตั้งใจ สาเหตุที่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติล้มเหลว มีหลายอย่าง เช่น นโยบายที่ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานผู้มีหน้าที่ความรับผิดชอบ และการประเมินผลการนำนโยบายสู่ภาคปฏิบัติ

2. ระดับความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดพิษณุโลกต่อการได้รับการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุตามผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546

จากการศึกษาแบบสัมภาษณ์นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ชุมชน จังหวัดพิษณุโลกสะท้อนความต้องการของผู้สูงอายุในการจัดสวัสดิการสังคมโดยการดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุผู้สูงอายุอยากให้มีการจัดประเพณีอื่นๆ ตามวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละชุมชน การให้ผู้สูงอายุเลือกที่จะใช้สวัสดิการด้านอื่นเพิ่มขึ้น รัฐบาลควรเข้ามาดูแลผู้สูงอายุให้มากกว่าที่เคยทำการจัดสร้างสถานที่นันทนาการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ยังมีเรื่องงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมไม่เพียงพอ อีกทั้งท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญและมักคิดว่าเป็นภาระของรัฐ นอกจากนี้ยังควรเน้นในการให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ ส่วนในประเด็นการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุยังต้องการตลาดในการจำหน่ายสินค้าจากผู้สูงอายุ โดยอาจมีการจัดตั้งศูนย์การค้าหรือขอพื้นที่ในศูนย์การค้าภายในจังหวัด สำหรับวางสินค้าของกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ส่วนในนโยบายรัฐกับสวัสดิการผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุยังมีความต้องการให้รัฐควรเข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมให้กับชมรมผู้สูงอายุ พร้อมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งสหกรณ์การออมความต้องการในการส่งเสริมในเรื่องสุขภาพ และอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ และอยากให้มีกองทุนสำหรับผู้สูงอายุเหมือนกับกองทุนหมู่บ้าน นอกจากนี้ นอกจากรัฐจ่ายเบี้ยยังชีพแล้ว รัฐควรจะจ่ายเงินสมทบให้กับชมรมผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรม หรือการส่งเสริมกิจกรรมที่มีรายได้บ้าง การสร้างความเข้มแข็งให้ชมรมผู้สูงอายุ

จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2545 : 43-44) ศึกษาเรื่อง “รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2545” พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 92 ต้องการให้รัฐบาลจัดสวัสดิการเพิ่มเติมในเรื่อง การดูแลผู้สูงอายุ โดยจัดศูนย์ดูแลกลางวันสำหรับผู้สูงอายุ จัดบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุที่มี ปัญหาสุขภาพเรื้อรัง และต้องการให้รัฐบาลจัดหางานหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เพื่อจะได้มีงานทำ มีรายได้ผู้สูงอายุ ร้อยละ 89.1 ต้องการให้มีการลดหย่อนภาษีให้กับบุคคลที่ เลี้ยงดูผู้สูงอายุ เพื่อแบ่งเบาภาระของบุตรหลานที่ดูแลผู้สูงอายุ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุกับนโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของรัฐ

จากการหาความสัมพันธ์ ชี้ให้เห็นว่า การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับนโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุในภาพรวมไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อมีการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุที่เหมาะสม ย่อมทำให้นโยบายรัฐกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพกล่าวคือ หากภาครัฐมีการบริหารจัดการ การจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเหมาะสม จะทำให้การดำเนินนโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจเนื่องด้วยการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของรัฐ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ดีในระดับหนึ่ง แต่กระนั้นก็ต้องปรับปรุงและสร้างความร่วมมือกับชุมชนมากขึ้น ทั้งนี้ รวมถึงการสร้างทัศนคติ “คุณค่าในตนเอง” แก่ผู้สูงอายุควบคู่ด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้สนใจอาจเลือกศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายในจังหวัดสำคัญ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุต่างพื้นที่กัน เพื่อสร้างความร่วมมือทั้งจากผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนานโยบายการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ และเห็นผลได้ชัดเจนมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2546). **สถิติกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2545**. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2525). **แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2525-2577**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหกรณ์กลาโหม.
- นภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเดล. (2539). **รายงานการสำรวจสภาวะผู้สูงอายุในประเทศไทย**. (เอกสารสถาบัน หมายเลข 246/39). กรุงเทพฯ : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2553). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2550**. กรุงเทพฯ : ทิควีพี.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ. (2544). **คู่มือการส่งเสริมสุขภาพที่พึงประสงค์ในผู้สูงอายุสำหรับบุคลากรสาธารณสุข**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : กรมอนามัย.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2551). **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). **รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท..
- Hogwood, Brian W. and Gunn, Lewis A. (1984). **Policy Analysis for the Real World**. New York : Oxford University.

ขอบคุณภาพจาก <http://goo.gl/xmMUJ8>

ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย เพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน

Tourism Development Direction of Sukhothai
Province to Support the ASEAN Community.

ฤทัยภัทร พิมลศรี¹

Luethaipat Pimolsree

Email: dr.luethaipat@gmail.com

วศิน ปัญญาวุธตระกูล²

Wasin Panyawittakul

¹ อาจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการและ สารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวภาคธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว ด้านการตลาดและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว แล้วประเมินสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยในการรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน อันนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียนโดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ และเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยมีแบบการวิจัยที่นำมาดำเนินการ คือ ประเภทการวิจัยแบบไม่มีการทดลอง (non-experimental design) มีเครื่องมือสำคัญได้แก่ การวิจัยเชิงเอกสาร แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมิน การประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมสัมมนา เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน ผลการศึกษาจากการประเมินสภาวะแวดล้อมการท่องเที่ยวด้านต่างๆ และกำหนดค่าคะแนนในการทำ space matrix พบว่า จังหวัดสุโขทัยอยู่ในตำแหน่งที่มีจุดแข็งโดดเด่นในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และด้านการตลาดทางการท่องเที่ยวอีกทั้งยังมีสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสโดยเฉพาะกระแสการเดินทางท่องเที่ยวและการเปิดประชาคมอาเซียน แต่สำหรับด้านธุรกิจบริการ การท่องเที่ยวและ สิ่งอำนวยความสะดวกภาครัฐยังจำเป็นต้องมีการพัฒนาปรับปรุง รวมทั้งป้องกันอุปสรรคต่างๆ โดยมีการบริหารงานแบบบูรณาการร่วมกัน นอกจากนี้ผลจากการประชุมสัมมนาเพื่อกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ต่างเห็นพ้องร่วมกันและกำหนดไว้ว่า “สุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข ศูนย์กลางมรดกโลกแห่งอาเซียน” ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพในการเป็นมรดกโลกที่เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยวบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตก (East-West Economic Corridor : EWEC) โดยเน้นแนวทางบูรณาการพหุมิติของความสัมพันธ์ (มิติทางการเมือง มิติด้านสังคม วัฒนธรรม ควบคู่กับมิติทางเศรษฐกิจ) พัฒนาจังหวัดทั้งในเชิงรุกเชิงรับได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแข่งขันได้ ซึ่งกำหนดเป็น 3 ทิศทางหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงรุกให้โดดเด่นสู่การเป็นศูนย์กลางมรดกโลกแห่งอาเซียน (Aggressive หรือ SO Strategies) โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีสุโขทัยในเชิงพุทธศาสนา มีจำนวน 6 แผนงาน 2) การปรับเปลี่ยน พัฒนาภาคการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล (Defensive หรือ WT Strategies) มีจำนวน 7 แผนงาน 3) การส่งเสริมด้านการสื่อสารและการตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก (Aggressive หรือ SO Strategies) มีจำนวน 4 แผนงาน

Abstract

The research aims to study on tourism in Sukhothai Province and evaluate to support the ASEAN Community in aspect of tourism resources, service and tourism business, marketing and tourism managements. It also introduces the tourism development direction for this province to reach and ready for the ASEAN Community. This research is an action research, using qualitative methodology combined with quantitative methodology. The non-experimental design was done through surveys, interviews, questionnaires, evaluation, focus group discussions and seminar. The data were collect from the government, business, community leaders and tourists. The result from tourism evaluation and space matrix showed that Sukhothai Province have the outstanding on tourism resources and tourism marketing. Moreover the external environment is serving as an opportunity for travelling and the opening of ASEAN Community. But in the aspects of service business, tourism and facilities which will be develop, improve and prevent problem obstacle by the government in order to integrated collaboration with others. In addition, the result from seminar in concept of giving guideline and introduce the tourism development for Sukhothai province defined as “Sukhothai: the dawn of happiness and ASEAN World Heritage Centre” so they have require to develop their legacy as number 1 of World Heritage whereas the tourist will realize on the East-West Economic Corridor: EWEC. The development will emphasize on multi-dimensional (Political, Social, Cultural and Economics) and develop both of proactive and reactive effectively to competition. The development can be divided into 3 strategies; 1) strategies for proactive development of tourism resources to aggressive as the center of ASEAN World Heritage (Aggressiveor SO Strategies) especially in historical tourism, cultural, traditional and the way of Sukhothai regard to religion composing of 6 plans 2) strategies for service and facilities adaptation for tourism to reach in standard (Defensive or WT strategies) that composing of 7 plans 3) strategies for support on communication and marketing on proactive tourism (Aggressiveor So Strategies) that composing of 4 plans.

Keywords: Tourism Development , Sukhothai , ASEAN community.

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาของนานาประเทศ โดยเฉพาะภูมิภาคอาเซียน ดังจะเห็นว่า การท่องเที่ยวถูกจัดให้เป็น 1 ใน 12 สาขาเร่งรัดการพัฒนาซึ่งจะช่วยให้เกิดการรวมตัวไปสู่ประชาคมอาเซียน จะเห็นว่า การท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้มีอัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยนักท่องเที่ยวจากประเทศสมาชิกอาเซียนมีส่วนมากที่สุดในปี พ.ศ. 2558 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมายังภูมิภาคนี้มีการขยายตัวที่สูงมาก เพิ่มขึ้นเป็น 86,700,000 คน คิดเป็นอัตราการเติบโตร้อยละ 25 และจะเดินทางเข้ามาในไทยกว่า 20 ล้านคน (สุทธาวรรณ จีระพันธุ์, 2555; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556) นอกจากนี้ยังได้มีความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างองค์กรด้านการท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกอาเซียน กับโครงการ ASEAN Competitiveness Enhancement (The ACE Project) ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนซึ่งมีการส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงด้านการเดินทางท่องเที่ยวในภูมิภาค (กรมการท่องเที่ยว, 2554) ดังนั้นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อม โดยเฉพาะพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอันเป็นจุดหมายปลายทางหลักของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกรุงเทพมหานคร อยุธยา เชียงใหม่ ภูเก็ต และสุโขทัย ฯลฯ ซึ่งต่างเป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของไทย

“จังหวัดสุโขทัย” เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญของประเทศไทย ด้วยมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยเฉพาะด้านแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ซึ่งได้รับการยกย่องจาก UNESCO ให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2534 อีกทั้งยังคงมีวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนาน สะท้อนออกมาในเรื่องของงานศิลปะ เครื่องประดับ เครื่องใช้ ไม้สอยในอดีตและประเพณีต่างๆ ที่ยังคงสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ เช่น สังคโลก เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับ ทองคำ เงินลายโบราณ เทศกาลงานประเพณี รวมทั้งอาหารอันเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้มาเยือนยังสามารถสัมผัสกับวิถีชีวิตแบบชนบทที่เต็มไปด้วยพื้นที่เกษตรกรรม และมีผลผลิตทางการเกษตรหลากหลาย ในขณะเดียวกันด้านภูมิศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัย พบว่าสามารถเชื่อมโยงด้านโลจิสติกส์เชื่อมโยงระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน และตามนโยบายความร่วมมือของกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (Great Mawkong Subregion : GMS) และแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง (จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์และตาก) ที่กำหนดแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งระบบ ภายใต้แผนพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตก (East-West Economic

Corridor : EWEC) เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง EWEC มีระยะทางยาว 1,450 กม. อยู่ในเขตไทยเป็นระยะทางยาวที่สุด คือประมาณ 950 กม. เส้นทางเริ่มจากเมืองท่าคานังของเวียดนามผ่านเมืองเว้และเมืองลาวบาว (Lao Bao) อันเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของเวียดนามซึ่งติดกับชายแดน สปป. ลาว จากนั้นเส้นทางหมายเลข 9 จะผ่านเข้าแขวงสะหวันนะเขตใน สปป. ลาว และมาข้ามสะพานมิตรภาพ 2 (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) ข้ามแม่น้ำโขงสู่ไทยที่จังหวัดมุกดาหาร ผ่านจังหวัด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย จนไปสุดที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และเข้าไปยังประเทศพม่าจนทะลุ อ่าวมะละมาะที่เมืองมะละล่าย หรือมะละแหม่ง (Mawlamyine / Mawlamyaing) เป็นการเชื่อมจากทะเลจีนใต้ไปสู่มหาสมุทรอินเดีย ซึ่งอาจจะสามารถเชื่อมต่อไปยังอินเดียและตะวันออกกลางต่อไป (สำนักงานยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง, 2556 ; สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย, 2557)

จากสถานการณ์การพัฒนาต่างๆ ที่เป็นกระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็นการเปิดประชาคมอาเซียน การพัฒนาตามกรอบความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียน กลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงที่จะมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตก ย่อมส่งผลต่อเมืองท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดสุโขทัยซึ่งเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและอยู่ในเส้นทาง EWEC ซึ่งหากไม่มีการวางทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมแล้ว โอกาสดังกล่าวก็สามารถพลิกผันเป็นวิกฤตที่จะนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ มากมายได้ ไม่ว่าจะเป็นความไม่พร้อมในการให้บริการทางการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถในการรองรับได้ การแพร่ระบาดของยาเสพติด แรงงานข้ามชาติ โสเภณีข้ามชาติ อาชญากรรม และประชาชน หรือผู้ค้าท้องถิ่นซึ่งมีทุนน้อยถูกกีดกันและเบียดบังขับออกและไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนา ฯลฯ การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงควรเน้นแนวทางพหุมิติของความสัมพันธ์ เช่น มิติทางการเมือง มิติด้านสังคม วัฒนธรรมควบคู่กับมิติทางเศรษฐกิจไปด้วย ที่สำคัญจำเป็นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมภายในพื้นที่เอง เพื่อให้สามารถพัฒนาจังหวัดทั้งในเชิงรุกเชิงรับได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ฤทัยภัทร พิมลศรี, 2555) และพัฒนาอย่างสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยที่เน้นพัฒนาด้านการท่องเที่ยวไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพการแข่งขัน ให้เกิดรายได้ควบคู่กับการพัฒนาที่ยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555) ฉะนั้น การศึกษาเรื่อง “ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดให้มีการเตรียมความพร้อมสู่ความก้าวหน้าบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ท่ามกลางกระแสการพัฒนาความร่วมมือระดับนานาชาติเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภาครัฐกิจบริการและการท่องเที่ยว ด้านการตลาดและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
2. เพื่อประเมินสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยในการรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน
3. เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

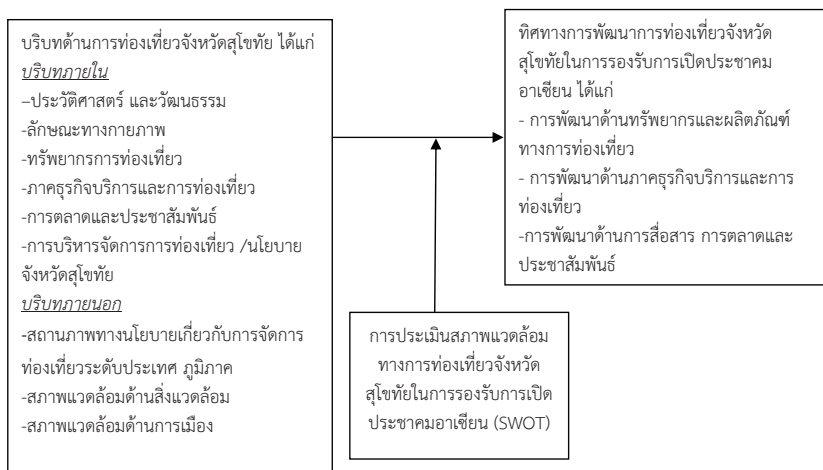
1. บริบทด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภาครัฐกิจบริการและการท่องเที่ยว ด้านการตลาดและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
2. สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยในการรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน
3. ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน

ขอบเขตด้านพื้นที่ จังหวัดสุโขทัย

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร หรือตัวแทนภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย สำนักงานจังหวัดสุโขทัย องค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) สำนักงานพื้นที่พิเศษสุโขทัย (สพพ.4) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สุโขทัย สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสุโขทัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมทางหลวง ตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย สถานีตำรวจภูธรจังหวัดสุโขทัย อุทยานแห่งชาติรามคำแหง อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุโขทัย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย จำนวน 35 คน
2. กลุ่มที่ 2 ผู้บริหาร ผู้ประกอบการ เจ้าของกิจการหรือตัวแทนสถานประกอบการ ธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย จำนวน 20 คน
3. กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย จำนวน 45 คน
4. กลุ่มที่ 4 นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย เขตเทศบาลเมืองสุโขทัย และบ้านนาต้นจั่น เพื่อสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย จำนวน 40 คน

กรอบแนวความคิด (Conceptual framework)

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยมีแบบการวิจัยที่นำมาดำเนินการคือ ประเภทการวิจัยแบบไม่มีการทดลอง (non-experimental design) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ทำการศึกษาสภาพต่างๆ ตามที่เป็นอยู่ในพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดสุโขทัย เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว ภาคธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวด้านการตลาดและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เป็นการศึกษาเพื่อทราบถึงสภาพการณ์ในปัจจุบันของพื้นที่ การวิจัยแบบไม่มีการทดลองมีขั้นตอนดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร (document research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูล ค้นคว้า ทบทวน วิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิโดยเฉพาะข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ บริบททางการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา ทรัพยากรการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ ภูมิหลังการจัดตั้งถิ่นฐานของกลุ่มวัฒนธรรมหลักในพื้นที่ สถานภาพทางนโยบายเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวระดับประเทศ ภูมิภาคและจังหวัดสุโขทัย

2. การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ด้านบริบทเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ทั้งภาครัฐ เอกชนและผู้นำชุมชน

นอกจากนี้ จะใช้การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) รวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย การวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical facts) เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย นอกจากนี้ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย เขตเทศบาลเมืองสุโขทัย และบ้านนาต้นจั่น เพื่อสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจำนวน 40 คน

3. การประเมินสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ในการรองรับการเปิดประชาคม อาเซียน ดำเนินการโดยการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจ หลังจากนั้นได้มีการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาคที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมทั้งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นภาครัฐ 35 คนเอกชน 20 คน และผู้นำชุมชน 45 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 100 คน เพื่อระดมสมองเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย โดยมีการใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประกอบคือนำเครื่องมือ คือ แบบประเมินให้ค่าคะแนนเข้าร่วมในกระบวนการวิเคราะห์ SWOT แล้วสรุปเป็นค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักในแต่ละด้านเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว ภาครัฐกิจบริการและการท่องเที่ยว ด้านการตลาดของจังหวัดสุโขทัย

4. การกำหนดตำแหน่งทางการท่องเที่ยวและร่างทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน โดยการประมวลผลจากคะแนนการวิเคราะห์ SWOT ในที่ประชุมสัมมนาแล้วนำมากำหนด SPACE Matrix ซึ่งสามารถวิเคราะห์ตำแหน่งและกลยุทธ์ที่ควรนำมาใช้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย รวมทั้งการประเมินความสำคัญของแต่ละทิศทางหรือแผนงาน ซึ่งผ่านการพิจารณาจากเวทีสัมมนา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาคที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมทั้งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นภาครัฐ เอกชนและผู้นำชุมชน จำนวน 100 คน ในการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน

5. การปรับปรุง แก้ไข ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน ตามผลการประชาคมโดยมีการประชุมคณะวิจัย ร่วมกับสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย

6. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเน้นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพหรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ในด้านบริบทด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภาครัฐกิจบริการ และการท่องเที่ยว ด้านการตลาดและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยในการรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน จากนั้นได้มีการนำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเข้ามาร่วมซึ่งเป็นข้อมูลจากแบบประเมินมาจัดระเบียบเพื่อนำไปสร้างคู่มือลงรหัส แล้วนำไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) กับค่าสถิติพื้นฐานคือ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) และทำการวิเคราะห์เนื้อหาตามกระบวนการวิเคราะห์ SWOT จากนั้นให้ค่าคะแนนเพื่อนำไปกำหนด SPACE Matrix ซึ่งสามารถวิเคราะห์ตำแหน่งและกลยุทธ์ที่ควรนำมาใช้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อสรุปตามหัวข้อที่ศึกษาหลัก คือ ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย เพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน

สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

จากการศึกษาด้านบริบททางการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภาครัฐกิจบริการและการท่องเที่ยวด้านการตลาดและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแล้วสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำการประเมินสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยในการรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน โดยการมีส่วนร่วมกับภาคที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน ชุมชนท้องถิ่น ที่เข้าร่วมสัมมนา แล้วใช้กระบวนการวิเคราะห์ SWOT จากนั้นให้ค่าคะแนนเพื่อนำไปกำหนด Space Matrix ซึ่งสามารถวิเคราะห์ตำแหน่งและ กลยุทธ์ที่ควรนำมาใช้ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยโดยกำหนดเป็นแผนระยะกลาง คือ 4 ปี ตั้งแต่ปี 2558-2562 หลังจากได้ข้อสรุปจากการวิเคราะห์ตำแหน่งยุทธศาสตร์ แผนงานและโครงการ ซึ่งผ่านการพิจารณาจากเวทีสัมมนา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาคที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน รายละเอียดนำเสนอตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย
2. การกำหนดตำแหน่งและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน
3. ผลการวิเคราะห์ความเร่งด่วนของแผนงานและโครงการในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน
4. บทสรุปทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน รายละเอียดแนะนำเสนอดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย

1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของจังหวัดสุโขทัยในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยนำข้อมูลวิเคราะห์ SWOT มาทำการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเพื่อทำ Space Matrix พบว่าได้ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยค่าที่อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ค่าคะแนนของจุดแข็งและโอกาส (X+4.5, Y+4.4) สรุปว่าจังหวัดสุโขทัยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นและเป็นจุดแข็งดังนี้

- 1) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เป็น “มรดกโลกทางวัฒนธรรม” อันทรงคุณค่าระดับสากล
- 2) งานเทศกาลประเพณีที่มีอยู่ในสุโขทัย มีความน่าสนใจและจัดตลอดทั้งปี อาทิเช่น งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ งานมหาสงกรานต์ย้อนยุคในเมืองมรดกโลก งานเทศกาลพิชิตยอดเขาหลวง งานบวชช้างหาดเสี้ยว เทศกาลย้อนอดีตศรีสัชนาลัย ฯลฯ
- 3) มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนที่น่าสนใจ อาทิเช่น ชุมชนอำเภอกไรลาด ชุมชนตำบลทุ่งหลวง ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ชุมชนบ้านคุปพัฒนา ฯลฯ รวมทั้งวิถีชีวิตของคนสุโขทัยส่วนใหญ่ยังมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม
- 4) มีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสวรรคโลก สถานที่รวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุแห่งยุคสมัยที่โดดเด่นและสวยงาม แสดงถึงประวัติความเป็นมา เมื่อครั้งอดีตของสุโขทัย

5) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ อุทยานแห่งชาติรามคำแหง อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถ้ำเจ้าราม ซึ่งมีความงดงามทางธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ และผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จากกรรมการท่องเที่ยว

6) ผลผลิตภัณฑที่ระลึกเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวสุโขทัย โดยเฉพาะการทำทองสุโขทัยซึ่งมีฝีมือประณีต ละเอียด มีคุณภาพ รวมทั้ง ผ้าทอ และอาหารท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ สามารถยกระดับ เพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล

7) จังหวัดสุโขทัยมีทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่น่าสนใจจำนวนมากกระจายทั่วจังหวัด อาทิ สวนผลไม้ กล้วยหอมทอง กล้วยไข่ ละมุด ลองกอง มะม่วงโชคอนันต์ ไร่แดงโม มะปราง มะยงชิด ต้นทุเรียนยักษ์ ใบตองตานี จั๋งหรีด กงไกรลาส ผักหวานเห็ดหอม ฯลฯ ซึ่งสามารถเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวได้

ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอกพบว่า จังหวัดสุโขทัยมีโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวสูงมากโดยมีค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักโดยเฉลี่ย 4.4 โอกาสจากกระแสความต้องการการท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche Market) ขยายตัว เช่น กระแสการท่องเที่ยวแบบย้อนยุค (Retro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และนโยบายภาครัฐที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวโดย มีนโยบายเปิดปีท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข รวมทั้งกลุ่มจังหวัดได้จัดทำยุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยกับจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งมีรายละเอียดผลการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเพื่อทำ Space Matrix โดยเรียงตามความสำคัญแสดงดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย

สภาพแวดล้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย	คะแนนเฉลี่ย	ค่าถ่วงน้ำหนัก	คะแนนถ่วงน้ำหนัก
จุดแข็ง(Strength)			
1. มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เป็น “มรดกโลกทางวัฒนธรรม”	5.0	0.2	1.2
2. งานเทศกาลประเพณีที่มีอยู่ในสุโขทัย มีความน่าสนใจและจัดตลอดทั้งปี อาทิ งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ งานมหาสงกรานต์ย้อนยุคในเมืองมรดกโลก งานเทศกาลพิชิตยอดเขาหลวง งานบวชช้างหัดเลี้ยว เทศกาลย้อนอดีตศรีสัชนาลัย	4.8	0.2	0.8
3. มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนที่น่าสนใจ อาทิเช่น ชุมชนอำเภोगโรลาต ชุมชนตำบลทุ่งหลวง ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ชุมชนบ้านคูกพัฒนา ฯลฯ รวมทั้งวิถีชีวิตของคนสุโขทัยส่วนใหญ่ยังมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม	4.4	0.1	0.6

สภาพแวดล้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย	คะแนนเฉลี่ย	ค่าถ่วงน้ำหนัก	คะแนนถ่วงน้ำหนัก
4. มีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสวรรคโลก สถานที่รวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุแห่งยุคสมัยที่โดดเด่นและสวยงาม แสดงถึงประวัติความเป็นมา เมื่อครั้งอดีตของสุโขทัย	4.6	0.1	0.5
5. มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ อุทยานแห่งชาติรามคำแหง อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถ้ำเจ้าราม ซึ่งมีความงดงามทางธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์และผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จากการท่องเที่ยว	4.5	0.1	0.5
6. ผลผลิตของพืชไร่ที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวสุโขทัย โดยเฉพาะการทำทองสุโขทัยซึ่งมีมีประโยชน์ ละเอียด มีคุณภาพ รวมทั้งผ้าทอ และอาหารท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ สามารถยกระดับ เพิ่มมูลค่าสู่ระดับสากล	4.6	0.1	0.5
7. จังหวัดสุโขทัยมีทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่น่าสนใจจำนวนมากกระจายทั่วจังหวัด อาทิ สวนผลไม้ กล้ายหอมทอง กล้วยไข่ ละมุด ลองกอง มะม่วงโชคอนันต์ ไร่นาแดงโม มะปราง มะยงชิด ต้นทุเรียนยักษ์ ใบตองตานี จิ้งหรีดกึ่งไกรลาค ผักหวานเห็ดหอม ฯลฯ ซึ่งสามารถเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวได้	2.9	0.1	0.3
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			4.5
จุดอ่อน / ข้อด้อย (Weakness)			
1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวอันเป็นสิ่งดึงดูดใจยังไม่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ตามความหมายของชื่อ คือ “สุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข” ให้เห็นเป็นรูปธรรม ที่ชัดเจน	3.8	0.2	0.7
2. การสร้างอรรถประโยชน์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวไม่เต็มศักยภาพ เช่น การทำทองสุโขทัย สามารถนำมาเชื่อมโยงและนำเสนอ อัตลักษณ์สุโขทัย “ความเป็นรุ่งอรุณแห่งความสุข” จากกระบวนการผลิต หรือ เสริมสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว	4.0	0.2	0.7
3. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวยังขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้เชื่อมโยงบูรณาการไปในทิศทางเดียวกัน	4.2	0.2	0.7
4. ข้อจำกัดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ	4.0	0.1	0.5
5. แหล่งท่องเที่ยวทั้งทางประวัติศาสตร์และธรรมชาติบางแห่งมีความเสื่อมโทรมไม่สมบูรณ์ ทำให้ความน่าสนใจลดน้อยลง	3.7	0.1	0.4
6. แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีระยะทางอยู่ห่างไกลกันและยังขาดการเชื่อมโยงให้เป็นโครงข่าย เส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และระดับนานาชาติ	4.0	0.1	0.5
7. จังหวัดสุโขทัยยังถือเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีความอุดมสมบูรณ์มาตั้งแต่อดีต ดังคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” แต่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฯ ยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรม	4.2	0.1	0.5
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			4.0

สภาพแวดล้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย	คะแนนเฉลี่ย	ค่าถ่วงน้ำหนัก	คะแนนถ่วงน้ำหนัก
โอกาส (Opportunity)			
1. กระแสความต้องการการท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche Market) ขยายตัว เช่น กระแสการท่องเที่ยวแบบย้อนยุค (Retro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น	4.3	0.4	1.9
2. นโยบายภาครัฐที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวโดย จังหวัดสุโขทัย มีนโยบายเปิดปีท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข ประจำปี 2556-2557	4.5	0.4	1.8
3. กลุ่มจังหวัดได้จัดทำยุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยกับจังหวัดใกล้เคียง	4.2	0.2	0.7
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			4.4
อุปสรรค (Threat)			
1. ปัจจัยด้านกฎระเบียบ และข้อบังคับจำนวนมาก ถือเป็นข้อจำกัดบางประการ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ในการเพิ่มทางเลือกให้แก่นักท่องเที่ยว	3.9	0.7	2.8
2. การเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมแหล่งโบราณสถาน	2.9	0.3	0.9
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			3.6

ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของจังหวัดสุโขทัยในด้านการบริการ การท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกภาครัฐ โดยนำข้อมูลวิเคราะห์ SWOT มาทำการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเพื่อทำ Space Matrix พบว่าได้ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยค่าที่อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ค่าคะแนนของ จุดอ่อนและอุปสรรค (X 4.0 ,Y 4.1) ข้อด้อยด้านการบริการ และการท่องเที่ยวที่จังหวัดสุโขทัยควรมีการปรับปรุงพัฒนาได้แก่

1) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน ยังมีทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจน และสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ

2) บุคลากรด้านบริการยังมีข้อจำกัดด้านภาษาต่างประเทศ และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ

3) ความรู้ ความเข้าใจ ต่อการให้บริการทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ยังมีไม่มากนัก เช่น สินค้าของที่ระลึกขาดการเชื่อมโยงและนำเสนอ อัตลักษณ์สู่กระบวนการผลิต หรือเสริมสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว ยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรม

4) ขาดการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้สามารถนำไปสู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์ หรือสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว

5) ขาดการบริการด้านการจัดนำเที่ยว หรือนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ภูมิภาค และระดับนานาชาติ

6) การบริการด้านคมนาคมขนส่งยังไม่สะดวกและครบวงจร เช่น แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังไม่มีรถโดยสารสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

7) มาตรฐานการรองรับด้านที่พักแรม โดยเฉพาะ โรงแรม เกสเฮ้าส์หลายแห่งมีความเสื่อมโทรม สภาพเก่า ไม่ได้พัฒนาปรับปรุง

8) แหล่งท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่งของสุโขทัย ยังไม่มีระบบสัญญาณ Wi-Fi สาธารณะ รวมทั้งระบบสารสนเทศอื่นๆ ที่ควรนำมาใช้ประโยชน์ให้บริการ

9) ภาคธุรกิจในพื้นที่ และชุมชนมีงบประมาณลงทุนซึ่งมีขีดจำกัด และไม่มั่นใจในสถานการณ์การท่องเที่ยว จึงไม่มีการเพิ่มการลงทุน

ส่วนผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า ด้านการพัฒนาการบริการ การท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภาครัฐมีอุปสรรคในการพัฒนาหลายประการ ซึ่งมีค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักโดยเฉลี่ย คือ 4.1 ประเด็นที่จังหวัดสุโขทัยต้องนำมาพิจารณาและป้องกันอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การที่จังหวัดใกล้เคียงมีศักยภาพด้านการบริการ เช่น การคมนาคม สถานที่พักแรม ร้านอาหาร และบริษัทนำเที่ยว ที่ได้มาตรฐานมากกว่าจังหวัดสุโขทัย ผลกระทบทางการเมืองไทย ความไม่แน่นอนทางการเมืองของประเทศ รวมทั้งการชะลอตัวลงของเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลก ที่เป็นผลสืบเนื่องจากเศรษฐกิจยุโรปและอเมริกา รวมทั้งราคาน้ำมันในตลาดโลกมีแนวโน้มสูงขึ้น ปัจจัยเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจังหวัดเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งเป็นประจำทุกปี แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านธุรกิจบริการการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภาครัฐจังหวัดสุโขทัย

สภาพแวดล้อมด้านธุรกิจบริการการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภาครัฐ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าถ่วงน้ำหนัก	คะแนนถ่วงน้ำหนัก
จุดแข็ง (Strength)			
1. ความมีอัธยาศัยไมตรีของบุคลากรด้านบริการและการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมีความเป็นมิตร และมีทัศนคติที่ดีต่องานบริการ	3.8	0.2	0.9
2. มีเส้นทางคมนาคมสะดวกทั้งทางบกและทางอากาศ สามารถเชื่อมโยงได้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ	3.3	0.2	0.6

สภาพแวดล้อมด้านธุรกิจบริการการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภาครัฐ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าถ่วงน้ำหนัก	คะแนนถ่วงน้ำหนัก
3. การมีแผนผังผัง ชุมชนผู้ประกอบการร้านค้าที่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.3	0.2	0.6
4. การจับจ่ายซื้อของ (shopping) ของที่ระลึก OTOP ของท้องถิ่นต่างๆ มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ หลากหลาย น่าสนใจ	3.6	0.2	0.5
5. ในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีศูนย์รักษาความปลอดภัย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และศูนย์ร้านค้าจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก	3.5	0.1	0.4
6. มีความพร้อมทางโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและระบบรักษาความปลอดภัยในการส่งเสริมการท่องเที่ยว	3.2	0.1	0.4
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			3.5
จุดอ่อน / ข้อด้อย (Weakness)			
1. การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน ยังมีทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจน และสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ	3.9	0.2	0.7
2. บุคลากรด้านบริการยังมีข้อจำกัดด้านภาษาต่างประเทศ และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.7	0.1	0.6
3. ความรู้ ความเข้าใจ ต่อการให้บริการทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ยังมีไม่มากนัก เช่น สินค้าของที่ระลึกทางการเชื่อมโยงและนำเสนอ อัตลักษณ์สู่กระบวนการผลิต หรือ เสริมสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว ยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรม	3.7	0.2	0.6
4. ขาดการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้สามารถนำไปสู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์หรือสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว	3.8	0.1	0.5
5. ขาดการบริการด้านการจัดนำเที่ยว หรือนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ภูมิภาค และระดับนานาชาติ	4.0	0.1	0.5
6. การบริการด้านคมนาคมขนส่งยังไม่สะดวกและครบวงจร เช่น แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังไม่มีการโดยสารสาธารณะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.0	0.1	0.4
7. มาตรฐานการรองรับด้านที่พักแรม โดยเฉพาะ โรงแรม เกสต์เฮาส์หลายแห่งมีความเสื่อมโทรม สภาพเก่า ไม่ได้พัฒนาปรับปรุง	3.7	0.1	0.4
8. แหล่งท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่งของสุโขทัย ยังไม่มีระบบสัญญาณ Wi- Fi สาธารณะ รวมทั้งระบบสารสนเทศอื่นๆ ที่ควรนำมาใช้ประโยชน์ให้บริการ	4.2	0.1	0.2
9. ภาคธุรกิจในพื้นที่ และชุมชนมีงบประมาณลงทุนซึ่งมีขีดจำกัด และไม่มั่นใจในสถานการณ์การท่องเที่ยว จึงไม่มีการเพิ่มการลงทุน	4.1	0.1	0.2
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			4
โอกาส (Opportunity)			
1. นโยบายภาครัฐที่สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดย จังหวัดสุโขทัย มีนโยบายเปิดปีท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข ประจำปี 2556-2557	4.2	0.3	1.1

สภาพแวดล้อมด้านธุรกิจบริการการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภาครัฐ	คะแนนเฉลี่ย	ค่าถ่วงน้ำหนัก	คะแนนถ่วงน้ำหนัก
2. กระแสความต้องการการท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche Market) ขยายตัว เช่น กระแสการท่องเที่ยวแบบย้อนยุค (Retro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น	4.0	0.2	0.8
3. สถาบันการศึกษามีการเปิดหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวและ กำหนดหลักสูตรในการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ	3.6	0.2	0.7
4. การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น	3.7	0.2	0.7
5. การดำเนินการตามข้อตกลงเปิดการค้าเสรีอาเซียน (AEC) ในเรื่องการเดินทางเข้าออกของนักท่องเที่ยว การให้บริการ การลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงาน	3.7	0.2	0.6
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			3.9
อุปสรรค/ข้อจำกัด (Threat)			
1. จังหวัดใกล้เคียงมีศักยภาพด้านการบริการ เช่น การคมนาคม สถานที่พักแรม ร้านอาหาร และบริษัทนำเที่ยว ที่ได้มาตรฐานมากกว่าจังหวัดสุโขทัย	4.3	0.4	1.9
2. การชะลอตัวของเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลก ที่เป็นผลสืบเนื่องจากเศรษฐกิจยุโรปและอเมริกา รวมทั้งราคาน้ำมันในตลาดโลกมีแนวโน้มสูงขึ้น	4.1	0.2	0.9
3. ปัจจัยเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจังหวัดเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งเป็นประจำทุกปี	3.6	0.2	0.7
4. ผลกระทบทางการเมืองไทย ความไม่แน่นอนทางการเมืองของประเทศ	4.2	0.1	0.6
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			4.1

3) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการสื่อสารการตลาดทางการท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของจังหวัดสุโขทัยในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยนำข้อมูลวิเคราะห์ SWOT มาทำการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเพื่อทำ space matrix พบว่าได้ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยค่าที่อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ค่าคะแนนของ จุดแข็งและ โอกาส (x 4.2, y 4.0) โดยสรุปว่าจังหวัดสุโขทัยมีการสื่อสารทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวที่เป็นจุดแข็ง ดังนี้

1. “จังหวัดสุโขทัย” เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงและคนทั่วไปรู้จักกันเป็นอย่างดีในฐานะที่เคยเป็นราชธานีสำคัญของประเทศไทย และเป็นมรดกโลก

2. สุโขทัยมีศักยภาพในการทำการตลาดเชิงรุกเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคและกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Maekong Subregion : GMS และ East-West Economic Corridor : EWEC)

3. หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้ความสำคัญและมีการประชาสัมพันธ์ จังหวัดสุโขทัยให้เป็นที่ยู่อักในระดับประเทศ และนานาชาติ

ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอกพบว่า จังหวัดสุโขทัยมีโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวสูงมากโดยมีค่าคะแนน

ถ่วงน้ำหนักโดยเฉลี่ย 4 โอกาสจากกระแสความต้องการการท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche Market) ขยายตัว เช่น กระแสการท่องเที่ยวแบบย้อนยุค (Retro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นการดำเนินการตามข้อตกลงเปิดการค้าเสรีอาเซียน (AEC) ในเรื่องการเดินทางเข้าออกของนักท่องเที่ยว การให้บริการ การลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงาน และนโยบายภาครัฐที่สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดย จังหวัดสุโขทัย มีนโยบายเปิดปีท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข ซึ่งมีรายละเอียด ดังตารางต่อไปนี้

สภาพแวดล้อมด้านการสื่อสารการตลาดทางการท่องเที่ยว	คะแนนเฉลี่ย	ค่าถ่วงน้ำหนัก	คะแนนถ่วงน้ำหนัก
จุดแข็ง (Strength)			
1. “จังหวัดสุโขทัย” เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงและคนทั่วไปรู้จักกันเป็นอย่างดีในฐานะที่เคยเป็นราชธานีสำคัญของประเทศไทย และเป็นมรดกโลก	4.5	0.4	1.8
2. สุโขทัยมีศักยภาพในการทำการตลาดเชิงรุกเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคและกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Maekong Subregion : GMS และ East-West Economic Corridor : EWEC)	4.0	0.4	1.6
3. หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้ความสำคัญและมีการประชาสัมพันธ์ จังหวัดสุโขทัยให้เป็นที่รู้จักในระดับประเทศ และนานาชาติ	4.0	0.2	0.8
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			4.2
จุดอ่อน (Weakness)			
1. ขาดการสื่อสารให้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หรือ ระบบการสื่อความหมาย และการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวตลอดการเดินทางยังไม่เพียงพอ ครอบคลุม เช่น การทำเส้นทางเชื่อมโยง แผนที่บอกทาง ป้ายยังมีจำนวนไม่เพียงพอโดยเฉพาะในจุดแยกสำคัญ หรือระบบการช่วยเหลือด้านข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวหลงทางบ่อย	4.3	0.2	1
2. ภาพลักษณ์ (Brand Image) หรือ อัตลักษณ์ของพื้นที่ “ความเป็นรุ่งอรุณแห่งความสุข” ยังเป็นนามธรรมและยังไม่ชัดเจน	4.2	0.2	1
3. การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและความต่อเนื่อง	4.1	0.2	0.8
4. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวไม่ถึงกลุ่มเป้าหมาย	3.7	0.2	0.7

5. ขาดฐานข้อมูลสารสนเทศ ด้านการท่องเที่ยว อย่างเป็นระบบ เช่น การจัดเก็บข้อมูล การนำเสนอ	3.7	0.1	0.3
6. การส่งเสริมการตลาดไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่เนื่องจากงบประมาณจำกัด	3.6	0.1	0.3
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			4.1
โอกาส (Opportunity)			
1. กระแสความต้องการการท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche Market) ขยายตัว เช่น กระแสการท่องเที่ยวแบบย้อนยุค (Retro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น	4.2	0.3	1.2
2. การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น	3.9	0.3	1.1
3. การดำเนินการตามข้อตกลงเปิดการค้าเสรีอาเซียน (AEC) ในเรื่องการเดินทางเข้าออกของนักท่องเที่ยว การให้บริการ การลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงาน	3.9	0.2	0.9
4. นโยบายภาครัฐที่สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดย จังหวัดสุโขทัย มีนโยบายเปิดปีท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข ประจำปี 2556-2557	4.0	0.2	0.8
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			4
อุปสรรค/ข้อจำกัด (Threat)			
1. การดำเนินกลยุทธ์การท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ของประเทศในภูมิภาคอาเซียน เพื่อชิงนักท่องเที่ยวจากไทย	3.7	0.5	1.7
2. ผลกระทบทางการเมืองไทย ความไม่แน่นอนทางการเมืองของประเทศ	3.8	0.2	0.7
3. การชะลอตัวของเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลก ที่เป็นผลสืบเนื่องจากเศรษฐกิจยุโรปและอเมริกา รวมทั้งราคาน้ำมันในตลาดโลกมีแนวโน้มสูงขึ้น	3.7	0.2	0.7
4. ปัจจัยเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจังหวัดเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งเป็นประจำทุกปี	3.7	0.2	0.6
ค่าเฉลี่ยคะแนนถ่วงน้ำหนัก			3.7

2. การกำหนดตำแหน่งและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย เพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน

ผลจากการประเมินสถานะแวดล้อมการท่องเที่ยวด้านต่างๆ และกำหนดค่าคะแนนในการทำ space matrix พบว่า จังหวัดสุโขทัยอยู่ในตำแหน่งที่มีจุดแข็งโดดเด่นในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และด้านการตลาดทางการท่องเที่ยวอีกทั้งยังมีสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสโดยเฉพาะกระแสการเดินทางท่องเที่ยวและการเปิดประชาคมอาเซียน แต่สำหรับด้านธุรกิจการบริการ การท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภาครัฐยังจำเป็นต้องมีการพัฒนาปรับปรุง รวมทั้ง ป้องกันอุปสรรคต่าง ๆ โดยมีการบริหารงานแบบบูรณาการร่วมกัน นอกจากนี้ ผลจากการประชุมสัมมนาเพื่อกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ต่างเห็นพ้องร่วมกันและกำหนดไว้ว่า

“สุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข ศูนย์กลางมรดกโลกแห่งอาเซียน”

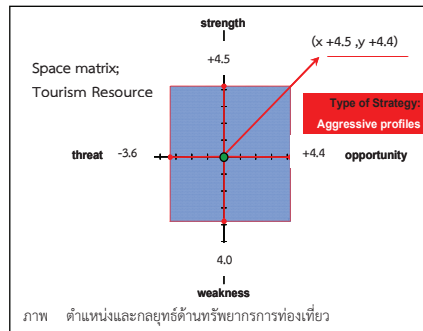
พันธกิจสำคัญ คือ เสริมสร้างพันธมิตร พัฒนาจุดแข็งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและการตลาด โดยจะต้อง ป้องกันข้อจำกัด และเร่งแก้ปัญหาด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐาน และการยอมรับในระดับสากล โดยมี เป้าประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชนและชุมชนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและพัฒนาในทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยว และการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่คุณภาพทางด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต สังคมที่ดีแก่ประชาชนในพื้นที่ ให้เกิดความต่อเนื่อง และสมดุล อันนำไปสู่ความเชื่อมั่นและศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางมรดกโลกแห่งอาเซียน โดยเฉพาะการเป็นมรดกโลกอันดับ 1 ที่นักท่องเที่ยวจะคิดถึงบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตก (East-West Economic Corridor : EWEC)

การกำหนดทิศทางให้สุโขทัยเป็น “สุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข ศูนย์กลางมรดกโลกแห่งอาเซียน” ถือว่ามีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนซึ่งแสดงจุดเด่นทางทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญต่อมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่เป็นมรดกโลกตามเกณฑ์ UNESCO และแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย รวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ หลังจากที่คุณธรรมนัฐมีมติและเห็นชอบตามที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558) เสนอในปี 2558 เป็น “ปีท่องเที่ยววิถีไทย” เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจในการนำรายได้เข้าประเทศ และก่อให้เกิดเงินหมุนเวียน และสามารถก้าวสู่การแข่งขันในอาเซียนปลายปี 2558 พร้อมทั้งนำเสนอภาพลักษณ์ประเทศไทยในมุมมองใหม่ โดยเน้นคุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับผ่าน “วิถีไทย” เพื่อให้เกิดความเข้าใจยอมรับความเป็นคนไทย รวมทั้งแบ่งปันประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการกำหนดสินค้าด้านการท่องเที่ยว ประสานงาน รวมทั้งสินค้าและบริการจากหน่วยงานต่าง ๆ มาจัดเป็นสินค้าที่สามารถนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างสอดคล้องกันตลอดทั้งปี และส่งเสริมตลาดต่างประเทศ และในประเทศ

สำหรับผลการวิเคราะห์ตำแหน่งและทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยจำแนกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

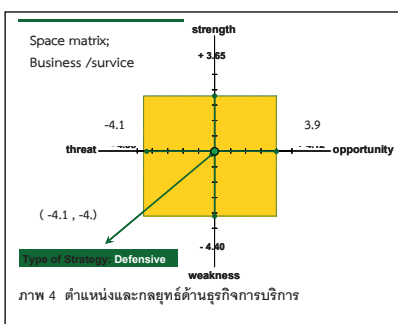
ทิศทางที่ 1 การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงรุกให้โดดเด่นสู่การเป็นศูนย์กลางมรดกโลกแห่งอาเซียน

เมื่อวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของจังหวัดสุโขทัยทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวจากการนำข้อมูลวิเคราะห์ SWOT มาทำการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเพื่อทำ Space Matrix พบว่าได้ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยค่าที่อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ค่าคะแนนของ จุดแข็งและโอกาส (x 4.5 ,y 4.4)

สรุปได้ว่า กลยุทธ์ที่ควรนำมาประยุกต์ใช้คือ Aggressive หรือ SO Strategies การรุกไปข้างหน้า (ดังภาพ) โดยใช้จุดแข็งและโอกาสจากภายนอกเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบ ซึ่งผลจากการเห็นชอบของประชาคมในพื้นที่ สรุปยุทธศาสตร์สำคัญคือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและนิเวศเชิงรุกสู่ประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน ส่งเสริมสนับสนุน และฟื้นฟูกิจกรรมการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สุขภาพ เชิงพุทธศาสนา และวิถีสุโขทัย ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น รวมทั้ง การพัฒนาสินค้าพื้นเมืองให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

ทิศทางที่ 2 การปรับเปลี่ยน พัฒนาภาคการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล

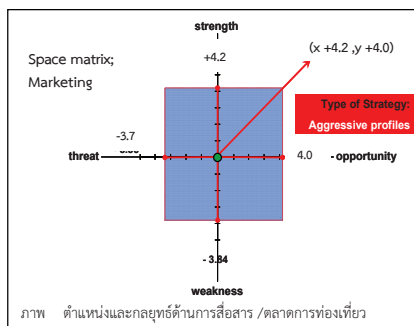
ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของจังหวัดสุโขทัยในด้านการบริการ การท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกภาครัฐ โดยนำข้อมูลวิเคราะห์ SWOT มาทำการประเมินและกำหนดค่าคะแนนเพื่อทำ space matrix พบว่าได้ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยค่าที่อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ค่าคะแนนของ จุดอ่อนและอุปสรรค (x -4.1 ,y -4.) ซึ่งเป็นตำแหน่งที่

ควรใช้กลยุทธ์การจัดการ คือ Defensive หรือ WT Strategies แสดงดังภาพ ที่จะต้องปรับเปลี่ยนระบบภายในของการบริหารจัดการเป็นยุทธวิธีตั้งรับแล้วป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากอุปสรรค ข้อจำกัด ภาวะคุกคามจากภายนอก โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ คือ

การส่งเสริม และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวให้เดินทางสะดวก ปลอดภัย และการพัฒนาบุคลากรการบริการการท่องเที่ยวให้พร้อมบริการมากขึ้น

ทิศทางที่ 3 การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก

ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของ จังหวัดสุโขทัยในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยนำข้อมูลวิเคราะห์ SWOT มาทำการ ประเมินและกำหนดค่าคะแนนเพื่อทำ space matrix พบว่าได้ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยค่าที่อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ค่าคะแนนของ จุดแข็งและโอกาส (x 4.2 ,y 4.0) โดยสรุปว่า จังหวัดสุโขทัยมีการสื่อสารทางการตลาดด้าน

การท่องเที่ยวที่เป็นจุดแข็ง คือ “จังหวัดสุโขทัย” เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงและคนทั่วไปรู้จักกัน เป็นอย่างดีในฐานะที่เคยเป็นราชธานีสำคัญของประเทศไทย และเป็นมรดกโลก รวมทั้งมี ศักยภาพในการทำการตลาดเชิงรุกเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคและกลุ่ม ประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Maekong Subregion : GMS และ East-West Econmic Corridor : EWEC) นอกจากนี้ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวให้ความสำคัญและมีการประชาสัมพันธ์ จังหวัดสุโขทัยให้เป็นที่รู้จักในระดับประเทศ และนานาชาติ สรุปได้ว่า กลยุทธ์ที่ควรนำมาประยุกต์ใช้คือ Aggressive หรือ SO Strategies การรุกไปข้างหน้า อธิบายได้ดังภาพ โดยใช้จุดแข็งและโอกาสจากภายนอกเพื่อช่วงชิงความ ได้เปรียบ ซึ่งผลจากการเห็นชอบของประชาคมในพื้นที่ สรุปยุทธศาสตร์คือ ส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์ การตลาด และพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสารสนเทศ ด้านการท่องเที่ยว อย่างเป็นระบบ

ผลการประเมินความสำคัญของยุทธศาสตร์ แผนงานด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน

ผลการประเมินความสำคัญของยุทธศาสตร์และแผนงานด้านการท่องเที่ยวจังหวัด สุโขทัย ซึ่งผ่านการพิจารณาจากกลุ่มเป้าหมาย โดยเครื่องมือคือ แบบประเมินและการสัมมนา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์มีจำนวนทั้งสิ้น 6 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยแผนงาน จำนวน ทั้งสิ้น 20 แผนงาน โดยจะเห็นว่ายุทธศาสตร์ที่สำคัญมากที่สุดคือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและนิเวศเชิงรุกสู่ประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน โดยเน้นแหล่ง

ท่องเที่ยวเดิมให้มีความสร้างสรรค์จากคุณค่าเพื่อให้เกิดมูลค่าตามมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
แห่งใหม่ และเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวต่อเนื่องในจังหวัด/กลุ่มจังหวัด/ระหว่างกลุ่มจังหวัด
และนานาชาติโดยเฉพาะในกลุ่มอาเซียน นอกจากนั้นควรมีการพัฒนาในภาคบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และการตลาดอย่างเป็นระบบ สรุปรายละเอียดนำเสนอแผนงานที่มีค่าเฉลี่ย
ความสำคัญจากมากที่สุดไปน้อย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยความสำคัญของยุทธศาสตร์ที่ 1

ยุทธศาสตร์	แผนงาน /ตัวอย่างโครงการ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความสำคัญ
1	การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและนิเวศ เชิงรุกสู่ประชาคมอาเซียน อย่างยั่งยืน (3 แผนงาน 28 โครงการ)			
	1.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและ ธรรมชาติที่มีอยู่เดิม เชิงรุกและสร้างสรรค์ ตัวอย่างโครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เป็น “มรดกโลกทางวัฒนธรรม ศูนย์กลางอาเซียน” โครงการส่งเสริม และพัฒนามรดกวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกอย่าง ยั่งยืนในพื้นที่พิเศษ อป.สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร โครงการ พัฒนายกระดับเมืองต้นแบบทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอุทยาน ประวัติศาสตร์ ศรีสัชนาลัย โดยหลักการ 4C1G	4.14	0.35	มาก
	1.2 การส่งเสริม พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และเชื่อมโยง กิจกรรมท่องเที่ยวต่อเนื่องในจังหวัด/กลุ่มจังหวัด/ระหว่างกลุ่ม จังหวัด และนานาชาติโดยเฉพาะในกลุ่มอาเซียน ตัวอย่างโครงการ เช่น โครงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดสุโขทัย (ในน้ำมีปลาในนามีข้าว) อาทิ สวนผลไม้ กล้วยหอมทอง กล้วยไข่ ละมุด ลองกอง มะม่วงโชคอนันต์ ไร่นาแม่ไม้มะปราง มะยงชิด ต้น ทุเรียนยักษ์ ใบตองตานี จิ้งหรีดกบกริลลา ผักหวาน เห็ดหอมมาลา ซึ่งสามารถเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ได้	4.10	0.54	มาก
	1.3 การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และ ธรรมชาติ ตัวอย่าง เช่น โครงการออกแบบและปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนวัดพระศรีรัตน มหาธาตุ เขลียง-สะพานแขวน-บ้านปากกล้วย โครงการปรับปรุงจุดชม พระอาทิตย์อัสดง (Sunset) ณ วัดสระศรี บริเวณท่าน้ำพระเทพา อป.สุโขทัย และ โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ อช.รามคำแหง	4.05	0.6	มาก

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริม สนับสนุน และฟื้นฟูกิจกรรมการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สุขภาพ เชิงพุทธศาสนา และวิถีสุโขทัย ให้ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น มีจำนวน 3 แผนงาน 40 โครงการ โดยเน้นการสนับสนุนการจัดงานเทศกาลประเพณีที่มีอยู่ในสุโขทัย ให้มีความน่าสนใจ ความหลากหลายและจัดตลอดทั้งปี อาทิเช่น งานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ งานมหาสงกรานต์ย้อนยุคในเมืองมรดกโลก งานเทศกาลพิชิตยอดเขาหลวง งานบวชช้างหาดเสี้ยว เทศกาลย้อนอดีตศรีสุโขทัย ฯลฯ รวมทั้ง การฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมให้มีคุณค่าแล้วพัฒนาให้เกิดมูลค่า โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยความสำคัญของแต่ละแผนงาน ดังนี้

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยความสำคัญของยุทธศาสตร์ที่ 2

ยุทธศาสตร์	ยุทธศาสตร์ /แผนงาน/ตัวอย่างโครงการ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความสำคัญ
2	ส่งเสริม สนับสนุน และฟื้นฟูกิจกรรมการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สุขภาพ เชิงพุทธศาสนา และวิถีสุโขทัย ให้ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น			
	2.1 ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัย (โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเทศกาล งานประเพณีต่าง ๆ)	4.16	0.80	มาก
	2.2 พัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เช่น การจัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ อย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (ปั่นจักรยาน กินปลาอาหารสุขภาพ)	3.93	0.76	มาก
	2.3 ฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตชุมชนตามวิถีสุโขทัย เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น การจัดทำโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว อาทิเช่น ชุมชนอำเภอไกรลาศ ชุมชนตำบลทุ่งหลวง ชุมชนบ้านนาต้นจั่น ชุมชนบ้านคูกพัฒนา ฯลฯ รวมทั้งวิถีชีวิตของคนสุโขทัยส่วนใหญ่ยังมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม	3.93	0.61	มาก

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้าพื้นเมืองให้เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว มีจำนวน 3 แผนงาน 14 โครงการ เพื่อมุ่งเน้นการส่งเสริม และสนับสนุนการจัดช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เชื่อมโยงการท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เชื่อมโยงการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ โดยมีการถ่ายทอดให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสุโขทัย สรุปผลซึ่งเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยความสำคัญ ของแต่ละแผนงาน ดังนี้

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยความสำคัญของยุทธศาสตร์ที่ 3

ยุทธศาสตร์	ยุทธศาสตร์ /แผนงาน /ตัวอย่างโครงการ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความสำคัญ
3	การพัฒนาสินค้าพื้นเมืองให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว			
	3.1 ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดช่องทางทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เชื่อมโยงการท่องเที่ยว เช่น โครงการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เด่น และพัฒนาแบรนด์เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์	3.83	1.1	มาก
	3.2 ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เชื่อมโยงการท่องเที่ยว	3.80	0.64	มาก
	3.3 ส่งเสริม และสนับสนุนการถ่ายทอด และเรียนรู้กระบวนการผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP และภูมิปัญญาท้องถิ่น รักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของจังหวัดสุโขทัย	3.76	0.49	มาก

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริม และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวให้เดินทางสะดวกและปลอดภัยเชื่อมโยงคมนาคม โลจิสติกส์ทางการท่องเที่ยวในอาเซียน มีจำนวน 3 แผนงาน 39 โครงการ ดังนี้

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยความสำคัญของยุทธศาสตร์ที่ 4

ยุทธศาสตร์	ยุทธศาสตร์ /แผนงาน /ตัวอย่างโครงการ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความสำคัญ
4	ส่งเสริม และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวให้เดินทางสะดวกและปลอดภัย			
	4.1 ส่งเสริม และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และระบบความปลอดภัยที่สนับสนุนการท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย เช่น โครงการพัฒนาศูนย์บริการประชาชนเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โครงการเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านอาหาร และผลิตภัณฑ์สุขภาพ	4.00	0.88	มาก
	4.2 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย เช่น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการนักท่องเที่ยว และก่อสร้างศูนย์จำหน่ายสินค้า บริการและผลิตภัณฑ์ชุมชน อป.สุโขทัย (Outlet) โครงการอบรมมาตรฐานบริการและการเป็นเจ้าบ้านที่ดีด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับ (ASEAN Economic Community: AEC)	3.96	0.9	มาก
	4.3 พัฒนา และจัดทำป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น โครงการจัดทำป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวในจุดสำคัญเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน โครงการอำนวยความสะดวกด้านการจราจร และข้อมูลเส้นทาง โครงการพัฒนาระบบสื่อความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ (การพัฒนาระบบนำชม คิวอาร์โค้ด)	3.93	1.3	มาก

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาบุคลากรการบริการการท่องเที่ยวให้พร้อมบริการมากขึ้น มีจำนวน 4 แผนงาน 23 โครงการ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะทางด้านการบริการจัดการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล เช่น ด้านภาษาต่างประเทศ และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ ความเข้าใจ ต่อการให้บริการทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายภาคธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวในทุกระดับให้มีการบริหารจัดการแบบบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยความสำคัญของยุทธศาสตร์ที่ 5

ยุทธศาสตร์	ยุทธศาสตร์ /แผนงาน /ตัวอย่างโครงการ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความสำคัญ
5	การพัฒนาบุคลากรการบริการการท่องเที่ยวให้พร้อมบริการมากขึ้น			
	5.1 พัฒนาและเสริมสร้างทักษะทางด้านการบริการจัดการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน เช่น โครงการโรงเรียนสามภาษา (ภาษาไทย อังกฤษ และจีน) โครงการจัดอบรมบุคลากรในสังกัดเรื่องการใช้ภาษาต่างประเทศ และโครงการอบรมเพิ่มทักษะการบริการการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกมาตรฐานสากล	3.80	0.79	มาก
	5.2 ส่งเสริม สนับสนุนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายภาคธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวในทุกระดับ เช่น โครงการส่งเสริมและจัดตั้งภาคีเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่พิเศษ อป.สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร โครงการพัฒนาเครือข่ายภาคธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยสู่การเป็นเครือข่ายธุรกิจอาเซียน โดยเฉพาะบนเส้นทางเชื่อมโยง East-West Economic Corridor (EWEC) และโครงการพัฒนาเครือข่ายโฮมสเตย์จังหวัดสุโขทัยสู่การเป็นเครือข่ายโฮมสเตย์ในอาเซียน โดยเฉพาะบนเส้นทางเชื่อมโยง East-West Economic Corridor (EWEC)	3.80	0.8	มาก
	5.3 พัฒนาศักยภาพขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ข้อตกลงในการเคลื่อนย้ายแรงงาน ในอาเซียน (MRA) เช่น โครงการเสริมสร้างศักยภาพแรงงานทางการบริการท่องเที่ยว สร้างความตระหนักและการรับรู้สู่อาเซียน	3.70	1.4	มาก
	5.4 ส่งเสริมกิจกรรมด้านการบริหารจัดการแบบบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน เช่น โครงการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวสุโขทัย และส่งเสริมกิจกรรมการจัดการแบบบูรณาการให้มีความพร้อมรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน	3.65	0.91	มาก

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ การตลาด และพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสารสนเทศ ด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ประกอบไปด้วย 3 แผนงาน และ 15 โครงการ ที่เน้นการส่งเสริม และสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ การตลาดทางการท่องเที่ยว ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแบบเชิงรุกและต่อเนื่อง รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยความสำคัญของยุทธศาสตร์ที่ 6

ยุทธศาสตร์	ยุทธศาสตร์ / แผนงาน / ตัวอย่างโครงการ	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความสำคัญ
6	ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ การตลาด และพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสารสนเทศ ด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ			
	6.1 ส่งเสริม และสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ การตลาดทางการท่องเที่ยวให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น โครงการจัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภายในเขตเทศบาล คู่มือการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ปฏิทินท่องเที่ยวสุโขทัย	3.76	0.6	มาก
	6.2 ปรับปรุง พัฒนาฐานข้อมูล และรูปแบบสื่อการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว เช่น การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่มาใช้ในการพัฒนาด้านตลาดการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น รวมทั้งการสร้างเครือข่ายด้านการสื่อสาร	3.76	0.77	มาก
	6.3 ทำการตลาดเชิงรุกเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคและกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Mae-kong Subregion : GMS และ East-West Economic Corridor : EWEC) ตัวอย่างโครงการเชื่อมโยงการค้าและเจรจาธุรกิจระหว่างกลุ่มจังหวัดภาคเหนือกับประเทศเพื่อนบ้าน (อินโดนีเซีย) โครงการจัดทำและดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเส้นทาง GMS และ: EWEC โครงการจัดทำแพ็คเกจท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดสุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข เชื่อมโยงอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง	3.63	0.9	มาก
	6.4 ส่งเสริมการทำงานแบบบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการตลาดอย่างจริงจัง	3.61	1.7	มาก

4. บทสรุปทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย เพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน

วิสัยทัศน์ สุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข ศูนย์กลางมรดกโลกแห่งอาเซียน		
การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย สู่การเป็นดินแดนแห่งความสุข มีความพร้อมสู่การเป็นศูนย์กลางมรดกโลกในกลุ่มประเทศอาเซียนอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน เน้นแนวทางการบูรณาการภูมิทัศน์ของความสัมพันธ์ (มิติทางการเมือง มิติด้านสังคม วัฒนธรรม ควบคู่กับมิติทางเศรษฐกิจ) โดยมีการพัฒนาจังหวัดทั้งในเชิงรุกเชิงรับได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแข่งขันได้		
ทิศทางที่ 1 การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงรุกให้โดดเด่นสู่การเป็นศูนย์กลางมรดกโลกแห่งอาเซียน (Aggressive หรือ SO Strategies การรุกไปข้างหน้า)	ทิศทางที่ 2 การปรับเปลี่ยน พัฒนาภาคการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล (Defensive หรือ WT Strategies)	ทิศทางที่ 3 การส่งเสริมด้านการสื่อสารและการตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก (Aggressive หรือ SO Strategies การรุกไปข้างหน้า)
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและนิเวศเชิงรุกสู่ประชาคมอาเซียน อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 3 แผนงาน 28 โครงการ	ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริม และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวให้เดินทางสะดวกและปลอดภัย ประกอบด้วย 3 แผนงาน 39 โครงการ	ยุทธศาสตร์ที่ 6 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ การตลาด และพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสารสนเทศ ด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 4 แผนงาน 15 โครงการ
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริม สนับสนุน และฟื้นฟูกิจกรรมการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สุขภาพ เชิงพุทธศาสนา และวิถีสุโขทัย ให้ได้รับความสนใจมากขึ้น ประกอบด้วย 3 แผนงาน 40 โครงการ	ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาบุคลากรการบริการการท่องเที่ยวให้พร้อมบริการมากขึ้น ประกอบด้วย 4 แผนงาน 23 โครงการ	
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้าพื้นเมืองให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 แผนงาน 14 โครงการ		

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ

1. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีจุดร่วมหรือเป้าหมายเดียวกันคือ “สุโขทัย รุ่งอรุณแห่งความสุข ศูนย์กลางมรดกโลกแห่งอาเซียน” โดยนำทิศทางหรือยุทธศาสตร์ที่วางไว้ร่วมกันนั้นไปสู่การดำเนินการ การปฏิบัติตามแผนงาน โครงการให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 4 ปี

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และผู้นำชุมชนโดยเฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและนิเวศเชิงรุกสู่ประชาคมอาเซียน โดยการเน้นการอนุรักษ์และสะท้อน อัตลักษณ์ คุณค่าที่มีอยู่ในแหล่งทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์ให้มีความโดดเด่นและเกิดมูลค่าทางการท่องเที่ยว เช่น การสนับสนุน และฟื้นฟูกิจกรรมการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สุขภาพ เชิงพุทธศาสนา และวิถีสุโขทัย ให้ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น รวมทั้ง ทำการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ การตลาด และพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสารสนเทศ ด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

3. ภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยวควรมีการปรับเปลี่ยน พัฒนาภาคการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาบุคลากรการบริการ การท่องเที่ยวให้พร้อมบริการมากขึ้นให้ได้มาตรฐานสากล และการสร้างเครือข่ายภาคเอกชนให้มีความเข้มแข็ง และประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้กำหนดขอบเขตกลุ่มนักท่องเที่ยวไทยเฉพาะใน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย เขตเทศบาลเมืองสุโขทัย และบ้านนาต้นจั่น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งไม่สามารถเป็นตัวแทนนักท่องเที่ยวทั้งจังหวัดสุโขทัยได้ ดังนั้น ควรมีการศึกษาข้อมูลด้านนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนให้ครอบคลุม โดยศึกษากับกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาเยือนสุโขทัย ทั้งในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมทั้งใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับ พฤติกรรม ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดสุโขทัยที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ครั้งนี้มุ่งสู่การพัฒนาเพื่อรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงสุโขทัยบนเส้นทาง East-West Economic Corridor (EWEC) ซึ่งยังไม่มีการศึกษาวิจัยในด้านนี้มากนัก ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป็น“มรดกโลกทางวัฒนธรรม ศูนย์กลางอาเซียน” รวมทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และเชื่อมโยงกิจกรรมท่องเที่ยวต่อเนื่องในจังหวัด/กลุ่มจังหวัด/ระหว่างกลุ่มจังหวัด นานาชาติในกลุ่มอาเซียน การพัฒนาเครือข่ายภาคธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยสู่การเป็นเครือข่ายธุรกิจในอาเซียน และการพัฒนาเครือข่ายโฮมสเตย์จังหวัดสุโขทัยสู่การเป็นเครือข่าย

โหมสแต่ย์ในอาเซียน โดยเฉพาะบนเส้นทางเชื่อมโยง East-West Economic Corridor (EWEC) รวมทั้ง การตลาดเชิงรุกเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคและกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Mekong Subregion : GMS และ East-West Economic Corridor : EWEC)

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี หากไม่มีการสนับสนุนจากบุคคล และหน่วยงานสำคัญ ดังต่อไปนี้ คุณชนะ เจริญพร ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย น้องๆ เจ้าหน้าที่สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัยทุกๆ ท่าน รวมทั้งหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย ไม่ว่าจะเป็น สำนักงานจังหวัดสุโขทัย องค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) สำนักงานพื้นที่พิเศษสุโขทัย (สพพ.4) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุโขทัย สำนักงานโยธาธิการ และผังเมืองสุโขทัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมทางหลวง ตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย สถานีตำรวจภูธรจังหวัดสุโขทัย อุทยานแห่งชาติรามคำแหง อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุโขทัย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย ผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์การส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย รวมทั้งนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนจังหวัดสุโขทัย ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี สุดท้ายขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยพะเยา และมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ให้โอกาสในการปฏิบัติงานวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (2555-2559). กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย (พ.ศ. 2558-2560). กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2556). สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวไทย. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2557, จาก <http://www.thai.tourismthailand.org/>
- ฤทัยภัทร พิมลศรี. (2555). เอกสารประกอบการสอนวิชาการวางแผนแหล่งท่องเที่ยว สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย. (2557). รายงานการประชุมการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยใน ปี 2556-2557. สุโขทัย: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสุโขทัย.
- สำนักงานจังหวัดสุโขทัย. (2557). ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสุโขทัย. สุโขทัย: สำนักงานจังหวัดสุโขทัย.
- สำนักงานยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. (2556). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง (จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ และตาก). สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2557, จาก <http://www.osmnorth-s1.moi.go.th/indexs.html>
- สุทธาวรรณ จีระพันธุ์. (2555). โอกาสธุรกิจท่องเที่ยวไทยในอาเซียน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). (2011). ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015. Jakarta: ASEAN Secretariat.

ประมวลภาพกิจกรรม

Activities & Events

ผอ.และบุคลากรเป็นวิทยากรโครงการอบรม “อาสาสมัครนำเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร”

เมื่อวันที่ ๒๓ - ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ ณ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกำแพงเพชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล ผู้อำนวยการสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร พร้อมด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยสฤณี อเนกสุข ผู้ทรงคุณวุฒิประจำสถานฯ และนางสาวทัททริยา เรือนคำ บุคลากร เป็นวิทยากรในโครงการอบรมอาสาสมัครนำเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘ ประกอบด้วยการบรรยายเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนเมืองกำแพงเพชร, เส้นทางท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร, การฝึกทักษะการนำเที่ยวท่องเที่ยวชุมชน, ภาษาอังกฤษสำหรับการนำเที่ยว พร้อมฝึกปฏิบัติเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร เส้นทางบุญไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เมืองกำแพงเพชร และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนครชุมเมืองกำแพงเพชร

โครงการอบรมอาสาสมัครนำเที่ยวจังหวัดกำแพงเพชร ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘ จัดโดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกำแพงเพชร วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันโดยเป็นผู้บรรยายนำเที่ยวในแต่ละเส้นทางของจังหวัดกำแพงเพชร สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านการบริการท่องเที่ยว ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว เครือข่ายด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยวด้านที่พัก โรงแรม คณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ภาครัฐ เอกชน และชมรมการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยนเรศวรร่วมกับกองทัพภาคที่ ๓
เปิดเวทีเสวนาวิชาการฉีกพลังชาวพิษณุโลก
พลิกฟื้นพระราชวังจันทน์ รำลึกวีรกรรมสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๘ ณ ห้องประชุม ๓๐๑ อาคารเอกาทศรถ มหาวิทยาลัยนเรศวร สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร ร่วมกับกองทัพภาคที่ ๓ จัดเวทีเสวนาวิชาการเรื่อง “รูปแบบสัณฐานพระที่นั่งในพระราชวังจันทน์ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และทิศทางการพัฒนาพระราชวังจันทน์ จังหวัดพิษณุโลก” ขึ้น เพื่อสกัดองค์ความรู้ในเชิงรูปลักษณะสัณฐานพระที่นั่งในพระราชวังจันทน์ และทิศทางการพัฒนาพระราชวังจันทน์ โดยนายปริญญา ปานทอง รองอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นประธานเปิดการเสวนา มีผู้แทนจากกองทัพภาคที่ ๓ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้แทนจากภาครัฐ/เอกชน ตลอดจนนิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปเข้าร่วมงานกว่า ๓๐๐ คน

เวทีเสวนาประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชุตินธรานนท์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ไทย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ราชบัณฑิต และรองศาสตราจารย์ ดร.มังกร ทองสุตติ นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่ร่วมนำเสนอ องค์ความรู้ ความคิดเห็นในมุมมองต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาพระราชวังจันทน์ พร้อมการนำเสนอรูปแบบสัณฐานพระที่นั่งในพระราชวังจันทน์ ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล ผู้อำนวยการสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร สำหรับเนื้อหา ข้อมูล ข้อวิพากษ์ความคิดเห็นจากเวทีเสวนาในครั้งนี้ทางสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน จะรวบรวมจัดทำเป็นหนังสือและวีดิทัศน์ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการบูรณะ พัฒนา จัดสร้างพระที่นั่งพระราชวังจันทน์จำลอง ปรับภูมิทัศน์ภายในพระราชวังจันทน์ และปรับปรุงศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเตรียมการรับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในเดือนธันวาคม ๒๕๕๘

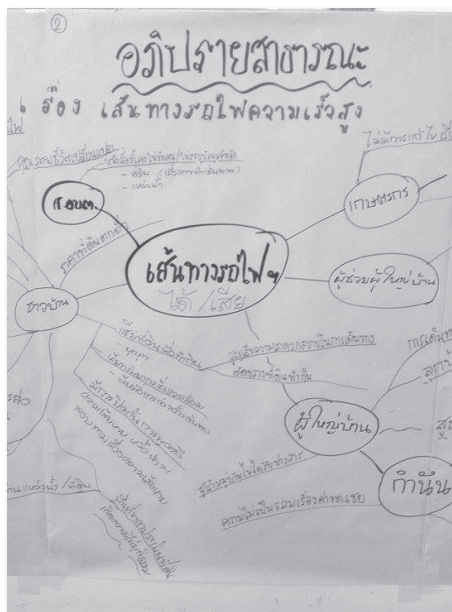
การบูรณะและพัฒนาพระราชวังจันทน์ครั้งนี้เป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วน เพื่อให้ชาวพิษณุโลกและคนไทยได้รำลึกในวีรกรรม ความเสียสละของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สำนึกในชาติภูมิและดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย อีกทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของประเทศชาติต่อไป

รวมการอภิปรายสาธารณะ
“เสียงสะท้อนของชาวบ้านอำเภอสวรรคโลก สุโขทัย
จากการสร้างเส้นทางรถไฟความเร็วสูง”

เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๘ ณ วัดคู้งวารี ตำบลย่านยาว อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัด
สกลนคร บุคลากรสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร เข้าร่วมการ
อภิปรายสาธารณะโดยกองทัพบกที่ ๓ เพื่อรับฟังปัญหาของผู้รับผลกระทบจากนโยบายการ
สร้างเส้นทางรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพฯ-เชียงใหม่ มีชาวบ้านในพื้นที่จำนวนกว่า ๑๐๐ คน
ร่วมซักถาม เสนอความคิดเห็นและปัญหาจากการตัดเส้นทางผ่านจังหวัดสกลนคร ได้แก่ ด้าน
ที่ดินทำกิน การเวนคืน และการคมนาคม ทั้งนี้บุคลากรสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางรับทราบปัญหา เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นกลางสูงสุดแก่ผู้รับ
ผลกระทบ โดยมีอาจารย์สุพรรณิ เกื้ออนกลาด อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย จากนั้นจะรวบรวมข้อมูล
ดังกล่าวส่งไปยังกองทัพบกที่ ๓ และคณะรักษาความสงบแห่งชาติต่อไป

อบรม “แปรรูปผ้าทอเป็นกระเป๋า” พัฒนาศักยภาพ สร้างอัตลักษณ์ เพิ่มมูลค่า สู่ตลาดสากล

เมื่อวันที่ ๒๕ - ๒๗ มีนาคม ๒๕๕๘ ณ ห้องประชุมวิสุทธิกษัตริย์ อาคารวิสุทธิกษัตริย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “พัฒนาผ้าทอร่วมสมัย ระยะที่ ๒ : แปรรูปผ้าทอเป็นกระเป๋า” ขึ้น เพื่อพัฒนาผ้าทอต้นแบบสู่การแปรรูปเป็นกระเป๋าแบบต่าง ๆ โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการออกแบบ เทคนิคการตัดเย็บ และเทคนิคการตกแต่งกระเป๋า อันเป็นการเพิ่มขีดความสามารถทางด้านการแข่งขันทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ มีนายปริญญ์ ปานทอง รองอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นประธานในพิธี

การอบรมเริ่มด้วยการบรรยายเรื่อง แนวโน้มความนิยมของผู้บริโภค (TREND) เกี่ยวกับกระเป๋า โดยอาจารย์ชโรธรณ์ ทิพย์อุบลัมภ์ อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จากนั้นเป็นการฝึกปฏิบัติการพัฒนาผ้าทอสู่การแปรรูปเป็นกระเป๋าให้แก่กลุ่มทอผ้าในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มมะพร้าว จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านโบราณหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย กลุ่มทอผ้าบ้านหนองพง จังหวัดพิจิตร และ กลุ่มผ้าชาวเขา จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวิทยากรคือ อาจารย์ทัศนีย์ อ่อนภูงา ข้าราชการบำนาญ วิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก

ตลอดระยะเวลา ๓ วัน สมาชิกกลุ่มทอผ้าได้ศึกษา เรียนรู้กระบวนการประดิษฐ์กระเป๋าจากผ้าทอที่แต่ละกลุ่มเตรียมมา ตลอดจนได้รู้เทคนิค เคล็ดลับที่เป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ พัฒนา สร้างสรรค์กระเป๋ารูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของกลุ่ม นับเป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับผ้าทอ สู่ความเป็นสากลต่อไป

จัดการสัมมนา “แผนแม่บทการใช้ที่ดินราชพัสดุ และที่ดินสาธารณประโยชน์จังหวัดพิษณุโลก”

เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๘ ณ ห้องหยาดเพชร โรงแรมเรโนลแพ รอยัลปาร์ค พิษณุโลก สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร จัดการสัมมนา “แผนแม่บทการใช้ที่ดินราชพัสดุ และที่ดินสาธารณประโยชน์จังหวัดพิษณุโลก” โดยมีศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ จินายน อธิการบดีมหาวิทยาลัยนเรศวร กล่าวปาฐกถาการจัดงาน และได้รับเกียรติจากนายจักริน เปลี่ยนวงษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก เป็นประธานเปิดงาน

การสัมมนานี้เป็นผลจากการดำเนินโครงการวิจัย แผนแม่บทการใช้ที่ดินราชพัสดุ และที่ดินสาธารณประโยชน์จังหวัดพิษณุโลก เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่สำหรับใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการจัดทำแผนแม่บทการใช้ที่ดินราชพัสดุและที่ดินสาธารณประโยชน์ในจังหวัดพิษณุโลก อันจะนำไปสู่การใช้ที่ดินของรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยนเรศวร มีนายเดชา ตีผดุง ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษประจำมหาวิทยาลัยนเรศวร ด้านองค์การสัมพันธ์และการบริหารความเสี่ยง เป็นหัวหน้าคณะวิจัย พร้อมด้วยรองศาสตราจารย์ ดร.ชฎา ณรงค์ฤทธิ ผู้อำนวยการสถานภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศ และภูมิสารสนเทศ ภาคเหนือตอนล่าง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล ผู้อำนวยการสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน และรองศาสตราจารย์ ดร.จรัณธร บุญญาภาพอ อาจารย์ประจำภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภายหลังการนำเสนอโครงการวิจัยแล้ว เป็นการเสวนา หัวข้อ “โอกาสและอุปสรรคของการใช้ที่ดิน ราชพัสดุและที่ดินสาธารณประโยชน์” โดยนายเดชา ตีผดุง ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษประจำมหาวิทยาลัยนเรศวร ดร.โสภณ ขมชาญ กรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ นายทวีชัย ลิย์เก ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกรรมสิทธิ์ที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์ นายชัชวาล สมจิตต์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการที่ดิน กรมที่ดิน มีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล เป็นผู้ดำเนินการเสวนา

เวทีสัมมนานี้มีผู้แทนจากภาครัฐ เอกชน และผู้สนใจกว่า ๑๐๐ คนเข้าร่วมรับฟัง ชักถาม พร้อมทั้งนำเสนอมุมมอง ความคิดเห็น อันเป็นประโยชน์ต่อการนำแผนแม่บทมาประยุกต์ใช้ต่อไป

จัดงาน “วันอนุรักษ์มรดกไทย” เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย

เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ ณ ศูนย์วัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง โรงแรมวังจันทร์ ริเวอร์วิว สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร ร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด พิษณุโลก และเทศบาลนครพิษณุโลก จัดงานวันอนุรักษ์มรดกไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และอนุรักษ์ สืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย ประกอบด้วย การวางพานพุ่มถวายราชสักการะ รำถวายพระพร พิธีถวายผ้าป่า การแสดงทางวัฒนธรรม นิทรรศการ เฉลิมพระเกียรติ การมอบเข็มเชิดชูเกียรติประธานสภาวัฒนธรรมทุกระดับ และการประชุมใหญ่สามัญประจำปี สภาวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก โดยมีนายจักริน เปลี่ยนวงษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัด พิษณุโลก ประธานในพิธี มอบนโยบายการทำงานด้านวัฒนธรรมแบบบูรณาการ พร้อมกันนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสิน ปัญญาอุตตระกุล ผู้อำนวยการสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร นำเสนอผลงาน ๒ วิจัย “การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ในเขตภาคเหนือตอนล่างที่มาจากกลุ่มแม่น้ำโขง-สาละวิน : การอนุรักษ์ พื้นฟู และการต่อยอดสู่การ วิจัยเชิงพาณิชย์” “เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตเมืองเก่าพิษณุโลก” ในการประชุมใหญ่ สภาวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลกเพื่อคืนความรู้สู่ชุมชนและนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

โครงการ “World Citizen” เรียนรู้ความหลากหลายแห่งชาติพันธุ์ ชิมชาบวิถีไทยร่วมสมัยสู่วิถีอาเซียน

เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๘ ณ ห้องพระราชทานปริญญาบัตร อาคารอเนกประสงค์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ร่วมกับกองการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยนเรศวร จัดโครงการ “สร้างคนเพื่อความเป็นพลเมืองโลก และการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (World Citizen)” ขึ้น วัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิตตระหนักในศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา ภูมิปัญญา วิถีชีวิตของสังคมไทยร่วมสมัยสู่วิถีอาเซียนรวมทั้งชาติพันธุ์ในประเทศไทย และสังคมโลก ตลอดจนสร้างนิสิตให้มีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจในการก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียน มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ จินายน อธิการบดีมหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วยผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้เกียรติร่วมงาน

ภายในงานมีนิสิตในรายวิชาอารยธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ชุมชนภาคเหนือตอนล่าง จำนวน ๑,๑๐๐ คน รับฟังการบรรยายพิเศษ หัวข้อ การสร้างคนเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กรณีศึกษา : พลเมืองอาเซียน ภาพสะท้อนจากความหลากหลายชาติพันธุ์ในมาเลเซียและสิงคโปร์ โดย อาจารย์ธเนศนัฏฐ์ นาคทัง อาจารย์ประจำด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี จากนั้นนิสิตนำเสนอผลงาน “ความหลากหลายชาติพันธุ์ภาคเหนือตอนล่าง” ณ พิพิธภัณฑ์ชีวิตมหาวิทยาลัยนเรศวร ประกอบด้วยนิทรรศการและการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ลาวหล่มสัก มอญ ม้ง มูเซอ เมี่ยน กะเหรี่ยง เมืองลับแล ไททรงดำ ไทพวน ไทครั้ง เป็นต้น

งานนี้นอกจากนิสิตจะได้เปิดโลกทัศน์ ศึกษา เรียนรู้วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างลึกซึ้งแล้ว ยังได้ฝึกทักษะด้านการแสดงออก ประสบการณ์การทำงานร่วมกันภายใต้ความสามัคคีของหมู่คณะอีกด้วย

เป็นวิทยากรบันทึกเทปโทรทัศน์
ประดิษฐ์กระเป๋าด้วยเทคนิคเดโคพาท
สื่อสร้างสรรค์ บริการชุมชน

เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๘ ณ อาคารเอกาทศรถ มหาวิทยาลัยนเรศวร นางสาววรรณชลี กุลศรีไชย และนางสาวทตทริยา เรือนคำ บุคลากรสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นวิทยากรในการบันทึกเทปโทรทัศน์เรื่อง “การตกแต่งผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นด้วยลายกระดาดหิซซู (เดโคพาท)” ประกอบด้วยการบรรยายและประดิษฐ์ตกแต่งกระเป๋าจักสานและกระเป๋าพีวีซีด้วยเทคนิคเดโคพาท เพื่อให้ผู้รับชมสามารถฝึกปฏิบัติตามได้

การบันทึกเทปครั้งนี้เป็นกิจกรรมการผลิตสื่อสร้างสรรค์เผยแพร่กิจกรรมของชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ภายใต้การดำเนินโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗ เพื่อให้ประชาชนได้นำสารความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และเพื่อเผยแพร่กิจกรรมการบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่แพร่หลาย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของมหาวิทยาลัยในการบริการวิชาการแก่สังคม จัดโดยสถานเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร

เส้นทางการเรียนรู้มหาวิทยาลัยนเรศวร ในนิตยสาร JIBjib

เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๘ บุคลากรสถานอารยธรรมศึกษา ไชย-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร ให้การต้อนรับทีมงานบริษัท วี-ลัค มีเดีย จำกัด ผู้ผลิตนิตยสาร JIBjib ในโอกาสเดินทางมาสัมภาษณ์ เก็บข้อมูล และบันทึกภาพ ณ เส้นทางการเรียนรู้มหาวิทยาลัยนเรศวร ประกอบด้วย ห้องพิพิธภัณฑ์ผ้าจิตรลดา พิพิธภัณฑ์ผ้าไทดำ พิพิธภัณฑ์ผ้าไทครั้ง และนิทรรศการผ้าชาติพันธุ์ ลุ่มน้ำโขงชุดติดชิ้นเป็นเส้นฝ้าย

นิตยสาร JIBjib เป็นนิตยสารรายเดือน วางประจำบนสายการบินนกแอร์ รูปแบบไลฟ์สไตล์ที่หลากหลายเข้ากับชีวิตที่ทันสมัย ประกอบด้วยเนื้อหาต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวสำหรับเรื่องราวของเส้นทางการเรียนรู้มหาวิทยาลัยนเรศวรจะเผยแพร่ในนิตยสาร JIBjib ฉบับเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘

นิทรรศการศิลปนิพนธ์ “ $3 \times 3 = \text{ก้าว}$ ” ก่อร่าง สร้างสรรค์ จากทักษะความรู้ สู่มโนทัศน์แห่งความจริง

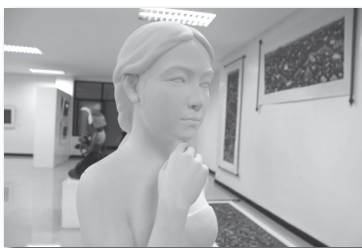

เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘ สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ร่วมกับคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จัดพิธีเปิดนิทรรศการศิลปนิพนธ์ “ $3 \times 3 = \text{ก้าว}$ ” ขึ้น ณ หอศิลป์ อาคารวิสุทธิกษัตริย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีดร.สันต์ จันทร์สมบัติ คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เป็นประธานในพิธีเปิด

มโนภาพในจิตสำนึกของเพศที่สาม, City Night, แรงแบบดลใจจากรอยสัก, จินตภาพของสตรีต่อการสมรส, การรุกรานด้านวัฒนธรรม, จินตนาการจากสัตว์เลี้ยง, กาลเสื่อมสลาย, แม่ลูกสายใยแห่งรัก, Like, สยาม... ฯลฯ กับอีกกว่า ๗๐ ผลงานจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ฝีมือของนิสิตชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๒๖ คน สาขาวิชาออกแบบทัศนศิลป์ ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อันสร้างสรรค์จากทักษะความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์และความชำนาญในการทำงาน อันเป็นภาพสะท้อนของสังคมปัจจุบัน และบ่งบอกถึงวัฒนธรรมของคนในชาติที่ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในสังคม ทั้งทางด้านกายภาพและมโนภาพ

ขอเชิญชมผลงานศิลปะจากจินตนาการของคนรุ่นใหม่ ในนิทรรศการศิลปนิพนธ์ “ $3 \times 3 = \text{ก้าว}$ ” ตลอดเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๘ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๖.๓๐ น. ทุกวันจันทร์ - วันศุกร์ ณ หอศิลป์ อาคารวิสุทธิกษัตริย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

สอบถามเพิ่มเติมได้ที่สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร โทรศัพท์ ๐ ๕๕๙๖ ๑๑๔๘

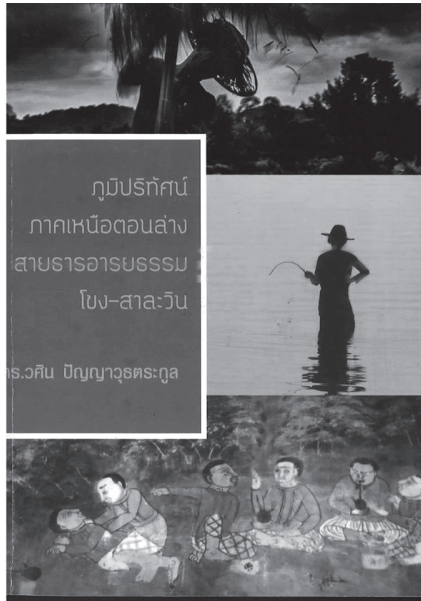

แนะนำหนังสือ

Book Reviews

แนะนำหนังสือของสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

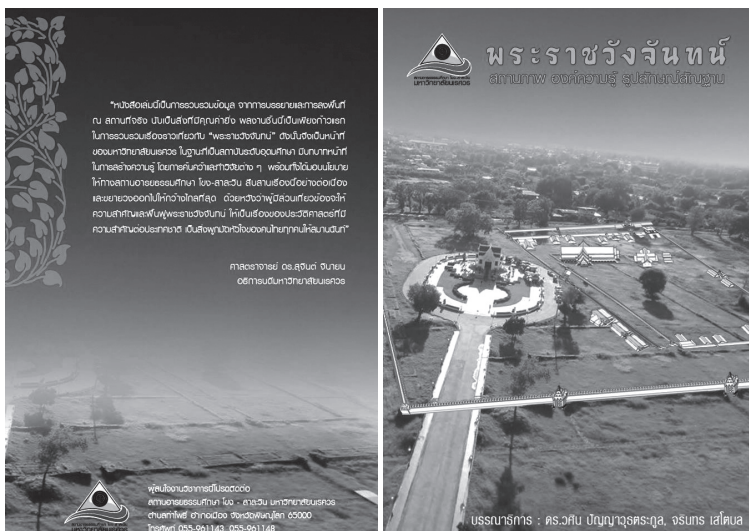

ชื่อหนังสือ : ภูมิปริทัศน์ภาคเหนือตอนล่าง สายธารอารยธรรมโขง-สาละวิน
บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล
จัดพิมพ์โดย : สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
ปีที่พิมพ์ : 2556
ครั้งที่พิมพ์ : 1
จำนวนหน้า : 352 หน้า
ราคา : 400 บาท

หนังสือภูมิปริทัศน์ภาคเหนือตอนล่าง : สายธารอารยธรรมโขง-สาละวิน มีเป้าหมายที่จะนำเสนอลักษณะพิเศษของภูมิภาคแห่งนี้ คือ เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าความเป็นมาของชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง เพื่อเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งลักษณะเฉพาะแตกต่างจากประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นในภูมิภาคอื่น ๆ เนื่องจากพัฒนาการของประวัติศาสตร์ชุมชนภาคเหนือตอนล่างถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติไทยจนไม่ปรากฏลักษณะเด่นทางชาติพันธุ์ ภาษาและวิถีชีวิตของตน

ดังนั้นผู้เขียนสนใจที่จะรวบรวมและสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องตลอดจนทำการวิจัยด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง โดยอาศัยกระบวนการวิจัยชุมชนเข้ามาผสมผสานกับการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบความรู้ในการเรียบเรียงเอกสารดังกล่าวขึ้น

แนะนำหนังสือของสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

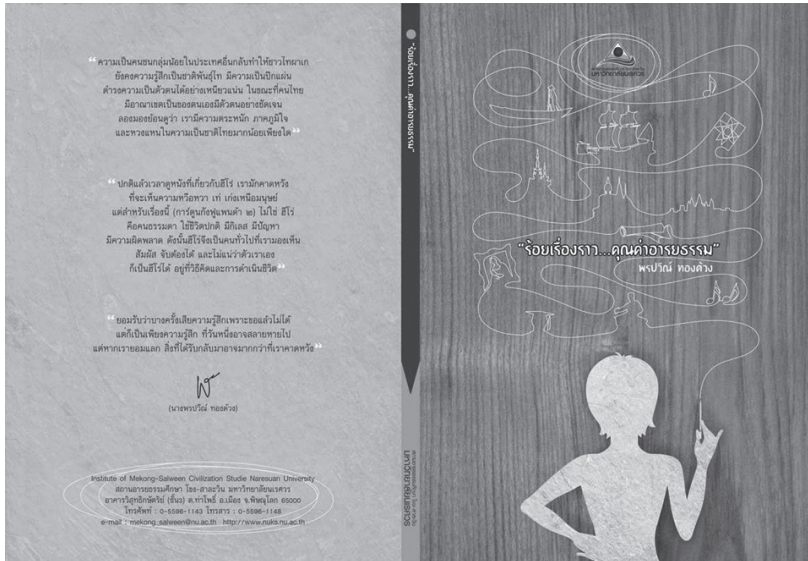

- ชื่อหนังสือ :** พระราชวังจันทน์ สถานภาพ องค์ความรู้ รูปแบบสัญลักษณ์ฐาน
- บรรณาธิการ :** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล และนางสาวจรินทร์ เสโตบล
- จัดพิมพ์โดย :** สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
- ภาพปก :** นางสาวเยาวพัตน์ อรรถาพิศิต
- ISBN :** 978-616-7322-79-7
- พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง :** สิงหาคม 2556
- จำนวนหน้า :** 171 หน้า

พระราชวังจันทน์ สถานภาพ องค์ความรู้ รูปแบบสัญลักษณ์ฐาน หนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลหลักฐาน การวิเคราะห์ มุมมอง ความคิดเห็น ข้อค้นพบจากการค้นคว้าวิจัยของผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี พิพิธภัณฑวิทยา และประวัติศาสตร์ศิลปะ ได้แก่ ศ.เกียรติคุณ ดร.สันติ เล็กสุขุม ร.ดร.สมคิด ศรีสิงห์ อาจารย์พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ คุณพิรพน พิสนพงศ์ และคุณนาคยา กรณีกิจ โดยได้ทำการถอดเทปคำบรรยาย ซึ่งวิทยากรทุกท่านได้ตรวจสอบกลับกรอง ร้อยเรียงให้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้หนังสือเล่มนี้เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับ “พระราชวังจันทน์” สถานที่ประทับขององค์พระบรมไตรโลกนาถ สถานที่พระราชสมภพและสถานที่ประทับขณะดำรงพระอิสริยยศพระมหาอุปราชของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ทุกประโยค ทุกถ้อยความในหนังสือเล่มนี้มิได้เป็นบทสรุปของเรื่องราวเกี่ยวกับ “พระราชวังจันทน์” แต่มุ่งหวังให้เกิดการศึกษา ต่อยอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแง่มุมต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาพระราชวังจันทน์ให้เป็นมรดกโลกและความภาคภูมิใจต่อไป

แนะนำหนังสือของสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

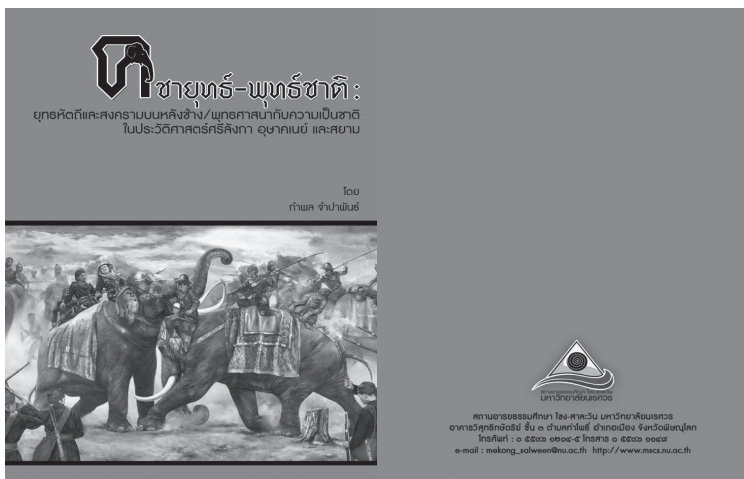

- ชื่อหนังสือ :** ร้อยเรื่องราว...คุณค่าอารยธรรม
- ที่ปรึกษา :** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล
- ผู้เขียน :** นางพรวิมล ทองด้วง
- จัดพิมพ์โดย :** สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
- ออกแบบปก :** นายวชิรพงษ์ วงศ์ประสิทธิ์
- ISBN :** 978-616-7902-06-7
- พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง :** สิงหาคม 2557
- จำนวนหน้า :** 190 หน้า

หนังสือเล่มนี้คือหนึ่งองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดจากเหตุการณ์ เรื่องราวต่างๆ อันสะท้อนรากเหง้าของอารยธรรมในเขตภาคเหนือตอนล่างและลุ่มน้ำโขง-สาละวิน ทางด้านความเชื่อ วิถีชีวิต ที่สืบทอดกันมา อันเป็นรากฐานของผู้คนในอาณาบริเวณแถบนี้ อันได้แก่ เรื่องราว วิถีชีวิตของผู้คนในมหาวิทยาลัย การเปลี่ยนแปลง อนุรักษ์และสืบทอดประเพณี วิถีชีวิตของคนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ตลอดจนความงดงามของสีสันแห่งวิถีชีวิตของคนในลุ่มน้ำโขงและลุ่มน้ำสาละวิน

หนังสือเล่มนี้ยังเป็นคอมไพเลอร์ให้ถึงเป้าหมาย และทิศทางของสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ที่มุ่งมั่นสู่การเป็นศูนย์กลางองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งได้ถ่ายทอดและบอกเล่าเรื่องราวของผู้คนในลุ่มน้ำโขง-สาละวิน ผ่านมุมมองของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี

แนะนำหนังสือของสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

- ชื่อหนังสือ :** ชายุทธ์-พุทธชาติ : ยุทธหัตถิและสงครามบนหลังช้าง / พุทธศาสนากับความเป็นชาติ
ในประวัติศาสตร์ศรีลังกา อุซาคเนย์ และสยาม”
- ผู้เขียน :** นายกำพล จำปาพันธ์
- บรรณาธิการ :** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล
- จัดพิมพ์โดย :** สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ออกแบบปก :** นางสาวเยาวทศน์ อรรถาชีวิต
- ภาพจากปก :** นายศักย ขุนพลพิทักษ์
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจิตรกรรม กรมศิลปากร
- ผู้ถ่ายภาพปก :** นายศุภวัฒน์ ยศนรินทร์
- ISBN :** 978-616-7902-20-3
- พิมพ์ครั้งที่ 1 :** เมษายน 2558
- จำนวนหน้า :** 212 หน้า

หนังสือประวัติศาสตร์ที่นำเสนอความเป็นชาติผ่านตำนานยุทธหัตถิของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ที่โดดเด่น และ ครอบคลุมที่สุดในปัจจุบัน หนังสือเล่มนี้ได้ย้อนกลับไปพิจารณาหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ อย่าง
ละเอียดรอบด้าน และได้ไปศึกษากระบวนการที่มาของชุดความรู้ที่เป็นฐานหลักให้กับความเชื่อทางประวัติศาสตร์
ในแบบที่เป็นอยู่ จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้คือการพรรณนาความ และวิเคราะห์ความหมายเกี่ยวกับช้าง
ในประวัติศาสตร์สยามและอุซาคเนย์ ซึ่งการศึกษานั้นไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นศึกษาแต่เฉพาะเรื่องของมนุษย์
เท่านั้น หรือเป็นเรื่องของมนุษย์ก็อาจเป็นมนุษย์ที่สัมพันธ์กับการอธิบายอัตลักษณ์ของตนเองผ่านสัตว์ วัตถุ
สิ่งของ และหรือปรากฏการณ์อย่างหนึ่งหรือหลากหลายสิ่งอย่างก็ได้

ระเบียบการเสนอบทความ

Instructions for the Preparation of Manuscripts

1. วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์วารสาร

- 1.1 เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านอารยธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน
- 1.2 เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดด้านศิลปวัฒนธรรม และอารยธรรมศึกษาในมิติต่าง ๆ ของคนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน
- 1.3 เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบและมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีลักษณะเป็นเอกสารที่มีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น มีการตั้งสมมติฐานหรือมีการกำหนดปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุสมผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่เด่นชัดแน่นอน มีการรวบรวมข้อมูล พิจารณาวิเคราะห์ ตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมติวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) งานเขียนทางวิชาการซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน ทั้งนี้มีการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวตามหลักวิชาการจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่างๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจนด้วย (ก.พ.อ., ๒๕๕๐)

3. การจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น พิมพ์ผลงานด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ความยาวของบทความ 10-15 หน้า กระดาษ A4 ในบทความที่เขียนจะต้องประกอบด้วยส่วนต่างๆ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

3.1 บทความวิจัย

- ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุล สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และอีเมลของผู้เขียน
- บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200-250 คำ คำสำคัญไม่ควรเกิน 5 คำ
- บทนำ
- วัตถุประสงค์การวิจัย
- อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย
- ผลการวิจัย/การวิเคราะห์ข้อมูล
- สรุปและอภิปรายผล
- ข้อเสนอแนะ
- บรรณานุกรม หรือเอกสารอ้างอิง (อ้างอิงในเนื้อเรื่อง และในบัญชีเอกสารอ้างอิง)
- ภาคผนวก (ถ้ามี) และกิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

3.2 บทความวิชาการ

- ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุล สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และอีเมลของผู้เขียน
- บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200-250 คำ คำสำคัญไม่ควรเกิน 5 คำ
- บทนำ
- เนื้อหา (สามารถแบ่งเป็นหัวข้อตามที่ท่านต้องการนำเสนอ) ควรมีการวางแผนจัดโครงสร้างของเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอ และจัดลำดับเนื้อหาสาระให้เหมาะสมตามธรรมชาติของเนื้อหาสาระนั้น การนำเสนอเนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระนั้นได้โดยง่าย
- บทสรุป
- บรรณานุกรม หรือเอกสารอ้างอิง

3.3 ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับบทความ

- พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว A4
- ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน 1.25 นิ้ว ขอบล่าง 1.0 นิ้ว ขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบขวา 1.0 นิ้ว
- ระยะห่างระหว่างบรรทัด หนึ่งช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์
- ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK และพิมพ์ตามกำหนด ดังนี้

➤ **ชื่อเรื่อง (Title)**

- ภาษาไทย ขนาด 18 point, กึ่งกลางหน้ากระดาษ, ตัวหนา
- ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่) ขนาด 18 point, กึ่งกลางหน้ากระดาษ, ตัวหนา

➤ **ชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน (ทุกคน)**

- ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย (ตัวหนา) / อังกฤษ (ตัวบาง) ขนาด 14 point, กำหนดขีดขวา
- ชื่อหน่วยงานของผู้เขียน ภาษาไทย-อังกฤษ ขนาด 14 point (ตัวธรรมดา) โดยให้ระบุชื่อหน่วยงานไว้ท้ายเชิงอรรถในหน้านั้น ๆ
- อีเมลของผู้เขียนบทความ 1 คน ที่เป็นคนติดต่อกับกองบรรณาธิการวารสารฯ ขนาด 14 point, กำหนดขีดขวา (ตัวธรรมดา)

➤ **บทคัดย่อ**

- ชื่อ “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 16 point, กึ่งกลาง (ตัวหนา)
- ข้อความบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 14 point, ย่อหน้า 0.5 นิ้ว (ตัวธรรมดา)
- ข้อความบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point, ย่อหน้า 0.5 นิ้ว (ตัวธรรมดา)

➤ **คำสำคัญ (keywords)**

- ให้พิมพ์ต่อจากส่วนของบทคัดย่อ (Abstract) ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 4-5 คำ ใช้ตัวอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point

➤ **รายละเอียดบทความ**

- หัวข้อใหญ่ ขนาด 16 point, กำหนดขีดซ้าย (ตัวหนา)
- หัวข้อรอง ขนาด 14 point, ย่อหน้า 0.5 นิ้ว (ตัวหนา)
- ตัวอักษร ขนาด 14 point, ย่อหน้า 0.5 นิ้ว (ตัวธรรมดา)

➤ **คำศัพท์ ให้ใช้คำศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน**

➤ **ภาพและตาราง** กรณีมีภาพและตารางประกอบ ชื่อภาพให้ระบุคำว่า **ภาพที่** ใต้ภาพประกอบ และจัดข้อความบรรยายใต้ภาพให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อตารางให้ระบุคำว่า **ตารางที่** พร้อมทั้งข้อความบรรยายตาราง หัวตารางให้จัดขีดซ้ายของหน้ากระดาษ และได้ภาพประกอบหรือตารางให้บอกแหล่งที่มา โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพประกอบหรือเส้นค้นใต้ตาราง 1 บรรทัด ใช้ตัวอักษร ขนาด 14 point, (ตัวธรรมดา)

ตัวอย่าง ภาพประกอบที่นำมาอ้างอิงและการบอกแหล่งอ้างอิง

ภาพที่ 6 พระพุทธรูปแบบพระสิงห์ วัดพระสิงห์ จ.เชียงราย
และลายเส้นพระสิงห์ พ.ศ.2013 วัดพระเจ้าเม็งราย จ.เชียงใหม่
ที่มา : ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2554). ศิลปะเมืองเชียงแสน : วิเคราะห์งานศิลปกรรม]
ร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดี และเอกสารทางประวัติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ (ถ้ามี).
กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, หน้า 208. หากเป็นภาพที่ถ่ายด้วยตนเอง ให้อ้างว่า
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย/ผู้เขียน ชื่อ-สกุล

ตัวอย่าง ตารางที่นำมาอ้างอิงและการบอกแหล่งอ้างอิง

น้ำหนักพืชตัวอย่างต่อ ปริมาณสารละลาย (กรัม/มิลลิเมตร)	ค่าการดูดกลืนแสงที่วัดได้ตามระยะเวลาที่ทำการสกัด				
	30 นาที	1 ชม.	2 ชม.	3 ชม.	1 วัน
5:10	0.528	1.427	2.468	1.864	4.316
5:20	0.695	0.949	1.036	1.459	2.495
5:30	0.406	0.583	0.481	0.704	1.251
5:40	0.197	0.549	0.417	0.682	1.017
5:50	0.149	0.382	0.406	0.319	0.816

ที่มา : พรพิมล ม่วงไทย และสุจิตรา ศรีสังข์. (2553). การเตรียมผงสีจากพืชตาม
ภูมิปัญญาไทย. ใน 9 ภูมิปัญญาไทย. วิภาวี อนุพันธ์พิศิษฐ์,บรรณาธิการ. หน้า 207.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- **กิตติกรรมประกาศ** ให้ประกาศเฉพาะการได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย
- **การพิมพ์อ้างอิงที่แทรกในเนื้อหาของบทความ** ใช้การอ้างอิงระบบนาม-ปี โดยระบุ ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้า

ตัวอย่างที่ 1 การอ้างอิงที่กล่าวรวมไปในเนื้อหาของบทความในหนังสือ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาภาคสนาม : ภาคกลาง (2554 : 84) กล่าวถึง ตลาดสามชุกว่าเป็นตลาดสำคัญในการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าในอดีต เมื่อ 100 กว่าปีก่อน...

ตัวอย่างที่ 2 การอ้างอิงท้ายข้อความที่กล่าวถึง

“สามชุก มาจากคำว่า กระชุก คือเครื่องจักรสานทรงคล้ายฟักเขียวผ่านครึ่งใช้ไสของแห้งต่างๆ เป็นที่มาของคำว่า สามชุก สี่ชุก หรือ กระชุก” (สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 2554 : 88)

- **การพิมพ์เอกสารอ้างอิงท้ายบทความ**

- 1) เอกสารอ้างอิงทุกลำดับจะต้องเรียงตามตัวอักษร
- 2) เอกสารอ้างอิงเรียงลำดับโดยให้รายการที่เป็นภาษาไทยขึ้นก่อนตามด้วยรายการอ้างอิงที่เป็นภาษาอังกฤษ
- 3) รายการเอกสารอ้างอิงให้พิมพ์ขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ถ้ารายละเอียดของเอกสารอ้างอิงมีความยาวมากกว่าหนึ่งบรรทัด ให้พิมพ์ต่อบรรทัดถัดไปโดยย่อหน้า (โดยเว้นระยะ 7 ช่วงตัวอักษร หรือเริ่มพิมพ์ช่วงตัวอักษรที่ 8)

- **การจัดพิมพ์เอกสารอ้างอิงท้ายบทความจะแตกต่างกันตามชนิดของเอกสารที่นำมาอ้างอิง ให้จัดพิมพ์ตามข้อแนะนำ ดังนี้**

1. อ้างอิงจากหนังสือ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// ครั้งที่พิมพ์. (ถ้ามี)//
เมืองที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ไพจิตร ยิ่งศิริวัฒน์. (2541). **เนอดินเชรามิกส์**. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Kotler Philip; & Gary Armstrong. (2003). **Principles of Marketing**. 9th Ed. Boston: McGraw-Hill.

2. อ้างอิงจากวารสาร ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อ/ชื่อสกุลผู้เขียนบทความ.// (ปี./วัน/เดือน).//ชื่อบทความ.//
ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่):/หน้าที่อ้าง.

ตัวอย่าง

ชัยรัตน์ นิรันดร์รัตน์. (2553, มกราคม-มิถุนายน). นอนกรน..การหายใจ
ติดขัดขณะหลับ. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
16(1): 39-42.

Doran, Kirk. (1996, January). Unified Disparity: Theory and
Practice of Union Listing. *Computer in Libraries*. 16(1):
39-42.

3. อ้างอิงจากเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ/ หนังสือรวมบทความวิชาการ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความหรือชื่อตอน.//ใน//ชื่อหนังสือ.//
ชื่อบรรณาธิการหรือชื่อผู้รวบรวม (ถ้ามี).//หน้าที่ตีพิมพ์
บทความหรือตอนนั้น.//ครั้งที่พิมพ์.//สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนัก
พิมพ์หรือผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

แมนมาส ขวาลิต, คุณหญิง. (2526). การก้าวเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์
ของห้องสมุด. ใน เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ก้าวแรก
ของการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของห้องสมุด. หน้า 1-7.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Tichner, Fred J. (1981). Apprenticeship and and Employee
Training. In *The New Encyclopedia Britannica, Mac-
ropedia*. V.1. pp. 1018-1023. Chicago: Encyclopedia
Britannica.

4. อ้างอิงจากปริญญาานิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ ใช้รูปแบบ ดังนี้

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง.//ชื่อปริญญา (สาขาหรือวิชาเอก).//
เมืองที่พิมพ์:/หน่วยงาน.//ถ่ายเอกสาร.

ตัวอย่าง

สิริสุมาลย์ ชนะมา. (2548). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต วิชาสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์ (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

Patamaporn Yenbamrung. (1992). *The Emerging Electronic University: A Study of Student Cost-Effectiveness*. Dissertation, Ph.D. (Library and Information Science). Austin: Graduate School The University of Texas at Austin. Photocopied.

5. อ้างอิงจากแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ ใช้รูปแบบดังนี้ ข้อมูลจากหนังสือออนไลน์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์หรือปีที่สืบค้น).// ชื่อเรื่อง.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.// สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี (หรือ Retrieved/เดือน/วัน/ปี)./จาก (from)/ชื่อเว็บไซต์

ตัวอย่าง

ทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). กรอบแนวทางการประเมินคุณภาพ ภายนอกระดับอุดมศึกษา. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2544, จาก http://www.qa.mua.go.th/Thai/seminar_document.html.

Davies, J. Eric; Wisdom, Stella; & Creaser, Claire. (2000). *Out of sight but Not Out of Mind: Visually Impaired People's Perspectives of Library and Information Services*. Loughborough: LISU. Retrieved September 20, 2003, from www.lboro.ac.uk/departments/dils/lisu/public.html.

ข้อมูลที่เป็นบทความจากวารสารออนไลน์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์./วันเดือนของวารสารหรือปีที่สืบค้น).//ชื่อบทความ.//
ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่):หน้า (ถ้ามี).//สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/
ปี(หรือ Retrieved/เดือน/วัน/ปี),/จาก(from)/ชื่อเว็บไซต์

ตัวอย่าง

พิษณุ กล้าการนา. (2545, พฤษภาคม-มิถุนายน). เตรียมรับมือกับภาวะ
โลกร้อน. **หมออนามัย**. 11(6). สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2546,
จาก <http://moph.go.th/ops/doctor/backreport.html>.
Bearman, David. (2000, December). Intellectual Property
Conservancies. **D-Lib Magazine**. 6(12). Retrieved June
30, 2020, from [http://www.dlib.org/dlib/december/
bearman/12bearman.html](http://www.dlib.org/dlib/december/bearman/12bearman.html).

6.อ้างอิงบทสัมภาษณ์ ใช้รูปแบบดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์.//ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์.//สังกัดของผู้ให้สัมภาษณ์.//วัน
เดือนปีที่ให้สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พญฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ,รองศาสตราจารย์. คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสาร
สังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สัมภาษณ์วันที่ 7
กันยายน 2553.

Anissa Fung, Assoc.Pro. Chairman of the Departmental Learning and Teaching Committee in the Department of Cultural and Creative Arts, Hong Kong Institute of Education. Interviewed on August 10, 2012.

การส่งบทความ

1. ใบสมัครขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ดาวน์โหลดใบสมัครได้จาก <http://www.msccs.nu.ac.th/msccsv2/index.php?name=page&file=page&op=article>

2. ไฟล์ต้นฉบับบทความที่จัดพิมพ์ด้วย Microsoft word ซึ่งจัดแบบฟอร์มตามที่วารสารกำหนดเรียบร้อยแล้ว ส่งอีเมลล์มาที่ mekong_salween@nu.ac.th หรือจัดส่งมาทางไปรษณีย์ ถึง

- ◆ บรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ชั้น 3
ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก 65000
- ◆ ติดต่อสอบถามได้ที่ คุณจรินทร์ เสโตบล , คุณสุภมาศ อ้าทอง
และคุณพิเชษฐ สิงหเดช
โทร. 055-961204-5 โทรสาร 055-961143
- ◆ ทั้งนี้ เมื่อบทความได้ตีพิมพ์ ผู้เขียนบทความจะได้รับวารสารฉบับที่บทความนั้นตีพิมพ์ จำนวน 3 เล่ม
- ◆ สำหรับผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดบทความฟรีได้ที่ www.nuks.nu.ac.th

*** เปิดรับตลอดปี ***

ใบสมัครขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
Mekong-Salween Civilization Studies Journal
(กรุณากรอกแบบฟอร์มด้วยตัวบรรจง หรือด้วยวิธีการพิมพ์)

เรียน บรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

1. ข้าพเจ้า

ชื่อ – สกุล ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว.....

2. สถานภาพ

- กรณีเป็นอาจารย์ (โปรดระบุ)

☐ ศาสตราจารย์

☐ รองศาสตราจารย์

☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

☐ อาจารย์

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

- กรณีเป็นนักศึกษา (โปรดระบุ)

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ ปริญญาเอก

☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

- ภาควิชา/คณะ/มหาวิทยาลัยที่สังกัด

ภาควิชา..... คณะ.....

มหาวิทยาลัยที่สังกัด.....

- อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3. หน่วยงาน

- สถานที่ทำงาน.....
โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....
โทรสาร.....E-mail address.....
- ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก.....
โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....
โทรสาร.....E-mail address.....

4. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ประเภทของบทความ

☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย

☐ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่

บทความที่ท่านส่งมารับการพิจารณา มีเนื้อหาตรงกับสาขาใด

☐ วิทยาศาสตร์	☐ สังคมวิทยา
☐ เทคโนโลยี	☐ นิติศาสตร์
☐ วิศวกรรมศาสตร์	☐ รัฐศาสตร์ / รัฐประศาสนศาสตร์
☐ เกษตรศาสตร์	☐ นิเทศศาสตร์ / สื่อสารมวลชน
☐ แพทยศาสตร์	☐ มานุษยวิทยา / โบราณคดี
☐ วิทยาศาสตร์สุขภาพ	☐ ประชากรศาสตร์
☐ สหวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	☐ อักษรศาสตร์
☐ เศรษฐศาสตร์ / บริหารธุรกิจและการจัดการ	☐ ศิลปศาสตร์

☐ ครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ / จิตวิทยา

☐ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น ยินดีให้กองบรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เลือกรรหาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาต้นฉบับของข้าพเจ้าโดยอิสระ และให้กองบรรณาธิการฯ สามารถตรวจแก้ไขต้นฉบับดังกล่าวได้ตามสมควร และยินยอมว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารนี้ ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ส่งมายัง กองบรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
สถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ชั้น 3
ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก 65000
โทรศัพท์ : 0-5596-1204-5 โทรสาร : 0-5596-1148
หรือ E-mail: mekong_salween@nu.ac.th

-ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิจัย-
ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

(ชื่อเรื่องภาษาไทย).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....
(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ / Title).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง)

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนบทความ)¹(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา).....
 NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา).....
 E-mail :.....(ขนาดอักษร 14ชิดขวา).....

ชื่อ-นามสกุล (ผู้ร่วมโครงการ)²(ขนาดอักษร 14 ชิตขวา).....
NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ชิตขวา).....

บทคัดย่อ (ขนาดอักษร16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร 14).....

[illegible]

คำสำคัญ: (ขนาดอักษร14),,,,

¹ ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด

² ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด

Abstract (ขนาดอักษร16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (ขนาดอักษร14),,,,

บทนำ (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการวิจัย (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

การวิเคราะห์ข้อมูล (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

สรุปและอภิปรายผล (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะการวิจัย (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

บรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง (หัวข้อขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง) [กรุณาอ้างอิงตามรูปแบบที่กำหนดให้] (ขนาดอักษร 14 - เรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ, A-Z และจำนวนรายการต้องตรงกันและเท่ากันกับที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ)

****สามารถดาวน์โหลด Template แบบฟอร์มนี้ได้****

<http://www.nuks.nu.ac.th>

-ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิชาการ-
ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

(ชื่อเรื่องภาษาไทย).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....
(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ / Title).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง)

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนบทความ)¹(ขนาดอักษร 14 ขีดขาว).....

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ขีดขาว).....

E-mail :(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา).....

ชื่อ-นามสกุล (ผู้ร่วมโครงการ)²(ขนาดอักษร 14 ขีดขาว).....

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 จิตขวา).....

บทคัดย่อ (ขนาดอักษร16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

คำสำคัญ: (ขนาดอักษร14),,,,

¹ ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด

² ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด

(ขนาดอักษร14).

Keywords: (ขนาดอักษร14),,,,

บทนำ (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

เนื้อหา (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

บทสรุป (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร14).....

.....

.....

.....

บรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง (หัวข้อขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง) [กรุณาอ้างอิงตามรูปแบบที่กำหนดให้] (ขนาดอักษร 14 - เรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ, A-Z และจำนวนรายการต้องตรงกันและเท่ากันกับที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ)

****สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มนี้ได้ที่นี่****

<http://www.nuks.nu.ac.th>